
Boston Public Library

PURCHASED FROM THE

Maria Whitney

MEMORIAL FUND ESTABLISHED BY

James Lyman Whitney

BIBLIOGRAPHER

AND SOMETIME LIBRARIAN

REVEREN. PATRIS FRATRIS SILVE
STRIPRIORIS OR. PRÆAC
THEOLOGIE PROFESSORIS
CELEBERRIMI SACRIG PA
LATHI APOSTOLICI MAGI
STRIDIGNISSIMI DE
STRIGIMAGARVM DE
MONVMq; MIRAN
DIS LIBRI
TRES.

Reuerendissimo & Illustrissimo D. D. Augustino. S. R. O. E. S. S. S. S.
Adriani Diacono Cardinali Triultio F. Syluester Prierias Or.
Pre. & Sacri Palatii Apostolici Magister S. D.

ptabat apud Homerum Dux Græcie Agamēnon Re
uerēdissime domine Decem sibi Nestoras diuinitus
dari non dubitans quin consilio eorum breui esset
Troia peritura. Quod profecto in maximā prudētie
laudē cedere fatendū est/quum tanti uiri iudicio so-
la ipsa illud facile & cito potuisset/quod tot imperatorum, tot p̄
cipium, tot copiarum fortitudo tam difficile ac tam lōgo tempo
re uix potuerit. Quamorbrem quum in bellis conficiendis, tum
in reliquis humane uite rebus bene gerendis prudentiam tantum
excelere uirtutibus ceteris, quas morales uocāt, uidemus. q̄tum so-
lem cernimus stellis omnibus antecedere. Si igitur clari Scipiones
clari Manlii q̄ ob inuictas animi & corporis dotes, ob deletas ur-
bes atq̄ prouincias, ob deuictos hostes, illi quidem Africani, hi ue-
ro Torquati dicti sunt, q̄to clarius & illustrius Gentis Triultie cō-
gnomentum censebimus quod ab ipsa bonorum omnium matre
prudētia profectum est? Nam quum treis esse uirtutis illius partes
sapientes uiri definierint preteritorum memoriam, Intelligentiā
presentium, futurorumq̄ prouidentiam: Ianumq̄ antiqui idcirco
bifrontem finxerint q̄ preterita atq̄ futua prospiceret: cur nō Tri-
frontem ac Triultiam eam Gentem dicamus que ab illustrissimo
tribusq̄ illis prudentie partibus clarissimo. Heroe originem duxe-
rit, semperq̄ talibus uiris non secus atq̄ celum innumeris syderib⁹
ornata terrarum orbi spectabilis semper fuerit & admiranda? Et ut
īnumerabiles huiuscemodi stellas preteream ne me aut copia ob-
ruat aut inuidia defatiger illa tantum duo magna mundi lumina
que nostra nuper secula uiderunt attigisse sufficiat Ioannem Iaco-
bum & Antonium Triultios: quorum alter Phamigeratissimus.
Imperator ad omnia nostre memorie bella conficienda, ea prudē-
tia uirtute & fortuna cunctis excelluit, ut & Hannibalis iudicio in-
ter Alexandros Pyrrhos & Scipiones digne ueniat numerandus
Alter uero Comensis Pontifex & Cardinea dignitate insignis tam
ta omnibus in rebus temperantia, tanta constantia, tanta integrita-
te, tanta fide claruit, ut in multis legationibus quibus felicissime,

Fundus est nulla res tanta fuerit ac tam difficilis, quam ille non
et prudentissimo consilio rexit & singulari uirtute cōfecerit: Is
demum quem tu patrum habuisse semper grata cum recordatio-
ne leteris. Nam quum Triuultiorum splendorem omnibus genti-
bus illuxisse uideas, tum maxima etiam gaudia ex illis uirtutibus ac
dignitatis Cardineae fulgoribus qui hereditario quasi iure in pe-
nuerunt cor tuum tacitum pertentant, dum uere & te ipsum in pa-
truo & in te patrum recognoscis. Neque enim aliud quippiam de
tuis laudibus in presentia recensebo nisi quod ex Triuultis uere Tri-
uultius, summis, mediis, infimis, tua facilitate, tuo ingenio, tua hu-
manitate facias satis: Tanto autē doctos uiros amore prosequaris,
ut omnes obstructi tibi sint ac deuincti neque mirari non possint in
te Iuene illas tres prudentie partes enitere, quoniam quidem bonas lite-
ras in primis colas ab ipsa certe adolescentia doctus quum exem-
plorum ueritate tum presentium preceptis & future glorie stimu-
lis nihil magis a situ ac tenebris nostri memoriam uendicare quam lit-
terarum lumen. Quas ob res iure optimo tuus est quicquid est li-
ber iste quem superioribus diebus de strigimagarum demonum-
que mirandis composui: atque ita nominatim tibi illum dedico non
quod partem aliquam tuorum in me meritorum hoc pacto referenda
in gratia consequi posse confidam, sed ut maximi erga te amoris
mei testis sit & obseruante sempiternae. Et quoniam in ipso crude-
les caco demonum pugnas aduersus homines intueberis, confide-
res tamen non minus formidandas mundi huius insidias, dome-
sticaque uitiorum bella, que ut magna ex parte aliquando sopiantur,
optarem quemadmodum Agamemnon decem tui similes daren-
tur nobis diuinitus Augustine Triuultie & patrie & urbis Rome
decus remobile. Vale. Rome Calendis martiis. M. D. XXI.

Index libri primi.

Que sit authoris intentio capitulum primum

Qui sint demones ac strigimage: & q eorū effect⁹ capitulū secundū

**Animam humanam esse spiritum & non corpus subsistētem & nō
inherentem capitulum tertium**

Animam humanam immortalem esse capitulum quartum

**Animam humanam immortalem esse demente aristotelis incli-
denter capitulum quintum**

**Aliquas esse substantias intellectuales humana anima prestantio-
res capitulum sextum**

Aliquas esse substantias intellectuales in corporeas capitulū septimū

**Quid de substantiarum incorporearum seu intelligentiarum natura
senserint philosophi p̄cipue Plato & Aristoteles capitulū octauū**

**Quid de intelligentiarum natura & numero: habeat philosophia
vera & christiana traditio capitulum nonum**

**Aliquas substantias immateriales seu intelligentias posse peccare
& esse malas capitulum decimum**

Aliquas intelligentias actū & reipsa esse malas & peccatrices capi. xi.

Qualiter & quot intelligentie peccarunt capitulum duodecimum

**Intelligentias malas seu demones in naturali sapientia esse prestā-
tissimos capitulum decimumtertium**

Demōes naturali uirtute esse potētissimos capitulū quartūdecimū

**Ex dictis reddi posse rationem omnium mirandorum effectuum
demonum ac strigimagarum capitulum ultimum**

Finis primi.

Libri secundi Index

De intellectu capitali episcopi. 26. q. 5 capitulum primum

Esse in rerum natura maleficia capitulum secundum

Esse in rerum natura strigas seu lamias capitulum tertium

Esse in rerum natura strigimagas capitulum quartum

Strigimagarum genus cum incubis & succubis respectiue in ille-
cebris flagitiose domesticeq; uersari capitulum quintum

Mirandos effectus maleficiales strigimagas habere circa uenerea
capitulum sextum

Morbos omnes per strigimagas a demōibus hominibus ac iumē
tis & terre nascētibus lesiones ueraciter inferri capitulū septimum

Quod se & strigimagas demon per uarias species formasq; demō
stret capitulum octauum

Quod aduersus strigimagarum ueneficia remedia multa preserua
tiua non desint capitulum nonum

q; aduersus strigimagarum ueneficia remedia uana non congru
unt capitulum decimum

Quenā aduersus strigimagas uera remedia cōgruāt capitulum .xi.

Aduersus morbos omnes in gñe: per exorcismos remedia ac de
modo exorzizandi capitulum ultimum.

Finis secundi.

Libri tertii Index.

An in strigimagas ut i hereticū genus sit aīaduertēdū capi. primū
Processum in strigimagas prattice inchoari obiter capitulū secūdū
Processum in strigimagas cōtinuari prattice & obiter capit. tertū
Sentēntias pro terminatione processus in strigimagas uariomō
ferri pro uarietate suspicionū pbatōnū & p̄fessionū capi. ultimū.

Finis tertii.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Boston Public Library

De Strigimagarum demonumq; mirandis: per eximiu[m] sacra-
rum litterarum professorem fratrem Siluestrum de prierio, Sacra-
Palatii apostolici Magistrum. Liber Primus.

Quae sit authoris intentio. Capitulum primum.

Deuorant plebem meam sicut escam panis.
ps. 17. Verba sunt psalmiste: sp[iritu] sancto edi-
ta: quibus siue ipsius senacherib. siue (ut
nonnullis placet) nabuchodonosor facino-
ra patra[n]ta narrant: (quoru[m] utreq; b[ea]t[us] ph[ilippu]s
balsphemus in deum: & in dei populum iniustus
fuerit & uiolentus inualor: in eo t[ame]n sensu
quem allegoricum dicunt: & diabolum &
diabolicos homines effingunt: qui deum
neq; rebus aut uerbis aut ut isq; negant. Eiusmodi. strigi magi
& crebrius femineo genere strigimage s[un]t: sic a nobis d[icitu]r q[uo]d n[on]
strige modo: uer[um] e[st] & mage id est malefice sunt (magi enim id[em]
& malefici: 26. q. 5. nec mirum) que ueram fidem negantes: salutife-
re crucis admitabile signum adeo parui faciunt & uilipendunt: ut
nephario pede conculcent: nec non dei populum innumeris (ut ex
dicendis clarius extrahit) maleficiis afficientes uolent: insidiantes
herbis. segetibus. planis. brutis. hominumq; corporibus: & quod
h[uius] longe deterius est: etiam animabus adeo ut .s. s. de h[uius] &
quidem merito e[st] u[er]itate: deuorant plebam meam: m[er]e uidelicet
plebis fructus pecudes corpora. it[er]u[m] & animas. Hec uero & pleraq;
alia: eo licentius & fidentius efficiunt: quo pastores n[on] dormiunt
modo: uer[um] etiam interdum profundissime stertunt: n[on] euigilan-
tes ad custodiam agnorum & ouium ueri summiq; pastoris: uer[um]
ad nudationem: ad multram: ad deuorationem: imo ad peccatis
excoriationem uigilantissim[is]: eo uel maxime q[uo]d cum pleriq; suis
scandalis oues in precipicia cogant: addunt ignorantiam: decepti
per textum cap[itu]li e[pi] 26. q. 5. q[ui]a etiam inquisitoribus heretice-
prauitatis: ch[ri]stiane doctrine & proinde fidei zelatoribus sese op-
ponant: tot dei blasphemias. tot turpissimos actus. tot horrenda fa-
cinora. tot crulelta & seua maleficia: fantasmata & illusiones astru-
entes. Cupiens uero & omnibus precordiis affectans: sine serpat. ciuf

modi tam rudis ignorantia: huius rei secreta quum s. s. vires sub
ministrarit & dederit referare statui: idque tribus uoluminibus effi
ciam. Horum unum de principis & causis erit cum mirandorum,
tum etiam nephandorum operum strigimagarum ac demonum
specialiter: in genere uero omnium eorum hominum qui malis
item & noxiis artibus auxilio malorum demonum uacant & inni
tunt: cuiusmodi sunt nigromantici omnes, incantatores, sortile
gi: & omnino qui diaboli uel consilio uel auxilio aut uere nocent
aut falso suffragantur. Quia uero nostri temporis magnates diui
nis litteris aut peritum aut nihil seu uacant seu credunt: ex uere phi
losophie abditissimis archanis: omnium eiusmodi mirandorum
que cernimus, necnon ex christiane pietatis philosophis, & diuo
thoma in primis: eorum omnium que oculis quidem cernimus
mente uero somnia dicimus: rationes & causas, reddere statui. Se
cundus uero liber, de ipsis mirandis erit: & de secta ipsa strigima
garum necnon de pessimis eius effectibus: item & de remediis o
portunis. Tertius autem de eo modo quo explodatur genus hoc
peruersissimum cum uirorum tum mulierum precipue: quod dia
bolus pro explosa idolatria mundo inferre curauit: quod equidem
humani generis inimicum diabolum colit, ueneratur, adorat: non
iam in sculptilibus, aut certe ignoranter: ac si spiritum bonum: ut
olim: ceterum potius scienter & in corpore ab ipso sathana: ex aere
& crasso terre uapore compaginato: in quo uanorum hominum
sensibus sese ingerat adorandum. Et quanquam de eiusmodi nonnulli
scripsere ex ordine diui patris Dominici: uelut iohannes pene no
bis contemporaneus, in preceptorio & fornicatorio suo: necnon
directorium inquisitorum: item & postremo uir magnus Henricus
institoris ac socius: quoque est opus quod maleficarum malleus inscri
bitur uniuersitate colonienfi, pbat. & nonnulli alii quos oportunitus
deducemus in medium: his tamen non obstantibus, presentem nostrum la
borē ne dum oportunitus, uerum etiam necessarium duximus: siue e, quod non
nulla & quidem fundamenta precipua, ut ea omnia que toto libro primo de
ducemus intacta reliquerint: siue quod alia breuius quam res ipsa postula
ratiō nulla etiam plixenimium retigere: siue quod docendi modum non ser
uarint: que res tedium maximum lectori afferat oportet. Igitur deo opt. ma
ximo christoque domino ac i tadem uero deo his uersiculis inuo-

cato:da pater angustā celi conscendere sedē:da facillē cursum atq;
audacibus annue ceptis:rem aggredior.

Qui sint demones, que strigimage:& que miranda quo
rum principia exquirunt. Cap.ii.

T Vero quilibet statim norit quid querimus: quid ue
molimur:& quorum exquirimus abditiſſima prin
cipia:ut demones omittamus omniū,malorū eius
modi ex animo uel occasione principia: qui aliud
sunt nihil q̄ substantie immortales intellectuales,
natura bone,uoluntate male:de quibus infra multa sumus elocu
turi:reliqua paucis punctis explicanda sunt.

Primum.Hoc genus uiroium aut ceite uerius femininum,qui
bus demon malus acsi instrumentis in perniciē populorum uti
tur & abutitur:& si multa simplicia nomina obtinuerit:nullum ta
men eiusmodi nomen omnem eorum maliciam sonat & com
plectitur.Nam plerumq; italico sermone maschare uocantur. id
est larue aut laruate persones:scilicet q̄ laruatorum instar plerumq;
incedant, demonum uirtute incognite & inuise ac itidem noce
ant. Non nunq̄ uero strige per metaphoram.ſ. q̄ uel nocte preci
pue in maleficiis uersentur: est enim strix auis nocturna a struden
do dicta,q̄ scilicet clamando stridat:de qua luc.in.6. quod trepi
dus bubo quod strix nocturna queruntur:que & a pueroium cor
pūsculis sanguinem ebibit. Vſitatus uero dicūtur lamie:non a uo
luptuosa uita quā cum diabolo incubo aut etiam succubo ducūt
sed a maleficiorum crudelitate. Est enim lamia bestia monſtruo
sa:apud glo. isay.54. cuius pedes equios: cetera uero mēbra huma
nam effingūt spēm & figuram. Vnde secundū Greg.34.mora ha
bet humanā spēm:corpus uero bestiale.Est uero adeo crudelis ut
proprius filios dilaniet:unde & lamia quasi lania dicta est. Sed
hec nomina cum simplicia sint:naturā totam eiusmodi hominū
exprimunt minime:cum insuper ex toto genere sint infideles (a
posttant enim a fide)sint uoluptuosi,sint malefici: adeo ut etiam
in propria pignora seuiant & sua exerceant facinora:q̄q̄ ad hec ple
rumq; ab eo cui se dedere diabolo etiam inuisti coguntur. Veium
quia uoluptuosi nocte uel precipue uoluptuosi esse noscunt, male
fici uero & nocte pariter & die maleficiis incumbunt: rectius a

nocturna aue & maleficiis strigimage dicatur:& gñe quidem femi
neo q. s. abundantiu sexu femineo contitent.

Punctum secundum. Primus harum effectus:cuius nobis effe
ctiua causa uestiganda est:apostatatio ē a christiana fidei cui sicut
& baptismo abrenunciant:ut patebit:adeo ut conculcēt crucē:dia
bolum uero adorent.ei se penitus dedicantes. Qui equidem effe
ctus non est mirabilis,si libertatem humane uoluntatis cōtempla
ri libuerit:quippe que libere in omnia feratur: ē uero mirabilis si
humanum contemplemur ingenium:quonam scilicet modo pos
sit id diudicare homini conducens ac bonum:ut relicto deo bo
nitaris fonte,& patēte generis nostri,sponte ac scienter se diabolo
tradere omnū(ut ita dixerim) peccatorum suggestori ac proinde
authori:atq; exequendo punitori:neq; non humani generis inimi
co precipuo:non aliter q̄ si puer:parentum suum effugiēs:aut leo
nis:aut serpenti sese agglutinet deuorādus. Vnde etiam huius cau
sa consideranda erit. Ne uero eiusmodi effectus alicui incredibilis
uideatur:ex his que dicemus nullus id potest nisi proteruendo
negare. Nam ut processus iuridice institutos (qui numerū sui mul
titudine non habent)omissos faciamus: maxime uero eos qui per
magistrum henricum institoris & socium inquisitores in parti
bus germanie editos: nunc Rome apud iudices partim & apud
inquisitorem cumanum partim sunt processus ad.30.usq; numero
omnes in agro cumano.in terra mus editi:ex quibus cum infinitis
aliis uidere licet nullum ad uoluptuosa flagitia que in ludo dia
bolico explentur admitti.nisi penitus auertatur a deo & ad diabo
lum conuertatur. Omnes enim his processibus affecti. quorū pars
est per abiurationem ad penitentiam admissa: pars uero ignibus
explosa: fidem negarunt. crucem calcarunt. diabolum adorarunt
aut homine aut diabolo instigante. Cum enim ad hanc sectam cū
uiri tum mulieres inducuntur:& id aut ab homine (quod crebrius
est) aut a diabolo. quod maxime tempore tribulationum accidere
dixeris. utrouismodo fiat dictus ordo seruatur. Quin etiam
sunt aliqui modi profitēdi in hac sancta diabolica religione: ut
ex innumeris huius secte hominū cōfessionibus constat. Vnde ut
recitant & experti sunt auctores dicti mallei: duplicem obseruant
profitēdi modum: ad instar religionum christiunum scilicet sol

emnem alium priuatum. Et priuatus quidem fit in omni loco & tempore diuersis mediis. Interdum enim aduersa fortuna tristi bus. demon tristem alloquitur: aut per seipsum uersibiliter. aut per mediam personam: & si secundum eius consilia tristis se acturum spondet: omnia profutura ad nutum pariter spondet: & dehinc ad predicta inducit ordine quodam. a leuioribus sumpto principio, Nonnunq̄ etiam huius diabolice religionis professores: cum ex sua solempni professione ut libro. ii. patebit teneantur alios pro uiribus ad dictam sectam attrahere: his de quibus fidunt: p̄omitunt gaudia magna cum mulieribus si uiri: aut cum uiris si sunt mulieres: & deinde si assentiunt inducunt ad predicta facinora: ne gationem scilicet fidei: conculcationem crucis: cultum diaboli: & eiusmodi. Et ita esse infiniti processus astruunt: Modus uero solempnis professionis hic est Determinato loco & die: diabolicis istis religiosi in concionem uocatis: apprensens principalis demon in assumpta effigie. ad seruandam sibi fidelitatem cum temporalium felicitate & uite longitudine hortatur: & tunc magistra nouitie uel nouitiu illam uel illum diabolo commendando offert Qui si nouitiam de abneganda fide & cultu christiano & extensa muliere (sic enim reginam uirginum appellant) & sacramentis nunq̄ uenerandis uoluntariam deprehenderit: protesa hinc inde manu. sti pulatur. Et statim sathanas subiungit: hec sufficere minime. Nouitia uero querente: quid super sit spondendum: subinfert. Homagiū oportet exhibere: quod scilicet id continet: ut in corpore & in anima sibi eternaliter attineat: & quoscunq̄ alios utriusq̄ sexus pro uiribus sibi associare curet: adiungēs ut certa ungueta ex ossibus & membris puerorum & precipue eorum qui fonte baptismatis renati non sunt: sibi conficiat: per que inquit cunctas tuas uoluntates me assistente & iuuante perficies. Hunc modum dicti inquisitores se didicisse dicunt: in opido brixicho diocesis basilien. plene informati per iuuenulam maleficam quidem. sed penitentem & sub iureiurando interrogatam. Cui rei etiam fidem affert: quod refert uir preclarus & pene nostris temporibus uiuus ioh. nider in suo formicario: ex relatu inquisitoris eduensis dioc. q̄ scilicet in ducatu lausan. quidam malefici proprios natos coxerant & manducarant. & q̄ modus discendi hanc artem fuit. ut maleficis in cō.

cionē uocatis: opere eorum demonē in assumpta imagine homi-
nis uiderent, cui nouitius necessario det fidem de negādo christia-
nissimo: & eucharistia nunq̄ adorāda: & calcāda cruce ubi laten-
ter id posset. Ad hec accedit q̄ idem ibidem refert fuisse cōmunē
famā referente petro iudice in boltigem, tredecim infantes in ter-
ra bernensium deuoratos: ppter quod iusticia publica animadu-
tebat in tales. Quē ēri uero petro a quadam malefica: quonā mo-
do pueros uorarent: dixit q̄ instante demone, pueris insidiantē ma-
xime non baptizatis: & crucis signo nō in unctis ne .i. baptizentur
& saluentur: quos ad latera parētū uel in cunis occidimus: & de tu-
mulo deinde exceptos in caldario usq; ad off uim euulsionem de-
coquimus: tota carne in potabile quid resoluta, ex crassiori parte
unguentum conficimus nostris artibus & translationibus acōmo-
dam: ex reliquo humore utrem aut flasconem replemus. Cuius qui
fuerit potatus: paucis additis statim secte nōstre magister efficit.
Accesserit q̄ refert idem in dicta bernēsi exequutione. captum iu-
uenem cum uxore maleficos: afferentē si spes sibi fore posset salu-
tis: omnia se referaturū. Afferētibus uero litteratis qui aderant:
id posse fieri modo ueraciter peniteret & suaderēbus: ordo inquit
talis est: quo etiā seductus sum. Oporter enim faturū nouitium
uel discipulum: dominica die ante aque benedicende consecra-
tionē cum magistris ecclesiam intrare, & coram eis fidē baptisma
& uniuersalē ecclesiā abnegare: deinde homagium prestare ma-
gisterulo: id est demoni, quē nomine diminutiuo significant qn̄
absens est. ne nomen aliud his q nō plene dispositi sunt terrorē in-
cutiat: licet interdū. s. a bene dispositis ipse demon homagiū pre-
sentialiter excipiat: deinde inquit. bibit de utre predicto: quo facto
statim sentit se interius artis nōstre imagines concipere, & retine-
re super. secte huius ritus precipuos. In hūc inquit modū seductus
sum & uxor mea: quā tñ tante obstinatiōis existimo: q̄ malit mo-
ri & cōburi potiusq̄ fateti: & ita actum est, iuuenē mira contritio-
ne ut uidebas extincto. Ecce ergo qualiter primo deum negant: q̄
adorent diabolū: & prius diabolū adorāt q̄ admittant ad secre-
tiora ludorum & maleficiōiū. Vnde contra eum qui fassus est lu-
dū diaboli se gratia uoluptatis intrasse, est suspitio uiolenta q̄ ne-
garit fidē, & diabolū adorari: cū alias nunq̄ aliter uisum sit.

Punctum tertium. Secundus effectus uoluptas est incuborum
 & succuborū seu certe cū incubis & succubis respectiue. Qui equi
 dem effectus est mirabilis: ut homo cum spiritu habeat coitum ac
 tum aut etiā passiuū: & adeo realiter ut inde nascatur nō homo
 modo uerū etiā gigas: ut omnibus theologis placet. Huius er
 go cā inuestiganda est in hoc primo libro: ex qua in secundo sol
 uent infinite quæstiōes. Quod uero sint hmōi cōcubitus inter ho
 mines & spiritus, etiā nullus nisi proteruendo negare pōt: cū hoc
 inficiti p̄cessus astuant: & sit sacris doctōribus ac litteris diuinis
 consentaneum. Dicit enim per mosem gen 6 Gigantes aut̄ erant
 super terram in diebus illis. Postq̄ enim ingressi sunt filii dei ad fi
 lias hominum: illeq̄ genuerunt: isti sunt potentes a seculo uiri fa
 mosi. Quod pertractans aug. etsi in ordine ad poetarum fabulas.
 3. de ci. dei ca. 11. sub dubio relinquit, dicēs: utrū potuerit uenus ex
 cōcubitu anchise eneam parere. sub dubio relinquamus: n̄ q̄tum
 ad p̄cessum scripture: pene inq̄t in scripturis talis quæstio oritur
 q̄ queritur: utrū preuaricatores spūs cum filiabus hominum concu
 buerint: unde natis gigātibus. i. nimiū grandibus & fortibus uiris
 tunc terra repleta est. Sed in ordine ad sacras scripturas libro. 5. ca.
 23. quæstionē determinans ait. Creberrima fama est. multiq̄ se exp
 ros, uel ab eis qui experti erant (de quorū fide dubitandū non est)
 se audiuisse confirmant: siluanos & faunos quos uulgus incubos
 uocat, improbos extitisse mulieribus: ac earum appetisse & pere
 gisse concubitus. Et quosdam demones quos dufios galli nuncu
 pant, assidue hanc immunditiam & tentare & efficere: plures ta
 lesq̄ asseuerant: ut hoc negare. impudentie uideatur. Hec ille. Po
 stea uero ibi determinat illam quæstionē gen. 6. super illis uerbis
 uidētes filii dei filias hominū an. s. cum filie hominum essent filie
 cain & successorum: filii dei debeant intelligi per gratiā. i. filii set:
 uel per creationē. i. angeli mali: & dicitq̄ nō de incubis solū intel
 ligi: ubi uidet̄ uelle q̄ utroq̄ modo possit intelligi. Vbi dicit gl.
 Nō est incredibile nō ab hominibus sed ab angelis uel quibusdā
 demonibus qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines. i.
 gigātes procreatos: de quibus in littera dicitur gigantes autē erāt
 super terram. I sido. quoq̄ libro octimo capitulo ultimo tractās il
 lud isay. 13. pilosi ibi saltabant: huic sententie testimoniū adiicit

dicere s in hec uerba . Pilosi qui grece panisci. larine incubi appel-
lantur. unde & incubi dicuntur ab incubando. hoc est stuprandos
sepe enim improbi existunt etiam mulieribus. & earum peragunt
concupitum: quos demones galli dusios uocant: quia assidue hac
peragunt immunditiam . Quem autem uulgo incubonem uo-
cant. huic Romani faunum ficariu dicunt: ad que Horatius dicit.
faune nympharum fugientium amator: per meos fines: & aprica
ruta . lenis incedas . Transeo infinita experientasque ipse noui
qualiter plerumq; uiolat per uim : deo permittente : castas sed
forte elatas moniales: qualiter noui mulieres sponte tales amasios
habentes. que ab hoc morbo curari nolunt. Ista uero aut declama-
ri. aut ad feminarum aures attingere: pessimum foret: q; facile suis
libidinibus explendis: demones aduocarent.

Punctum quartum. Effectus tertius est delatio uelox per multa
spacia terrarum. Qui equidem mirabilis est rudibus: peritis aut non:
quippe qui norunt inferiora corpora. quo ad locale motu. angelis
et sathane obedire ad nutu & qui homine si debilitas eius & nunc
litus pateret: possit tempore in preceptibili sicut mouere. ita & fer-
re ab ortu solis ad occasum: de quo ad presens supersedeo: in hoc
eodem uolumine speciali capite multa ex archanis phie dicturus.
Ita autem esse posse. ut demon permittente deo hominem ferat:
& littere sacre. & philosophie documenta testantur: ut patebit: ita
autem aliquando esse. & experientia & magorum opera & inquisito-
rum infiniti processus attestantur: sed quia de his in secundo uo-
lumine intellectu. ca. epi. 26. q. 3. daturi multa dicemus: ad presens
uerba succido.

Punctum quintum. Effectus quartus est apparitio: qua diabolus
apparet nedum fantasie modo: uerum etiam ipsis sensibus corpo-
ris: in forma uiri aut mulieris aut bestie aut alicuius insensibilis: si-
cuti teste Greg in dialogo mulieri in spe luce apparuit. Qui equi-
dem effectus mirandus est: quo nam scilicet pacto aliquod corpus
sic compaginare diabolus possit: ut humanum. uel equinum. uel
eiusmodi uideatur. Ita uero in factu quandoq; esse: etiam littere
sac e astruunt: angelus enim sathane: apostolo docente: transfigu-
rat se in angelum lucis: quem scilicet dubium non est in uariis spe-
ciebus apparere: tam in sompno q; etiam in uigilia. A struunt & histo-
ric & experientia

rie & experimēta uūero ifinita & theologi ac oēs poete clamant.

¶ Punctum sextum. Effectus uero quintus. rerum occultatio est presentium. per eam passionem quam theologi acrisiam: aug. uero aorasiā uocat: que cecitas est non simpliciter: uerum ex partes qua unum uidere uetamur: non autem aliud: ut sit interdum malefica inuisibiliter & moueatur: & opejetur. Ita autem esse experimur interdum: cum deperditum quippiam. ter. quater. & pluries. eodem loco perquirimus: ubi deinde illud inuenimus: testantur etiam processus multi. item & experimenta multa: ut latius in libro secundo probabitur.

¶ Punctum septimum. Effectus uero sextus est ludificatio sensuū cum interiorum tū etiam exteriorum: ut fieri plerumq; cernitur in prestigiis: dum aut in ungue. aut ī speculo. seu aqua. seu certe quocunq; corpo re expolito & terfo figure uidentur: qua de re & terra & catholica ecclesia plena est: lōge aut magis iudeoꝝ sinagoga refertior.

¶ Punctum ultimum. Effectus ultimus maleficia sunt: que dixeris miranda pfecto: ut per ea liquet: q̄ de fri. & male. iura deciderūt: dixerunt uero doctores in. 4. sententiæ libro: ubi de matrimonii impedimentis pertactatur. Et hec sine numero sūt circa homines iumentta & fruges: quas eiusmōi homines demonum. cooperati ne seuissimis turbinibus ac grādinibus euertūt. Ad hec quoq; re ducūtur et corpoꝝ beneficia mirandaꝝ sanationū: que incantationibus & carminibus fiunt. Vtrūq; enī & morbus & sanitas eiusmodi: auctore diabolo fit: qui interdū ut pdat aias. corpora sanat: sicut & inficit. Oppositoꝝ enī eadē est dtsciplina. Predictoꝝ ergo oīum cause principia & fundamēta: hoc primouolumine scrutanda & reseranda statuuntur.

Animam hūanam esse spiritū & nō corpus: subsistentē & nō inherentem. Capitulū tertium.

Principiū ergo p̄dictoꝝ oīum indagaturi: nō ex diuinis litteris modo: uerū etiā ex uere phie priucipiis. & naturalis n̄i luminis itellectualis uirtute: ab n̄e anime natura exordiū primū p multa pūcta sumamus.

¶ Punctū primū. Humanā animā. i. eā rem qua pri

B

mo uiuim⁹ & operamur itelligēdo maxime (aiata enī uiua dicim⁹
reliqua aut uita carere) eē corpus uel naturā corporeā: multi falso
existimauerūt. Nā Galenus medicus animam dixit elemētoꝝ aut
qualitatū elemētariū cōplexionē esse: motus inde q̄ uideamus ex
diuersis cōplexionibus in nobis educi uarios effectus: quos passio
nes dicūt: que aīe cū huīane tū brutali ascībunt: sicut facile ira
suntur colerici: & malēconici tristant. Errauit uero decept⁹: q̄ nō
distinguit passiones quonā pacto. & cōplexioni & aīe attribuūtur:
quippe cōplexioni attribuunt quasi disponēti & q̄rū ad illud dū
taxat quod in passione est materiale: ut in ira est accessio & motus
sanguinis circa uite principiū cor: aīe uero nō equidē sicut dispo
renti: sed sicut principio principaliter efficiēti: & q̄rū ad id quod
in passione formale est: ut in ira est uindictē cōcupiscētia. Contra
Galenū ergo sic arguo. ¶ Primo. Si enī aīa cōplexio est elemētoꝝ
aut qualitatū elemētariū: aut ergo cōplexio est materialiter. i. ele
menta cōplexa: aut formaliter. i. ipsa habitudo siue ordo siue r̄so
elementoꝝ cōplexoꝝ. Et profecto primū falsum est: alioquin aīa
esset simul: terra: aqua: aer: & ignis: aut hōꝝ qualitates: & cōsequen
ter erit quedā quattuor distincta. qđ statim ipossibile dixeris: uel
unū mixtū corpus ex quattuor: qđ pene statim iprobabit: uel una
qualitas mixta ex quattuor: & cōsequenter nō erit substantia: nec
hō: uel pars hoīs. neq; hoī spēm cōferret. Similiter aut & scđndū:
alioquin aīa sicut & relatio nulli⁹ eēt operatiōis p̄ncipiū: imo nec
subsistētia nec ens absolutum aliqđ uel ēt reale: si id tm̄ eēt qđ for
maliter ē relatio. Nō est ergo elemētoꝝ cōplexio aīa. ¶ Scđo. Cō
plexio ista qualitatibus elemētariis inferior sit oportet: q̄ppe que
ab eis causat. Aīa uero nedū hūa uerūerā brutoꝝ atq; plantarum:
qualitatibus elemētoꝝ p̄stantior & superior sit necesse est: quippe
aīe uegetabilis operatio & lōge plus: cognitio aīe sensitue: elemē
tares qualitates excedit: cum taliū qualitatū opatio ab extrinseco
fit: nō enī ignis seipm calefacit & sic i ceteris: oīs uero opatio aīe
ab intrinseco est: ut digerere: egetere: & eiusmodi: uiua enī dicimus
que seipsa monēt. Nō ē igit aīa cōplexio: alioquin idē respectu eius
dem: & superius & inferius foret. ¶ Tertio corp⁹ aīalis locali motu
a cōplexione nō mouet: moueret enī motu p̄dominātis eē: quip
pe fortius sp̄ uincit: & cōsequēter sp̄ deorsum ferret. Aīa aut aīale

corp⁹ mouet:& in omnē partē mouet. Nō est ergo aīa cōplexia.
 ¶ Quarto. Nā qđ cōplexionē corporis regit:frenat:& uincit:com
 plexio nō sit oportet:ut planū ē. Aīa uero hūana(qcquid sit de bru
 tali)humanū corpus regit:frenat corporeas passiōes. & uicit: que
 corpis sequunt cōplexionē: interdū enī ad iras & cōcupiscencias
 pñiores:agēte aīa min⁹ irascunt:minus ēt cōcupiscūt:utin cōtinēti
 bus patet. Nō est ergo aīa ipsa cōplexio:aut corpore aut corporea
 rum qualitatū. ¶ Predictē uero opiuiōni Galene: similis est opi
 nio eorū qui animā armoniā dixerē:quippe qui nō sonorū sed cō
 trariorum armoniā intendebāt:ex quibus aīata corpora componi
 uidebant. Et hec quidē sentētia ab Ari.in libro de aīa empedocli:
 a Grego. ueroniseno dinorcho ascribit. Impugnatur uero ut p̄ce
 dens:& ulterius ēt rationibus p̄priis. ¶ Primo. Oē enī corpus mi
 xtū armoniā habeat oportet:& cōplexionē: nec armonia corpus
 aut mouere aut regere pōt:uel frenare passiōes:sicut neq; cōplexio
 intēdit ēt & remittit:sicut & cōplexio. Ex quib⁹ oībns liquet aīam:
 nō esse armoniā sicut neq; cōplexiōē. ¶ Scđo. Armonie rō. ma
 gis corpore qualitibus q̄ aīe cōgruit:nā sanitas armonia quedā
 humorum est:fortitudo neruorū & ossiū:pulchritudo uero mēbro
 rum atq; color:quorū aut armonia sit. sensus uel intellectus assi
 gnari nō pōt:nec ceterorū que ad aīam spectant. Nō est igit aīa ar
 monia. ¶ Tertio. Nā armoniā duplicē esse cōstat:ipsam. s. compo
 sitionem:& ipsius cōpositionis rationem seu proportionē & mo
 dum. Anima uero cōpositio nō sit oportet:quippe qualibet aīe
 partē esse cōpositionē aliquarū partiū corporis oporteret:quod
 assignare non cōtingit:similiter aut cōpositionis rō esse nō po
 test:quia cum in partibus corporis diuersis diuersa sit eiusmodi cō
 positionis ratio:singule partes corporis singulas animas necessa
 rio haberēt:ut os:caro:& neruus:que in diuersa proportione con
 stituta sunt. Hoc aut falsum constat:quippe homo nō esset aliqua
 una species. Nō est igitur armonia aīa. ¶ Ursus alii lōge grau⁹
 errantes. animam corpus esse astruxerūt:ut antiqui naturales philo
 sophi:q; nihil preter corpora esse crediderūt:ut infra patebit:quorū
 opiniones & si uarie fuerunt:cōmuni tamē cōcordia sic refellun
 tur. ¶ Primo. Anima est in hīs inferioribus principium uite
 non quodcūq; sic enim & oculus & omne instrumentum anime

esset aia: quippe quod esset principium uite. i. uitalis operatiois: sed
 animam principium uite dicimus primum. i. quo primo uiuimus:
 quasi principio omnium principiorum uite. Et si uero aliquod
 corpus principium uite esse potest: ueluti cor in animali est uite
 principium: nullum tamen corpus potest esse uite principium pri-
 mum: quippe esse uiuens: aut uite principium. corpori non congruit
 ea ratione qua corpus est: alioquin omne corpus aut uiuens aut ui-
 ue principium esset: unde id ei congruit ex eo quod est tale corpus:
 quod autem est actu tale. ex aliquo ei principio congruat oportet: quod
 actus eius est: sicut calidum calore: & homo humanitate homo: &
 animatum corpus anima animatum est. Non ergo corpus anima
 est: consequenter autem nec anima corpus. ¶ Secundo. Viuentia cum res
 sint naturales: ex materia & forma composita sint oportet. Ex corpo-
 re autem & aia que actu uiuens facit: componuntur. Igitur animam &
 corpus formam & materiam esse oportet: ut altere forma: alterum materia
 sit. Corpus autem forma esse nequit: quippe quod in altero sicut in ma-
 teria & subiecto non est. Anima igitur forma erit si altere eorum forma
 est. Non ergo anima est corpus: quia nullum corpus forma est. ¶ Tertio duo
 corpora in loco uno eodem tempore esse impossibile est. Aia uero ibi est
 ubi & corpus: quod aia uegeta: non enim seorsum a corpore aia est: aut ui-
 uit. Non est igitur aia corpus. ¶ Quarto. Omne diuisibile: cuiusmodi omne
 corpus est: continete indiget & uniete partes. Igitur si aia corpus est: ali-
 quid aliud suas partes uniens habeat necesse est: illudque utique magis
 erit aia: imo anima aie: corpus enim aia recedente dissolui uidemus:
 & si iterum illud continens diuisibile sit: ad aliquid & indiuisibile. &
 incorporeum deuenire oportebit: quod utique erit aia. aut in infinitum
 erit pcedere: quod omnino impossibile esse: etiam plus monstrauit. 2.
 me. & 8. phy. Non est igitur aia corpus. ¶ Quinto. Quomodo in
 sequentibus ostendetur: intelligere ullius corporis actus esse nequit: est
 uero actus aie: & consequenter aia corpus esse nequit. Vnde hec opinio
 quod anima corpus sit: a diuina scriptura. sap. 2. ex stulto persona ponit-
 ur: de animi profitentium atque dicentium. Fumus & flatus est in nari-
 bus nostris: & sermo scintille ad mouendum cor.

Punctum secundum. Principium nostre intellectionis: quod hominis animam
 dicimus: esse quodam non incorporeum modo: ut probauimus: uerueriam
 & subsistentem: sicut lapis aut arbor uel equus & homo: non autem inherens

alicui ut albedo uel calor. ¶ Primo. Nā hominē p̄ intellectū oīm
corporū formas & naturas posse cognoscere: manifestū est. Quod
uero aliqua pōt cognoscere: nullū eorū in sua natura habeat oportet:
sicut pupillā oī colore carere que oēs colores percipit: necesse ē:
& gñaliter omnem sensum priuari suo sensibili: oī uero huius est:
quippe illud qđ potētie cognitiue naturaliter inest: alioꝝ cognitio
nem necessario p̄pediret sicut lingua infecta colerico ac perindel
amaro humore: dulce nō percipit: sed amara oīa nunciat. Tgitur si
intellectuale principiū. i. intellectus uel aīa nostra: in se cuiusuis cor
poris naturā cōplecteretur: oīa corpora cognoscere & diiudicare
nō posset. Impossibile est igit̄ intellectuale principiū. habere cor
pus: imo: impossibile est qđ p̄ organū corporale intelligat. Nā & il
lius organi corporei determinata natura: oīm corporū: noticiā ex
cluderet: ueluti si quis determinat⁹ color sit nō in pupilla mō: ue
rū etiam in uitreo uase: infusus liquor uidet̄ coloris eiusdē. Ipsum
igit̄ intelligibile principiū. quod intellectus dī: operationē perse
habeat oportet: cui corp⁹ ullatenus nō cōicet. Nihil uero p̄ se ope
rari pōt: quod p̄ se subsistere nō pōt: operati enī soli⁹ entis in actu
est & ipm̄ operari ipsum eē p̄supponit: unde eomodo aliquid ope
ratur quo existit: ppter qđ calidū & nō calorē calefacere dicimus:
quippe calidū est qđ est: calor uero nō est: sed calore aliquid tale.
puta calidū est. Reliquum est igitur ut anima humana: que mens
uel intellectus dicitur: aliquid & incorporeū & subsistens sit.

¶ Punctū tertiū. Brutoꝝ uero aīe subsistentes minime sunt. Et si
eīm antiqui naturales: inter sensū & it̄lectū nō distinxerūt: utrūq;
corporeo principio ascribētes: ex quo sequebat̄ utrūq; eē inherēs:
plato uero inter ea distinxit: utrūq; ascribēs ī corporeo & ī materia
li principio. i. aīe s̄ se ipsam: ex quo it̄idē sequebat̄ utrūq; eē subsistēs
cōsequēter aut̄ & brutales: aīas: aristoteles tñ distinxit: astruēs inter
oēs anime operationes intelligere: cōsequēter aut̄ & uelle: solum
sine corporali organo expleri: sentire uero & cōsequētes operatio
nes aīe manifeste cū transmutatiōe corporea accidere: sicut pupil
la uidēdo spē coloris īmutatur: & idē in aliis. Sic igitur manifestū
sit: aīam sensitīuā p̄ se sine corpore nō habere eē: sed omnē talē eē
cōiūcti: & cōsequēter aīa brutalis q̄ est sensitīua dūtaxat: p̄ se non
operat̄: & cōsequēter p̄ se nō subsistit: cū unūquodq; similiter sit &

operet p se uel cū alio: nec posse qđ i se subsistit eē ociosū. ¶ Nec
 peditis obstat primo qđ aīa hoīs est aliquid subsistēs. cōsequenter
 aut & aīa bruti: cū sint eīusdē generis: qđ licet hō cōueniat in gñe
 cū brutis: spē tñ differt: differentia aut speciei attenditur s̄m diffe-
 rentiam forme: & consequēter differt aīa seu forma bruti a forma
 hominis. ¶ Nec. 2. qđ sensus ad sensibilia sic se habeat ut intellectus
 ad intelligibilia: qui ea sine corpore intelligit: & cōsequēter utrūq;
 p se operatur & subsistit: quia se hñt quodāmodo similitr: inq̄tū
 utrūq; est in potentia ad sua obiecta p similitudinē excipiēda: &
 quodāmodo dissimilitr: inq̄tū sensus a sensibili cū corporis s̄mu-
 tatione patitur: unde ab excellēti sensibili corrumpitur: puta uisus
 a luce nimia: qđ in intellectu nō contingit: quippeq; post maxima
 intelligibilia magis pōt uidere minora. Et si intelligēdo fatigatur
 corpus p accidēs ē: q. s. uires sensue obiecta illi ministrēt q̄ sunt i
 corpore. ¶ Nec obstr. 3. qđ brutorū aīa: corpus mouet: qđ nō mo-
 uetur a seipso: & cōsequēter opationē habet sine corpe: qđ uis mo-
 tiua duplex ē. s. uis appetitiua iperans motū. cuius opatio in aīa sen-
 sitiua nō est sine corpore: imo ira gaudiū & hmōi passiōes sunt cū
 trāsmutatione corpore: alia uero est exequens motū per quā mē-
 bra motui habilia reddunt: cuius actus nō est mouere sed moueri:
 unde mouere patet nō esse actū sensue anime sine corpore.

¶ Animā humanā imortalē esse. Capitulū quartū.

D si ex hiis iā haberi potest: qđ aīa humana immorta-
 lis ē: quippe que sine corpore potest operari: cōsequē-
 ter aut & esse: nōnullis pūctis id habūdāt? astuet
 ¶ Punctū primū. Circa istā questionē multipliciter
 olim opinatū est. Quidā enī .i. antiqui & naturales
 phi: intellectū a sensu distinctū minime putātes: sicut sentire ita &
 intelligere. a corpore pēdere putarūt: cōsequenter uero aīam intel-
 lectiua: esse corruptibilē & naturam corporea sequi: unde eo:ū ali-
 qui eam esse ignē putarunt: alii uaporē: alii armoniā. Quam quidē
 opinionē Aristoteles plenius extinxit: ostendēs intellectū absolu-
 tum esse & a corpore independēs habere: oīa enim corpora itelli-
 git consequenter aut & in se omnia corpora recipit: sicut & uisus
 omnia uisā: consequenter autē ab omni corpore nudus sit oportet.

tet: sicut & omne recipiens a natura recepti mundum est: alioquin
 si quam naturá corporeá in sua natura complecteretur: illa in exis
 phibere aliorum nonioné: sicut si pupilla colorata esset: omnes co
 lores nequaquá exciperet: imo si per mediú coloratú uideat ceu p
 utrum uiride: omnia uiridia uidebuntur. vnde intellectus dicitur
 corporis actus minime esse: & ab Auicéna dicitur non esse forma
 submersa in materia: & in libro de causis dicitur nō esse super cor
 pus delatus. Quidam nero ut pítagoras ac plato aiam rationále
 immortalé norunt: de corpore tñ in corpus migrare putarunt: qđ
 quidē Ari. in primo de aia ea ratione destruxit: qđ anima corpori
 & forma & motor sit: determinate autē forme determinatá mate
 riam subesse: & determinato motori determinatú organú necesse
 est: quēadmodū & ars quelibet ppriis utitur instrumētis: quo actū
 putes: ut hec anima non nisi huius corporis forma et motor esse
 possit. Quidam rursus ut auerroes & sectatores: & quidam alii: ira
 tionalem animam ex parte corruptibilem. s. qđum ad id quod de
 anima huic corpori ppriú est: ex parte uero incorruptibile esse di
 xere. s. qđum ad id qđ de aia omnibus cōe est. Intellectú enī agen
 tem & quidam etiā intellectum possibilé. unū oīm hoīm esse pu
 tarant: & hunc substantiá incorruptibile & separatá: in nobis autē
 eē tantūmodo fantasmata lumínē intellectus agētis lustrata. q̄ pos
 sibilé intellectú moueāt ac sic eis: ut putarūt: intelligimus. Sed hec
 opinio hodie ita est dāpnata nedū catholica asertione: uerū etiā
 philosophicis rōnibus: ut nos fatigare non sit opus. Quarta igit
 positio ē: quā uera philosophia & catholica pietas p̄fite l: aiam. s. ra
 tionalem substantiam esse a corpe minime dependentem: corpus
 tamen humanum uiuificantem ac uegetantem: & fm humano
 rum / corpe multiplicatam: ut quisq; homo habeat
 propriá nulli alteri cōmuné: qđq; corporibus resolutis ipse aie se
 parate subsistant: nulla alia corpora ulterius aduantes.

Punctú secundú. Necesse est ergo quod catholica fides affruit:
 etiam philosophice non negare: animam scilicet rationalem im
 mortalem fore. ¶ Primo. Nam ex duplici ratione aliqua res cor
 rumpi posse deprehenditur: aut uidelicet per se aut per accidens.
 Impossibile uero est substantiam idest rem subsistentem: per ac
 cidēs aut generari aut corrumpi: idest altero aut generato aut cor

rupto: quippe sic aliquid aut generat aut corrumpit: sicut nanciscit
aut perdit ipsum esse: quod necessario res subsistens per se patitur
non per accidens: unde peracta generatione ipsa est: non quia aliud
sed quia ipsa est: similiter autem & corrumpit: que uero non subsistit
sicut nec per se sunt. sed per aliud cui inuitant (ut qualitates & gene-
raliter accidentia ac forme materiales que non subsistunt) sic, nec per se
acquirunt uel perdunt esse: sed alio acquirente. aut perdente. Ani-
ma autem rationalis est per se subsistens: quippe que est per se operans:
non enim intelligendo utitur corporeo organo ut probatum est: non
autem anima brutalis est per se subsistens: sicut neque per se operans: non enim
opus habet sine corpore: quod solum intelligere inter operationes ani-
me sine corporeo organo fit: quippe operationes sensive & infra:
manifeste per corpus exercent. Igitur humana anima non nisi per
se corrumpi potest: consequenter autem si corruptibilis est per se
corrumpatur oportet. Hoc autem ostendit omnino impossibile ne dum
de anima hac ueritate de omni subsistente: quod est forma tantum. Nam quod ali-
cui secundum se conuenit. ab eo inseparabile sit oportet: ceu ab homine inse-
parabile est esse animal: & a numero par esse uel impar esse autem
per se conuenit forme que actus est: unde materia ex hoc acquirit esse
in actu quod formam quoque acquirit & ex hoc est corruptioni obnoxia
quod ab ea forma perfectioque recedit: unde subsistentem formam esse desi-
nere. omnino impossibile est. Est igitur humana anima incorruptibilis. Esto ue-
ro humana anima ex materia & forma componatur: nec sit forma tantum:
ut nonnulli putarunt: nihilominus tamen incorruptibile eam esse oportet.
Non enim est alicubi corruptio. nisi etiam ibi contrarietas sit: quod generatio-
nes & corruptiones ex contrariis & in contraria sunt: unde & incorrupti-
bilia sunt sol luna & omnino celestia corpora: quod materia careat contrarie-
tati obnoxia. In rationali uero anima contrarietas ulla esse nequit: quip-
pe. que secundum sui esse modum: recepta recipiat: recipit uero absque contra-
rietate quecumque recipit: quin etiam ipsa contraria sine contrarietate reci-
pit: non enim contrarietate rationes que de natura contrarietate sunt. & ibi reci-
piuntur: ibi sunt contrarie: quin potius eadem scientia contrariorum est.
Impossibile est. igitur: non a maiorem corruptibile fore. ¶ Secundo. Nul-
la res ex eo uel in eo corrumpitur: ex quo uel in quo sua perfectio con-
sistit: quod uidelicet contrarie sunt hee mutationes: ad rei perfectionem:
ad rei corruptionem. Anima autem humane: perfectio in quadam abstractio

9
ne a corpore cōsistit: p̄ficitur enī aīa hūana duobus scīa uidelicet
atq; uirtute: & scīa quidē eo amplius quo amplius imaterialia cō-
templatur: uirtute uero in hoc q̄ corporis passiones nō modo nō
sequit: uerū aspernat & s̄m ratiōis iudiciū temperatas moderat ac
frenat. Nō ergo in eo cōsistit aīe corruptio: q̄a corporea mole se
paratur. Qd' si dixeris aīe p̄fectionē in separatiōe a corpore cōsiste-
re quidē, uerū s̄m operationē nō uero s̄m eē: p̄dicte rōni sufficien-
ter nequaq; occurreris. Opatio enī rei. rei substātia esseq; mōstrat:
quippe unūquodq; operat s̄m q̄ est: ens. & p̄pria operatio rei. pro-
priā rei naturā cōsequit. Cōsequēter autē rei alicuius operatio pro-
pria p̄fici nequit: nisi etiā rei substātia p̄fecta. Igitur si ī reliquēdo
corpus aīe operatio p̄ficitur: substātia sua in suo eē ex hoc q̄ a cor-
pore separatur minime deficit. ¶ Tertio. Perfectibilibus suas perfe-
ctiones p̄portionatas eē oportet: ut. s. utrumq; uel corruptibile uel
īcorruptibile sit: alioquin uel sine p̄fectione p̄fectibile: uel: p̄fectio
sine p̄fectibili p̄petuo eēt: & cōsequēter qd' cōtra naturā ē. p̄petuū
eēt. P̄fectiuū autē hoīs p̄p̄iū s̄m aīam. aliquid īcorruptibile sit
oportet: p̄fici enī intellectione formaliter qua a brutis & ceterisq;
infra sunt secernit: effectiue autē re intellecta: que cū uniuersalis sit:
īcorruptibilis ēt sit oportet. Est ergo hūana aīa īcorruptibilis utiq;
¶ Quarto. Appetitū naturalē esse frustra: utiq; impossibile sit oportet:
alioquin deus aliquid naturale frustra indidisset: hominē autē
perpetuo esse. hoīs naturalis appetitus efflagitat: quod inde liquet:
quia esse ab oībus appetit eomodo quo apprehēditur: puta a bru-
tis hic & nūc: ab hoīe autē ēt perpetuo: & ut aiunt simpliciter: & id
īp̄m & in aliis & in nobis experimur. Consequit ergo homo p̄pe-
tuitatem s̄m aīam: qua esse perpetuo & s̄m omne tēpus apprehen-
dit. ¶ Quinto. Quicquid in alio excipit: iusta modū excipiētis ex-
cipitur: ut experiētia docet: & libro de causis inscribitur. E erū autē
naturalīū forme & simulacra: in passibile nostrum intellectū exci-
piuntur: ut sunt actu īntelligibiles: cōsequenter autē uniuersales. &
immateriales: & cōsequēter quoq; etiā īcorruptibiles. Intellect⁹
igitur possibilis q̄ īcorruptibilis sit oportet: cōsequēter uero & hu-
mana anima cuius intellectus possibilis est aliquid. ¶ Sexto. Esse
intelligibile ipso esse sensibili: permanentius esse: liquet & confessū
est. Quod autem in rebus sensibilibus. primum recipiens: materia

scilicet prima & ille ipsum. s̄m substantiā suam incorruptibile sit oportet: alioquin si corrūpatur eiusmodi corruptiōis aliquod subiectum prius sit oportet: consequenter aut̄ primum subiectū non erit primum. Igitur longe magis intellectus possibilis: qui intelligibilium formarū primū susceptiuū est: quid incorruptibile est: consequēter uero & anima cuius ipse aliquid est. ¶ Septimo. Faciens nullo contradicente nobilius facto est: saltē in ipso fieri uel ante: quia illud actu est: hoc uero in potētia. Cōsequēter uero intellectus agens noster nobilior sit oportet intelligibilibus q̄ nos intelligimus: cū apud phos illa actu intelligibilia efficiat. Cū igit̄ talia intelligibilia actu ut sic: incorruptibilia sint: multo forti⁹ intellectus agens incorruptibilis est: cōsequenter aut̄ & anima cuius lumē is intellectus est. ¶ Octauo. Nulla forma corrūpitur: nisi aut actione cōtrarii: ut calor actione frigidī: aut destructione subiecti: sicut corrupto oculo uisus quoq; corrūpitur: aut defitione sue cause: quē admodum sublata presentia solis lumē quoq; ab aere tollitur. Anima uero humana corrūpi nequit per actionem contrarii: cū per intellectum possibile ipsa simul receptiua & cognitiua oīm contrariorū sit: similiter autem neq; corruptione sui subiecti: non enim s̄m esse: depēdet a corpore. uerum potius subsistēs est: ut probatum est: similiter quoq; neq; per deficientiā sue cause: quippe q̄ non pōt habere aliquam causam nisi eternā & deū cum inesse nisi per creationē non prodeat: ut pote q̄ substantia simplex subsistēs sit. Nullo igitur modo corrūpi pōt. ¶ Nonno. Si humana anima corrupto hūano corpore corrumpatur: eo etiā debilitato animā p se debilitari oportebit: cū enim substantia subito nō desinat q̄ simul desinunt: simul & indefitionē disponuntur. Nō debilitat̄ aut̄ aīa corpore debilitato (nisi per accidens inq̄tum. I. uis anime organo corporis indiget: sicut debilitatur uisus debilitata pupilla) qđ inde patet: qđ si uirtuti ipsi debilitas aliqua per se accideret: organo reparato non reparatur: quod falsum utiq; cernimus: quippe quantumcūq; uis uisua debilitata uideatur. reparato organo reparatur: unde non debilitatur anima corpore debilitato: nec etiā sensitua: ut etiam per illud aristotelis primo de anima. uide re licet: scilicet si senex iuuenis oculum acceperit: uidebit utiq; ut

iuuenis. Ex hiis manifestissime liquet: actiōis debilitatem propter anime debilitatē; non accidere: sed organi. Cum igitur intellect⁹ sit uirtus anime non indigens corpore: ut liquet ex dictis: neq; p se neq; per accidens debilis efficitur: aut senio aut quīs corporis debilitate. Et si interdū in operatione intellectuāli. debilitas emergit: aut fatigatio: non ex debilitate dixeris ipsius intellectus: uerū potius ipsarum uirium quibus eget mortalium intellectus: imaginationis: scilicet memoratiue & cogitatiue ac. sensuum. Est ergo intellectus noster immortalis: cōsequenter autem: & anima intellectiua substātia. ¶ Decimo. Deus iustus sit oportet: quippe qui ueluti uniuersorum causa omnē perfectionem contineat oportet: cōsequenter autē & iustitiam que est perfectio creature per maxima. Omnibus ergo pro cuiusq; operibus tribuat necesse est: q; hoc effectus iusticie sit. Aut ergo in presenti seculo: aut certe in futuro. Et quidem in presenti nequaq; experimur enim plerūq; peiores accipere meliora: & peiora meliores. Ergo in futuro. Ergo post corporis depositionē uiuat anima oportet. Hec autē tā egregia de anime immortalitate sentētia: aristotelē minime latuit: qui in primo de anima dicit q; intellectus (i. aīa intellectiua) uidetur substātia quedam esse & non corrūpitur. Nec uerbum illud de substātia aliqua separata que sit intellectus agens aut etiam possibilis pōt intelligi: quod ex ipsis uerbis ar. sto. in. xi. meta potest intelligi: qui aduersus platonem dicit: q; cause mouentes preexistunt: (scilicet ipsis effectibus) cause uero formales sunt simul cum hiis quorum sunt cause: quando enim sanatur homo: tunc sanitas est & nō prius. contra hoc q; plato posuit formas rerum preexistere rebus. Et hiis dictis subdit. Si autem & posternis aliquid manet: perscrutandum est: nam in quibusdam nihil prohibet ut si anima tale: non omnis sed intellectus. Ex quibus liquet primo: q; cum deformis loquatur: uult intellectum qui est forma hominis post materiam: id est post corpus posse remanere. Patet. 2. q; ille intellectus de quo loquitur in primo de anima substātia separata non sit. Pateat etiam. 3. q; licet aristo. senserit animam humanam esse formam: non tñ senserit eam nō subsistere: et cōsequenter corruptibilē: (qđ tñ greg. nise. illi imposuit:) nā a generalitate aliarū formarū: aīam

intellectiua excludit: dicēs eā post corpus manere: & substantiam
quandā esse! ¶ Punctum ultimū. Brutoꝝ anime nequaquam immor
tales putande sunt. ¶ Primo. Si. n. immortaliter uiueret brutalis aīa,
seu certe post copis depositionē, sine corpore quoq; opari posset:
quippe operari uiuere p̄supponat optet. Nulla aut̄ eiusmodi aīaꝝ
operatio sine corpore esse potest: neq; n. aliqua sensus opatio sine
corpore est: nec superior aliqua in hmōi aīabus p̄t̄ iuens in sensuali
p̄clario: neq; n. intelligunt aut ratiocinantur, qd̄ inde liquet: quia
oīa eiusdē speciei uno modo quasi a natura mota opentur, & nō
ex arte opantia: oīs. n. hirundo similiter nidificat: & oīs aranea si
militer telā ordit & p̄ficit. Pereūte ergo corpe, pereat brutalis aīa
optet. ¶ Scdo. Quēcūq; forma a materia separata est, intellectiua
in actu sit necesse est: primo q̄ intellectus agens ea rōne facit spēs
intelligibiles actu, qua has a materia abstrahit: consequenter aut̄ si
manet post materiā. i. corpus, brutalis aīa erit forma intelligibilis
ī actu siue actu intellecta: quippe que erit forma a materia separata
& consequenter etiā erit intellectiua: quippe in separatis a materia
idem est intellectus & intellectū primum: scdo. quia sicut se habet
forma ad eleuari super materiam: ita & ad esse cognitiua se habet:
ut experiētia docet in gradibus entiū que cognoscunt: cōsequēter
uero q̄ in sup̄mo gradu ē eleuatiōis a materia: ut quia ē abstractū
realiter ab ea. in sup̄mo gradu cognitiōis sit optet, .i. ī gradu corpe
que intelligūt: cōsequēter uero oīs forma imaterialis intellectiua est:
sed brutalis aīa intellectiua nō ē: alioquin bruta intelligāt optet: qd̄
est insanire. Ergo a materia separabilis nō ē. Tertio. In oī re que ad
p̄fectionē quis attingere p̄t̄: eius p̄fectionis appetitus naturalis
iuenit: bonū. n. est qd̄ oīa appetunt: singula autem proprium. In
brutis aut̄ p̄petuitatis essendi appetitus naturalis iuenit nullus: nisi
ut p̄petuētur s̄m spēm, inq̄tū ī eis iuenit appetitus gn̄ationis qua
spēs p̄petuo sit: qd̄ ēt & plātis & rebus inaiatis cōe ē: nō at̄ q̄tū ad
ppriū appetitū aīalis inq̄tū aīal est, qui ē appetitus cōsequēs appe
tentis app̄hensionē: quippe cū aīa sensitiua nō nisi hic & nūc app̄
hēdat, eē p̄petuū app̄hēdere nō p̄t̄: & cōsequēter neq; illud appe
ritu animali appetat oportet. Non est igitur anima brutalis capax
ipsius esse p̄petui & sempiterni.

¶ **A**iam humanam immortalé esse: de mente
Aristotelis. Capitulum quintum.

D si mei nō est instituti: quid de immortalitate nostri animi senserit philosophoꝝ sapiētissimus Aristoteles afferre: quippe q nō hūana auctoritate pbare cupio qd̄ sentio: incidēter tñ de sn̄ia & opinione Ari. in re hac cogor rōnem habere: quo meip̄m ab hiis q̄ mihi falso & leuiter (.i. me non audito uerbo aut̄ scripto) petrus pōponacius ī apologetico suo iposuit expurgē: q. s. uiso suo libro quē de immortalitate (imo de mortalitate) aie cudit: subiserim & pbarim. Hec enī falso & leuiter dicunt: quin potius eo uiso ingemui ac dolui: q̄ ita catholica fides in paruuloꝝ mētib⁹ p xpianos elidat. & eneruetur: & erroribus inumeris sit occasio data: qd̄ iam experiētia docet: & si meū fuisset: in librū p ignes ueneto rexēplo aiaduertissem. Illustrissimos aut̄ dños uenetos potius laudauī & mirans sum: q̄ nulla habita rōne amicitie ad perretū uenetis id ef fecerūt: qd̄ ubiq̄ fatiundū erat: tñ. s. scelus flāmis ultricib⁹ expiasse Quāq̄ uero copiosissime luculenter & eruditissime: dilectus & filius & discipulus bartho. pissanus or. predi. eiusmodi opinionē cōfutarit: adducā tñ & ego que quondā in cōmentariis primi uoluminis nostri conflatī cōtra eiulmodi opinionē anteq̄ scriberet p̄retus cōpendiose ediderā & si nec in hac diē propalata: sic. Quantum ad hoc quattuor ex ordine facturus sum. Primo enim tactis breuiter opinionibus. 2. adducā que dubitationē ingerunt. 3. cōclusiones pauculas statuam: deniq̄ uero aduersantū rationibus respōdebo. **¶** Quantū uero ad primū attinet: tres de re hac opiniones relegerim: primam quidē eorum qui astruxerunt: nō esse euidēs quid de hoc senserit Aristoteles: quoꝝ nōnulli astruxere principia eiusdem illud magis innuere q̄ mortalis sit anima: ut herue. & sequaces quol. primo. q. xi. Alii uero ecōtra illud magis innuere: q̄ immortalis sit: ut scotus & scotiste in. 4. di. 43. Opinio uero. 2. eorum est: qui senserunt Aristotelē expresse sensisse eam fore mortalem: quorum primus q̄tū legerim inter catholicos tractatores grenice. fuit: qui tñ deceptioni subiacuit: ut capitulo priore liquet: & idem uidetur sensisse Alexander afrodiscus sectator Aristto. qui intellectum possibilem corruptibile putauit: ut recitat dinus Tho

mas: qui eam opinionē iam diu euerterat: & si eam nunc nonnulli rediuuere moluntur philosophi: cū laici tū etiam religiosi: albertum magnum diuum thomā & alios preclaros cū humane tū diuine sapiētie studiosissimos tractatores: aut ignaros aut simulatores statuētes: dū aristo. aut nō intellexerunt. aut ex christiana pietate aliter exposuere q̄ proueritate exponendū sensissent. 3. uero opinio eorū est qui dixerunt: nec primā nec secundā opinionē stare posse cū uerbis aristotelis: sed & p̄ illa & p̄ rationes ex illis deductas eueriti: in qua opinione nō albertus modo & diuus tho. uerū cōis theodogore scola est: in qua & ego qui nihil sum p̄sisto. Nec me ad diuū thomā affectio portat: nisi quatenus ita sentio: quippe sicut deus ita & sancti eius. nō indigent nostro mendatio: ut p̄ hiis dolos loquamur: sed neq̄ i hiis me aliqua portat elatio: sed dolor magnus quo uor ex scandalo pusilloꝝ & desideriu ingens: firmā di infirmos i fide: quibus ad firmiter credendū adiutorio maximo est. phorum. aristotelis uero in primis testimonium: quem modū econtra: titubant quidam imbecilles: si ea que fidei sunt in dubiū uerti apud uiros preclaros forte audiuerint & hec de primo.

¶ Quantum uero attinet ad secundum. aristotelis textus tres. & contextum unicum citabo: quibus secundi opinantes inuitur. Et primus quidem in prohemio est primi de anima: ubi tex. co. 12. & 13. sic in forma loquitur. Dubitationem autem habent & passiōes anime: utrum sint omnes cōmunis & habentis: an aliqua ēt anime ppria ipsius. Hoc enī accipere quidē necessariū est: nō aut leue. Vt aut plurimoz quidē nullū sine corpore pati: neq̄ facere: ut irasci cōfidere desiderare & omnino sentire: maxime autem assimilatur p̄prio intelligere. Si autē & hoc fantasia quedam: aut non sine fantasia: non continget utiq̄ neq̄ hoc sine corpore. Si quidem igitur est aliquid anime operū aut passiōū proprium: cōtinget utiq̄ ipsam separari: si uero nullū est propriū ipsius: non utiq̄ separabilis. Hec aristo. qui hiis quidem uerbis sane intellectis ad probandam aut etiam improbandam animi nostri immortalitatem: fundamenta iecit. ¶ Vbi etiam illud in primis aduertendum est. q̄ tres conditionales ediderit. Prima. Si intelligere est fantasia quedam: aut nō sine fantasia: non erit hoc sine corpore. Secunda. Si est aliquid anime operum aut passiōum proprium: continget utiq̄ ipsam se

parari. Tertia. Si uero nullum est ipsius proprium (scilicet opus uel passio) non utiq; separabilis supple est. ¶ Aduertendum. 2. est: quosdam & scotistas & alios dū clarissime ueritati thome obuiare conātur: in fauorē infidelitatis loqui & dicere: q̄ tripliciter operatio queuis: dī anime propria. aut cōis anime & corpori: scilicet organice: obiectiue & partialiter. Et organice quidem cōem dicunt eā que elicitur: quidem a corpore: nō tamen toto: uerū ab aliqua parte corporis: perfecta per aliquā aīe partem potestatiuā: eo modo quo ab oculo elicitur uisio: in quo potentiā uisiuā residere liquet. Deinde uero ut aiunt dicitur. 2. operatio cōis obiectiue: illa uidelicet cuius elicituū principium. est aīa sola quidem: uerū absq; obiecto corporeo exerceri nequit: uti est nra intellectio in statu uie: que fantasmata necessario nō quasi organa sed quasi obiecta exq̄rit. Tandē uero cōis dicitur operatio partialiter negatiue tñ: ut si qua a toto composito primo producitur: ita uidelicet q̄ aīa nulli certe parti corporis esset ratio elicitua aut productiua eiusmodi operationis: ut accidebat in communi primo modo: nec ipsa etiā anima se sola eam eliceret ut dicebatur de communi modo. 2. sed esset ratio operandi toti composito primo: sicut si dicamus animam se uolūtatis aut raentis ab alto esse tali corpori rationem q̄ moueatur ad ima. Similiter quoq; secundum istos per oppositū dicitur opus anime proprium tripliciter: aut quia non est per corpus ueluti per organum: aut quia per illud non sit tamq̄ per obiectum: aut quia non est per corpus totum tamq̄ per partem alicuius compositi: quod primo operetur. ¶ Tertio. quoq; aduertendum est q̄ ipsa predictorum diuisio est mala & a diabolo excogitata: ad obnubilandum uere philosophie & christiane pietatis doctrinam. Quod equidem ex hiis liquet. Nam tertium in ordine membrum esto in natura constare possit: tamen a primo utiq; nō differt: nisi ea rōne q̄ illud qđ in mēbro primo facit pars corporis: hoc in mēbro tertio. corpus totū efficit: nō autē corporis pars certa determinata ac signata. Patet uero in tercio de anima textu com. quarti & quinti. ab operatione intellectus organū excludi, quia corpus est: non autē quia corporis pars aut corpus totū est: quippe ex utroq; eq̄ sequit̄ q̄ itellctus aut qualis aut calidus aut

cette frigidus sit: seu corporis totius seu partis alicuius actus sit: imo hoc magis inferri dixeris si totius corporis. ut a parte organica præscindit actus sit: quod scilicet organum iam sit tali corpore immaterialius ut potest: quod species rei sine materia excipiat. Tertium ergo idud membrum quantum ad presentem institutionem pertinet: contra primum distingui nec debet nec potest. Et preterea cum anima rationalis non operetur nisi per potentias ut nunc suppono: omnis autem potentia anime ut inductiue patet: aut habet organum aut in parte est intellectiua: omnes enim potentie sensitivæ & uegetatiuæ habent organum corporale: apud omnes cum medicos tunc philosophos: consequenter autem omnis passio uel operatio corporis anime & corporis: per partem corporis. id est organum sit oportet: nisi dicatur ipsum tangere esse operationem que per totum corpus fit: ea ratione quod organum tactus per corpus omne dilatetur: & tamen patens est quod nunquam homo toto corpore tangit: imo corporis partes aliquæ sunt in quibus nequaquam existit anima secundum rationem tactus: uerum secundum potentias uegetatiuas dum taxat: cuiusmodi sunt dentes & ungues ac caro tactus organum protegens. Non est ergo illa diuisio philosophica sed diabolica. id est diabolice malignitati acomoda. ¶ Aduertendum est. 4. quod Aristoteles in prima conditionali quicquid de reliquis dicatur: non loquitur assertiue aut determinando ueritatem: sed inquisitiue & disputatiue potius: uolens ostendere difficultatem accipiendi de anima ueritatem: sicut etiam facit in multis que post ista uerba dicit: unde illa uerba que post hac sequuntur: scilicet. intelligere & amare & odire non sunt anime passionibus. temeriter exponens dicit: quod Aristoteles ibi assimilatur magis dubitanti quam docenti: nondum enim destruxerat opinionem dicentium non differre intellectum & sensum. Et ita etiam in proposito cum necdum eiusmodi opinionem euertisset: dictas conditionales argumentando profert: uolens per primam ostendere quod de passionibus anime accipere notionem difficile sit: quippe etiam illa que uidentur maxime propria anime: ut intelligere: uidentur esse coniuncta: cum intelligere sit aut fantasia quedam. id est sensus. aut non sine fantasia: unde etiam in hoc. scilicet. thomæ. introducit Aristotelem quasi argumentatorem: concludens in fine ac dicens. Et in hoc erit difficultas huius questionis: quia scilicet omnes passiones anime secundum apparentiam uidentur esse coniuncta. hec. scilicet. thomæ. qui etiam dicit quod per duas sequentes conditionales

tes conditionales offendit necessitatē dicte questionis: scilicet an-
 omnes anime passionēs cōiuncti sunt necne. Quia tñ argotizan-
 do ari. quomodo uerū dicit: non aut omnino: sed plenā determi-
 nationem referuans ad librū tertium: ideo diuus tho. eius determi-
 nationem quasi preueniens: dicit hoc ex parte uerum. & falsum si-
 militer ex parte. Intelligere enim est aīe propriū. i. sine corporeo
 organo & non proprium. i. sine obiecto corporeo: adducēs aristo-
 telem dicentē q̄ fantasmata se habent ad intellectū sicut colores
 ad uisum: qui. s. ad uisum se habent ut obiecta: nō autē ut organa
 uel instrumenta: ut soluendo dicitur. ¶ Secundus autē tex. est in
 3. de aīa tex. com. 17. usq; ad tex. co. 20. ubi ari. loquens de intelle-
 ctu agente sic dicit. Quoniā autē sicut in omni natura est aliquid:
 hoc quidē materia unicuiq; generi (hoc autem est potentia omnia
 illa) alterum autē causa & factiuū: quod in faciendo oīa ut ars ad
 materiam sustinuit: necesse est in aīa has esse differentias. Et est in-
 tellectus hic quidē talis in oīa fieri. ille uero in oīa facere: sicut ha-
 bitus quidā: & sicut lumē: quodā enim modo & lumen facit po-
 tentia existentes colores. ¶ Et hic intellectus separabilis & impas-
 sibilis & inimixtus: substantia actu ens: sp̄ enim honorabilius est
 agens patiente & principiū materia. ¶ Idē autē est s̄m actum sciē-
 tia rei: q̄ uero s̄m potentiā tempore prior in uno est: omnino autē
 neq; tempore, Sed nō aliqū quidem intelligit: aliquando autem
 non intelligit. ¶ Separans autē est solum in hoc quod uere est: &
 hoc solum immortale & perpetuum. ¶ Non reminiscimur autē
 quia hoc quidem impassibile: passiuus uero intellectus corruptibi-
 lis: & sine hoc nihil intelligit anima. Hec aristoteles. Quem equi-
 dem textum diuus thomas diuidit per particulas quinq; iusta ea
 que signauimus: in quarum prima dicit aristotelem probare: q̄ in
 anima sit intellectus agens quia in omni natura que est: id est que
 operatur quandoq; ī actu & quādoq; in potentia. principiū actiuū
 & passiuum sit oportet: & consequenter ista esse oportet in aīa: qd̄
 ut idem innuit intelligere oportet aliter q̄ in aliis naturis: que nō
 agunt sed aguntur: in hiis enim agens extrinsecum esse potest: nō
 in anima: quia non esset arbitrio libera: nec a natura sufficienter ī
 suo gradu instituta. In secunda uero particula que incipit ibi: & hic
 intellectus separabilis: ponuntur quattuor conditiones ī intellectu.

agentis. s. esse separabilem: impassibilem: immixtum. s. ex corporibus uel immixtum organo: (& in his tribus conuenit cum possibili) & in actu s. m. substantiam in quo differt a possibili qui s. m. suam substantiam est in potentia quod intellige: quia intellectus agens s. m. suam substantiam uel essentiam est actus non ordinatus ad alium actum quo perficiatur: secus de possibili. Et hoc probat quia agens agit in quantum est actus: unde est nobilius passio. In tertia autem que incipit ibi: idem autem est s. m. actum scientia rei incipit loqui de intellectu in actu: dicens quod est idem rei intellecte: & quod in eo potentia ad scientiam est prior actu: & quod non quod intelligit & quod non cum sit in ipso intelligere: per quod differt a possibili & habituali. In quarta autem que incipit ibi: separatus autem loquitur de tota parte intellectus: que separata est: ex hoc quod sine organo operatur quod non potest dici solum de possibili. uel solum de agente. & est illud quod dixerat in. 2. quod hoc genus anime separatur ab aliis sicut perpetuum a corruptibili. In quinta autem que incipit ibi: non reminiscimur autem excludit obiectionem: ne scilicet quis credat quod in anima si manet post mortem sit rerum reminiscencia eo modo quo nunc: quod falsum est: quia pars manens est impassibilis: ideo in ea non sunt passiones: ut sunt amor odium & reminiscencia & huiusmodi: que ex aliqua passione corporali contingunt: passiuus uero intellectus id est pars anime que non est sine dictis passionibus: est corruptibilis: pertinet enim ad partem sensitiuam que dicitur intellectus & rationalis participatiue primo ethi. & sine hoc intellectu nihil intelligit anima. Hec est sententia & mens diuini thome in sua expositione. ¶ Circa istum autem textum quidam dicunt multa prolixè: & per plura nihil ad nostrum institutum attinentia: unde eorum doctrinam obiter recitabo. Sic autem habent. Nam primo multum laborant in declarando quonammodo in particula prima. natura sumatur: & tandem inferunt quod ex ratione aristoteli. non habent. quod in anima sit agens & patiens diuersis potentis: sed solum quod he differencie sunt in anima sicut in omni natura: pro quod uolunt isti habere quod s. m. ari. intellectus agens sit substantia separata uti possint perpetuitatem quam ari. ascripsit intellectui: attribuere ipsi intellectui agentis: consequenter uero negare a possibili: & consequenter ab anima nostra. Vellem autem quemadmodum & equum est: isti ita secure somniant.

tes: & sine probatione imponentes aristoteli q̄ intellectus agens sit substantia separata: responderent ad rationes diui thome preceptoris sui: qui. 2. contra genti. ca. 78. alias. 77. probat hoc esse falsum in hec uerba: Quia uero plures crediderunt intellectum agentē esse intelligentiam separatam fuisse de mente aristotelis ostendēdum ex uerbis eius q̄ ipse hoc non sensit. ¶ Dicit enim primo q̄ sicut in omni natura est aliquid quasi materia ī unoquoq; ḡne: & hoc est in potētia ad oīa que sunt illius generis: & altera cā ē quasi efficiēs quod facit oīa q̄ sunt illius generis: sicut se habet ars ad materiā: necesse est & in aīa esse has differentias: & hmōi quidē. s. q̄ in aīa ē sicut materia intellect⁹ possibilis in quo fiunt oīa iutelligibilia: ille uero qui in aīa est sicut efficiens causa: est intellectus in quo est omnia facere. s. intelligibilia in actu. i. iutellctus agens qui est sicut habitus: & non sicut potentia. Qualiter autem dixerit intellectum agentem habitum exponit subiungens quod est sicut lumen: quodam enim modo lumē facit potentia colores eē actu colores inq̄tum. s. facit eos uisibiles actu: hoc autem circa intelligibilia attribuitur intellectui agenti. ¶ Ex his autem manifeste habetur q̄ intellectus agens non sit substantia separata: sed magis aliquid anime expresse enim dicit q̄ intellectus possibilis & agens sunt differentie anime: & q̄ sunt in anima: neutra ergo earū est substantia separata. ¶ Adhuc ratio eius hoc idem ostendit. In omni materia in qua inuenit̄ potentia & actus ē aliquid quasi materia qd̄ est in potētia ad ea que sunt illius generis: & aliquid quasi agēs quod reducit potentiam in actū. Sicut in artificialibus est ars & materia: sed aīa intellectiua est q̄dam natura in qua inuenit̄ potētia & actus: cū qñq; sit actu intelligēs: & qñq; in potētia ē igitur in natura aīe intellectiue aliquid quasi materia qd̄ est ī potētia ad oīa intelligibilia qd̄ dicitur intellect⁹ possibilis: & aliquid quasi causa efficiens quod facit omnia in actu & dicit̄ intellect⁹ agēs: uterq; igitur intellectus s̄m demonstrationē ari. est in natura aīe & non aliquod separatum s̄m esse a corpore: cuius aīa est actus. ¶ Amplius aristo. dicit q̄ intellectus agens est sicut habitus quod est lumē: habitus autem non signatur ut aliquid per se existēs: sed alicuius habentis: non est igitur intellectus agens aliqua substātia separatim per se existens sed est aliquid aīe humane. ¶ Nō autem

intelligitur littera aristo. ut habitus dicatur esse effectus intellectus agentis: sed ut sit sensus: intellectus agens facit hominē intelligere oīa quod est sicut habitus. hec enī est diffinitio habitus. (ut cōmē. auerrois ibidē dicit) q̄ habens habitū intelligat per ipsum qd̄ est sibi propriū ex se: & quando uoluerit absq; hoc q̄ indigeat in eo aliquo extrinseco: expresse enim assimilatur habitui nō ipsum faciū: sed intellectum quo est oīa facere. ¶ Nec tñ intelligendum est q̄ intellectus agens sit habitus per modū quo habitus est in secūda spē qualitatis: s̄m q̄ quidā dixerunt intellectū agentē esse habitū principiorum: quia habitus ille principiorū est acceptus a sensibili bus (ut probat ari. 2. posteriorū) & sic op̄ orter qd̄ sit effectus intellectus agentis: cui⁹ est fantasmata que sunt intellecta in potentia facere intellecta in actu: sed accipitur habitus s̄m q̄ diuiditur contra priuationem & potentiā: sicut omnis forma & actus potest dici habitus: & hoc apparet quia dicit hoc modo intellectum agentem esse habitū: sicut lumē habitus est. ¶ Deinde subiungit (q̄ hic intellectus. s. agens est separatus & immixtus & impassibilis & substantia actu est) horū autem quattuor que attribuit intellectui agentis: duo supra expresse de intellectu possibili dixerat. s. q̄ sit immixtus & q̄ sit separatus: tertium. s. quod sit impassibilis sub distinctione dixerat (ostendit enim primo) quod non est passibilis sicut sensus Et post modum ostēdit quod communiter accipiēdo pati passibilis est inq̄tum est. s. in potentia ad intelligibilia. ¶ Quartum uero omnino negauerat de intellectu possibili: dicendo quod erat in potentia ad intelligibilia & nihil horum erat actu ante intelligere. Sic igitur in duobus primis intellectus passibilis conuenit cum agente: in tertio partim conuenit. & partim differt: in quarto autem omnino differt agens a possibili. Has quattuor cōditiones agentis probat per unam rationē subiungens (semper enim honorabilius est agens patiente & principiū. s. actiuū materia) supra. n. dixerat (quod intellectus agens est sicut causa efficiens: & possibilis sicut materia). Per hoc autem medium concluduntur duo prima: agens est honorabilius patiente & materia: sed possibilis qui ē sicut patiente & materia est separatus & immixtus. (ut supra probatum est): ergo multo magis agens: alia uero per hoc medium sic excluduntur: agens in hoc est honorabilius patiente & materia q̄

comparatur ad ipsum: sicut agens & actu ens ad patiens & ens in
 potentia intellectus autem possibilis est patiens quodammodo
 & potentia ens: intellectus igitur agens: est non patiens & actu ens.
 ¶ Patet autem quod nec ex his uerbis aristotele haberi potest quod intel-
 lectus agens sit quedam substantia separata: sed quod sit separatus hoc
 modo quo supra dixit de possibili: scilicet ut non habeat organum
 ¶ Quod autem dicit quod est substantia actu ens non repugnat
 ei quod substantia anime est in potentia (ut supra ostensum est) deinde
 subiungit. (Idem autem est secundum actum scientia rei) in quo com-
 dicit quod differt intellectus agens a possibili. nam in intellectu agen-
 te idem est intelligens & intellectum non autem in possibili. Hoc
 autem manifeste est contra intentionem aristotele. Nam supra eadem
 uerba dixerat de intellectu possibili ubi dixit de intellectu possibili
 (quod ipse intelligibilis est sicut intelligibilia. in his enim que sine
 materia sunt idem est intelligens & quod intelligitur: scientia
 namque speculativa & quod speculatum est idem est) manifeste enim
 per hoc quod intellectus possibilis prout est actu intelligens idem
 est cum eo quod intelligitur: uult ostendere quod intellectus possi-
 bilis intelligitur sicut alia intelligibilia: & primum supra dixerat.
 (quod intellectus possibilis est quodammodo intelligibilia: sed nihil
 actu est antequam intelligat: ubi expresse dat intelligere quod per hoc quod
 intelligit actu sit ipsa intelligibilis). ¶ Nec est mirum si hoc dicit
 de intellectu possibili: quia hoc etiam supra dixerat de sensu ac sen-
 sibili secundum actum: sensus enim fit actu per speciem sensatam in actu:
 & similiter intellectus possibilis fit actu per speciem intelligibilem
 actu: & hac ratione intellectus in actu dicitur ipsum intelligibile
 in actu. ¶ Est igitur dicendum quod postquam aristoteles determinauit
 de intellectu possibili & agente: hic incipit determinare de intelle-
 ctu in actu dicens (quod scientia in actu est idem rei scite in actu) deinde
 dicit (qui uero secundum potentiam tempore priori in uno est:
 omnino autem neque in tempore): qua quidem distinctione inter
 potentiam & actum in pluribus locis utitur: scilicet quod actus secun-
 dum naturam est prior potentia actu: simpliciter uero loquendo
 non est: potentia etiam tempore prior actu: quia potentia non reducitur
 in actum nisi per actum: dicit ergo quod intellectus qui est secundum potentiam
 & possibilis prout est in potentia prior est tempore quam intellectus in actu: &

hoc dico in uno & eodē: non tñ oīo. i. uniuersaliter quia intellectus
possibilis reducitur in actum per intellectū agentē q̄ est in actu ut
dixit: iterū per aliquē intellectum possibilē factum actu (unde di-
xit i. 3. phy. q̄ ante addiscere indiget aliquis docente ut reducatur
de potentia in actū) sic igitur in uerbis istis ostendit ordinē intel-
lectus possibilis prout est in potētia ad intellectū in actu. Deinde
dicit (sed nō aliqñ quidē intelligit) & aliqñ non intelligit in quo
ōndit differētia intellectus in actu & intellectus possibilis (supra em̄
dixit de intellectu possibili q̄ nō semp̄ intelligit: sed qñq̄ nō itelli-
git) qñ. s. ē in potētia ad intelligibilia: qñq̄ intelligit qñ. s. in actu
est ipsa: intellectus autē per hoc fit actu q̄ est ipsa intelligibilia ut
iam dixit unde non competit ei qñq̄ intelligere & qñq̄ non itel-
ligere. ¶ Deinde subiūgit, (Separatū autē hoc solū qd̄ uere est) qd̄
nō pōt̄ intelligi de agēte nō. n. ipse solus est separatus q̄ iā idē di-
xerat de intellectu possibili: nec pōt̄ intelligi de possibili q̄ iā idē
dixerat de agente. Relinquitur ergo q̄ dicatur de eo quod cōpre-
hendit utrumq̄. s. de intellectu in actu de quo loquebatur: q̄ hoc
solum in anima nostra est separatū nō utens organo quod pri-
net ad intellectū in actu. i. illa pars anime qua intelligimus actu cō-
prehendens possibilem & agentem. ¶ Et ideo subiūgit (q̄ hoc so-
lum aīe est immortale & perpetuū) quasi a corpore non depēdēs
cum sit separatū. Hec diuus tho. ibi ex quibus liquet q̄ grauit̄
& sapienter probet aristotelem ita sensisse: consequenter autem q̄
leuiter sine probatione sui discipuli ab eius mente cum tanta fidei
iactura & tanto pusilloꝝ scandalo recedant. Vnde dictam particu-
lam lōge melius diuus thomas exponit: inferēs intellectū agentē
esse aliquid anime: aliter nō ageret anima uerum potius ageretur.
¶ Dicunt. 2. isti q̄ sicut cum dico intellectus possibilis duo dico: li
intellectū & li possibile: & quatenus est intellectus opus eius: est
intelligere: quatenus uero est possibilis actus eius est pati: ita cū di-
cis intellectū agentem uocē tuam percipe: & sicut quatenus agēs
est q̄ operatio eius sit omnia facere nō negas: sic quatenus intelle-
ctus est q̄ operatio eius intelligere sit: non inficiare. Vnde in hoc
capitulo inquirunt utramq̄ operationem ei attribuit Aristote. pri-
mam quasi transeuntem dicens: q̄ est quo est omnia facere: secun-
dam quasi immanentem cū dicit q̄ est honorabilior paciente: qd̄

est immateriale imaterialitas enī dat esse intellectuū. & cū dicit q̄ scīa s̄m actū est eadē rei; & cū dicit q̄ non q̄nq̄ intelligit &c. Hec isti qui primo quidem omnes contrariū sentientes arguunt quasi propriam uocem ignorarint; consequenter autem & diuum tho. & capreo. a quibus habent omne quod sunt. Deinde uero ipsi suā uocē ignorā: quippe qui putant omne qd̄ dicitur intellectus ime diate intelligere: oī alio preciso: quod in aīa rationali falsū liquet que intellectus dicitur: ut hoc eodē capitulo ex. xi. me. liquet: nec tñ intelligit nisi per potentiam. i. intellectum potentiā ad cuius actū ordinatur: & similiter intellectus agens intellectus dicit: non quia intelligat: sed q̄ ad hoc ut intellectus possibilis intelligat ordina tur. Deinde uero ex ista sua positiōe hīc uolūt & expresse fatētur q̄ quia prima operatio nequit a sensibilibus absolui: quippe que terminatur ad illam et ad que intellectus possibilis: ideo ad secun dam se transtulit aristoteles & illā separatam ac perpetuā astruxit: & ex ea immortalitē intellectus illius statim intulit hec isti. Di co uero q̄ ut aristotelē ad rōnalis anime mortalitē trahant: intel lectum agentē cū sit aīe potentia ut patuit: faciūt p̄ceptiuā poten tiam: nec mirū cū illum faciant substantiā separatam s̄m aristo. cō tra predicta: & consequenter etiam anima non intelliget ex se & libere: sed ad intelligendum agitur ab alio: nec habet iudiciū libe rum plusq̄ bruta. que a sensibilibus ad sentiendum aguntur q̄ oīa nulli dubium est esse cōtra mentē aristo. & consequenter & hec ex positio: unde propter eam cōmunis expositio minime p̄termitten da aut postergāda fuit. ¶ Tertio dicūt circa operationē intellect⁹ agentis aduertendū: q̄ & si hec tria. scilicet scitētia scientie cum re scita: priortas potētiē respectu actus & cōtinuitas intellectionis: s̄m di uersas expositiōes diuersis attribuuntur a littera tamē aliene sunt omnes: quippe que uel fictum aliquid asserant: uel dicant aliquid puerile. ¶ Ingunt enim que eiusmodi intellectui agenti uel possibi li s̄m se uel secundum totam speciem ascribunt: leuis autem est qui hec attribuit intellectui s̄m actu. 2. quia a nullius mente quasi dubium excludendum est de intellectu in actu. 2. q̄ non quādop̄ intelligit: quandoq̄ uero non intelligit. cū de omni actu operāte certum sit q̄ non q̄nq̄ operatur q̄nq̄ uero nō operatur. Deinde uero suam expositionē asserunt. Ego autem dico diuum thomā

cuius expositio hic puerilis pueriliter astruitur semper grauissime
& modestissime. etiam in iuuentute docuit: quippe qui nūq̄ uerbū
elatu protulit nec alicuius offensiuum nisi contra impugnatores.
aut religionum aut pietatis fidei christiane. Quod uero hic dicit̄
de intellectu in actu q̄ semp̄ intelligi: & nō quandoq̄ sic q̄nq̄ nō:
pueriliter dictū nō ē & si forte pueriliter intellectū ē: quippe euidēs
quidē est q̄ operatio cōtinuata nō ē iterrupta: ut q̄nq̄ sit q̄nq̄ nō
sit: euidēs t̄m nō erat q̄ ī habitōe talis operatiōis differat intellect⁹
in actu ab intellectu agēte & ēt a possibili: quoq̄ gratia de intellectu
in actu illud dictū fuit: ut inter eū & alios intellectus differētia do
ceretur: & ut doctrina de intellectu completeretur: qui cum s̄m phi
losophos quadruplex in n̄ra anima astruat agens. s. possibilis ha
bitu & adeptus. i. in actu: s̄m grauissimā expositionē diui tho. de
hiis omnibus. & de substantia anime prout ex ea pululant he potē
tie. ibi ab aristotele in textu habetur: ubi & expletur sermo de po
tentia intellectiua: de qua ab inde in eo libro minime tractatur: ue
rum de actibus anime & quibusdam aliis. At uero expositio quā
isti subiungūt de mente ar. s̄m quā totus hic textus de intellectu
agente ab eis exponitur: primo animā a natura sufficienter institu
tam negat: ut pote ex se minime habentem unde libere iudicet &
agat. Et. 2. astruere cogitur de mente ari. esse fictionem auerrois de
modo intelligendi per unum omniū intellectum immortalem: si
nullo nos immortali proprio intelligimus: quod uiso. s. tho. con
tra auerroistas & in cōtra gen. in prima parte: nullus nisi proteruiē
do diceret. Et. 3. aristotelē facit diminutū: quippe qui apud istos de
adepto intellectu nihil dixisset: nec de separabilitate uel inseparabi
tate aie s̄m substantiam nisi implicite tantū: ea. s. ratione qua s̄m
istos intellectum possibilem dicit corruptibile: quod nō est rōna
bile: q̄ cum ista conclusio aiā. s. rōnalem eē mortālē sit falsa & et
philosophice: & cōtrariū senserit p̄ceptor aristotelis plato & prece
ptor p̄ceptoris socrates: nō est pbabile q̄ aristo. cōtra phiam & su
um p̄ceptorē unico & dubio uerbo & ip̄licite t̄m prolato eā uo
luerit astruere: nec minus est ip̄robabile q̄ aristo. in cuius doctrina
hactenus cōtra fidem aut ueritatem inuentum est nihil uel in mo
ralibus uel in logicis uel in phisicis aut diuinis: preter id quod du
bitando non ut certū sed ut probabile de mundi eternitate sensit
in hac

in hac conclusione de animi nostri immortalitate defecerit: in qua
 tota naturalis consideratio uidetur ordinari: nec doctrine sui pre-
 ceptoris que in hoc uera erat fuerit capax. Sed hec est temporis no-
 stri superba malignitas: qua multi putant se inter preclaros philo-
 sophos non censendos: nisi contra ueram fidem & christianam pie-
 tatem aliquid astruant: non quasi uerum. sed quasi de mente auerrois
 aut certe aristotelis uel eiusmodi: adeo ut pene nihil in gymnasiis
 de reru ueritate disputetur: sed de mente philosophorum: maxime
 auerrois: cum eneruatione uigoris fidei in mentibus pusillorum: qua
 si auerrois eis sit mensura ueritatis: quod ex magna ruditate proce-
 dit ut. s. qui rationu capaces non sunt: scientiam in humana auctori-
 tate possideant huius uiri precipue qui ueram phiam deprauauit: &
 multa rudissime docuit: ut pote quod una forma oes operamur: siue
 quod uno intellectu omnes intelligimus: & quod substantie separate a no-
 bis intelligi possunt in hac uita: alioquin frustra inquit essent si non in-
 telligerentur a nobis: quod equidem contra experientiam dixeris
 probatio uero sua est puerilis: quia ad hoc ordinate uon sunt: etiam
 habent operationem propter quam principaliter sunt: & consequenter
 si a nostra intellectione passiuia deficiunt non sunt frustra: quia su-
 um principalem finem assequuntur: qui est operatio propria ut di-
 citur in libro de celo & mundo. Sectatores autem eius conantur hoc
 honeste colorare: quia ad hoc sunt ordinate inquit inquit entia
 & si non inquit substantie tales: quod adhuc non bene dicitur: tum quia
 pari ratione intelligeremus deum: & cordium secreta: & que mala
 in seculo fiunt: & omnes species uermiculorum in terra & mari: cum
 oia ista inquit entia sub obiecto nostri intellectus cadant: & ad id
 ordinentur ut intelligantur: tum quia esto inquit entia sint ad
 hoc ordinata ut intelligantur: dico quod intelliguntur a se & si non a
 nobis: consequentur autem non sunt frustra: tum etiam quia ista
 glo. ex dictis eius non habetur: tum etiam quia cum hoc habent
 alium finem ut dictum est. E contra uero doctores sancti ea que
 philosophie sunt: longe subtilius & copiosius item & clarius quam phi-
 losophi tradidere: in qua re precipue diuus thomas in libro contra
 gentiles: testis est: in quo ad eas conclusiones ad quas philosophi
 rationes paucas & obscuras adduxere: diuus thomas multas ad-
 ducit & clariores & meliores: conclusiones innumeras astruit: de

quibus philosophi nec cogitarunt quidem. Verum quia & ueritatis: & christiane pietatis zelus me longius abduxit: & a speculatione ad practiciam ad propositum redeamus. Quarto uero predicti circa separationem intellectus agentis dicunt Aristotelem iacto illo fundamento in prohemio: quod intelligere si fantasia aut non sine fantasia est: non erit sine corpore: quia non inuenit intellectui possibili aliquam operationem sine fantasmate: quam tamen intellectui agenti inuenit: quia scilicet secundum substantiam suam scilicet actu & semper: statim intulisse illius immortalitatem: & mortalitatem istius: unde & dicit quod est separatus sicut quod uere est: id est separatus est in essendo & substantialiter. Quasi diceret. Intellectus possibilis quem etiam supradixerat separatum est: separatus sicut rectum: & habet operationem sine corpore sicut spera tangit rectum in puncto. Et quia plato ponens animam nostram habere eternam scientiam secundum se: dicere cogebatur nostrum addiscere aut inuenire esse: aut reminisci: ne quis ad dictam positionem idem sequi putarit: huic tamen obiectioni respondet aristoteles. dicens. Non reminiscimur autem. id est nostrum scire non est reminisci: & causa est: quia iste intellectus perpetuus impassibilis est: ea passione qua intellectus patitur ab intelligibili: quia per suam substantiam est actu intelligens: passius uero intellectus. id est possibilis: qui patitur ab intelligibili dum sit singula sicut sensus: est corruptibilis secundum rem: & sine hoc intellectu possibili anima nihil intelligit: qui tamen secundum platonem: quia ideis informatus erat a principio: sequebatur scire nostrum aliud nihil esse quam reminisci. Nescire autem isti se dicunt quis in hac littera primus mortem somniauit: & inchoauerit exponere quod non reminiscuntur post mortem. Si enim inquit uis falsam istam expositionem conuincere: uide primo si reminiscimur: de nobis enim hominibus loquitur in numero plurali: & non de anima: dicendum enim si fuisset non reminiscitur autem. Vide. 2. li. quia: causalis enim nota est: & illi expositioni seruit ad nihil: imo dicendum fuisset: licet hic intellectus sit possibilis. Vide. 3. li. passius intellectus: in nullo enim unquam opere aristotelis inuenitur significatum intellectus nomine nisi uere intellectum. Quare hic solum equuocatio: Vide. 4. & sine hoc nihil intelligit anima: si enim de reminiscencia post mortem. & de cogitatione sermo erat: dicendum erat: & sine hoc nihil reminiscitur anima

& non nihil intelligit: quia hoc & falsum & extra propositum ē.
 Vide. s. q. uerba aristotelis in primo libro tex. com. 66. que afferū-
 tur ad insinuandum q. que illic disputauit & hic affirmauit: extra
 propositum sunt: quia manifeste ibi loquitur de ipsa anima: ut di-
 stinguatur contra nos: unde dicit q. non sunt illius passionē: sed
 habentis: quia & hoc corrupto non memoratur neq. amat: hic ue-
 ro manifeste loquitur de nobis ut dictum est: dum dicit non remi-
 niscimur autem. hec ex illis quasi formaliter. ¶ Circa istam autem
 particulam dico multa. ¶ Primum. Aristot. neq. e experientia neq.
 ratione intellectu agentē intelligere probat: aut quis operatio-
 nem habere: nisi in fantasmata: isti autem expositores illud ex eo
 haberi uolunt: q. in textu dicitur honorabilior patiente. i. possibili
 Ex hoc enim inferunt q. sit immaterialis. i. separatus a materia: ex
 quo inde inferunt q. sic intellectus seu intellectiuis & consequē-
 ter intelligat. Ex his autem eorum dictis: duo infero: primum q.
 apud istos uoluntas sit intellectus: quia est immaterialis. Secundū
 uero q. isti expositores sint circulātes: quia ex immaterialitate seu
 separatione a materia inferunt operationē sine fantasmate: ex qua
 operatione rursus inferunt illius intellectus separationem seu im-
 mortalitatem. ¶ Scđm. apud istos expositores aristote. incongrue
 probat intellectu agentem esse substantiam separatam & immate-
 rialem. Sic enim arguitur. Intellectus agens est nobilior possibili
 qui. s. apud istos est materialis & corruptibilis: ergo est immate-
 rialis & incorruptibilis ubi fallacia consequentis utiq. interuenit.
 Imo isti expositores ueritate et ab iuitis pectoribus emergēte: dū
 intellectus agentis immaterialitatem concludere moliuntur po-
 nunt ipsum possibilem esse immaterialem quem materialē & cor-
 ruptibile de mente aristotelis concludere moliunt. Arguunt. n. ex
 psona aristote. hoc pacto. Cum enim agens honorabilius sit patiē-
 te: & patiens sit imateriale: oportet hoc agens quoq. separatū eē a
 materia. Et si dicat q. nō eodē modo sumit immaterialiter sequi-
 tur q. pberur nihil. ¶ Tertiū. s. m. istam expositionē: illa particula
 nō reminiscimur aut: minime cōgruit: q. posito q. ille intellectus sit
 a nobis s. m. substantiā separatus: operatio eius nō ē nostra: ideoq.
 uanū est reddere rationē: quare s. m. illū intellectum nostrum scire
 nō est reminisciscū ille intellectus eque ad nos spectet ut sol ad ocu-

lum noctue uel ad colores: unde particulā illam. s. tho. cōgruētius
introducitur: qui etiā in expositiōe huius tex. mortē seu separationē
introducitur: ex quo s̄m istorum dictum sequiturq̄ primo somnia
uit aut primū somniantē sit sequut̄. Verū isti somniant illud di-
ctum eē somniū: quod tamē ueritas est & plena aristoteli mētis
penetratio: apud quem separatio anime rationalis a corpore: non
somnia sed res certa est: uel saltem meditata & credita: conse-
quenter autem fundamentum illius glo. s. post mortē ab aristote-
le sumptū est: qui de ista separatione crebro mentionē fecit: ut do-
cet. s. tho. in opus contra auerroistas in principio. Nam ipse aristo-
in. 2. phy. excusat se q̄ ibi de separatione anime a corpore non per-
tractat: sed se ad locum aliū: id est metaphisicam referret: dicens
Quomodo separabilis hec: scilicet anima se habeat: aut quid sit
philosophie prime est determinare. Itē in tertio de anima mouet
questionem utrum intellectus noster non separatus a magnitudi-
ne: id est q̄ diu anima cuius est potētia est in corpore: possit intelli-
gere substantias separatas: in quo innuit q̄ aliquid possit intelli-
gere separatus quod non cōiunctus. Itē in. 12. me. tex. com. 17. postq̄
ostenderat formas nō precedere sua susceptiua siue suas materias:
consequenter inquit utrum earum aliqua maneat post materiā:
& sic dicit apud intellectum boetii, Si autem aliquid: id est aliqua
forma posterius remanet. s. post materiā: considerandū est: in qui-
busdam enī nihil prohibet: ut si anima huiusmodi est: nō omnis
sed intellectus. Omnē enī impossibile est fortasse hec ari. Vbi li si
primo loco ponitur assertiue pro quia: uel saltem dubitatiue pro
utrum. Alioquin de hoc nō se tractaturum astruxisset: nec hoc iō
quia ipse in se de separabilitate intellectus dubitaret: sed quia in li-
bris metaphisicalibus ad quos spectat determinare de substantiis
separatis hoc nondum probat: uel ut ibi dicit diuus tho. q̄ non
erat illius speculationis: gratia cuius ponitur ēt li fortasse. Et p̄fite-
tur diuus tho. ubi supra ari. hmōi questiones soluisse certissime: in
libris quos patet eū scripsisse ex his q̄ dicit i principio. 12. me. quos
libros dicit se uidisse licet nec dū in nostrū idioma cōuersos. Pa-
tet ergo q̄ separatio aie a corpore apud ari. nō est somniū. ¶ Quar-
tū. Sctūs tho. hoc loco intellectū passiuū nō dicit cogitatiuā solū
sed totā partem sensitiuā ut obedit rationi: quā ari. ipse in. 1. eth. uel

intellectū uel rōnem: participatiue nominat. Et ipse auerrois in
deliū studentū xpianorū deus: in aristotele inuenit id qđ isti expo-
sitores & xpiani & religiosi i fauorē fidei nō inuenerūt. Nā. s. tho.
2. cōtra gen. ca. 54. in principio iponit auerrois: qđ apud eū de mēte
ari. hō a b: utis spē differt. p intellectū passiuū qui est ipsa uis cogi-
tatiua: & clare patet hoc in. 3. de aīa cō. 20. i duobus aut trib⁹ locis.
¶ Quintū. Dicit autē textus nō reminiscimur: qđ oīs operatio aīe
hoīs quoq; opatio cōsueuit dici: cū aīa aliquid hoīs sit: ipse etiam
homo aīa separata est: hō nō essentialiter quidē uenit per principa-
litate: quippe unū quodq; illud eē dī: qđ est in eo principale: apud
ari. in libro eth. Et li qđ deseruit in pposito: ut inducta diui tho.
expositio docet. Et li passiuus de cogitatuua dī: ut patuit: licet for-
te isti nō uiderint quibus in hoc parcendū est: qđ in iuuentute scri-
pserunt qñ nō poterant oīa uidisse: potuissent tñ esse ad alios reue-
rentiores. Ad cetera uero q̄ uidenda dicūt: patet ex dictis. ¶ Ter-
tius textus est in primo de aīa in. plo. & ē tex. cō. 13. qui iā ex parte
citatus est: & nihilominus hic repetit: pro intellectu subitendi cō-
textus: & sic habet. Si quidē igitur est aliquid aīe operū aut passio-
num ppriū cōtingit utiq; ipsam separari: si uero nullū est propriū
ipsius: nō utiq; erit separabilis: sed sicut recto inq̄tū rectum multa
accidūt: ut tangere eneā speram s̄m punctū: nō tñ tangeret ab hoc se-
paratum rectum: in separabile. n. si quidē semp cum quodā corpo-
re est. Hec ibi ubi. s. tho. elucidans illa uerba: sed sicut recto: sic di-
cit. Si uero nō esset aliqua propria operatio seu passio anime: ip-
sam animam a corpore separari nō contingeret: sed erit de anima si-
cut de recto. Licet enim multa accidant recto inq̄tum rectū: scili-
cet tāgere eneā speram s̄m punctum: non tñ accidit ei nisi in ma-
teria: non em̄ tangit rectū eneā speram nisi in materia. Sic erit de
aīa si non habet propriā operationem: qđ licet ei multa accidant:
nō tñ accidunt ei nisi in materia. hec diuus tho. Cōtextus autē est
in. 2. de anima tex. cō. xi. ubi sic hī. Quod quidē igitur nō sit ani-
ma separabilis a corpore. aut partes quedā ipsius si partibilis apta
nata est: nō immanifestū est: quārdam enim partium actus est ip-
sarum: at uero s̄m quasdam nihil p̄ohibet propter id quod nul-
lius corporis sunt actus. hec ibi. Hunc autem contextum exponē-
tes prediti expositores: dicunt qđ separabilitas hic sumitur pro ea

separabilitate que est s'm esse: ita q' esse unius sit separabile ab esse
alterius: & unum in alio secundum rem non recipiatur: nec ambo
in .3. Nec referre utrū littera legatur de actuali separatione: ut trans-
latio arabica habet: aut de potentiali: ut nostra sonat quia utraq'
separatio bene inferitur ex nō esse actum alicuius corporis: hec isti
in forma. Qui licet possint intelligi ut loquantur exponendo te-
xtum ex persona diui tho. & diui alberti: nō ex hoc habetur primo
q' si ipsi aliter sentiant: aut s'm suam expositionē sentire deberent
in sue doctrine ruinā. habent hec duo magna luminaria cōtraria:
& ulterius dico. .1. q' necesse est ita esse: ut dicunt hic: quia si qd' ac-
cidens est aie corpore nō sustentatū: nec ab illo inesse dependēs:
illud a subsistente spū sustentur oportet: & consequenter subsistit
anima & immortalis est: & rursus oportet q' si nō dependet a cor-
pore s'm esse: q' nec s'm operari: nisi forte in rōne obiecti: quod nō
arguit principium operandi: non cōe inseparabile ut pbabitur &
istimet cōcedunt: & s'm catholicā fidē concedere oportet: licet isti
de mēte arif. faciant questionē: qui oppositū non dixit assertiue &
si disputatiue. Imo si sensit aristoteles ut isti astruūt: suā uocē igno-
ret: oportet: qui animā ponit mortale ut isti dicunt & cū hoc ha-
bere partes que nullius corporis actus sint: & consequēter sine or-
gano operentur. Et hec de cōtextu. ¶ Quantū uero ad textū illud
in primis aduertendū est: q' istimet exponendo textū com. 3. in. 3.
de anima. s. necesse est inq'tum oīa intelligit immixtū esse: sicut di-
cit anaxa. ut imperet: hoc aut est ut cognoscat: intus apparens enī
prohiberet extraneum & obstruet: multa dicunt. ¶ Primū. Cū du-
pliciter aliqua forma dici possit & esse corporea uel sensibilis: pri-
mo ut in se quiditatiue sit talis: ut forma ignis. 2. ut etiam si in se
non sit talis. sit tamen ex sua natura perfectio rei sensibilis seu cor-
poree: cum aristote. ostendisset intellectum non habere in sua qui-
ditate admixtionem rei corporee: nunc ostenditq' non habet eius-
dem admixtionem in sua actuatione: ita q' nec in se est aliqua de
hiis naturis: nec est perfectio alicuius huiusmodi nature: & ad pro-
bandum utrunq' inquit, medium est: quia intellectus esset deter-
minate nature, aut determinate nature perfectio, que aliorum co-
gnitionem prepediret: & probat eadem ratione oportere intellectu
esse separatū a parte corporis, & a corpore toto. Scd'm. Quia uero

eis uidebat, q̄ ista eorū positionem euerterent, excogitarunt quō
sustinere possent apud Aristotelem intellectū & separabilē a cor-
pore & mortalē esse: & sic dicunt. Tripliciter aliqua res dicitur na-
turalis, siue physica quiditatiue, perfectiue, & existēter. Et similiter
tripliciter negatur esse physica; quiditatiue, perfectiue, & existēter.
Verbi gratia. Spera non est ens physicū quiditatiue, cū nō inclu-
dat ex sua quiditate materiā sensibilē: nec perfectiue: quia non est
de ratione spheræ q̄ perficiat materiā sensibilē: seu sit p̄fectio eius:
sicut est de ratione anime q̄ sit perfectio corporis sensibilis: & tñ
non dicimus spherā non esse ens physicū existēter: quia in rerū
natura inueniri nequit nisi in materia sensibili. Ita ē aliquā esse
imixtam corpori; tripliciter contingit. s. quiditatiue, perfectiue, &
existēter. Et ita potest dici de intellectu: sicut insinuauit A risto. in
p̄mio, q̄ est separatus a corpore, sicut sphaera a natura physica: &
quēadmodū nō repugnat q̄ sphaera neq; est natura physica, neq;
perfectio nature physice: & tamē existit solū in physicis & phyce:
ita potest esse q̄ intellectus neq; est in se aliqua natura corporea:
neq; ē p̄fectio alicuius nature corporee: & tñ nō existit nisi in cor-
pore & corporaliter. Vtrū aut̄ ratio A risto. probans illū imixtum
quiditatiue, & perfectiue. probet eū immixtū existēter: dicūt uideri
q̄ sic: quia eq; impeditur omniū cognitio, si intellectus sit igneus.
quiditatiue siue realiter: ut patet in gustu amaricato: & dicunt non
posse responderi nisi dicendo q̄ intellectus impeditur de facto &
per accidens in singulis hominibus a cognitione omnium. sicut
spera de facto non est nisi ignea & terrea: quis formaliter & perfe-
ctiue sit neutra: & sic erit de anima sicut de spera cui attribuitur tā
gere rectum in puncto: & tamen nulla sphaera inuenitur tangere re-
ctum in puncto: quia non inuenitur nisi ignea & c. Hec ex illis.
Qui deinde respondētes ad argumentum a se contra se per istam
aristotelis auctoritatem factū: q̄ aliquę partes anime sint separabi-
les: respondent per dictam doctrinam: de quiditatiue perfectiue &
existēter traditam: dicentes q̄ in omnibus que docuit aristoteles
de separatione intellectus possibilis: intendit de separatione for-
mali: quia ut ipsemet docuit non ducunt ad animam magis se-
paratam q̄ rectum. si ad opus proprium non uenitur. hec isti.
¶ Ego autem dico de duobus alterum necessario dicendum:

aut q̄ textus aristotelis istorū expositionem non patitur: aut q̄ aristotelem oportet concedere falsa & inopinabilia. Primo enim s̄m istū modū dicēdi: oportebit philosophiē speculatiue realis eē genera quattuor: quippe preter phisicam mathematicam & diuinam: oportebit de intellectu possibili dare aliam: quia s̄m istos abstrahit a materia sensibili quemadmodum & mathematica & non ab intelligibili: cū sit in corpore sine quo nō intelligitur: sicut nec accidens aliquod sine subiecto. 2. Nam oportebit dicere accidens corporale s̄m suam propriam quiditatem nō perficere suum proprium susceptiuum. quod est corpus sensibile cui dat esse aliquod puta esse intellectiuum uel aliud: & ita nō erit de ratione p̄ prii actus esse in propria potentia. Et si dicatur q̄ intellectus perficit id quod est corpus sensibile: sed non inq̄rum est sensibile: sequitur q̄ calor nō erit accidens uel ens phisicum: quippe qui nō perficit substantiam sensibilem ut sic: cum in subiecto suo nullam pre supponat sensibilem qualitatem. sed insit ei mediante q̄titate: non enim ante calorem inest igni alia qualitas sensibilis. 3. quia fateri oportebit q̄ uirtus corporea & indiuidua suscipiat formas uniuersales & immateriales. 4. quia sequitur q̄ intellectus possibilis i uniuersali operetur siue intelligat: quia possibilis intellectus potest intelligere omnia: & nullus talis intellectus in particulari potest intelligere omnia. 5. dicere oportebit q̄ substantia intellectualis & cui insit naturalis appetitus perpetuitatis: sit expers & suo naturali desiderio frustretur. Et infinita alia absurda sequuntur ex ista expositione & positione: & consequenter non est rationabilis. Quae autē dicit opinio ista de eo q̄ est tripliciter ens esse phisicum est chimera diaboli pro ueritate euertenda: & dico omne ens mundi realiter esse diuinum aut phisicum. i. spirituale aut corporale: mathematica autem sunt phisica. i. accidentia corpore naturaliu licet p̄ intellectum considerari possint non naturaliter: dico etiam omne ens non metaphisicum esse naturale quiditatiue ad hunc sensum q̄ includit in aliqua sua diffinitione materiam sensibilem intrinsece uel per aditamentum: cum sit corpus uel accidens corporis. Dico ulterius q̄ s̄pera naturalis est ens phisicum: licet possit considerari metaphisice: & omne quod existenter est ens phisicum: est etiam quiditatiue: quia licet in aliqua sui diffinitione non includat explicite

dat explicite materiam sensibilem seu physicā accidens: in aliqua tamen alia includitur: unde nec ipsa quitas sine substantia diffinitur.

¶ Quantum ad tertium autem contra dictam positionem conclusionem oppositam positurus: aliquas alias preparatorias prelibabo. Sit ergo hec prima. Tam intellectus possibilis quam agens: apud aristotelem est pars. i. potentia anime rationalis. Nam de possibili est per istos patet: & pars thomae abundanter contra averroistas probatur de agente aut probatum est supra p. f. thomae & probatur tripliciter. **¶** Primo. Nam aristoteles in 2. de anima text. com. xi. dicit quod animam separari secundum partes quasdam nihil prohibet: propter id quod nullius corporis sunt actus. Aut ergo iste partes que non sunt subiective in corpore: sunt intellectus agens & possibilis: aut possibilis & voluntas: aut voluntas & intellectus agens a sufficienti diuisione: cum alie potentie non sint quibus separatio conuenire aut credatur aut possit: apud quoscumque expositores. Non autem possunt isti respondere. Tertium quippe quod intellectum possibilem apud aristotelem actum corporis credunt: & a fortiori voluntate: que & imperfectior & posterior sit oportet. Nec secundum eam rationem. Ergo primum dicant oportet: consequenter autem apud aristotelem uterque intellectus potentia anime est. **¶** Secundo probatur idem. Nam aristoteles ratio inducta quod in omni natura oportet esse agens & patiens hoc probat: quia licet proprium agens in natura acta & mota possit esse extrinsecum: in natura tamen libera quod intra sit oportet: quippe nihil ab alio motum ut sic: actui suo dominatur: unde diuus thomas suo diuinitus rectus ingenio: sic aristoteles rationem deduxit: **¶** Tertio. Nam diuus thomas 2. con. gen. ca. 78. hoc multis rationibus probat: quibus isti sui discipuli antequam postergarent debuissent respondere. supra uideatur. **¶** Secunda uterque intellectus tam agens quam possibilis immortalis est & incorruptibilis: apud aristotelem. Nam de agente per istos positores pateat: de possibili autem multipliciter probatur. Primo. Nam omnis res corruptibilis apud aristotelem. aut corpus est: aut uirtus in corpore: substantie enim spirituales aut earum accidentia apud ipsum alterationi minime subduntur: quippe que solum sit apud contraria. Apud ipsum autem intellectus possibilis neque corpus est nec uirtus in corpore: quippe qui non miscetur corpori ut dicitur in 3. de anima text. com. 4. Ergo apud aristotelem immortalis est & consequenter anima rationalis. Dicunt hi possi-

totes q̄ non miscetur corpori quiditatiue aut perfectiue, sed existēter tm̄ quod nō arguit immortalitē. Sed cōtra hoc: r̄ omne accidens corporeū in sua quiditate includit corpus: cū per additamentum diffiniatur: & cōsequenter materiā sensibilem saltem in cōi. Preterea iam probatū est: q̄ ad istam doctrinā multa absurda sequūtur. Et preterea si intellectus possibilis est in corpore: est i eo ut forma substantialis uel accidentalis: & sic dat ei aliquod esse: & cōsequenter perficiat oportet: & cōsequenter est in eo perfectiue & ueraciter perficit corpus sensibile. Et si dicatur q̄ corpori assistit, iā subsistit: contra istos. Et si dicatur q̄ illud quidē perficit: sed hoc ex quiditate sua minime habet: hoc utiq; nihil est: quia forte nullū accidens habet q̄ ex sua quiditate perficiat corpus sensibile ut sic: quicquid tamen sit de aliis: hoc nulla ex primis qualitatibus sensibilibus habet: sed facit aliquod corpus esse sensibile ut sic: unde intellectus a corpore non erit caliditate aut sensu separator. ¶ Et preterea si intellectus est in corpore existenter: aut ergo in toto aut in parte: non in toto quidem: quippe ad cuiusq; partis lesionem: eius prepediretur operatio: nec secundū: quia idem esset iudicium de eo & sensu qui & ipse sensibile corpus quiditatiue non perficit: consequenter autē intellectus non nisi indiuidualiter reciperet. Et preterea si est in corpore existenter: cum sit ibi: realiter: siue precedant eum qualitates sensibiles siue sequantur: & q̄tus & extensus: & diuisibilis: esset: consequenter autē & calidus aut frigidus per se uel per accidens: & eiusmodi: sicut & sensus contra aristo. 2. de aia. ¶ Scđo probatur idem. Quicquid apud ari. est corruptibile: etiam est alterabile: quia corruptio non nisi per contrarietatem sm̄ quā alteratio inducitur. Sed intellectus possibilis apud ari. est inalterabilis: quia & impassibilis: patet in. 3. de anima tex. com. 3. quod de passione corruptiua intelligitur oportet: que abicit a subiecto: ut patet etiam per istos expositores: unde neq; ab excellenti intelligibili patitur: nisi per accidens ratione corporis: ut libro eodem patet. Est ergo incorruptibilis & cōsequenter etiam anima rationalis. ¶ Tertio. Quicquid apud ari. est corruptibile etiam debilitabile sit oportet sicut & alterabile. Intellectus autē possibilis apud ari. non est debilitabilis: sicut nec n̄ uisus & a fortiori nisi gr̄a organi: q̄ apud eū si senex accipiat oculū iuuenis utiq; uidebit ut iuuenis ut

dē in.1. de aia. Igitur idē q̄ prius se quā oportet. ¶ Quarto quic-
 quid a corpore ē separabile: ita q̄ est quidē: & tñ non est corporis
 actus: est immortale apud ari. quippe quod sine corpore existit in al-
 terabile est: q̄r & immobile ex.6. phy. Intellectus aut̄ possibilis ei-
 us modi est: qñ quidem aliquae aie rationalis partes sunt separabiles.
 2. de aia tex. com. xi. & iste esse nequeunt nisi intellectus agens &
 possibilis: ut in prima cōclusionē probatū est. Ergo idem. ¶ Quin-
 to. Si apud aristo. intellectus possibilis est mortalis, aut corpus aut
 aliquid corporeū sit oportet: ut patuit. Neutrum uero apud eū est:
 quippe qui putat eum super actum suū flecti ut in.3. de anima pa-
 tet: q̄ nulla corporea uir⁹ facere pōt: ut auice. docuit & experimur.
 Ergo idē. ¶ Sexto. Si intellectus possibilis apud ari. est in corpore
 existenter ut spera accidens corporeum sit oportet: habēs determi-
 natam naturam corpoream: cum nihil in genere sit uel in mundo
 quod in aliqua specia^lissima specie esse non oporteat: Hoc autem
 falsum esse liquet: quia omnia nequaquā intelligeret: ut ipsemet di-
 cit in.3. de anima. Ergo idem. Sed dicitur q̄ est cognoscitiuus
 omnium de se formaliter: quis per accidens impediatur respectu
 singulorum hoīm. Sed contra hoc: tum quia sequitur q̄ in uniuersa
 salū possit intelligere (& loquor ex parte itelligentis & nō obiecti)
 cum omnia possit intelligere: & non ut est in singularibus: quod
 est absolum: quia actus sunt suppositorum: tum quia natura ī suis
 operibus nō impeditur nisi raro: & per accidens: & huiusmodi nō
 est in omnibus sed in paucioribus solū. ¶ Septimo. Nā ipse arist.
 1. de aia tex. 83. loquens de eo intellectu quo intelligimus dici. Ra-
 tionabilissimū est: hunc eē nobilissimū & diuinū s̄m naturā. Et in
 2. eiusdē tex. com. 21. dicit. Intellectus & p̄spectiua potētia uidetur
 genus alterum aie esse. & hoc solum contingere separari: sicut p̄pe-
 tuum a corruptibili: relique aut̄ partes aie manifestū ex hiis q̄ nō
 separabiles sunt. Intellectum ergo qui est pars anime aristo. dicit
 perpetuū: quod s̄m istos expositores de agente non pōt intelligi:
 quē apud ari. ponunt substantiā separatam. ¶ Circa istum aut̄ textū
 qui contra eos euidenter concludit: sicco pede transeunt. ¶ Tertia
 Cōclusio. Aia rationalis apud aristo. est immortalis. Probat. 1.
 Nam omne subiectum perpetuorum & immortaliū accidentium:
 apud omnes philosophos p̄petuum & immortale est. Apud arist.
 aut̄ rationalis aia perpetuorū & immortaliū accidētū subiectū est

id est intellectus agentis & possibilis: qui partes seu potētie uel acci-
 dentia anime sunt: ut patet per cōclusionem primā: & immorta-
 les: ut patet per scd'am. Ergo apud aristo. aīa rationalis īmortalis
 est. 2. Nā apud aristo. ut patet. r. de aīa tex. cō. 13. si anima habet ope-
 rationē propriā (itellige actu uel habilitate seu aptitudine) est sepa-
 rabilis a corpore: & consequēter īmortalis actu uel aptitudine nō
 em̄ est separata a corpore uel apta separari: nisi & esse apta nata sit:
 unde si absq; corpore operari pōt: absq; corpore esse possit necesse
 est. Ipsa autē anima apud aristo. propriū opus habet utiq; actu uel
 aptitudine in quo corpus partē & cōmunionem habere nō possit:
 quippe apud ipsum habet uirtutē & potestatem propriā in qua po-
 tentia separabilis est: inquit ipse. 2. de aīa tex. cō. 21. & intellectus
 īmixtus est corpori supple actu. 3. de aīa tex. com. 4. & si ppiā habet
 potētiā aīa propriā habeat operationē necesse est: q̄ cuius est po-
 tentia: eius est & operatio: ut in libro de som. & uigilia ipsemet ari.
 astruxit. Ergo apud aristote. īmortalis sit noster animus oportet.
 ¶ Tertio. Nā omnis substantia operationē sine corpore habere na-
 ta immortalis est apud omnes: nullo reclamante & ratione liquet.
 q̄ppe quod sine corpore operari potest & si alterabile ē & sine cor-
 pore esse possit oportet: alioquin possibiliter operaretur quidem:
 nec tñ esset: liquet etiam idē p̄ eam conditionalē quā supra ex pro-
 logo primi de aīa ex aristo. deduximus: si aīa inquit habet opera-
 tionem propriā cōtinget eā separari: que conditionalis utiq; uera
 non esset: nisi omne tale esset īmortale: quippe semper conditio-
 nalis uera necessaria cū sit uniuersalē cathēgoricā icludat oportet:
 Anima autē humana apud aristo. operationem habet sine corpore
 ut in. 5. de animali. ca. 3. clare patet ubi sic: mēs sola inquit extēse
 cus accedit: eaq; sola diuina est: nihil enī cū eius actiōe cōicat actio
 corporalis. Igitur apud eum: aīa rationalis immortalis sit oportet.
 ¶ Quarto. Nā ipse idem in primo de aīa tex. com. 21. intellectus in-
 quit. i. aīa intellectiua: & p̄spectiua potentia. i. intellectus noster: qui
 datur genus alterum aīe esse: alterum inq; subaudi a uegetatiua &
 sensitiua: & hoc solum inquit contingere separari: sicut perpetuum
 a corruptibili. Itē idem in. 12. me. tex. cō. 17. Mouētes quidē igitur
 inquit causē: uel prius facto existentes: q̄ aut ut ratio simul: quādo
 enim sanatur hō tunc est sanitas & figura eree spere simul & erea

spera. Si autem posterius aliquid maneat perscrutandum est. In quibusdam enim nihil prohibet: ut si est anima talis: non omnis: sed intellectus: omnem namque impossibile forsan. Vbi patet quod cause moventes secundum eum. id est efficientes sunt effectibus priores: non autem forme: sed sunt simul: ut anima cum homine: utrum uero post effectum remaneat aliqua forma: dicit absolute quod aliquae manere possunt: sed non forsitan omnes: & dicit forsitan: quia hoc determinandi non erat ibi locus: ut docuit diuus thomas. dicit uero quod aliquae possunt manere: ut si est anima talis: non omnis: sed intellectus: ubi licet si fiat per quia quis sicut & de hoc forsitan dici possit. Nec prodest si dicatur quod omnia ibi ponuntur sub illa conditione si: quippe liquet quod antea illam conditionem absolute dixit: nihil prohibere: aliquam formam esse talem: & quod subditur: ut si ea ratione dicit que tacta est. Et sic illum textum non. scilicet thomas. modo uerum & com. intellexit (quis in intellectu natura fallatur) & omnes pene expositores. Et hec de tercio.

¶ Quantum ad quartum preter ea que supra sparsim soluta sunt: unicum principale motiuum predictorum reperi tale. Si intelligere est fantasia aut non sine fantasia: non erit hoc sine corpore: ut inquit aristoteles. i. de anima. Intelligere autem non est sine fantasmate ut patet in. 3. de anima text. com. 30. & 39. Non est ergo intelligere sine corpore consequenter autem nec anima. 50. Ad horum intellectum illud in primis notandum sit: quod assumpta conditionalis licet sit argumentatiue prolata ab aristotele. ut dictum est: uera tamen est si pariformiter & unomodo intelligatur antecedens & consequens. id est utrumque actu: uel utrumque aptitudine: ut sit sensus. Si intelligere est fantasia uel non est sine fantasia in actu: non est sine corpore in actu siue non est separatum a corpore in actu: si uero est fantasia uel non sine fantasia in aptitudine: non est sine corpore in aptitudine siue non est separabilis a corpore. Dico autem quod est sine fantasia aptitudine: licet non actu in uita ista mortali: & ideo est a corpore separabilis licet non haec uita durante. Unde in aptitudine loquendo negatur minor: siue positio antecedentis. Igitur ex precisa organi exclusione non infertur separabilitas in actu: secus uero in aptitudine: quia operatio nisi que sine organo est non repugnat esse sine fantasmate cum eliciatur a substantia spirituali per se subsistente: nec dependente a corpore: & que consequenter esse potest extra corpus & habet poten

tiam propriã corpori non cõem quã. **C**ommino esse põt sine corpore: & consequẽter operationẽ similiter propriã: quippe cuius est potentia eius quocq; sit operatio oportet: ut dictũ est. Est autẽ uerissimè ista mens aristo. ut patet in. 2. de aia tex. cõ. xi. ubi ut patuit sic dicit. Quod quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut partes quedam ipsius, si partibilis apta nata est, non immanifestũ est: quãundam enim partium (.s. corporis) actus est ipsa. At uero sũ quãsdam nihil prohibet propter id qd nullius corporis sunt actus. hec ibi. Ex quibus liquet qd sunt aliquę partes. i. aliquę potentie anime, que non sunt actus alicuius partis corporis, que sunt separabiles, ut intellectus uterq;: ut dictum est etiam si pro isto tempore nõ operentur sine corporali obiecto. Depẽdere enim in operando a corpore ut ab obiecto: nõ tollit subsistentiã operantis. nã subsistunt b:uta que nec uisionẽ nec quãcumq; operationẽ habet inextrinseca a corpore ut obiecto: inde pendentẽ. Ex hiis autẽ dissimilitudine quedam inter uiros illustres aufertur. Operari. n. sine corpore ut obiecto: sine contradictiõẽ infert operari sine corpore ut organo: econuerso autẽ operari sine organo corporeo: apud aliquos non infert operari sine corporeo obiecto: & uerũ est sine tali obiecto in actu pro uita ista: apud alios autẽ operari sine organo infert operari sine obiecto corporeo: & uerũ est in aptitudine: quippe qd operatur sine organo licet nõ sine obiecto corporeo: sine organo sit oportet: cũ operari presupponat esse: quod autẽ sine organo ẽ a corpore non dependeat inesse oportet: consequenter autem intereunte corpore stabit: & tũ tunc non erit ociosum sicut nec substantia queuis operabilẽ ergo sine obiecto corporeo seu sine fantasia. Hanc tũ dissimilitudinem alii aliter tollunt. Ad argumentũ ergo dico primo qd illam conditionalem ari. arguendo & inquirendo inducit. dico. 2. qd in sensu aliquo uera est: quia si intelligere nõ est sine fantasia in actu: non est sine corpore in actu: & in aptitudine si in aptitudine: sed ex non esse sine fantasia in actu: nõ infertur non ẽ sine corpore in aptitudine: actio enim que a fantasia pẽdet solum ut obiecto sine organo elicita: est potentie qd corpori nõ inicitur: consequenter autem pereunte corpore non peribit: uerum potius in suo subiecto icorruptibili manebit, & tũ poterit ẽ sine fantasia ente. Arguitur etiã .2. sic. Nã dictum est qd in proposito pro-

primum & cōe tripliciter dicitur: organice obiective & partialiter. Si ergo proprium & cōe Primomodo capitur. secunda conditio nalis non est necessaria. consequenter autem erit falsa. s. si est aliqd anime operum aut passionū propriū: continget ipsam separari quia stat corpus ad illā operationē concurrere modo. Tertio stat enim q̄ aīa excludat quācūq; partem corporis ab alicuius operationis cōione: & tñ sit ratio operandi toti cōposito, primo: & sic operatio & non erit p organum & erit cōis. Nō ergo exoperari sine organo: bene infertur separabilitas. So. Iam patet ex dictis: quia ille tertius modus concurrendi non est habilis: & si daretur esset illa operatio cōis: primo modo id est organice q̄tum ad illud quod operationem modo primo cōem facit: quod est ratio corporis nō ratio partis aut totius: ut supra dictū est. Multa alia argumēta sūt ab aliquibus que omnia p predicta solvuntur. Ad perrettū respōdi minime: quia de his ante eum scripseram: nunc vero respondere non oportet: quia per fratrem Ieronimum fornarium bachalarium: & per fratrem bartolomeū p̄ianum: fundamenta eius versa sunt. Et hec de tota ista questione.

¶ Aliquas esse substantias intellectuales: humana anima prestantiores. Capitulum Sextum.

Principiū aut aliud rursus nre considerationis ex eo uel maxime lubet assumere: ut ex uere phie p̄icipiis cōtra fideles infideles xp̄ianos: qui xp̄i fidē minime ea reuerētia qua decet cōplectuntur: expeditionē paramus: ut q̄ in diuinis lris & legūt & decedunt: aut uix credūt: ex uera phia docti credāt: & id uel in primis eē aliquas substantias q̄ intellectu uigeāt aīa hūana p̄stantiores. Nec. n. de intellectuali creatura ex p̄ticipatione loquimur: cuiusmodi est hō: intellectu pollēs s̄m partē. i. aīam: sed de ea q̄ est intellectualis cōplete quasi quedā p̄fecta & cōpleta natura subsistēs. Qd̄ equidē: multis p̄ctis efficiemus illo uel maxime supposito q̄ deus sit: & q̄ rerū cā uolūtaria sit: qd̄ & theologi ac phi p̄bant: & null⁹ nisi isan⁹ de credit. Quis. n. exiguo uolumine omnia probarit. Supposita ergo sint hec. ¶ Punctū primū. Quia nra cognitio oīs a sensu icipit: q̄ corporaliū ē & corporalia nouit: hoīes phi a p̄cipio de ueritate rep̄ naliū cōquirētes: solā naturā corporeā capere potuerit: adeo

ut nihil nisi corpora esse existimarent: et animam ipsam nostram contra ea que monstrauimus corpus esse dicentes: quos etiam sequuti uidentur heretici manichei: deum lucem quamdam esse corpoream infinitis spaciis distate rati: sic quoque atropomorphite heretici: deum lineamentis humani corporis figurarunt: nihil ultra corpora esse putantes. Sed posteriores philosophi ad incorporee substantie noticiam deuenere & horum primus anaxagoras: qui a principio astruens omnia corpora fuisse comixta coactus est supra corpora aliquid immixtum & incorporeum astruere: quod corporalia cuncta mouendo ab inuicem ea distingueret. illud uocans intellectum mouentem & distinguentem omnia quem religio & pietas christiana deum uocat. Plato uero ad eiusmodi substantias incorporeas astruendas atque monstrandas. alia uia processit quod scilicet existimari necesse fore ut ante omne participans ipso esse: aliquid esset abstractius participatum: consequenter uero cum omnia corpora sensibilia ea participent quod de ipsis predicantur naturas. scilicet generum ac specierum: & aliorum que de ipsis uniuersaliter dicuntur: sicut socrates participat naturam hominis (neque enim in socrate est omnis humanitas sed pars una humanitatis) equus iste naturam equi: & hic ceruus naturam cerui: etiam omnium huiusmodi rerum naturas siue species posuit plato a sensibilibus abstractas subsistere: & has substantias separatas noiabat. Aristoteli uero ad idem substantias. scilicet incorporeas astruendas processit ex motus celestis perpetuitate. Oportet enim celestis motus (sicut & actionum omnium ac motionum) aliquem finem esse: qui equidem finis si non semper modo se habeat: sed uel per se uel per accidens moueatur illum celestem motum non semper uniformiter se habere necesse est: nam etiam id uidemus quod motus naturalis grauium & leuium intenditur cum fini. id est loco proprio uicinatur: aliter. scilicet se habente fine motus quam prius: propter maiorem uel minorem propinquitatem ad mobile quod mouetur. In motibus autem celestium corporum uniformitatem semper obseruari perspicuum est: (unde & astronomi per millia annorum ante enunciare possunt futuras ecclipses) ex qua etiam perpetuitatem huius motus aristoteli argumentatus est. Oportebat igitur eum astruere finem huiusmodi motus nec per se nec per accidens moueri posse: consequenter autem illum non esse corpus: quod semper est mobile. Igitur ei necessarium fuit astruere substantiam aliquam omnino

a corpore separatā: q̄ respectu celestis mot⁹ finis esset: & gr̄a cuius.

Punctum secundū. Tres aut iam dicte positiōes in hoc diffide-
re uidentur: q̄ anaxagoram quidem s̄m principia ab eo supposita
unicam immaterialem substantiam asseuerare oportuit. Platoni
autem multas ponere incumbabat: & inuicem ordinatas: saltē ad
numerum & ordinē sensibiliū specierū quas abstractas astruebat:
quicquid de generibus aut aliquibus transcendentibus dicat. Po-
suit. n. primū abstractum quod essentialiter: & unum & bonū esset:
& consequenter diuersos ordines intelligibiliū, ut etiam diceret.
Aristo. quoq; ideo posuit plures q̄ in celo appareant multi motus
apud eūpetui & uniformes: cuiuslibet aut mot⁹ eiusmodi oportet
eē aliquē finē propriū, qui substantia est incorporea, ut patuit: cō-
sequenter autem necesse fuit eum ponere multas substantias incor-
poreas ordinatas s̄m numerum & ordinem celestium motuū: nec
excessit ultra: quippe qui in suis philosophicis documentis hoc ha-
buerit propriū: a manifestis minime discedere. Sed iste uie terrestriū
philosophorum, christiane pietati nō sunt multū accōmode: quip-
pe qui nec cum anaxagora sensibilibus mixtionem ponimus: nec
uniuersalium realem abstractionem cū platone, nec celestis mot⁹
eternam perpetuitatem: cum aristotele & consequenter ad mani-
festationem instituti nostri, aliis uis incedamus oportet.

Punctum tertiu. Ostensuri ergo sumus ex diuina prouidentias
(q̄ rebus oībus p̄fectionē s̄m eaz̄ modū optime assignauit) conse-
quens fuisse q̄ quedā substantie intellectuales crearentur: in sūmo
rerum uertice constitute. Primo. Nā tunc effectus maxime perfe-
ctus est, quando redierit in suum principium, unde & figurarum p̄-
fectissima circulus est, & motuum omniū qui circularis est, q̄ in
his ad principium redeatur. Redeūt uero ad suum principium, &
singule & omnes creature ea ratione qua principii sui similitudi-
nem attingunt s̄m esse suum suāq; naturam quod in quadam assi-
milatione est, in qua perfectionē nāciscuntur sicut & oēs effectus
perfectos dixeris, ubi causa agenti simulantur: ut ignis igni, & hō
homini generanti: & domus arti edificatorie. Cum igitur diuinus
intellectus & uolūtas p̄ductarum creaturaz̄ principiu sit: (sicut &
oīm artificatorz̄ intellect⁹ & uolūtas artificis) deus. n. mūdū fecit:
& nō nisi uolēs ut artifex: ad uniuersi ex creaturis cōstituti p̄fectio

nem necessariū fuit aliquas eē intellectuales in intellectuāli nā deo
cōsimiles. ¶ Secundo. Supra pfectionē primā in rebus addit pfe-
ctio secūda, quippe due perfectiones finite aliquid plus sunt oportet
q̄ altera tm̄. Sicut autē ad pfectionē primā rei esse eius & natura
cōcurrit: sic rei operatio ad secūdā. Igitur ad cōsumationē uni-
uersi pfecti: eē aliquas creaturas oportuit: q̄ redirēt iu deū, nedum
nature uerūetiā operatiōi similitudine: q̄ equidē aliter q̄ per actū intel-
lectus & uolūtatis esse non pōt: quippe nec deus aliter erga seipm̄
operatur. Igitur ad optimā pfectionem uniuersi, oportuit aliquas
esse creaturas intellectuales. Tertio. Ad hoc ut pfecte diuine boni-
tatis representatio per creaturas esset, non solū q̄ res bone fierent,
uerūetiā q̄ ad alioq̄ bonitatem agerēt oportuit: quippe & deus
& bonus est & aliis bonitatē largitur. Perfec̄te autē aliquid alicui
in agendo similatur, q̄n non modo eadē est spēs actionis, uerum
etiā idem modus agendi. Ad summā igitur rege pfectionē: oportu-
num fuit, ut creature essent aliquę q̄ agerent eomodo quo de⁹
qui per intellectū & uoluntatē agit: ut dictū est. Quarto. Similitu-
do effectus ad eā causam quā efficientē dicunt: in ipsa forma effe-
ctus cōsistit, q̄ in agente preest: agit. n. omne agēs simile in ea for-
ma qua agit. Hec autē agentis forma plerūq̄ in effectu ipso eque
& in eadē natura. ut in agente erat recipitur: ut cū ignis ignem &
homo hoīem generat: plerūq̄ uero recipitur mō longe inferiore:
sicut domus q̄ in mente artificis intelligibiliter existens quid spi-
rituale est, & tm̄ in rebus materialibus materialiter recipitur: uideli-
cet in lignis lapidibus & cemento. Igitur uniuersi summa pfectio
id exquirat: ut non mō fm̄ secūdā uerūetiā fm̄ primā assimilatio-
nem creature deū imitentur. Forma autē qua deus creaturā efficit,
forma est intelligibilis seu intellectualis eius cōceptio: est. n. agēs
p̄ intellectū ut dictū est. Ad summā igit̄ uniuersi pfectionē: creatu-
ras aliquas eē necesse ē: in quibus fm̄ se forma diuini intellect⁹ & ex-
primatur & imprimat̄ qd' est eas eē natura intellectuales. Quinto
Ad efficiendum creaturas deū mouet aliud nihil nisi sua bonitas
quā rebus aliis cōicare statuit: per modū assimilationis ad ipsum
quippe qui in agendo finē aliū q̄ seipsum qui sua bonitas est habere
nequit: alioquin aliquid foret eo nobilius. Inuenit̄ autē unius si-
militudo i alio dupliciter; & quidē in primis q̄tū ad eē nature ceu

similitudo caloris ignis in re est ignita p illū: deinde uero sm co-
gnitionē: ueluti est similitudo ignis i uisu aut tactu: ut igit diuina
similitudo i reb' pfecte fit modis possibilibus, diuinā bonitatē re
bus modis p'dictis duobus cōicari oportuit. s. in essendo & cogno-
scendo. Eā uero cognoscere sol' intellect' pōt: quippe q̄ sub sensu
nō cadat. Igit' creaturas intellectuales eē necesse fuit. Sexto. In oī
bus q̄ decēter ordinata sūt: hītudo scd'orę ad ultima imitraf hītū-
dinē primī ad oīa secūda & ultima: licet qnq; deficiēter. Deus aut
oēs in se creaturas cōprehēdit (quippe q̄ sit prima cā uirtute conti-
nens oēs effectus) & hoc in corporalibus creaturis representaf &
oñditur licet p aliū modū: qñquidē semp corpus superius inferi'
cōtinet & cōprehēdit: n̄ sm extēsiōnē q̄ritatis: cum creaturas oēs
deus mō simpliciore & minime q̄ritatis cōtineat: ut igit nec i hoc
mō simpliciter cōtinēdi, dei imitatio deesset creaturis, creature in-
tellectuales facte sunt: q̄ corporales cōtinerēt: nō quidē extēsiōne
q̄ritatiua: uerū p intelligibilē modū: quippe qd' intelligit in intel-
ligente ē & eius intellectuali opatione cōprehendit. Sic ergo li-
quet supra aiā hūanam eē aliquas substātiās intellectuales: quas
phi intelligentias: diuine lre angelos uocat. i. nuncios: q; nobis. s.
ānūcient diuina. ¶ Punctū quartū. Ex dictis uero iā ostēdi pos-
set: nullā substantiā ex toto intellectualē eē corpus. ¶ Primo. Nul-
lū. n. corpus (ea ratione qua corpus: secus: ut cā effectiua) aliud cō-
tinet nisi q̄ritatiua mēsuratiōne: unde & se toto aliquid totū con-
tinet: & partē parte: maiore quidē maiore: & minore minore. At
uero intellectus non cōprehēdit rem intellectā eiusmodi q̄rita-
tiua cōmensuratiōne: cū se toto intelligat & cōprehēdat totum &
partē, maiora quoq; in q̄ritate: & minora. Igitur nulla substantia
ex toto intelligēs est corp'. ¶ Scd'o. Corpus nullū corporis alteri-
substātiālē formā pōt excipere: nisi interueniēte corruptione suam
perdiderit: ut experimenta testātur. Intellectus aut ex eo q; corpo-
rum omnium formas exceperit: corrumpitur minime. uerū perfici-
tur magis: intelligēdo. n. pficitur: intelligit aut ex eo uel maxime
q; in se intellectore formas excipiat. Igitur sequitur idē quod prio-
re rōne. ¶ Tertio. Indiuiduore eiusdē speciei diuersitatis p̄cipiūs
est diuisio q̄ritatiua materię: hui'. n. ignis forma ab ignis illius for-
ma nō alia ratione secernitur, nisi q; sint in diuersis partibus per

quas materia diuisa est. Haud dubiū diuisione q̄tatis solius sine qua materia utiq; indiuisibilis est. Quod autē recipitur in corpore s̄m q̄tatis diuisionē recipiatur oportet. Ergo forma nō recipitur in corpore nisi ut indiuiduata. Si igitur intellectus esset corpus: forme rerū intelligibiles in eo minime reciperent, nisi ut indiuiduate. Intelligit uero intellectus res p̄ res formas apud se habitas. Nō ergo intelligeret uniuersalia, sed particularia sola, quod falsum experimur. Ergo idem. ¶ Quarto. Secundū suā speciē solam agit oē agens, quippe cui libet agenti sua forma a qua speciē nāciscit, est agendi principiū. Igitur si intellectus corpus est, intellectus operatio ordinē corpore non excedit. Igitur sola corpora intelligat necesse est, cuius oppositū experimur in nobis, qui nō sumus intellectus, sed habemus intellectū. i. animam intellectiuam. Ergo idē ¶ Quinto. Si substātia intellectus ē corpus, aut finitū igitur aut infinitum corpus sit oportet. Nō autē erit corpus infinitū, quippe tale esse nō posse actu, in phisicis ostēsum est, & nos supponamus. Igitur si corpus est, corpus finitū est. Hoc non esse impossibile uel ex hoc pateat, q̄ in nullo finito corpore infinita potētia eē pōt, ut ēt in phisicis demonstratū est: potētia uero intellectus quodāmodo infinita ē, quippe q̄ infinitū intelligat numero: spēs semp̄ augendo: & similiter figurarū ac p̄portionū, uniuersale quoq; cognoscit puta hoīem uel animal, qd̄ s̄m suū ambitū uirtute infinitū est, quippe quod infinita indiuidua sub se cōtinere possit. Ergo substātia intellectualis corpus nō est. ¶ Sexto. Impossibile ē duo corpora in iuicem se cōcludere & cōtinere, quippe cōtinens semp̄ cōtentū excedat oportet. Duo uero intellectus se inuicē continēt & cōprehendūt quippe qui se inuicē intelligūt. Ergo idē. ¶ Septimo. Nullius corporis actio sup̄ agens ip̄m reflecti pōt ostēsum ē. n. in phisicis nulum corpus a seipso moueri nisi forte s̄m partē: ita uidelicet q̄ una pars eius mouēs sit, & alia mota. Intellectus uero supra seip̄m agēdo reflectit, quippe qui seip̄m nō s̄m partē modo: uerū etiā s̄m totum intelligat. Ergo idē. ¶ Octauo. Actio corporis ad actionē aliquā minime terminat: sicut nec motus ad motū: ut in phisicis probatū est. Actio: at substātie intelligentis, ad actionē terminari pōt quippe intellectus sicut rē intelligit, ita & se intelligere utiq; intelligit: & se intelligere, ipsum intelligere, & sic in infinitū. Vnde substantiam

ex toto intelligentē esse corpus ipossibile ē. Que uero habet partē intellectiuā, & partē nō intellectuā, ut hō: corpus u i q; esse pōt.

¶ Aliquas eē substātiās intellectuāles icorporeas. Capi. vii

I si uero ex dictis iā haberi potest aliquas esse substātiās intellectuāles: omnino incorporeas: quas phi intel- ligentias, christiana uero pietas angelos dicit: id tamē clarius ex sequentibus punctis elucescet.

¶ Primū. Nulla substantia intellectualis alteri corpo- ri elementari uniri ut forma pōt: q; humano. Notanter dicitur ele- mentari, quatenus a celestibus preferuemur: de quibus an animas habeant, ut sol luna & uniuersaliter astra: dubitatio & iter phos: & inter ipsos theologos fideles extitit: quā equidem questionē con- sulte pretereo q; nostro instituto nihil attinet. Notanter etiā dicitur ut forma, ppter ea q; aliud sit esse motōrē, atq; aliud eē formā unde qui celestia corpora ab intelligentia animali formaliter ne- gant, admittunt tñ intelligentiam etiam eis uniri ut motōrē mo- bili & equidē naturaliter proportionato, & cōmensurato ac pro- prio. Sic ergo pñs punctum deducitur philosophice. Si enim na- tura intellectualis alteri corpori elementari q; humano unitur, ut forma: utiq; aut mixto aut simplici uniatur oportet: cum inter hec mediū sit nullum. Neq; pōt aut uniri mixto quia illud a toto suo genere oporteret esse cōplexionis maxime tēperate iter omnia mi- xta: cū talia cernamus tanto nobiliores formas sortiri: q;to magis ad cōplexionis temperamentum attingunt: consequenter autem quod formam nobilissimā utpote substantiam intellectuālē nan- ciscitur: tēperatissimum sit oportet: unde etiā uidemus carnis mo- litiem & tactus bonitatem: equalitati cōplexionis attestātia: signa esse bonitatis intellectus. Complexio uero maxime equalitatis una tantum sit oportet: & ea est que humano corpori cōgruit. Igitur si intellectualis substantiā alicui corpori mixto uniatur, illud eius- dem nature cum humano corpore sit oportet, forma quoq; eius- dem necessario eiusdem nature erit cū humana anima: & consequenter inter hoīem & animal illud differentia specifica minime erit. Si- militer aut neq; corpori simplici, puta uni quattuor elemētoꝝ, un- ri pōt intellectualis substantia. Primo. Nā unūquodq; corpus eiu

modi & in toto & in partibus simile est; eiusdē. n. nature ac spēs
totus aer & pars aeris ē: & tota aqua & aque pars: habet. n. eundē
motū & itidē de aliis ē. Similibus autē mobilibus & motib⁹: simi
les forme debent. Si igitur dictorū corporū aliqua pars animata sit
aīa intellectuali, puta aeris: aer totus oēsq; aeris partes eadē ratiōe ea
aīa erunt animata. Hoc autē manifeste & plane falsum est, nulla. n.
operatio uitalis in aeris aut alterius elemēti partibus apparet. Nō
igī alicui parti aeris uel similiū corporū: substantia intellectualis
unitor ut forma. ¶ Secūdo. Si alicui corporū simpliciū substantia
aliqua intellectualis unitor ut forma, aut intellectū tñ habebit aut
etiā potētias alias, puta sensiuas aut nutritiuas, ut in hoīe liquet.
Et equidē si intellectū tantū mō habet: corpori frustra uniat oportet,
oīs. n. forma corporis aliquā habet operationē ppiā p corpus
intellectus aut nullā habet operationē ad corp⁹ ptinentē: nisi sī
q; mouet corpus: intelligere. n. nō est operatio talis q; p corpus
impleatur ut pbat Ari. 3. de aīa: & pari rōne etiā uelle, elementorū etiā
motus sunt a mouentibus naturalibus. i. generatibus: nec mouent
seipsa, unde ppter eorū motū ea esse aīata non oportet. Si uero di
cta substātia habet ēt alias potētias aīe: cū partes ille aliquorū or
ganorū partes sint, oportebit in partibus elemētorū diuersitatem
organorū esse, quod sensui & simplicitati eorū utiq; repugnat. Nō
ergo substātia intellectualis alicui elemēto aut eius partibus uniri
pōt. ¶ Tertio. Quanto aliquod corpus est propinquius materie pri
me, tanto est ignobilius: quippe quod magis in potētia & minus
ī actu cōpleto sit. Elemēta autē ip̄a: materie prime sunt pp̄ioa q; mi
xta corpora, cū & ipsa sint mixtorū corporū materia prima. Sūt igī
elementorū corpora sī specie suā ignobiliora corporibus mixtis
Cū ergo nobilioris corpis nobilior forma sit oporteat: possibile
est formā nobilissimā aīam. s. intellectualē elementorū corpori
bus uniri. ¶ Quarto. Si corpora elementorū aut eorum partes aliq;
nobilissimis animabus q; sunt intellectuales aīe, animata forēt q̄to
aliqua corpora elementis uiciniora sunt propinquiora quoq; ad uī
tam sint oportet: q; est ab anima. Hoc uero minime apparet: uerum
contrarium magis: nā plante minus hnt de uita q; brutae: cū tñ ele
mento terre uiciniores sint: mineralia quoq; q; adhuc pp̄iora sunt
de uita hnt nihil. Nō igitur substantia intellectualis aut elemento

aut parti elementi unis. ¶ Quarto. Nā oīm uiuentium corruptibiliū uita: p cōtrarietatis excellentiā corūpat oportet: bruta. n. & plante ab excellēti calido & frigido humido ac sicco mortificāt. In corponibus uero elemētoꝝ harū contrarietatu excellētie p̄cipue sunt. Impossibile igit ē in eis eē uitā & cōsequēter intellectuāle substātiā eis esse unā eōmō quo forma. ¶ Sexto. Elemēta & si fm totū sūt icorruptibilia: partes tñ singule corruptibiles sunt: uipote q̄ cōtrarietati subiecte sint. Igit si he partes substātiās cognoscentes hnt unitas, maxime uidef eis cōpetere uis discretiua corūpentiuū: que equidē sensus tactus ē: q̄ calidi & frigidi: ac similiū cōtrarietatu discretiū ē: propter qd' ēt quasi necessarius ut a corruptione p̄seruet oibus animalibus adest. Hūc aut sensum in eē corpori simplici im possibile utiq; sit oportet: cū organū tactis oporteat cōtrarietatib⁹ actu carere: & si nō potētia quod solū in mixtis tēperatis cōtingit Igit ipossibile dixeris aliquas elemētoꝝ partes aiatas fore aiā cognitua nedū intellectuā. ¶ Septimo. Oē corpus uiuēs aliquo mō fm aiām localiter moueat oportet: nā corpora celestia si tñ aiata sunt circulariter rotata mouent: aiālia uero p̄fecta motū p̄gressiuo ostrea uero & similia motu dilatationis & cōstrictiōis: plāte quoq; motū augmēti & decrementi quod ē utcūq; localiter moueri. Sed in elemētis motus q̄ fit ab aiā apparet nullus: sed naturalis tñ mō sursum uel deorsum: aut circularis q̄tū ad ignē aut aerē attinet: q̄ ex celi motu & ipsa rotantur. Nō sunt igitur corpora uiuentia.

¶ Pūctū secūdū. Si uero dicat q̄ substātia intellectuālis: & si elemēto uel pti ei⁹ nō unis ut forma: unis tñ ut motor: p̄puius & cōnaturalis eo mō quo itelligētie corpib⁹ celestib⁹ uniuert: ut ifra p̄ba bis. Primū qdē in aere hoc dici ipossibile ē. Nā cū pars aeris p se ipm terminabilis nō sit: nō pōt ps eius aliq̄ determinata motū p̄priū hre grā cui⁹ rei intellectuālis substātia illā motura iūgat. Et p̄terea si qua substātia intellectuālis unis alicui corpi nāliter: sicut motor p̄prio mobilis: oportet substātie illi⁹ uirtuē motiuā limitari ad corp⁹ mobile cui nāliter unis. nā cuiuslibet motoris p̄pui uirtus: in mouēdo p̄priū mobile nō excedit: alioquin nā operādo super efflueret faciēdo p̄ maius quod eque bñ pōt facere p̄ minus. P̄ idiculū aut uidef dicere: uirtutē cuiusq; substātie intellectuālis aliquā determinatā partē alicui⁹ elemēti aut corp⁹ mixtū in mouēdo nō

excedere. Non ergo dicendū uidetur q̄ aliqua substantia intellectu-
lis uniat̄ alicui corpori elemētari, aut simplici aut mixto natura-
liter: ut motor nisi etiā sibi uniat̄ ut forma. Preterea motus cor-
poris elementaris ex aliis principiis causari potest: q̄ ex substantia
intellectuali. Igitur superflūū esset gr̄a motū hmōi substantias in-
tellectuales corporib⁹ elemētariis naturaliter uniri. Ex hiis uero
correlarie liceat inferre, falsam eē opinionē apuleii: & quorūdam
platonicoꝝ qui dixerunt demonia esse aialia corpore aerea: mēte
rationalia aīo passiua tpe eterna: falsam quoq; itidē esse quorūdā
gentiliū sententiā, q̄ elementa sint animata, ac perinde more deo-
rum colenda: falsam itidem eē opinionē dicentiū angelos & de-
mones hñe corpora naturaliter unita: q̄ quidē corpora de natura
esse superiorē uel inferiorē elementorum astruebant.

Punctum tertiū. Sunt ergo aliquę substantię intellectuales cor-
poribus nō unite, quas intelligētias uel angelos dicūt siue bonos
siue malos, ut uero xp̄iani qui theologis minus q̄ philosophis cre-
dunt erubescāt; rationē ari. ad hoc probandū ultimo loco relin-
quentes, id ex sacris theologis astruamus, ut horū rōnes q̄tum nu-
mero & uirtute aristotelice prestēt, quisq; uel rudis intelligat.

Arguitur ergo sic. Primo. Nā quod supra alias ostēsum ē: & nūc
ab omnibus est cōfessum, supponētes: uidelicet q̄ destructis cor-
poribus humanis substātia intellectualis quasi ppetua maneat, sic
proceditur. Nā si substātia intellectus, q̄ remanet una sit oīm (sicut
quidā. i. auerroes & auerroiste dicunt aut uerius fingūt) necessario
sequitur eā s̄m suū esse a corpore esse separatā, sicq; nostra intētio
stabilita est: q̄. s. aliqua intellectualis substātia, sine corpore subsistat
At uero si corporibus destructis plures intellectiue aīe manēr, ali-
quibus substātiis intellectualibus, sine corpore subsistere cōueniat
oportet: p̄sertim cū aīam de corpore transire ad corpus: alias ostēsum
est & nūc supponat eē ipossibile. Nō tñ aīab⁹ cōuenit p se ea substā-
tētia quā hñta corpe separate: sed p accidētīm, cū naturaliter sint
corpore forme & naturaliter appetāt eē in corpore ut experimur:
& pbat rō, quippe oīs pars in suo toto esse cupit. Vñ hinc natura-
li rōe ēt ad futurā resurrectionē argumētatur, quasi. s. esse aīe ex-
tra corpus cū sit cōtra naturam nō possit esse ppetuū. Cum autē
eo q̄ est per accidēs, prius sit id quod est p se oporteat: etiā aliquę
substātie

substantie separate aibus priores p se separate sint oportet. ¶ **Secundo.** Quicqd de ratione gnis e:puta aialis de rone quoq: spci fit oportet,puta hois,nō tñ econtra de rone gnis est quicquid e de rone spci:sicut ronale de ratione est hois:nō aut aialis. Quicquid uero est de rone spci & nō gnis:ut rationale:nō est necesse oibus spibus generis inesse. multe.n. sunt brutoꝝ seu irrationabiliū ani malium species. Substantie aut intellectuali cōuenit fm suū gen⁹ qd sit per se subsistens,cū habeat p se operationē.i. intelligere:qd nullū habet organū corporale p qd expleat: imo oportet ab oī corpore eē denudatū:alioquin intelligere nequiret oīa corpora: ut deducit ari.sicut nec pupilla uideret oēs colores si aliquē haberet innatū.De ratione uero rei p se subsistētis nō est qd alteri uniaf alioquin oīs substātia corporea in spē cōpleta uniret alteris:ad cōstituendā aliā in infinitū:qd est insanire.Nō est igit de rone substantie intellectualis fm suū genus qd sit corpori unita:& si hoc sit de ratione alicuius substantie intellectualis q est aia. Sunt igitur aliq substātie intellectuales corporibus nō unite. ¶ **Tertio.** Nam superior in suo ultimo semp inferiorē cōtingit in eius supremo, sicut & in corporibus integrātibus mundū supficies cōcaua superioris & cōuexa inferioris adeo se cōtingunt qd mathematice siue situ,sūt una:phisice tñ siue subiecto sunt due.Natura aut itellectualis e corporali superior:& eā cōtingit fm aliquā partē sui q est aia rationalis.Oportet igitur qd quēadmodū corpus pfectū rationali uel intellectua aia in genere corpoꝝ supremū est:ita aia rationalis:q unitur corpori in gñe sustātiarū intellectualiū infima sit.Sūt igitur aliquę intellectuales substātie,nō unite corporibus,superiores aia fm ordinē nature. ¶ **Quarto.** Si quid i genere quopiā imperfectū inuenitur:ante illud in gñe eodē nature ordine aliquid perfectū sit oportet:perfectū.n.imperfecto natura prius est:qr hoc indiuiduum quod modo generatur puta bos aut equus uel homo: prius imperfectū fit, deinde uero perfectum:in quolibet tñ genere horum oportet imperfecta a perfectis oriri,non ecōtra: Vnde simpliciter perfecta sunt priora & actus prior potentia ut patet in.10. meta. Forme aut q sunt in materiis :actus iperfecti sunt: quippe q nō habeāt esse cōpletum.Sunt igitur aliquę forme que sunt actus completi per se subsistentes in completo esse uel specie. Omnis

uero forma per se absq; materia subsistēs & substantia intellectua-
lis: immunitas. n. materie cōfert esse intelligibile cuius signum est
quia unūquodq; est cognitiuū magis uel minus s̄m remotionem
a materia unde maxime materialia nō cognoscunt uel elementa
mineralia & plante: & cōsequenter q̄ est in summo gradu imma-
terialitatis: ut q̄ est immateriale in summo gradu cognitionis q̄
est intellectuū esse sit oportet, s̄m regulā logicalem: sicut sic ad sic
& magis ad magis, ita maxime ad maxime. Sunt ergo aliquę sub-
stantie intellectuales corporibus non unite. ¶ Quinto. Substantia
sine quantitate esse pōt: & si non e contra: substantia. n. aliorū ge-
nerum prima est tēpore ratione & cognitione apud phos. Nulla
aut substantia corporea est sine quantitate. Possunt igitur quedā
esse in genere substantie absq; corpore omnino. Oēs aut nature pos-
sibiles in rerum ordine inueniuntur, aliter. n. uniuersum imperfe-
ctum esset, in sempiternis etiā non differet esse & posse. Sunt igitur
aliquę substantie absq; corporibus: subsistentes post primam que
deus est, qui in genere non est: ut per se cōfessum est, & supra ani-
mam que corpori unita est ¶ Sexto. Si ex duobus aliquibus inue-
nitur aliquid cōpositum & alterū eorū inuenitur per se, quod est
minus perfectum: etiā reliquum quod est p̄fectius, & reliquo mi-
nus egens per se inueniatur necesse est. Inuenitur aut aliqua sub-
stantia cōposita ex: substantia intellectuali & corpore, ut, per se, de
homine patet: corpus aut inuenitur per se sine natura intellectuali
sicut in brutis ac plantis, & in omnibus inferioribus corporibus.
Igitur multo fortius substantie intellectuales corporibus non uni-
te: inueniantur oportet. ¶ Septimo. Substantiā rei sue operationi
proportionatā eē necesse ē: q̄ operatio rei actus sit & bonū substā-
tie operantis: maximeq; ea quā immanentem uocant: actus enim
in susceptiuo disposito & cōuenienti sit oportet. Substantie autē
intellectualis operatio propria intelligere est, ut cōfessum est. Igi-
tur intellectuālē substantiā talem esse oportet: que dicte operatio-
ni congruat. Intelligere autē cū operatio sit per organū corporeū
nō exercita (nullus. n. phus aut medicus: unq; potuit intellectui or-
ganum designare: sed solū fantasie & ceteris sensibus) nō indiget
corpore nisi ea ratione q̄ intelligibilia a sensibilibus sumunt: oīs
enim nostra cognitio a sensibus proficiscitur ari. & experiētia do

centibus. Hic autem modus intelligendi imperfectus est: perfectus. n. est: ut ea intelligentur quae secundum suam naturam intelligibilia sunt: quod uero non intelligent nisi ea quae secundum se intelligibilia non sunt; sed fiunt intelligibilia per intellectum accipientem ac abstrahentem a sensibus: imperfectissimus modus intelligendi est. Si igitur ante omne imperfectum in quolibet genere oportet esse perfectum aliquod: ut probatum est: oportet autem animas humanas intelligentes per dictum imperfectum modum: aliquas esse intellectuales substantias quae ea intelligent, quae secundum se intelligibilia sunt, a sensibus cognitionem minime capiētes: ac per hoc omnino a corporibus separatas. ¶ Octavo ac ultimo argumentatur per rationem aristoteli. Nam ipse. 12. me. tex. cō. 43. sic argumentatur. Motum continuum regularem & quantum in se est indeficientem oportet esse a motore qui nec per se nec per accidens moueatur: propter ea. n. motus animalium non est perpetuus quia mouens. i. anima per accidens mouetur moto corpore: & consequenter mouens non semper est in eadem dispositione mouendi: plures etiam motus oportet esse a pluribus motoribus. Motus autem celi continuus & regularis & quantum in se est indeficiens est: & preter primum motum sunt multi tales motus in celo: ut astrologorum consideratio manifestat. Igitur esse oportet plures motores qui non moueantur nec per se nec per accidens. Nullum autem corpus mouet motu locali precise nisi localiter moueatur: quippe oportet quod impellat uel trahat uel giret: quod omnia sine locali motu mouentis minime perficiuntur: motor autem incorporeus unicus corpori mouetur per accidens ad motum corporis: ut de anima liquet. Oportet igitur esse plures motores: qui non moueantur: neque sint corpora neque corporibus uniti. Motus autem celestes sunt ab aliquo intellectu, ut infra probabitur. Sunt igitur plures substantie intellectuales corporibus non unite. Quod etiam dicitur. 4. ca. de di. no. firmat dicens angelos & immateriales & incorporeos esse. Per hoc uero saduceorum positio tollitur: qui dicunt spiritum non esse. Et positio antiquorum naturalium: qui dicebant omnem substantiam esse corpoream. Et positio origene. quod nulla substantia post diuinam trinitatem absque corpore subsistere potest. Et positio multorum aliorum quod angeli & boni & mali habeant corpora naturaliter unita.

¶ Punctum quartum. Substantie intellectuales incorporee ab anima
 H ii

hūana specificē distinguūt. ¶ Primo. Maior est differētia aīe hūane ad substātiā separatā q̄ unius talis substātie ab alia. Substantie autē separate oēs adinuitē spēs distinguūt: ut ostendit p̄ncipio sequēti. Multo igit̄ magis: & substātia separata quā intelligentiā dicunt specie differit ab aīa. ¶ Secūdo. Vnaqueq; res habet propriū eē: s̄m rōnē sue speciei: quorū. n. ratio essendi diuersa est: horū spēs quoq; diuersa sit oportet. Essē uero humane aīe & itelligētie nō est unū rōnis: nā in eē substantie separate corp⁹ cōicare: nō pōt: sicut in eē hūane aīe pōt: quippe q̄ s̄m esse unū corpi sicut forma materie. Aīa igit̄ hūana ab angelicis spiritib⁹ spēs differt. Tertio. Qd̄ s̄m seipm̄ speciē habet: cū eo qd̄ s̄m se speciē nō habet: eiusdē spēi eē neq; Substātia autē separata habet p se speciē ut liq̄t: q̄ pars cōpositi ex m̄ā & forma eē nequit: eēt. n. corporea: aīa uero speciē. p seipsā nō habet: sed pars ē hūane spēi. Impossibile est igit̄ q̄ eiusdē speciei sit cū substantiis separatis. ¶ Quarto. Spēs rei ex propria operatione p̄cipit: operatio. n. uirtutē & uirtus essentiā demonstrat. Propria autē operatio aīe humane ē intelligere accipiēdo a fantasmatibus & sensibus ut experientia testatur nō autē substātie separate cū non habeat organa corpora: in quibus oportet eē fantasmata & sensus unde ē alius oīno modus intelligēdi utriusq;. Nō sunt igitur hec eiusdē nature uel spēi. ¶ Quinto. Vbi sunt partes diuersē & multo fortius ubi unū habet cōpartē & non aliud: nō pōt eē species una quippe cū partiū diuersitate nō stat unitas totius. Sed intelligentia & aīa humana sunt eiusmodi: quā aīa habet corpus cōpartē hominis: intelligentia autē est sine corpore ut p̄batū est. Nō sunt ergo unū specie rōnalis aīa & angelus. ¶ Punctū quintū. Sed neq; aliq̄ due intelligentie cōueniunt in una specie: uerū omnes sunt specie differētes. ¶ Primo. Ostēsum est. n. q̄ intelligentie sunt quedā quiditates sine corpore subsistentes. Species autē rei est quā significat diffinitio: q̄ signum est quiditatis rei. Vnde quiditates subsistentes sunt spēs subsistentes. Plures ergo substātie separate esse nō possunt nisi spēs plures. ¶ Secūdo. Quęcunq; sunt idē spēs. numero uero differunt: materiā habeant oportet: differētia. n. q̄ est ex forma que uero est ex m̄ā numerū uariat. Substantie autē separate non hūt omnino materiā neq; que sit pars earū neq; cui uniantur ut forme. Igitur plures eiusdē speciei eē est omnino impossibile.

Tertio. Nā in rebus corruptibilibus ad hoc in specie una sunt indiuidua plura ut natura speciei que perpetuo in uno indiuiduo saluari nō pōt: saluetur in pluribus: unde etiā in corporibus incorruptibilibus: in specie una nō est nisi indiuiduū unū: ut unus sol una luna. Substantia uero separate natura in indiuiduo uno perpetuo saluari pōt: quippe incorruptibilis est: ut alias probatū est. Nō igitur oportet esse in eis indiuidua plura sub specie una. ¶ Quarto. In unoquoq; id quod est speciei eo quod est indiuiduationis principium nobilius est: preter rationē speciei existēs. Igitur specierum multiplicatio plus perfectionis plusq; nobilitatis uniuerso addit quam multiplicatio indiuiduorum in specie una. Perfectio autem uniuersi maxime consistit in substantiis separatis. Magis igitur competit ad uniuersā pfectionē q̄ plures sint substantie s̄m speciem diuerse q̄ q̄ in eadem specie multe sint s̄m numerum.

¶ Quinto. Corporibus celestibus intelligentie potiores sunt & perfectiores. In corporibus autē celestibus propter eorū perfectionem nō inuenitur in specie una nisi indiuiduū unū: tum q̄ unūquodq; eorum cōstat ex materia tota sue speciei: tū quia in indiuiduo uno est perfecte uirtus speciei ad cōplendum illud in uniuerso ad quod sua species ordinatur: sicut in sole & luna precipue patet. Multo igitur magis in substantiis separatis: non inuenitur nisi indiuiduū unum in specie una.

¶ Quid de substantiarū incorporearū seu intelligentiarum natura ac numero philosophi senserint: precipue plato & aristoteles. Capitulum. viii.

Via uero iam aliquas intelligentias aut angelos esse monstrauimus superest. ut etiā de numero eorū aliquid dicamus: sic. n. etiā plenius diabolica figmenta detegemus: quod in toto hoc opere est nostrum principaliter institutū. Hoc autem multis punctis faciemus: prius tamen gentiliū falsas opiniones prelibantes.

¶ Punctū primum, De natura rerū qui primo. i. añ oēs alios philosophari ceperūt: sola corpora in rege natura esse existimātes: prima rerū principia corpora aliqua siue elementa posuerunt unū; aut plura; quibus omnibus eorumq; sequacibus uidebatur nullas esse substantias incorporeas: quas nos angelos dicimus: sed eorū

quisq; illud idem elementū cui auctoritatem principii ascribat
deum putauit:uerum Epicurei ex doctrina democriti originem
trahentes, posuerunt quosdā deos corporeos quidem: sed tamen
in effigie humana: & penitus ociosos, nihil curantes, ut fruendo
uoluptatibus beati essent. Huic autem opinioni antiqui restiterūt.
Anaxagoras enim primus, & si cū ceteris naturalibus phis:princi-
pia corporalia poneret. Primus tñ inter philosophos posuit rerū
incorporale principium. i. intellectū, credēs corporalia omnia que
sunt cū essent mixta nō posse distingui: nisi per omnino immixtū
nihil habens cōe cum reliquis. Licet aut opinio hec ceteris uerior
sit: que solū materialē naturam ponebant: tñ a ueritate multipli-
ter deficit. Et quidē primo quia unicū intellectum posuit qui mū-
dum fecit distinguendo cōmixta: qui est deus: & consequenter de
angelis nihil edocuit. Secūdo quia intellectū illum nō posuit uni-
uersale essendi principiiū: uerum distinguendi solū: quippe qui nō
dicebat corpora cōmixta ab eo intellectu esse: sed solū distingui:
unde iste suus intellectus uidetur fuisse similis in officio intelligē-
tie que mouet primum celum uel certe solem: que herbas in ele-
mento terre confusas & cōmixtas: inde educendo distinguit. Pre-
ter hoc tamen debuisset alium intellectū posuisse: qui res commi-
xtas effecisset. ¶ Punctū secundum. Contra hanc autem opi-
nionem primorū philosophorū naturalium: sufficientiori uia pla-
to processit, dicēs naturas quasdā a materia fluxibiliū separatas: in
quibus ueritas fixa resideret: quibus herendo humana aīa cogno-
sceret ueritatē: cōtra sententiā antiquorum: qui omnes cōcorditer
asseuerabant certā rerum ueritatē minime posse sciri: q̄ corpora-
lia in fluxu iugiter essent, ac perinde sensus nostros decipi: qui so-
la corpora discernūt. Posuit autē plato duo rerū genera a sensibili-
bus abstracta mathematica. s. ut quantitates: & uniuersalia que di-
cebat species uel ideas: & id ea ratione quia existimauit aliqua ita
esse abstracta & subsistētia in re: sicut sunt in nostri intellectus ap-
prehensione: qui id quod in sensibilibus est sine sensibilibus app-
hendit, ut hominem sine hoc & illo hoīe puta sorte & petto: qđ
quidem intellectus noster dupliciter efficit: primo uidelicet abstra-
hendo mathematica a materia sensibili: ut dum superficiem sine
colore speculatur uel abstrahendo uniuersalia a singularibus ut

hominē a socrate & platone. Mathematica autē posuit media iter species & sensibilia: quod cum illis conueniant in esse sepatata, & cum his inesse plura in specie una, possumus enim in mathematicis plura apprehendere unius speciei: puta duas lineas equales: quod non est in speciebus: quippe homo in uniuersali & secundum speciem est unus tantum. In speciebus quoque talem ordinem statuit: ut quod in intellectu simplicius erat: etiam in rerum ordine prius esset. Ita quoque primum rerum principium & deum summum dicebat primam ideam unius: quod nominabat secundum se unum, & secundum se bonum, quia primum quod est in intellectu inquebat est unum & bonum: quippe qui non intelligit unum & bonum nihil intelligit: unum autem & bonum se consequuntur. Sub hoc autem uno primo diuersos ordines participantium & participatorum statuebat in substantiis a materia separatis: quos quidem ordines omnes deos secundos dicebat: quasi quasdam unitates secundas post primam & simplicem unitatem. Rursus quia omnes alie species participant uno: ita etiam intellectus, ad hoc quod intelligat, oportet entium speciebus participet: unde sicut sub uno deo qui est unitas prima simplex, sunt alie rerum species quasi unitates secunde & dii secundi: ita sub ordine harum specierum seu unitatum ponebat ordinem intellectuum separatos: qui supra dictis speciebus participaret ad hoc quod actu intelligentes forent: inter quos tanto quisque erat superior: quanto primo intellectui propior, qui specierum participationem plenissimam habere dicebatur, sicut & in diis, & unitatibus: tanto quisque erat superior quanto unitatem primam perfectius participabat. Nec tamen per separationem intellectuum a diis excludere uolebat intelligentiam qua intelligentes essent, sed uolebat quod super intellectualiter intelligerent per seipsos: & non participatione specierum: ita tamen quod nullus esset unus uel bonus: nisi primi unius & boni participio. Tertium quoque ordinem statuebat animarum, quarum superiores tantum intellectiuam uirtutem participarent, non enim anima intelligit ex eo quod anima. Alioquin intelligeret anima omnes: & anima secundum totum id quod est: esset intellectus: cuius contrarium experimur: quippe nec bruta uel plante intelligunt: nec in homine uires sensitue aut uergetatiue sunt intellectus. Sub animarum uero ordine quarum proprium dicebat mouere se secundum se ipsas: ordinem corporum ponebat: quod scilicet per se non moueatur nisi

aiata sint: ut p se moueri accidat corpori nō ex eo q' corpus sed q' aiatum sit: q' uero carent aia ab alio moueantur. Supremū tñ corporum. i. primū celū. primo motu rotatū: dicebat motū ab suprema aia participare & sic deinceps usq; ad infimum celestiuū corpus. Sub hiis aut corporibus posuere platonici alia corpora imortalia: q' apud eos ppetuo aias participabāt scilicet aerea uel etherea quorū corpore q'dam dicebant a terrenis corporibus penitus absoluta q' dicebant corpora demonū: quedā uero terrenis corporibus indita: ut corpus quod dicebāt habere aiam nostrā incorruptibile & inuisibile cū quo est & habitat in corpore isto terreo quod gestamus: sicut nauta in nauī est. Nō. n. ponebant hoc corpus qd' uidemus immediate participare aiam. Dicebat uero plato hominū ac demonū quosdā bonos & quosdā malos eē: sed celestes aias & intellectus separatos. & deos oēs bonos esse firmabat. Igitur plato inter deū summū & nos: quattuor regē ordines statuebat uel potius somniabat: scilicet secundoꝝ deoꝝ: intellectuū separatorū: aiarum celestiuū & demonū: qui ordines uniuersi angeloꝝ nomīe censerentur, si uera docuisset: quippe & demones in scriptura angeli dicuntur: uerū sathane ipse etiā celestiuū corporum aie: si tñ aiata sunt: de quo alias inter angelos cōnumerande sunt: ut in encheirid. diffiniuit. Ex hac narratione liquet q' substantiarū immaterialiū multitudinē copiosam ualde plato crediderit. Huius aut platonice positionis radix efficacitā nō habere: manifestū est. Non. n. est necesse ut ea q' separatim intellectus cōcipit & intelligit: separatim etiā in rerū natura cōsistant: ceu intelligimus hoīem nō intellecto colore uel calore aut frigore: qui tñ sine hiis esse nequit. Vñ nec uniuersalia puta hoīem equū, ceruū: oportet ponere separata extra singulares hoīes: equos: aut ceruos: subsistētia: & similiter nec mathematica preter sensibilia: quippe uniuersalia sunt essentie ipsorum particulariū: & mathematica quedā sunt corpore sensibilibus terminationes: & ut dicunt accidētia. ¶ Punctū tertium. Et iō nature miraculū ac stupor ari. manifestiori & exploratori uia ad substantias separatas uestigandas incessit p uia. s. motus: concludens cū oē qd' mouet moueat ab alio & nō eatur in infinitū: standum in uno primo mouente immobili: & in uno primo mobili qd' mouet se: & ulterius intendēs cōcludere celestis motus eterni

tatem. & cōsequenter infinitatē uirtutis mouentis primi (nihil. n. eterno mouet nisi infinita uirtus) & cōsequēter eius imaterialitatē cū nulla uirtus in magnitudine infinita sit: unde oportet apud ipsum primū motorē esse incorporeū. Item cū in genere mobilium appetibile sit mouens nō motū: appetens uero & mouēs & motū cōcludit q̄ primū mouens imobile: ē sicut bonū quoddā appetibile: & q̄ primū mouens seipsum est primū mobile: quod mouet per appetitū quo appetit primū mouens. Qui equidē appetitus intellectualis est: quippe cū in genere appetibiliū & appetentiū primum est qd' est s̄m intellectū: quia appetitus sensituius nō pōt attingere s̄m se bonū. seu simpliciter & absolute, cū tale non cadat sub apprehensione sensus: uerū solius intellectus. Igitur primum mobile & appetens & intelligens est. & cōsequenter est corp⁹ animatum aīa intellectuali: quia nihil mouetur nisi corpus: cōsequenter autē oīa celestia corpora citra primū erunt animata, aīa ppria, & habentia unūquodq̄ suū appetibile separatiū quod est proprius finis sui motus, quia unūquodq̄ eorū mouetur eterno motu sicut & primū. Sic igitur s̄m op̄inōnē ari. sunt multe substantie separate, nullis penitus unite corporibus, que fines sunt celestīū motū, sunt & multe intellectuales substantie celestibus corporibus unite. Harū autē numerum ari. inuestigare conatur s̄m numerū celestīū motū: seu celestīū lationū. Quidam tñ sectatorū eius: auicena. s. harum numerū assignat, nō quidē s̄m motū numerū, sed magis s̄m numerū planetarū & aliorū superiorū corporū. i. stellati & stellis, orbiū: q̄. s. multi motus ordinari uideantur ad unius stelle motū. Et quēadmodum oīa reliqua celestia corpora, sub uno primo celo cōtinentur, cuius motu oīa alia reuoluūtur: ita quoq̄ sub prima substantia separata, que deus unus est: oēs relique separate substantie ordinētur oportet, & sic etiā sub anima primi orbis anime oēs celorū & orbiū secundorum. Sub corporibus autē celestibus s̄m ari. ponuntur animata, sola corpora animalium, & planarū: non autē elementorū: ut quidā posuere. Et sic nullum corpus animatū inter nos & celū. Arist. posuit: quippe s̄m eū nullum elementū aīatum est, consequenter autē inter nos & deū solum duplicē ordinē intellectualium substantiarum esse putauit. aīarum. s. celestīū celestia corpora per appetitum & desiderīū mouētium: &

earum substantiarum separatarum que fines sunt celestium motuum.

Punctum quartum. Et quidem hec positio aristotelis platonica certior uidetur: quod scilicet ab his que sensui manifesta sunt parum secedat: eadem tamen minus sufficientior uidetur. Et primo quidem quod multa secundum sensum uideantur: quorum ratio reddi potest minime secundum ea que ab aristotele traduntur ut patet in hominibus energuminis seu arreptis a diabolo: & in operibus magorum: in quibus aliqua fiunt que non nisi ab intellectuali substantia fieri possunt. Tentauerunt igitur quidam sectatores aristotele. ut ex epistola porphirii ad eubontem egyptium uidere licet: ad celestium constellationum influxus ista reducere: quod in quibusdam eorum minime posse fieri manifestum est: quod non nisi ab intellectu proficisci possunt: quod idiotarum arrepti latine loquatur: uel de ignotis scientiis aut disciplinis uel iuxta uulgare alterius gentis sibi iaudium: uel quod operibus magorum facte imagines loquantur responsa dantes aut et se moueant: hoc aut omnium causa secundum platonicos assignabit si per demones fieri dicantur. Et. 2. que congruum non uidetur immateriales substantias ad numerum corporaliu substantiarum coartari: quippe ratio finis ex his que ad finem sunt conuenienter non accipitur: sed e contra inferiora aut propter superiora esse quasi propter finem: nullus dubitat cum propter nobiliorum ignobilius sit: Unde uirtus & magnitudo superiorum non accipitur congrue ex inferiorum contemplatione: ut celestium corporum magnitudo ac numerus ex elementariu corporum dispositione: que ad illa comparata quasi sunt nihil in quibus tot sunt species quot sidera. Numerus autem uirtus & dispositio substantiarum immaterialium longe magis substantias corporales excedit quam celestia corpora reliqua excedant. Unde numerus uirtus ac dispositio immaterialium substantiarum: ex celestium motuum uel corporum numero apprehendi perfecte non potest. Quod ut euidentius constet ipsum processum aristotelice probationis assumamus. Assumit. n. primo quod nullus motus esse potest in celo: nisi qui ad alicuius stelle delationem ordinatus sit: quod equidem satis probabiliter dictum est: omnes. n. orbium substantie esse uidentur propter astra que inter celestia corpora & nobiliora & manifestiora effectum habentia sunt. Assumit deinde quod omnes substantie superiores impassibiles & immateriales fines sunt: quippe que optima quedam sunt quod itidem rationabiliter dictum est: nam bonum habet rationem finis: unde per se optima in entibus fines sint aliorum necesse est.

Quod uero concludit hunc esse numerū substantiarum immaterialium: qui est celestium motuum: ex necessitate non sequitur: est enim finis proximus, est & finis remotus: nec oportet finem proximum supremi celi esse substantiā primam immaterialē que deus est op. maxi. uerū id probabilius est: inter deū & primum orbem multos esse immaterialiū substantiarū ordines: quarum inferior ad superiorē ut ad finem ordinetur: & ad eam infimam ordinē proxime primus celestis orbis. Oportet. n. rem quālibet suo proximo fini esse cōgruentē ac proportionatam quoquomodo: unde propter maximā imo infinitam distantiam prime imaterialis substantie ad primum orbē corporeū & aliud corpus omne: non est probabile q̄ primus orbis ordinetur ad primā immaterialem substantiam: sicut ad proximum finē alicuius celestium motuum: sed ad quādam intelligentiā creatā: & idem de inferioribus celestib⁹ motibus dici potest. Igitur necessariū non est nō esse plures imateriales substantias: q̄ sit numerus celestiū motuum. Quod ēt ipse ari. presentiens & preuidens: non induxit hoc quasi necessariū: uerum quasi probabile dictum: dicens: tot rationabile est suscipere necessarium. n. dimittatur fortioribus dicere. Nō enim se reputabat idoneū: qui posset in talibus aliquid ex necessitate cōcludere. Possset etiam alicui uideri dictum processum ari. ad substāias immortales astruendas insufficientē & incōgruū esse: quippe qui p̄cessit ex sempiternitate motus: que falsa est: cum fidei ueritati repugnet: uerū si quis eius rationē solerter inspiciat: etiā motus eternitate sublata processus nō tollitur: quippe sicut ex motus eternitate motoris infinita potentia concluditur: ita idē ex motus uniformitate concludatur oportet. Motor enim qui semper mouere nō potest: necessario. quandoq; tardius: & quādoq; citius mouet: secundum q̄ paulatim motiua uirtus eius expirat. In motibus autem celestibus omnimodo uniformitas est. Vnde utiq; concludi potest q̄ motori primi motus ad semper mouendum uirtus insit: & consequenter idem sequatur oportet. ¶ Punctum quartum. Ex dictis facile deprehendi potest plato & Aristoteles in quo consonent. & in quo diffideant quantum attinet ad substantias immateriales. Cōueniunt. n. primo in modo existendi ip.

sarum. Nā plato oēs immateriales substantias inferiores citra primam: dixit esse unum & bonum participatione primi: quod s̄m se est unū & bonum: omne autē participans aliquid ab eo accipit a quo participat: & q̄tum ad hoc effectus eius est: sicut aer habet lumen participatū a sole: qui causa est illuminationis aereae: & consequenter apud pla. summus deus oībus substantiis immaterialibus causa est q̄ earum quelibet & una & bona sit. Quod etiā ari. sensit quippe qui dicit necesse eē: ut quod maxime ens est: aliis essendi causa sit. ¶ Coueniunt. 2. q̄tum ad naturalē ipsarū qualitātē seu cōditionem: quippe uterq; has substantias a materia immunes astruxit: non autē a cōpositione actus & potentie. Quicquid enim ens participat ex potentia & actu cōpositum sit oportet: quia quod recipitur ut participatū: actus sit participantis oportet: & consequenter cū oēs substantie preter primā sint participantes apud plato. oēs ex potentia: & actu esse cōpositas oportet. Quod itidē dicere apud ari. necesse est: quippe qui dicit rationem ueri & boni actui cōgruere: unde q̄ est primū uerū & primum bonum actus: purus sit oportet: ab hoc uero que deficiunt permixtionem potentie aliam quam habeant oportet. ¶ Coueniunt. 3. in ratione prouidentie. Nā apud plato. summo deo: qui id quod est ipsum unū & ipsum bonum est: ex prima bonitatis ratione propriū est: inferioribus cunctis prouidere: & inferiorū cuiq; in quātum primi boni rōnem participat: prouidere his qui post se sunt: non eiusdē ordinis modo: uerū etiā diuersorū: & consequenter primus intellectus separatus: toti ordini separatorū intellectuū prouidet & superior quilibet suo inferiori: totusq; dictus ordo animarū ordini & inferioribus ordinibus prouidet: rursusq; idē obseruari putatur in ipsis animabus: ut supreme quidē uidelicet celorū: inferioribus animabus p̄uideant. & toti inferiorū corporū generationi: item superiores aīe demonum. s. inferioribus .i. animabus hominū: atruebant enim platonici demones inter nos & superiores substantias esse mediatōres. Ab hac uero prouidentie ratione: etiam ari. non discordat ponēs bonum unū separatū: quod oībus prouidet: sicut unū imperatorem uel regē: sub quo diuersi rerum ordines sunt: ita uidelicet q̄ rerum ordines superiores perfecte ordinē prouidentie assequū

rant in eis defectus ullus minime inueniatur: inferiores uero il-
 lum assequuntur minus perfecte: unde multis defectibus subiaccēt
 quemadmodū in priuata domo liberi qui perfecte assequuntur re-
 gimen patrisfamilias: deficiunt in paucis aut etiā in nullis: seruo-
 rum autē actiones in pluribus deficiant oportet: unde in corpori-
 bus inferioribus naturalis ordinis defectus: q̄ plures emergūt: in
 superioribus aut corporibus. i. celestibus minime. Propter quod
 etiam plato demonū quosdam bonos: quosdā uero malos astru-
 xit: sicut & hoīm: deos uero & intellectus & celestes aīas omnino
 absq; malitia esse. Sunt uero alia ī quibus predicti duo philosophi
 dissident. ¶ Primo quidē quia ut etiā supra dictū est: supra celestes
 animas duplicē substantiarū immaterialiū ordinē plato astruxit:
 intellectus. s. & deos quos oēs afferebat esse species intelligibiles
 separatas: quaz̄ participatione intellectus intelligūt. Ari. uero uni-
 uersalia separata nō ponens unū solū ordinē rez̄ supra celoꝝ aīas
 astruxit: in quo etiā ordinē primū esse posuit summū deū: sicut &
 plato summū deū primū dixit in ordine specierū: quasi summus
 deus sit prima idea unius ac boni. Hunc autē ordinē ari. utriūq; ha-
 bere astruxit: ut scilicet & intelligens & intellectū esset siue species
 intellecta: ita uidelicet q̄ summus deus intelligeret non superio-
 ris alicuius participatione: q̄ perfectio eius esset: sed per suā ipsam
 essentiā: & idē dicendum esse existimauit in ceteris substantiis se-
 paratis sub deo summo ordinatis: preter id q̄ inq̄tum a primi sim-
 plicitate deficiunt & eius perfectione summa eorū intelligere su-
 periorum participatione perficitur. Sic igitur fm ari. huiusmodi
 substantie: que sunt fines celestium motuū: sunt etiā intellectus in-
 telligentes: & intelligibiles species: nō tñ eomodo species: quo pla-
 to species posuit quas uidelicet existimauit esse horum sensibiliū
 naturas sine materia subsistentes: sensit enim arist. q̄ sint omnino
 altiores. ¶ Secundo uero quia plato intellectuum separatoꝝ nu-
 merum ad numerū celestiuū motuū nō coartauit: nō .n. ex cā ista
 ad eorū positionē mouebatur: sed ipsam rerū naturā fm se cōside-
 rans. Aristoteles uero a sensibilibus recedere recusans: ex sola mo-
 tuum consideratione ad ponendas substantias separatas deuenit:
 ideoq; numerum earū celestibus motibus coaptauit. ¶ Tertio autē
 quia ari. inter animas celoꝝ & hoīm medias aīas nō posuit: sicut

posuit plato: unde nec ipse ari. nec sectatores ari. de demonib⁹ quicquid tetigere. Et hec quidem de opinionibus aristo. & platonis.

Punctum quintum. Quid uero de substantiis separatis alii philosophi senserint, dicendum est quod eorum qui plato. & ari. sequuti sunt: quidam ab eorum positionibus declinantes errarunt in deterius circa eiusmodi quantum ad conditionem siue naturam originem & providentiam. Et quantum ad naturam quidem auicebron in libro fontis uite contra ea que superioribus demonstrata sunt: existimauit omnes substantias sub deo ex materia & forma compositas: deceptus primo quod sicut in intellectu ex genere & specie res compositas uidit: existimauit in re itidem esse: deinde uero quod esse subiectum & receptiuum eodem modo in omnibus dici crediderit.

Quantum ad originem uero errarunt quidam dicentes homines substantias causam effectiuam sui esse non habere: quidam uero alii quod habeant quidem causam: sed non a primo principio omnimodiate: quidam quoque existimauerunt eas omnes a primo principio immediate quidem habere esse: non autem uiuere & intelligere: sed hec inferiores a superioribus habere: quidam uero eorum processum immediatum a primo principio seruare uolentes. dixerunt eas omnes a deo immediate processisse: & iuicem equales quod sensit origenes. Quidam uero circa eorum providentiam errantes: eis singularium rerum cognitionem subtraxerunt. Omnes tamen predictos errores manicheorum error longe transcendit: reque originem non reducentes in unum principium sed in principia duo bonorum. scilicet & malorum: & utrumque corporale: bona. scilicet in lucem infinitam corpoream quidem: sed tamen uim intellectiuam habentem: & mala in infinitas quasdam corporeas tenebras: & consequenter etiam errantes circa providentiam omnia non sub uno principio sed sub contrariis statuentes: unde in omnibus predictis articulis. scilicet conditione origine & providentia aberrauerunt. Et quidem ualde irrationabiliter. Nihil enim agere potest nisi quatenus ens aliquid in actu est: quia unumquodque quale ipsum est tale agit alterum: agitur autem alterum ex hoc quod in actu sit siue nunc primo est. Nihil igitur uel agit uel agitur: nisi in quantum bonum est: quippe bonum dicitur aliquid ex hoc quod actum & propriam perfectionem consequitur: malum uero quia his priuatur. In quantum autem aliquid est malum intantum ab eo quod est perfecte agere uel agi deficient est: sicut edificatorem malum dicitur: quod in arte edificatoria deficient sit & malam domum aut structuram: quod perfectionem propriam non attingat. Pre-

terea & si forma corporis intelligendi uirtutem habere possit: ut aia rationalis: ipsum tamen corpus: hanc hie uirtute omnino ipossibile e: quippe intellectus nec corpus nec corporis actus est: alioquin non esset omnium cognitius ut in. 3. de anima pbauit ari. Si igit primu principiu habet intellectu: ut supra probatu est: & sentiunt oes sane mentis hoies neq; lux corporea neq; corpus aliquod sit oportet. Et preterea non potest esse principatus & regimen malu inqtum est malu: q; bonu habet ratione finis: in que. s. aliquo fine ois gubernatio tendit: fm cuius rationem q sunt ad finem in eu ordinant. Omnis igit gubernatio est fm ratione bonis consequenter aut no potest ee regimen malu inqtum est malum Frustra igitur posuerunt duo predicta regna aut etiam principia. Videtur autem hic error queadmodum & alii predicti precessisse: ex eo q; ea que circa particulares causas considerarunt: in uniuersalem rerum omniu causam transferre conati sunt: sicut quia uiderunt cotrarios particulares effectus: ut calefactionu & frigefactionum: a contrariis particularibus causis effluere: hunc cotrarioru a cotrariis processum putarunt usq; ad prima rerum principia minime cessare: que bonum & malum crediderunt: sub quibus uide tur cotineri contraria omnia: cum eorum semper alterum sit deficiens: ut nigrum & alterum perfectum: ut album. Verum in cotrariorum consideratione defecere: quippe sicut habent contrarias causas proximas ex eo q; specificis differentiis secernuntur: ita communem rationem generis qua conueniunt habeat oportet. Causa autem qto communior & ad plura se extendens tanto superior est. Contraria igitur prima principia non sunt: uerum potius omnium unam communem causam esse oportet.

¶ Quid de intelligentiarum natura & numero habeat philosophia uera: & christiana traditio . Capitulum nonum.

Via iam esse intelligentias: id est incorporeas & intellectiuas separatas substantias monstrauimus: nec non quid philosophi multipliciter aberrates: de eage numero & naturali conditione p sense int: nuc ia circa predicta fm uere phie principia & christiane reli

gionis documēta: ueritatē edoceam⁹ oportet: & qdē multis pūctis
Punctū primū. Quantū ergo ad cōditionē & naturales pprie-
tates attinet: quidā ex christicolis angelos corporeos astruxerūt: &
ex materia formaq; cōpositos; quod i primis sensisse uidef orige.
in petiarchon quidā uero dixerunt eos quidē incorporeos eē, ue-
rum ex materia formaq; cōstantes. ut auicebron in libro fontis
uite. tñ fm ueram phiam: & incorporei & immateriales sunt: ut ex
his patuit que supra capite. 3. & 4. deduximus. Quod etiā diuine
littere & diuinarum litterarū tractatores astruxerunt. Quod enim
incorporei sint liquet per illud, quia spiritus dicuntur. hebre. i. oēs
sunt administratorii spūs. & in psalmo. qui facit angelos suos spi-
ritus: noīe autē spiritus in diuinis litteris aliquid incorporeum de
signari consueuit: fm illud io. 4. spūs est deus. & isay. 31. equi eo-
rum caro, & non spūs. Ex uerbis etiā diuinarum scripturaz id ha-
beri pōt, qd sint angeli nō incorporei modo: uerū etiam omnino
imateriales. Nam eos uirtutes littere diuine appellāt: fm illud
psalmi. Benedicite dño oēs uirtutes eius. & Luc. 21. uirtutes celoꝝ
moueuntur: quod de sanctis angelis; doctores oēs exponunt.
Nullum autē materiale uirtus est: uerum potius uirtutē habet: sicut
nec est essentia quam uirtus sequitur: sed essentiā habet: ceu homo
non est sua essentia siue humanitas, sed id est quod humanitatem
habet. Vt uūq; etiam eoz. s. angelos & incorporeos & immateria-
les esse: tenuisse dionisium. 4. ca. de di. no. patet: ubi eos a materia
mundos astruit: & in primo ca. cel. hier. ubi eos incorporeos dicit
undefrequēter eos dicit celestes itellect⁹: seu diuinas mētes, qd ali-
quid & incorporeū & imateriale sonat: ut. 3. de anima probatur.
Punctū secundū. Quantū uero ad originē atinet supra omnes
a deo factos supposuimus: sicut & omnē aliā creaturam q̄q̄ ex phi-
losophicis demonstrationibus quibus oīa ab uno esse probantur
astruere potuissēmus: ex diuo tho. & aliūde nisi mihi esset breuita-
tis cura precipua. Religio autē christiana firmissime docet eos oēs
a deo esse productos: ut de sum. tri. & si. ca. firmiter, unus de⁹ eter-
nus pater & filius & SS. sua omnipotēti uirtute simul ab initio tē-
poris: utraq; simul de nihilo condidit creaturā spiritualē & corpo-
ralem angelicam uidelicet & mundanam, ac demum humanam
quasi communem ex corpore & spiritu constitutam. Quod etiam

diuinis litteris probatur quia in psal. dicitur. Laudate eum oēs an-
 geli eius: & enumeratis aliis subditur: quia ipse dixit & facta sunt.
 Vnde & dio. 4. ca. cel. hier. dicit celestes substātiaseē primo & mul-
 tipliciter in participatione dei factas. & in. 5. ca. de di. no. & expres-
 sius. 4. ca. cel. hier. dat intelligere q̄ a deo immediate oēs sunt pro-
 ducti: dicens q̄ sup omnia bonitas unāquamq; rē constituit in or-
 dine qui cōpetit sue nature. Repugnat uero christiane pietati si di-
 catur cū platonis & peripatheticis: eos a sūma quidē deitate ori-
 ginem traxisse: sed tñ ab eterno: quippe q̄ dicit eos incepisse postq̄
 aliqñ non fuerant: unde isay. 40. Leuate in excelsum oculos ue-
 stros & uidete quis creauit hec. s. superiora oīa. Et ne id intellige-
 tur de corporibus celestibus solū: subditur. Qui adducit. s. ad esse
 de nō esse militiā celi. i. spiritualiū & celestium substātiarum exer-
 citum quē sic scriptura nominare consueuit propter ordinē earū
 & uirtutē in exequendo que deo placuerūt: iuxta illud luc. 2. facta
 est cū angelo multitudo militie celestis: unde dio. 10. ca. de di. no.
 dicit q̄ ea que in scripturis dicuntur eterna: nō oportet simpliciter
 intelligere coeterna deo: qui est ante euū: quia eterna dicit ea q̄ in-
 corruptibilia sunt: quod de substantiis spiritualibus precipue dictū
 uidetur. Quando autē sint creati ex scriptura expresse nō habetur:
 tñ q̄ post corpa nō sint creati ratio suadet. Neq; n. deuit pfectio
 ra simplicia posterius creari: unde & in principio gen. ubi rex crea-
 tio describitur: celū quod dignius ē: terre antefertur: cum dicitur.
 In p̄ncipio creauit deus celū & terram. Quod etiā scripture aucto-
 ritate firmatur. Nam ex illo uerbo iob. 38. cum me laudarent astra
 matutina: & iubilarent oēs filii dei. Aug. 11. de ci. dei arguit: q̄ iam
 erant angeli quando facta sunt astra. i. 4. die: nec sunt inquit facti
 3. die: quia quid tunc factū sit patet: quia. s. terra ab aquis discreta ē:
 nec secunda q̄ tunc firmamentū factū est: & subdit q̄ sunt illa lux
 que diei nomen accepit. Igitur sm ipsum cū rebus corporeis crea-
 ti sunt: & ipsius celi nomine signatur cū dicitur in principio creaf-
 se deum celum & terram: forma uero eorum perfectioq; lucis pro-
 ductione denotatur: ut idē super gen. ad lit. astruxit. Sed ut dama-
 3. libro testatur: quidam angelos genitos ante omnem corporee
 materie creationem asseruere: quia ut grego. theologus dixit: deus
 primum excogitauit angelicas uirtutes: & celestes: & eius excogi-

tatio eius opus fuit. Et huic sententie ipse dama: cōsentit: & sequit̃ hieronim⁹ dicti gregorii nazāzeni discipulus super epi. ad titum. sic dicens. Sex milia necdum: nostri temporis cōplentur anno: ũ & q̃tas prius eternitates q̃ta tempora q̃tas origines seculor̃ fuisse arbitrandum est: in quibus angeli: troni & dominationes: ceteriq; ordines seruiuerunt deo: absq; tempor̃ uicibus atq; mēsuris: & deo iubente substiterunt. Neutrum aut̃ sane doctrine contrarium fore diuus tho. attestatur: quippe nimis presumptuosum uidetur asserere tantos ecclesie doctores a sana doctrina pietatis deuiasse: quod dictum diui tho. uerum subintellige pro eo tempore quo illi ita scripsere: ex post facto tñ sane fidei illud repugnat: cū iam ecclesia oppositum credat & statuerit. s. spiritualement̃. i. angelicam corporalemq; naturam simul creatam de sum. tri. & fide catho. firmiter.

Punctum tertiū. Quantum aut̃ ad distinctionē eorum attinet: q̃tum quidem ad naturalia supra dictū est q̃ oēs specie differunt: & cōsequenter naturales proprietates habeant differentes oportet q̃. s. speciem cōsequantur: sicut alia est qualitas propria ignis: calor uidelicet, alia aeris: quia humiditas: alia aque: q̃ fugiditas: & alia terre. i. siccitas: q̃tum uero ad gratuita & uoluntaria dicitur cap. sequenti: q̃ quidam eorū boni & quidam mali sunt: licet deus oēs fecerit bonos: ipsorū uero quidam se sua uolūtate fecerint malos.

Punctum quartum. Quantum uero ad numerum intelligentiarum s̃m uerā philosophiā & christianam pietatē sunt lōge plures q̃ philosophor̃ quisq; potuerit uel somnare quidē: ut lumine fidei suffragante christiani tractatores dixerunt & cū philosophice tū etiam theologice ex diuinis litteris probarunt. Quāobrem anteq̃ id probemus illud notandū est in primis: ut etiā patet ex his q̃ superiore capite dicta sunt: q̃ ab intelligentiar̃ p̃fecta notione: humana aīa longe deficiat oportet: quippe que ad intelligentias que ex natura notissima quedā sunt, eo modo se habet quo etiā ad lumen & iubar solis oculus noctue: q̃ non nisi in obscuris graditur & uidet: ut. 2. metaphysice docuit ari. unde ut idē in. II. de animalibus dicit. de eis pauca ualde scire possumus: q̃q̃ illud quod nosce possumus de hmōi: licet p̃exiguū & topica tñ ratione teneamus piucundū sit & petamarū. Igitur philosophi de eiusmodi demōstratiue quidem pene nihil: stopice uero seu probabiliter parū enū

ciarunt: qđ in numero angelorū statuendo eorū diuersitas arguit. Quidam. n. eorū ut etiā aliquid patet ex dictis intelligentiarū numerū s̄m numere motuū celi existimauerūt: ut ari. i. me. qui ēt numerū eiusmodi motuum ab astronomis sui tēporis exquisiuit quidē uero s̄m numerum sperarū: ut auice. quidā quoq; s̄m numerum specierū sensibiliū: ut plato. quidam etiā tm̄ unam intelligentiam posuere: ut anaxagoras itellektum separātē mixta: & quidam heretici qui unum tm̄ dixerunt esse angelū: quē uaria nomina sortiri putant s̄m uarietate suarum actionū: quidā uero eas omnino negarunt nihil incorporeū putantes: ut empe. & democri. ac ceteri philosophorū naturalīū primorum: & saducei iudeorū: quidam postremo eas quidē non negarunt: uerum dixerunt eas in numero esse nobis incerto: uolentes in scripturis angelū intelligi omnem uirtutē qua expletur ordo prouidentie diuine, quasi nūcium diuine uoluntatis siue spiritualis sit siue corporea: ut rabby moyses: adeo ut uim cōcupiscibile angelum concupiscentie uocet: substantias tm̄ separatas dicit esse in eo nūero quo philosophi dixerunt

Punctū quintū. Vt uero stilum ad p̄cipuos philosophos deducamus: sententiā platonis uolētis substantias separatas eē rege sensibiliū spēs: utpote si ponērem⁹ ipam hūanitatē uel equinitatē separatas: ac p̄ hoc intelligētias eē in eo nūero quo & sensibiliū species. Ari. hac rōne dānat & explodit: qđ de rōne sensibiliū specie mā sit: unde ipsa humanitas si a materia uel hūano corpe separata est: iā nō hūanitas sed natura altior est: & sic de aliis. Sententiā uero ari. nō eē necessariā etiam ex dictis supra capite quinto planum est. In his. n. q̄ ad finem quēpiam ordinantur necessitas ex fine sumatur oportet: nō econtra ut ipsemet. 2. phy. docuit: unde si in celestes substantias, celestes motus eo teste ordinantur: earum numerus ex motuum illorū numero necessario cōcludi non pōt. Dicet n. qđ sūt substātie alie ordinis altioris q̄ ille sint: que fines sunt proximi celestium motuum: quēadmodum si instrumenta artificialia ut serra & dolabra, propter homines mecanicos sunt qui eis utuntur: nihil prohibet esse & alios homines qui eiusmodi instrumentis non utuntur: sed his qui utuntur imperitant. Vnde ut supra paruit ipsemet Aristoteles suam rationem non esse necessariam & uidit & fassus est.

Punctum sextū. Reliquū igitur est ut ex uera phiā angelos lō-
ge plures esse q̄ celestes motus astruamus. ¶ Primo. Nā substantie
intellectuales: s̄m suū genus transcendent omnē naturā corpo-
reā: consequenter at̄ in eis gradū & superioritatē accipere oportet
s̄m eleuationem earum supra corporeā naturā. Sunt aut̄ quedā
spirituales substantie supra corporeā naturā s̄m naturam sui ge-
neris: que tñ corporibus uniuntur ut forme: ut patet ex dictis: & in
humanis animabus experimur. Et quia esse substantiarū intellectu-
aliū s̄m suū genus a corpe depēdentiā minime habet: ut supra ostē-
sum est: inuenitur alius eiusmodi substantiarum altior gradus: que
etsi corporibus ut forme nō uniuntur: sunt tñ aliquorū determina-
torum corpe motore: ut de his que celam mouent infra pro-
babitur. Similiter aut̄ natura intellectualis a mouendo nō depen-
det quippe mouere ad eā primā ac p̄cipuā operationē. s. intelli-
gere cōsequens est: & cōsequenter est aliquis substantiarū intelle-
ctualium gradus: in quo nō motores p̄p̄rii aliquorū corpe sunt:
sed substantie motoribus superiores. ¶ Secundo. Sicut per suā natu-
ralem formā agit quod naturaliter agit: ut ignis ita q̄ p̄ intellectū
agit per formā sui intellectus agit: ut in artificibus liquet. Igitur
sicut agens per naturā proportionatū est patienti rationē sue natu-
ralis forme: ita & agens p̄ intellectum per formā intellectus patiē-
ti proportionatū est: ut uidelicet eiusmodi sit forma intellectuā q̄
in recipientē materiā p̄ actionem agentis induci possit. Igitur p̄
p̄rios orbium celestium motores: qui per intellectū mouent (si in hoc
opinionē substinere uolum⁹ arti.) tales itelligētias habeāt oportet
q̄ sint p̄ orbium motus explicabiles: & q̄ in naturalibus educi & per-
duci queant. Sed supra cōceptiones itelligibiles eiusmodi: alie uni-
uersaliores sint oportet: quia intellectus rerum formas uniuersali⁹
q̄ earū esse sit in rebus apprehendit: unde & uidemus speculatiui
intellectus formā uniuersaliore esse q̄ practici: & inter artes practi-
cas uniuersalior est imperantis q̄ exequentis conceptio. Oportet
autem substantiarū intellectualium gradus accipere s̄m gradū in-
tellectualis operationis p̄p̄rie quibusq̄. Ergo supra intellectuales
substantias proxime orbis mouentes: alias superiores eē oportet.
¶ Tertio. Nā inter ea que naturali ordine distant: multos est gra-
dus medios inuenire: sicut inter perfectā bruta & plantas: quedā

imperfectiora aialia sunt:que & cū plantis communicant q̄tū ad fixationem:ut ostrea & cōchilia:& cū brutis perfectis q̄tum ad sensum.Cū ergo deus qui est substantia prima a corpore natura maxime distet:ualde rationale est:ut in rerum ordine multi gradus interiaceāt. ¶ Quarto.Nā deus nō solū uniuersalē reꝝ corporearū prouidentiam habet:uerum potius suam prouidentiam etiam ad res singulares etiā minimas extendit:quippe qui tanq̄ prima causa efficiens.& mouens in omni efficiente efficit & in omni mouēte ad finem motus mouet: & hoc per intellectum: cū sit artifex uoluntarius:ut diximus:quod est prouidere.s.per intellectum in finem dirigere & mouere.In rebus autem singularibus prouidentia diuina directis:deus interdū preter ordinem uniuersalium causarum celorum uidelicet & intelligentiarum motricum:quedam operatur,ut dum suscitāt mortuos:& morbos icurabiles curat: & generaliter miracula operatur:uel hoīm mentes celo eminentiores illuminat. Igit̄ nō solū substantias incorporeas deo deseruientes in uniuersalibus nature causis ponere oportet:uerū etiam & deseruientes deo in his que particulariter deus operatur:precipue in mentibus que celestibus motibus non subduntur.

¶ Punctū septimū. Immo angelici spiritus & intelligentie siue substantie incorporee & immateriales sunt in multitudine maxima & nobis incōprehensibili:quod & philosophice & theologice probatur. Et philosophice quidem. ¶ Primo. Nam deus inter oīa uniuersi perfectionē maxime intendit in rerum creatione: quippe omne agens sui effectus totū parte plus diligit. Vnde q̄to pfectiora sunt aliqua: tanto in excessu maiori creata sunt: sicut experimur in corporibus incorruptibilibus: que simplicia elemēta quatuor & continua & discreta q̄titate precellūt: quippe orbis per plures & stelle sine numero sunt specie & substantia differentes. Cum igitur intelligentie sint prima & p̄cipua pars uniuersi: numero excedunt oēs reꝝ creatarum species. ¶ Secundo. Et si. n. indiuidua materialia corruptibilia: p̄ materiā multiplicentur: spēs tñ reꝝ materialium: nō p̄ materiā sed p̄ formā multiplicentur oportet: non. n. hoīem & lupū duos eē spēs materia facit: cū eadem possibiliter in utraq̄ spē sit: ut si lupus hoīem uel homo lupū comedat. Si autem forme materiales multiplicentur spēs materialium: lōge magis forme

immateriales species immateriales multiplicabunt: quia habent esse completius & uniuersalius q̄ materiales que ad materie capacitatem limitantur. Non ergo sunt minoris numeri q̄ species rerum materialium: cuiusmodi sunt elementa, mineralia, herbe plante: bruta: pisces: aues: & stelle. ¶ Tertio. Magis est unumquodq; multiplicabile secundum suum intellectuale esse: q̄ secundum materiale: multa enim intellectu capimus que nequeunt esse in materia: ex quo contingit q̄ linee recte & finite cuilibet additio mathematice fieri potest: non autem naturaliter: quippe aliqua est tam longa linea qua nulla possit esse maior: ut axis celestis: raritas etiam corporum: uelocitas motuum & diuersitas figurarum: in infinitum intellectuali apprehensione augeri potest: quod tamē in natura esse nequit. Substantie autem quas separatas dicimus sunt in esse intelligibili secundum suam naturam. Maior igitur multitudo in eis esse potest q̄ in rebus materialibus pensata utri usq; generis ratione. In perpetuis autem non differt esse & posse. Excedit igitur multitudo substantiarum separatarum materialium corporum multitudinem. Theologice quoq; sic probatur. Nam diuina scriptura danie. 7. de celestibus spiritibus dicit. Milia milium ministrabant eis: & decies milies centena milia assistebant ei. Quod non ideo dicitur quasi hoc numero cōprehendantur apud sanctos: sed ut eorum numerus nobis incomprehensibilis p̄ hos magnos numeros ostendatur. Vnde dioni. 13. capi. cel. hier. & gregorius in glo. dan. numerum illarum substantiarum attestantur omnem naturalem multitudinem excedere. Deinde quanta sit angelorum multitudo ipsa eorū custodia ostēdit: quippe ut theologi docent & tenet doctorum christiana traditio: solum infimi angeli custodiunt: id est de infimo ordine: & consequenter illius ordinis multitudo tanta est, quanta ullo tempore in mundo est multitudo uiuentium: cum quilibet habeat unum angelum ex communi sectatorum doctrina. Alii uero ordines quanto superiores tanto copiosiores sunt. Sicut ego infiniti quodammo do sunt homines nunc uiuentes ita infiniti sunt angeli infimi ordinis: ut de aliis & de demonibus taceamus.

¶ Aliquas substantias immateriales posse peccare & esse malas. Capitulum decimum.

Vm igitur angelos uel intelligentias esse löge plures q̄
 philosophi somniarunt ostēderimus: iā ex his nonnul
 las esse posse malas sequētibus punctis ostēsuri sumus.
¶ Primū. Substantie intellectuales quas intelligētias
 uocat sūt uolentes necessario. ¶ Primo. Inest. n. oibus
 appetit⁹ boni: cū bonū id sit qd̄ appetūt oia: ut phi tradūt: q̄ equi
 dē appetit⁹ i his q̄ ppria cognitiōe carēt nālis dī: ea rōe qua dici
 mus lapidē appetere eē deorsū: in his uero q̄ sēsitiua cognitiōe po
 tiunt, dī appetitus aialis: i cōcupiscibile irascibileq; scissus: in irelli
 gētibus at̄ appetitus itellectualis seu rōnalis dī: qui ē uolūtas. Sub
 stātie igit̄, intellectuales create uolūtate hñt. ¶ Scd'o. Qd̄ p aliud
 ē: ad id tāq̄ ad prius reducit qd̄ p se ē: vñ apud phm. s. phy. tex. cō.
 33. mota ab alio. i prima reducunt̄ mouētia seipsa: i sillogismis iti
 dē cōclutiones q̄ ex aliis innotescūt: in prima principia p se nota
 reducunt̄. unt uero in substātiis creatis nōnulla: q̄ ad operādum
 seipsa nō agūt: agunt̄ aut̄ nature ui: ut inaiata plāte: & bruta: neq;
 n. in eis ē agere & nō agere. Ad alia ergo prima q̄ seipsa agūt: redu
 ctio fiat oportet. Prima aut̄ in reb⁹ creatis intelligētie sunt seu sub
 stātie separate: ut ettā supra oñsum ē. He igit̄ substātie ad operan
 dū se agāt oportet: qd̄ uolūtatē ē ppriū: qua substātia queq; suo
 actui dñatur: utpote in se hñs qd̄ agat aut̄ ēr nō agat. Igit̄ create
 itelligētie uolūtate utiq; hñt. ¶ Tertio. Cuiuslibet opationis prin
 cipiū forma ē: p quā unūquodq; actu ē. Igit̄ s̄m modū forme mo
 dus opationis formā cōsequēs sit oportet. Igit̄ forma q̄ nō ē ab
 ipso agēte p formā, opationē causat cuius agēs dñs nō ē: siqua for
 ma uero ē q̄ ab ipso sit qd̄ p ipsam opaf: et̄ cōsequētis operis dñi
 um habebit. Forme aut̄ nāles ex qbus & naturales motus & nāles
 opationes sequūt̄, ab his minime sunt quoq; sunt forme: sed tota
 liter ab extrinsecis agētib⁹: cū p nālem formā unūqd̄ q; eē habeat
 i sua nānihil at̄ sibi causa essendi eē pōt. Et ideo q̄ mouent̄ natura
 liter a seipsis minie mouent̄: nō. n. seipm graue deorsū mouer: sed
 qd̄ ei formā grauitatis dedit gnans. In brutis quoq; forme aut̄ se
 late aut̄ imagnate q̄ bruta mouēt: abipsis brutis adinuēte nō sunt
 sed recepte i eis ab exteriorib⁹ sensibilib⁹, agētib⁹ i sensū: & diuidi
 cate p extimationē nāle: vñ licet quoquo mō dīcant̄ mouere se
 ipsa iqtū eorū una ps mouēs ē, alia mota: ipm tñ mouere eis ex eis
 nō ē: sed parti ex exteriorib⁹ sensatis: & parti quoq; a nā: inqtū. n.
 appetit⁹ mouet mēbra dicunt̄ seipsa mouere: qd̄ supra inanimata

habēt ac plantassinētum uero ipsum appetere in eis necessario est ex formis acceptis p sensum & iudiciū naturalis extimationis nō sibi sunt cā q̄ moueant: vñ nō hñt actus sui dñium. Forma uero itellecta seu cōceptio p quā substātia itellectualis operat̄ ab ipso ē itellectu: ut p̄t̄e p ipm cōcepta: & quodāmodo excogitata: ut de forma artis liquet: quā artifex & cōcipit & excogitat: & per eā operatur. Ad operandū igit̄ seipsas agūt intelligēt̄: ut opationis sue dñium habētes. Habēt igit̄ uoluntatē. ¶ Quarto. Actiuū passiuo & motiuū mobili p̄portionatū esse oportet. In habētibus aut̄ cognitionē uis apprehensiuā ad appetitū se habet ut motiuū ad mobile nā cōprehensum p sensum uel imaginationē aut itellectū itellectualem uel aīalem appetitū mouet. Apprehensio aut̄ itellectiua nō determinat̄ ad quedā: sed oīm est potius: unde & de itellectu possibili dicit p̄lus in. 3. de aīa: q̄ sit quo est oīa fieri. Appetitus igit̄ itellectualis substantiē est ad oīa se habens. Hoc aut̄ uoluntatis est propriū ad oīa se habere: ut liquet in. 3. ethi. q̄ possibiliū sit & impossibiliū. Igitur substātie itellectuales: uolūtatem habeant oportet. ¶ Punctū secundū. Sunt quoq̄ in agendo arbitrii liberi. ¶ Primo. Quod. n. ex arbitrio agant: ex eo uel maxime manifestum sit: q̄ per itellectiua cognitionē iudiciū de operandis habent: libertatē aut̄ necesse est eas habere: si habent dominiū sui actus: ut ostensum est. Sunt igitur dīcte substantie liberi arbitrii in agendo. ¶ Secundo. Nā liberū est quod sui causa est: consequēter aut̄ quod nō est sibi causa agendi: non est liberū in agendo. Quocunq̄ uero neq̄ mouentur neq̄ agunt nisi ab aliis moti: nō sunt sibiipsis causa agendi. Sola ergo mouentia seipsa libertatē in agendo habent: & hec sola iudicio agunt: nā mouens seipsum diuidit̄ in mouēs & motum: motus aut̄ est appetitus ab itellectu uel fantasia aut sensu: motus quoq̄ est iudicare. Horum igitur hec sola libere iudicant̄ quecunq̄ in iudicando seipsa mouent. Nulla autem potentia iudicans seipsam ad iudicandū mouet: nisi supra suū actū flectat: oportet. n. si se ad iudicandū agit: q̄ suū iudiciū cognoscat q̄ quidē solius itellectus ē. Sūt igit̄ aīalia irrationalia quodāmodo liberi quidē moti siue actionis: nō aut̄ liberi iudicii ināiata autē q̄ solū ab aliis mouent: neq̄ libere actionis aut moti sunt: itellectualia aut̄ nō solū actionis sed et̄ liberi iudicii q̄ ē liberū arbitriū habere.

bere. ¶ **Tertio.** Forma apprehēsa est principiū mouēs: ea rōne qua
 apprehēdit sub rōne boni uel cōueniētis: actio. n. exterior in his q̄
 seipsa mouēt p̄cedit ex iudicio quo iudicat aliqd̄ eē bonū uel cō
 ueniens p̄ dictā formā. Si igit̄ iudicās ad iudicandū seipsū mo
 ueat: oportet q̄ p̄ aliquā altiorē formā apprehēsam se moueat ad
 iudicandū: q̄ quidē esse nequit nisi ipsa rō boni uel cōueniētis: per
 quā de quolibet determinato bono uel cōuenienti iudicat. Illa
 igit̄ sola se ad iudicādū mouēt q̄ cōem boni uel cōueniētis rōem
 apprehēdit. Hec aut̄ sunt sola it̄lectiua. Sola igit̄ it̄lectualia se
 nō solū ad agendū: sed etiā ad iudicādū mouent. Sola igit̄ ipsa in
 iudicādo sunt libera: quod est liberū arbitriū habere. ¶ **Quarto.**
 A cōceptione uniuersali: actio motusq̄ nō sequit̄: nisi particulari
 apprehēsiōne mediāte: eo q̄ motus & actio erga particularia sit.
 Intellectus aut̄ naturaliter est uniuersaliū apprehēsiuus. Igitur ut
 ex apprehēsiōne intellectus sequat̄ motus aut̄ actio quelibet: oportet
 uniuersalē conceptionem intellectus applicari ad particularia.
 Sed uniuersale cōtinet in potētia particularia multa. Pōt igit̄ ap
 plicatio cōceptionis it̄lectualis fieri ad plura atq̄ diuersa. Iudici
 um igit̄ intellectus de agibilibus ad unū tm̄ determinatū nō ē.
 Habēt igit̄ oīa it̄lectualia arbitriū liberū. ¶ **Quinto.** Iudicii li
 bertate carent aliqua: uel q̄ nullū habeant iudiciū: ceu cognitiōe
 carentia: ut lapides ac plante: uel q̄ hñt quidē iudiciū sed a natura
 determinatū, ad unū ut bruta: naturali. n. extimatione ouis lupum
 inimicū iudicat & nociuū: ip̄mq̄ ex hoc iudicio fugit: similiter at̄
 in aliis ē. Quēcūq̄ igit̄ de agēdis iudiciū hñt nō a natura ad unū
 determinatū & fixū necesse est liberi eē arbitrii: hmōi uero sunt in
 it̄lectualia cūcta: intellectus. n. apprehendit nō solū hoc uel illud
 bonū: sed ip̄m bonū cōe. Vñ cū intellectus p̄ formā apphēnsā mo
 ueat uoluntatē: in oībus aut̄ mouēs & motū oportet eē p̄portio
 nata: uolūtas substantie it̄lectualis nō erit determinata a nā nisi ad
 bonū cōe. Quicqd̄ igit̄ sibi offert sub rōe boni: in illud uoluntas
 inclinari pō: nulla determinatiōe naturali phibente in cōtrariū.
 Oīa igit̄ it̄lectualia liberā uolūtatē habeāt oportet: ex iudicio in
 tellectus ueniētē: qd̄ est liberū hñe arbitriū: qd̄ diffinit̄ liberū de
 ratione iudiciū. ¶ **Punctū tertiū.** Possunt aut̄ intelligentie p̄ li
 berū arbitriū male eē & peccatrices: cōsequēter aut̄ malos demo-

nes esse. Nā oīs creatura rōnalis in sua natura contēplata peccare
pōssit oportet: et si alicui rōnali creature q̄ peccare nequeat ascriba
tur: hoc nō ex cōditione nature: sed ex dono gratie sit oportet. Cu
ius rō hec ē. Nā aliquē peccare aliud nihil est q̄ a rectitudine act⁹
quā hīc debet declinare: siue accipiamus pctm̄ in naturalibus siue
in artificialibus siue in moralibus. Solū aut̄ illū actū a debita recti
tudine declinare nō contingit, cuius regula est ipsa uirtus agētis:
quippe si manus artificis regula ipsa foret, nunq̄ nisi recte lignum
incidere artifex pōssit: et si incisionis rectitudo ab alia sit regula: in
cisione rectā & nō rectā esse cōtinget. Sola aut̄ diuina uolūtas sui
actus est regula: quippe q̄ ad superiorē finem quo regulef minime
ordinatur: oīs uero creature uoluntas in suo actu rectitudinē mini
me habet: nisi ea ratione qua diuina uoluntate regulaf ad quam fi
nis ultimus attinet: quē admodum cuiusq̄ inferioris uoluntas iu
cta superioris uoluntatē regulanda est: ut uoluntas militis s̄m uo
luntatē ducis. Sic igitur in sola uoluntate diuina pctm̄ esse nequit:
in qualibet uero uolūtate creata pctm̄ esse pōt. vñ & iob. 4. de deo
dī: q̄ in suis angelis reperit prauitatē. Nec predictis obstat primo
q̄ s̄m p̄hos in corporibus celestibus (q̄ angelis inferiora sunt) nō
pōt esse malū: & cōsequenter neq̄ in angelis. Nō obstat inq̄ quia
illa corpora nō hnt operationē nisi naturalem: unde quē admodū
in eorū natura corruptionis malū esse non potest: ita & in eorum
naturalī actione inordinationis malū esse nequit. Non est uero si
mile de angelis: quippe qui propter actionē naturālē habent eam
q̄ est liberi arbitrii s̄m quā in eis cōtingit esse malū. ¶ Non obstat
secundo q̄ naturale est angelis moueri motu dilectionis, in deum
in quo nō peccatur: qđ aut̄ eis est naturale semper inest: & cōse q̄n
ter nunq̄ peccant. Non obstat inq̄: quippe eis naturale est diligere
deū, ut ipse est principiū naturalis eē naturalīq̄ bonorū: nō est ue
ro eis naturale eū diligere ea ratione qua obiectū est supnaturalis
beatitudinis: sed hic amor ē gratuitus: a quo angel⁹ auerti peccan
do potuit. ¶ Punctum quartū. Pōt aut̄ in intelligentiis pri
mo & immediate eē solū pctm̄ supbie s̄m affectū. Nā cū dupliciter ī
aliquo possit eē pctm̄ aliqd: s̄m reatū uidelicet & s̄m affectū uel
appetitū: s̄m reatū qđ ē in eis oē pctm̄ eē pōtū: dū hoies ad oīa crimi
na pnt̄ iducere: & cōsequēter oīm pctōr̄ reatū icurrere: s̄m affectū

uero i eis oia pctā eē nequū: sed illa solū ad q̄ spūalē nām affici
 cōtingit: q̄ nō cōtingit eē bona corpi ppria: sed q̄ spūali nature cō
 gruat. q̄ppe nihil afficit nisi ad id qd̄ sue nature pōt esse cōueni
 ens. In bonis uero spūalib⁹ q̄ sola itelligētis cōgruere posse liqui
 dū dixeris pctm̄ eē nequit dū ad ea quis afficit fm̄ se: cū uera bona
 sint: sed solū p hoc tm̄ q̄ in effectu eiusmodi superioris regula nō
 obseruat: qd̄ uidelicet aliud nihil ē q̄ sup̄bire. s. sup̄iori nō subd. &
 qd̄ in eo qd̄ debitū ē. Vñ pctm̄ primū angeloꝝ aliud eē nequit
 q̄ sup̄bia. Cōsequēter aut̄ in eis eē pōt et inuidia. Nā eiusdē rōn̄ s
 est affectū aliqd̄ appetere: & cōtra ei⁹ oppositū reniti. Inuidus aut̄
 ex hoc de alterius bono tristat: q̄ illud sui boni īpeditiū putat:
 qd̄ in angelis eē nequit: nisi singularē excellentiā affectēt: q̄ eqd̄
 singularitas p alterius excellētiam eēt oportet: vñ post pctm̄ super
 bie in eis cōsequi potuit inuidie morbus: q̄ de hoīs bono dolere
 potuere & et de excellētia diuina: fm̄ q̄ deus malis intelligentiis
 cōtra eaz̄ uoluntatē uti pōt in gloriam diuinā: qd̄ sup̄bis īmo su
 perbissimis illis āgelicis spiritibus grauissimū dixeris. Hec duo igi
 tur pctā superbia & inuidia sola in malis angelis esse possunt fm̄
 affectum: & que sub istis cōprehenduntur: uel ad ista ut aiunt redu
 cuntur. Etsi enim delectātur obscenitatibus carnaliū peccatorum
 aug. teste. 4. de ciui. dei. Hoc nō est ideo quasi ad huiusmodi dele
 ctationes afficiantur: uerū potius hoc totū ex inuida mēte p̄cesse
 rit: q̄ in pctis hoīm quibuscunq; letent: inq̄tum humani boni īpe
 dimenta sunt. Nec obstat q̄ spiritui spūalia sicut carni carnalia uī
 tia cōgruunt: spūalia aut̄ sunt non modo superbia & inuidia: ue
 rumetiam auaritia accidia & ira: & cōsequenter etiā ista in angelis
 esse possunt. Non obstat inq̄. Nā auaritia fm̄ q̄ peccatum specia
 le est immoderatus est appetitus rerū tēporalium que pecunia mē
 furari possunt: sed auri maxime & argēti: unde & greco uocabulo
 philargitia dicta est: id est amor argēti: & ad eiusmodi intelligē
 tie minime afficiuntur: sicut nec ad carnis uoluptates. Vnde in eis
 auaritia proprie dicta esse nequit. Si uero auaritia dicatur omnis
 cuiuscunq; boni creati immoderata cupiditas: sub superbia con
 tineatur oportet: que in eis esse potest. Ira uero sicut & concu
 piscencia cum quadam corporea passione est: unde in angelis esse
 nequit nisi metaphorice. Accidia uero tristitia quedam est: qua

hō ad spūales: actus: ppter corporis laborē moraf: qui intelligen-
tis nō cōgruit. Et sic liquet q̄ sola superbia & inuidia peccata sūt
spūalia pura q̄ demonibus cōgruāt: ita tñ ut nec inuidia p̄ passio-
ne sed pro uoluntate sumatur alterius bono renitenti.

Aliquis intelligētias actu & re ipsa esse malas
& peccatrices. Capitulum undecimum.

Via intelligentias posse peccare & malas fieri osten-
sum est: iā ita esse mōstremus oportet. Quod licet ex
diuinis lris clarū sit: nunc tñ qñ principaliter rationi
naturali ppter christianos infideles innitimur: id se-
quētibus punctis astruet̄. ¶ Punctū primū. Intel-
ligentie aliqua mira operant̄ apud auicēnā. Nā fuit eius positio:
q̄ lōge magis ad aliquor̄ pductionē substātiis spūalib⁹ materia
obsequat̄ q̄ cōtrariis agentibus in natura: vñ ad earū apprehensio-
nem interdū in istis inferioribus q̄ effectus aliquis sequat̄ astruxit
aut pluuiarū aut sanitarū: et nullo corpore medio agēte. Cuius eq̄
dem rei signū ab aīa nostra capiendū putarit̄: q̄ cū: in sua imagina-
tione fortis extiterit: ad solā apprehensionē suū corpus imutat̄: si-
cut qui graditur in trabe alta de facili ruit: quippe qui ex timore
imaginatur casum: non caderet: aut si esset: trabs ita in imo ut time-
re nequiret: manifestū etiam est ad solā imaginationē corpus aut
ad irā, aut ad libidinem incallescere: & similiter ad solā appren-
sionem infrigidari ut in timentibus liquet: immo plerūq̄ ex ima-
ginatione forti, ad egritudinē trahitur: puta febrē aut lepram, per
quē etiam modū putauit aīam purā & passionibus corporeis non
subiectā: uerum dominantē potius in sua apprehensione fortem:
dominari corpori nedum proprio, uerū etiam alieno: adeo ut eorū
utrumq̄ apprehensioni obediat: ut sanetur ad eius apprehensionē
infirmus: aut eiusmodi aliquid sequatur & accidat. Et id fascina-
tionis causam putarit̄: quippe inquit anima cuiusq̄ in malitia seu
certe maliuolentia uehementer affecta: impressionem nocumenti
habet in quosdam: precipue uero propter carnī tenebritudinem fa-
cile susceptiuos impressionū. Vñ existimauit lōge magis ad sustan-
tiarū separatar̄ apprehensionem: quas aīas seu motores orbium ce-
lestiū dixit: sequi in his inferioribus effectus nullo corpe medio.

Que quidem auicene sententia atq; positio aliis suis positionibus satis est consona: quippe qui putauit oēs inferiorum corporū formas substantiales a separata quadā substantia effluere & corporalia agētia solum materiā disponere ad separati agentis impressionem excipiendā. Hoc tñ non est uerum apud aristo. qui probat in II. meth. formas entes in materia nō esse a formis immaterialibus sed ab eis q̄ itidem in materia sunt: sic. n. inter faciens & factum: similitudo est. Et de hoc infra ubi de angelica potestate tractabitur. Quod uero ex fascinatione sumitur extra de impressiōe anime in corpus eius positionē parum firmat: neq; n. ex apprehensione aīe corporalis immutatio sequitur nisi apprehensionī aliqua iūgatur affectio: aut cōcupiscentie, aut gaudii, uel timoris; & eiusmodi: q̄ cum determinato aliquo motu cordis eueniunt: ex quo. ulterius totius corporis immutatio sequitur: uel s̄m locum uel, s̄m alterationem. Vñ adhuc stat q̄ spiritualis apprehēsiō corpus nō alteret: nisi locali motu medio. Fascinatio uero nō ideo accidit q̄ unius apprehensio alterius corpus immutat: sed quia per motum cordis adiunctū corpus immutat: cuius immutatio ad oculum pertingēs afficere potest corpus extrinsecū precipue si facile immutabile sit ueluti etiam oculus menstruatae speculum inficit.

¶ Punctū secundū. Intelligentie in his inferioribus etsi miracula propria uirtute facere nequeunt: tñ res miras ueraciter efficiūt. Nā ut patuit, & rursus etiam infra clarius patebit: substantia spiritualis creata propria uirtute in inferioribus nihil efficit nisi medio locali motu. Est enim hoc in uirtute earum ut patebit: q̄ ad localem motum inferius corpus illis obsequatur: consequenter autē per localem motum ad effectus aliquos educēdos aliqua actiua naturaliter ad mouere possunt: ceu etiā ars fabrilis ad ferrum emolliendū ignē admouet. Hoc tñ miraculum cū non sit: intelligentie miracula sua uirtute (quicquid sit de diuina) non faciunt. Cū tñ naturales res locali motu naturalibus uel artificialib⁹ rebus localiter ad mouerint: utuntur eis acsi quibusdā instrumentis ueluti etiam medicina herbis nōnullis ad sanitatem utitur. Ex instrumento uero procedit effectus non solum proprie uirtuti respondens: uerum etiam ultra propriā uirtutē inq̄tum agentis principalis uirtute agit: sicuti serra & securis lectū nō efficiūt: nisi ea ratione qua agūt ab arte

ad talem effectū ad mota: nec naturalis calor carnē adgeneraret nisi uirtute aīe uegetabilis eo ut instrumēto utētis. Conueniēs igitur est ex ipsis rebus naturalibus aliquos altiores effectus emergere: ex eo q̄ quasi instrumētis intelligētie spūales utunt̄. Igitur effectus eiusmodi q̄q̄ simpliciter miracula dici nequeunt: q̄ ex naturalibus causis proueniant: nobis tñ dupliciter mirabiles redduntur: ex eo in primis q̄ p̄ eiusmodi intelligentias eiusmodi res naturales ad aliquos effectus admouent̄ modo nobis dissueto: unde ingeniosorū artificum opera miramur: q̄. s. qualiter operentur non attingimus: deinde uero q̄ cause naturales admote aliquid uirtutis sortiuntur, ex hoc q̄ sunt instrumēta spirituuū: quod etiā ad miraculi rationē magis accesserit. His autē modis demonū astutia & efficacia mira faciunt magi: ut tandē probabo nōnullis p̄libatis.

Punctū tertiū. Opera mira magorū ex corporum celestiuū impressione esse nequeunt: fuerunt. n. qui dicere uoluere mira p̄ artes magicas effecta celestium corporū influxibus perfici: non autē a substantiis spiritualibus: cuius rei signum dixere: q̄ eiusmodi operum patratores siderum situs obseruant: & herbarū ac aliarū rerum corporalium auxilia quedam admoueant quasi materiam parātia ad celestis uirtutis influxum. Hoc tñ his que nobis apparent & experimentis patenter aduersatur. ¶ Primo. Cum enim ex principiis corporeis intellectum causari posse impossibile probauerimus supra: impossibile est effectus intellectualis nature proprios, celestis corporis uirtute causari: In eiusmodi autē magorum operatis: quedam uidentur: que non nisi creature spiritualis opera esse dixeris: ut ea quibus de furtis sublati responsa dantur: & de eiusmodi q̄ solo intellectu fieri posse cōfessum est. Non igitur uerū est omnes eiusmodi effectus: sola corporū celestium uirtute causari. ¶ Scđo. Ipsa loquela cū ratione rationalis nature effectus est: ut cernitur. In dictis uero operibus aliqui hominibus colloquentes apparent: & de rebus uariis ratiocinātes. Igitur eiusmodi sola celesti uirtute pfici plane est impossibile. Si uero dicatur huiusmodi apparētias s̄m exteriorem sensum non esse: uerum potius apud imaginatiōnem tantūmodo: hoc dupliciter expugnatur. Et quidē in primis quia nulli forme imagine apparent quasi res uere: nisi ab exteriō

ribus sensibus alienatio fiat: esse enim minime potest q̄ similitu-
 dinibus quasi rebus attendatur: nisi sensus naturali iudicio ligato.
 Huiusmodi uero apparitiones ad homines fiunt: qui exterioribus
 sensibus libere utuntur. Igitur q̄ hec uisa uel audita secundum so-
 lam imaginationē sint est impossibile. Deinde uero ex quibuscū
 q̄ formis imaginatis intellectualis cognitio ulli conuenire non
 potest, ultra naturalem; uel acquisitam sui intellectus facultatem
 quod & in somnis apparet in quibus & siqua futurorū presigna-
 tio fit: non tñ quicunq̄ somnia uiderit eorū signata etiam intelle-
 xerit. Per eiusmodi uero audita aut uisa in magorū operatis: ple-
 rumq̄ aliquibus intellectualis cognitio aduenit: ultra eorū intelle-
 ctus facultatē: ueluti secretorū thesaurorū reuelatio: futurorū & oc-
 cultorum manifestatio: & qñq̄ etiam de disciplinarum documen-
 tis uera responsa. Igitur oportet q̄ aut illi apparentes & colloquē-
 tes s̄m imaginationē tantum non uideant: aut saltē alicuius supe-
 rioris itellectus uirtute hoc fiat: ut homo in eiusmodi notitiā edu-
 catur: non autem celestium uirtutum operatione fiat. ¶ Tercio.
 Principaliter quod uirtute celestium corporum fit: effectus natu-
 ralis sit oportet. Nā forme naturales sunt que in his inferioribus
 celestium corporū uirtute causantur. Quod igitur nulli rei potest
 esse naturale: celestium corporum uirtute non fiat oportet. Quedā
 uero talia per dictas operationes fieri dicuntur: ceu q̄ ad alicuius
 presentiam: quecunq̄ fera pandatur, q̄ quis inuisibilis reddatur: &
 multa eiusmodi que narrantur. Non est igitur possibile hoc fieri
 celestium uirtute corporum. ¶ Quarto. Cuiunq̄ celestis cor-
 poris uirtute confertur quod posterius est: ei: utiq̄ & quod prius
 est conferatur oportet. Moueri autem ad habere animam per
 se consequitur: animatorum enim proprium est mouere seipsa.
 Impossibile est igitur fieri uirtute celestium corporum q̄ aliquod
 inanimatum per se moueatur. Fieri autem hoc per magicas ar-
 tes compertum est: q̄ statua aliqua per se moueatur: aut uocem
 edat. Igitur magicarum artium effectus celesti uirtute effici
 possibile nō est. Si dixeris statuam illam celestium corpoꝝ uirtute
 sortiri aliqd̄ uite principiu: hoc utiq̄ ipossibile sit oportet. Et qdē
 in primis q̄ in uiuētibus omnibus, uite principiu forma ē substā-

tialis que dat esse uiuū: uiuete. n. esse uiuentibus teste p̄ho. 2. de aīa. Aliquid uero substantialē formam recipere nouiter nisi amittat antiquam impossibile est: generatio enim unius necessario alterius corruptio est. In fabricatione aut̄ alicuius statue: nulla forma substantialis addicit̄ sed s̄m figuram solam transmutatio fit q̄ accidens est: manet enim forma cupri uel alterius eiusmodi. Igit̄ impossibile est eiusmodi statuas sortiri aliquod uite principū. Deinde uero siquid p̄ uite principium moueatur illud habere sensum necesse est: mouens enim aut̄ sensus aut̄ intellectus est. Intellectus uero in generabilibus & sensibilibus non est sine sensu: sensus aut̄ nequaquā est ubi tactus non est: nec tactus sine organo medie temperato: que tēperies in lapide cera uel metallo & hmōi ex quibus statua fit nō inuenitur. Igitur huiusmodi statuas moueri p̄ uite principium nō est uerum. Demum uero uiuentia perfecta non generantur solum ex uirtute celesti. uerum cū hoc etiam ex semine: homo n. hominē generat & sol: que uero ex celesti uirtute sine semine generantur: aīalia sūt ex putrefactione genita infirmiora inter cetera & ignobiliora. Igitur si per solam celestem uirtutem huiusmodi statue uite principium sortiuntur per quod seipsa moueant, inter animalia ignobilissima quedam sint) oportet: quod tñ falsum eēt si per uite principium intrinsecum operarentur: nam in eorū actibus operationes nobiles apparent: cum de abditissimis rebus responsa ferant. Non igitur possibile est: q̄ per uite principium moueantur. ¶ Quinto. Effectum naturalem celestium corporum uirtute productum absq; artis operatione inueniri contingit: et si enī aliquorum artificio quis ad ranarum generationem operetur uel alicuius eiusmodi: absq; omni tamen artificio ranas gigni contingit. Si ergo celesti uirtute huiusmodi statue que arte nigromātica sunt sortiantur uite principium, absq; arte huiusmodi etiam dabitur inuenire eiusmodi statuarum generationem: quod falsum cōstat. Igitur eiusmodi statue uirtute corporis celestis nec mouentur, nec habent uite principium. ¶ Preter hec uero positio hermetis exploditur teste aug. 8. de ciui. dei. profitentis: q̄ sicut deus celestium deorum, ita homo effictor est deorum qui in templis sunt humana proximitate contenti: statuas dico animatas sensu & spiritu plenas &c. Quam etiam positionem euertit scriptura diuina: que dicit

que dicit simulacra gentium argentum & aurū &c. Non uideretur
 tñ omnino negādum. quin in predictis magoꝝ effectib⁹ ex ce-
 lestium corporum influxu aliquid uirtutis esse possit : ad illos ta-
 men solos effectus quos uirtute celi inferiora aliqua corpora pos-
 sunt efficere: id enim neq; diuus thomas negauit.

Punctū quartum. Ex aliqua intelligētia opera magoꝝ efficiā
 sortiuntur. ¶ Primo. Nam unde magice artes habeāt efficiā: faci-
 le perpendi potest si eaiū in operando modus obseruetur. Vt utur
 n. uocibus quibusdā significatiuis ad determinatos effectus p̄du-
 cendos: uox aut̄ inq̄tū significatiua est: nō nisi ab aliquo intellectu
 uirtutē habet: uel ex intellectu p̄ferētis: uel eius ad quē p̄ferit. Ex
 p̄ferētis quidē intellectu: sicut si quis it̄lectus tāte uirtutis sit. q̄
 p̄ferētis quidē intellectu: sicut si quis it̄lectus tāte uirtutis sit. q̄
 sua cōceptione res posset efficere: quā quidē cōceptionē uocis of-
 ficio p̄ducēdis effectib⁹ quodā mō p̄sentat: ex intellectu uero eius
 ad quē s̄mo dirigit: ut cū p̄ significationē uocis in intellectu rece-
 ptam ad aliquid efficiendū inducit̄ audiens. Nō aut̄ dici pōt q̄ uo-
 ces ille significatiue p̄late a magis: ex intellectu proferentis effica-
 tiam nāciscant: q̄ cū uirtus essentiā consequat̄: uirtutis diuersitas
 principioꝝ essentialiū diuersitatē arguit: intellectus aut̄ hoīm cōi-
 ter huius dispositionis inuenit̄ q̄ eius cognitio ex rebus causatur:
 magis q̄ sua cōceptione res causare possit. Si igit̄ sint aliq̄ hoies q̄
 uerbis cōceptionē sui intellectus exprimentes res possint propria
 uirtute transmutare: alterius erunt sp̄ei & hoies equiuoce dicētur.
 ¶ Scđo. Virtus faciendi p̄ disciplinā minime acquir̄: sed cogni-
 tio solū aliquid faciendi. Per disciplinā uero acquirūt aliqui q̄ hu-
 iusmodi operationes magicas efficiāt. Nō est igit̄ in eis ad hmōi
 effectus p̄ducendos uirtus aliqua: sed cognitio sola. Si uero dicat̄
 q̄ hmōi hoies in sua natiuitate ex uirtute stellarū sortiunt̄ p̄ceteris
 dictā uirtutē ita q̄ q̄tūuis instruant̄ ceteri id ex natiuitate nō habē-
 tes: in opibus eiusmodi efficaces eē nequeūt: primo quidē dicen-
 dum ē: q̄ sup̄ intellectū celestia corpora nō possunt imprimere: ut
 alias multipliciter ostēsū ē: cōsequēter aut̄ ex stellarū uirtute in-
 tellectus cuiusq; hāc uirtutē sortiri non pōt, q̄ representatio sue con-
 ceptionis p̄ uocē sit alicuius effectiua. Si uero dicat̄ q̄ ēt imagina-
 tio aliquid in uocū significatiuarū p̄latione operet̄: sup̄ quā ip̄-
 mēre p̄nt celestia corpora: cū huius operatio p̄ corporale organū

fiat: hoc eē nequit q̄tū ad effectus oēs q̄ p artes huiusmodi fiunt: ostēsum est. n. q̄ n̄mōi effectus oēs nō possunt stellay uirtute produci: & cōsequēter neq̄ ex stellay uirtute pōt quis hāc uirtutē sortiri: ut eosdē effectus p̄ducatur. Relinquit ergo q̄ effectus eiusmodi p̄ intellectū aliquē cōpleant: ad quē sermo eiusmodi uoces p̄ferētis dirigit. Huius autē rei signū est. Nā eiusmodi significatiue uoces quib⁹ magi utunt: inuocationes sunt: supplicatiōes, adiurationes, aut et̄ ip̄eria quasi ad alterē colloquētis. ¶ Tertio. In artis huius obseruationibus utunt magi quibusdā characteribus & figuris determinatis. Figura autē nullius actionis principiū est. neq̄ passio nis: uelias mathematica corpa & actiua & passiua essent. Non ergo p̄ determinatas figuras materia disponi pōt: ad effectū aliquē naturalē suscipiendū. Nō ergo utunt magi figuris aliquibus quasi dispositionib⁹. Relinquit ergo q̄ eis utunt solū quasi signis. nō. n. ē aliud determinatū dare. Signis autē nō utunt nisi ad alios intelligentes. Habent ergo magice artes efficacitā ab illo intelligēte: ad quē magi sermo dirigit. Si dicat uero q̄ figure aliq̄ aliquib⁹ figuris celestiuū corpore aptant: & ita inferiora corpora p̄ aliquas celestium corpore figuras ad impressiones excipiendas determinantur uidef hoc irrationabiliter dici. Nō. n. ordinat aliquod patiens ad suscipiendas determinationes agētis: nisi p̄ hoc qd̄ est in potētia & cōsequenter ea sola ipsū determinant ad spirituale impressionem excipiendā p̄ q̄ fit quodā modo in potentia. Per figuras autē nō disponit materia ut ī potētia sit ad aliquā formā: q̄ figura s̄m suā rationē ab oī abstrahit mā & forma sensibili: quippe q̄ est mathematicū quoddā. Nō ergo p̄ figuras & characteres determinat corp⁹ quodcūq̄ ad celestis corpis influentiā recipiendā. ¶ Quarto. Figure aliq̄ celestibus corporib⁹ appropriant. ut effect⁹, nā ab eis causant inferiorē figure. Predictē autē artes characterib⁹ aut figuris nō utunt quasi celestiuū corpore effectibus: uerū pot⁹ sunt effectus hoīs operātis p̄ artē. Igit̄ appropriatio figuray ad aliqua corpora celestia: ad p̄positū facere uidef nihil. ¶ Quinto. Per figurā minie disponit aliqua mā naturalē ad formā ut patuit. Corpora igitur in q̄bus eiusmodi figure ip̄resse sūt, eiudē sunt habilitatis ad celestē influxū excipiendū cū corporib⁹ aliis eiudē sp̄ei. Q̄ d̄ aut aliqd̄ imprimat in unū eorū q̄ sunt eque disposita propter aliquid sibi

appropriatū ibi inuentū:& nō in aliud nō est operātis p necessitatem nature, sed p electionē. Patet ergo q̄ artes eiusmodi figuris utētes ad effectus pducēdos, ab aliquo p naturā agēte efficacitā nō hnt :sed ab aliqua intellectuāli subbtātia p intellectu operāte. Hoc etiā & ipsum nomē demōstrat qd̄ figuris iponunt:caracteres eas dicētes:caracter .n. signū est:in quo dat̄ intelligi q̄ figuris eiusmodi nō utunt̄ nisi ut signis alicui intellectuāli nature exhibitis. Quia uero figure in artificialibus sunt quasi forme specificę:pōt quis dicere apud diuū tho. q̄ nihil p̄hibet, quin p̄stitutionē figure q̄ imagini speciē dat, cōsequat̄ aliqua uirtus ex influētia celesti:nō fm̄ q̄ figura est:sed fm̄ q̄ causat speciē artificiati:qd̄ adipiscit̄ uirtutē ex stellis. Sed de lris quibus aliquid in imagine inscribit̄ uel aliis caracteribus nihil aliud pōt dici q̄ q̄ signa sunt :unde nō habent ordinē nisi ad aliquē intellectu Quod ē ostendit̄ p sacrificia prostrationes & alia eiusmodi: quib⁹ utunt̄, q̄ aliud nihil esse pōt nisi signa reuerentie exhibite alicui intellectuāli nature .

¶ Punctū quintū. Ea intelligentia q̄ magorū operibus efficacitiam prestat mala est. ¶ Primo. Prestare. n. patrociniū his que sunt contraria uirtuti:nō est intellectus bene dispositi. Hoc aut̄ ī eiusmodi artibus contingit:sunt. n. plerūq; adulteria, fuita, homicidia, & multa alia eiusmodi maleficia pcurantur :unde utentes his artib⁹ malefici uocant̄. Nō est ergo bñ disposita fm̄ uirtutē intelligētia cuius auxilio huiusmodi artes innituntur. ¶ Secūdo. Nō est intellectus bene dispositi fm̄ uirtutē, familiarē esse sceleratis & eis patrocinari:nō aut̄ quibuslibet optimis. Huiusmodi aut̄ artibus utuntur plerūq; hoīes scelerati. Nō est igitur intellectuālis natura cui⁹ suffragio artes huiusmodi sunt efficaces bñ disposita fm̄ uirtutē. ¶ Tertio. Nā intellectus bñ dispositi est reducere hoīes in ea que sunt hoīm ppria bona:q̄ equidē sunt bona rōnis:cōseq̄nter uero ab his ad qdam bona minima hoīes abducere, intellectus est dispositi indecenter. Per eiusmodi uero artes nō acquirunt homīes profectum quempiā in bonis rationis: q̄ uidelicet scientie sunt & uirtutes:sed in quibusdam minimis ueluti futorum inuentione: deprehēsiōne latronū:& eiusmodi. Igitur intelligentie quare auxilio he artes utuntur:non sunt fm̄ uirtutem bene dispositę.

¶ Quarto. In dictarum artium operibus illusio quedam &

irrationabilitas uidetur:requirunt.n. hoīem re uenerea non attra-
ctum:cum tñ plerumq; ad illicitos concubitus conciliandos ad
hibeantur. In opere uero intellectus bene dispositi nihil irrationa-
bile & sibi diuersum apparet. Igitur idem quod prius. ¶ Quinto.
Non est s̄m intellectum dispositus bene:qui propter cōmissa sce-
lera alicui ad suffragādū prouocatur. Hoc uero in istis artibus fit:
nam in harum executione innocentes pueros aliqui necasse legū-
tur. Non igitur sunt intellectus boni quorū auxilio ista fiunt.

¶ Sexto. Nam intellectus bonum proprium ueritas est. Cū igitur
boni sit bonum adducere:cuiuslibet intellectus bene dispositi esse
uidetur alios ad ueritatem perducere. In operibus uero magorū
plerūq; ea fiunt quibus homines ludificantur & fallant. Igitur in-
tellect⁹ cuius suffragio utunt̄:s̄m mores bñ dispositus nō est. ¶ Se-
ptimo. Intellect⁹ bñ dispositus ueritate q̄ delectat̄ allicit̄ mō mē-
datio. Magi aut̄ in suis operibus quibusdā mēdatiis utunt̄: quib⁹
eos alliciāt quorū auxilio utunt̄:cōminātur.n. q̄dam:ueluti q̄ nisi
inuocāti succurrat, celū ipse inuocans cōminuet:aut deponet fide-
ra:ut porphirius narrat in epistola ad enebōrē. Ille igit̄ substantie
inuocate non sunt bene disposite s̄m intellectū. ¶ Octaui. Nō ui-
detur esse habētis intellectum bene dispositū:ut si superior sit sub-
datur̄ imperāti acsi inferior:aut si inferior sit ab eo sibi quasi a ū-
periore supplicari patiat̄. Magi aut̄ eos quorū auxilio utuntur sup-
pliciter inuocant quasi superiores:& cum aduenerint eis quasi in-
ferioribus imperant. Nullo igitur modo uidentur bene dispositi
secundum intellectum.

¶ Punctum ultimum. Alique sunt
intelligentie male quæ dicunt̄ idiomate greco malos demones.
latino uero demones simpliciter. Nam rationes predictæ:quibus
q̄ aliquæ sint intelligentie non bone probatū est:probant q̄ sint
aliquæ male:ut patet discurrendo per singulas:& ex hoc q̄ omne
opus liberi arbitrii cum deliberatione scilicet elicatum: si non est
bonum malum sit oportet:ut diffuse theologi probarunt. Et hoc
littere diuine minime tacuerunt. Dicitur enim ioan. 3. q̄ diabo-
lus ab initio peccat̄:& io. 8. dicitur de eodem q̄ est mendax & mē-
dati pater & q̄ homicida erat ab initio:& sapi. 2. q̄ eius inuidia
mors introiuit in orbem terrarum:& in locis innumeris scriptu-
rarum eiusmodi patent.

76

Qualiter & quot intelligentie peccarunt.
Capitulum duodecesimum.

Isti uero ad nostrū institutum necessariū minime est qualiter aut quot ex intelligentiis peccarunt: propter curiosos tñ lectores quibus eiusmodi ex theologoy fonte haurire nō uacat: id multis pūctis efficiemus.

Pundū primū. Nullā intelligentiā naturaliter esse moraliter malā. ¶ Primo. Si qua. n. intelligētia s̄m naturā suā mala eēt moraliter: naturaliter tēderet ī malū: cōsequēter aut in illud p se nō p accidēs tēderet: nō. n. aliqd p accūs ī id tēdit in qđ naturaliter tēdit: ut lapis deorsū. Hoc uero ē oīno īpossibile: oīa. n. tendūt. ī bonū uel uel apparens: q̄r in id tendūt: qđ iudicat sibi cōueniens: vñ & bonū dī quod oīa appetunt. i. ethi. Nō igit s̄m suā naturam male sunt spūales intelligētie. ¶ Scđo. Quicquid in rebus est: aut causa aut causatū sit oportet: alioquin non oīa adinuicē ordinarentur. Aut igit eiusmodi substantie sunt cause tm̄: aut etiam causate. Et quidem si cause: malū alicuius causa esse nequit nisi per accidens: est. n. priuatio quedā q̄ non nisi p accidens p̄ncipiū est. Omne aut quod est per accidens ad id reduci oportet qđ est p se & consequenter oportet in eis esse aliud prius eoy malitia p qđ sunt cause: primum aut in unoquoq; ē eius natura & essentia. Nō igit s̄m suā naturā sunt male. Idē ē sequit si sunt causate. Nullū n. agēs agit nisi intendēs ad bonū: & cōsequenter malū non pōt eē effectus cause cuiuscūq; nisi p accidēs. Qđ aut s̄m accidēs tm̄ causat s̄m naturā eē non pōt: cū oīs natura modū determinatum habeat: quo p se pcedit in esse. Nō est igit possibile eiusmodi substantias s̄m naturā esse malas. ¶ Tertio. Scđm modū nature pprie oē ens h̄re propriū eē manifestū est. Esse uero inq̄tū eiusmodi bonum ē: cuius signū hinc habet q̄ esse ab oībus desideratur & appetitur. Igit si substantie huiusmodi s̄m suā naturā essent male: esse haberent nullū. ¶ Quarto. Nihil esse pōt quin a primo ente eē habeat: ut suppositū est: & a phis multipliciter probatū. Primum uero ens est primū & summum bonū: ut liquet. Cū aut omne agēs inq̄tum huiusmodi agat sibi simile: oportet q̄ a primo ente sunt bona esse. Predictē igitur substantie s̄m q̄ sunt & naturā aliquā

habēt, male esse nō possunt. ¶ Quinto. Aliquid uniuersaliter boni participatione priuatum esse impossibile est: quippe cum idē sit appetibile & bonū: siquid esset oīno expers boni, appetibile in se haberet nihil. Vnicuiq; autē est appetibile suum esse. Igitur siquid s̄m naturam suā dicat malū: illud nō esse quasi simpliciter malū oportet: sed ideo sic dici q̄ sit malū huic uel quantū ad hoc: sicut uenenū nō est simpliciter malū, sed huic cui est nociuū: unde qđ uni uenenum alteri cibus est. Hoc autē ex eo contingit, qđ participare bonū: quod propriū est huius: contrariū est bono particulari quod est proprium alterius: ueluti bonū propriū ignis calor: aque bono proprio frigori contrariatur: illudq; pro uiribus destruit. Quod igit̄ s̄m suā naturā ordinat̄ in bonū nō particulare: sed simpliciter impossibile est ēt̄ s̄m hūc modū naturaliter esse malū. Talis uero est oīs intellectus: nā bonū eius in ppria opatiōe est: q̄ uniuersaliū ē: & eoq; sūt simpliciter. Nō ē igit̄ possibile intellectū aliquē s̄m suā naturā esse malū: nō simpliciter mō, uerū etiam s̄m quid. ¶ Sexto. In oī habente intellectum: naturali ordine intellectus⁹ appetitū moueat oportet, ppriū. n. obiectū uolūtatis, bonū intellectū est. Bonū autē uolūtatis in eo est qđ ipsa intellectū sequitur, sicut in nobis bonū est qđ est s̄m rationē esse: quod autē est preter hoc malū est. Igitur naturali ordine substantia intellectualis uult bonū. Impossibile est igitur dictas substantias naturaliter esse malas. ¶ Septimo. Cū uoluntas in bonū intellectum sicut in propriū obiectum & finē naturaliter ferat: impossibile est qđ intellectualis substantia, malā s̄m naturam habeat uoluntatem: nisi eius intellect⁹ naturaliter erret circa iudiciū boni. Nullus uero intellect⁹ eiusmodi esse potest: falsa. n. iudicia in operationibus intellectus sunt sicut monstra in rebus naturalibus q̄ nō sunt s̄m suam naturā: sed p̄ter naturā: nā bonū & finis naturalis intellectus: cognitio ueritatis ē. Impossibile igitur est aliquē intellectū esse qui naturaliter in ueri iudicio erret. Neq; igitur possibile est qđ sit aliqua substantia intellectualis: hñs naturaliter uoluntatē malā. ¶ Octauo. Nulla potētia cogniua a sui obiecti cognitiōe deficit: nisi aut p̄pter defectū aliquem aut propter aliquā sui corruptionem: quippe q̄ s̄m propriā naturā ad cognitionem talis obiecti ordinat̄: sicuti uisus a coloris notione nō deficit: nisi citca ipsum corruptio aliqua extiterit. Oīs

nero corruptio & defectus præter naturã sit oportet: quã natura in-
 tendit esse & perfectionẽ rei. Impossibile igitur est quod sit aliqua uirtus
 cognitiua: quã a recto sui obiecti iudicio naturaliter deficiat. Propri-
 um uero obiectum intellectus uerum est. Impossibile igitur est aliquẽ
 intellectum esse circa ueri cognitionem naturaliter oberrantem. Neque igitur
 uoluntas aliqua potest naturaliter a bono deficere. Quod etiam diuine
 littere confirmarunt: inã omnis creatura dei bona. i. thimo. 4. & uidit
 deus cuncta quæ fecerat & erant ualde bona gen. i. & intellige unum-
 quodque in genere suo. scilicet nature uel moris. Per hoc uero manicheo-
 rum error excluditur qui eiusmodi substantias intellectuales quas
 assueto nomine demones uel diabolos uocamus naturaliter esse
 malas asseruere. Excluditur etiam opinio quam porphirius in epistola
 ad enebontem. narrat dicentium esse quoddam spirituum genus: cui
 exaudire magos sit proprium: natura fallax omniforme simulans
 deos & demones & animas defunctorum: & hoc est quod efficit hec
 omnia que uidentur esse praua ceterumque circa ea quæ uere sunt bona
 nihil opitulari: immo uero ista nec nosce: sed mala conciliare & in-
 simulare atque impedire. & inuidere uirtutis sedulos sectatores: &
 plenum esse temeritatis & faustus gaudere odoribus, adulationibus
 capi: hec quidem porphirii uerba nam demonum quorum auxilio magi
 ce artes utuntur satis aperte declarant: in hoc solo reprehensibilia
 quod eis hanc malitiam naturaliter inesse firmarunt.

Punctum secundum. Consequenter uero his loquendo dicimus
 nec in primo instanti sue creationis intelligentias malas esse potu-
 isse: nam actus qui rei conuenit in suo primo instanti, inest ei a suo
 auctore naturaliter: sicut motus lapidis deorsum inest ei a suo ge-
 nerante: & generaliter motus grauium & leuium qui cum rei natu-
 ra incipiunt a generante insunt. Author uero angeli deus sit oportet:
 cum sola creatione producat: qui deus non potest esse causa peccati.
 Non ergo in primo instanti angeli peccare potuerunt. Augustinus tamen. i. r. super gen. ad lit. & .ro. de ciuitate dei hæc
 pertractans questionem in neutro loco aliquid determinat: & in
 primo uidetur in illud inclinari quod in primo instanti sue creatio-
 nis peccarint in secundo uero quod non peccarint: sed id quod diximus
 uerum est.

Punctum Tertium. Sunt ergo in-
 telligentie male ex suo libero arbitrio. **P**rimo. Nam aut natura

aut uoluntate sunt male: quia malū peccati de quo sermo labitur est actio: agens autem oē aut naturale aut uoluntarium est. Sed nō sunt male natura: ut probatū est. Ergo uoluntate & arbitrio libero male sint oportet. ¶ Secundo. Si nō sunt male uoluntate nā male sint oportet: ut patuit. Non sunt autē male natura: quia in primo instanti suo male fuissent: quippe ea que ex natura conueniūt simul insūt cū natura: alioquin esset causa aliquādo & nō esset effectus. Sunt ergo male uoluntate. ¶ Tertio. Omne uolūtarium a uoluntate est. Omne uero pctm̄ seu malum morale uoluntarium sit oportet: quia pctm̄ est actus humanus malus: humanus uero actus non est nisi deliberatus sit, siue ab homine inq̄tū homo: etsi possit esse hominis. Omne ergo pctm̄ a uoluntate est. Ergo & quod intelligentiarum est. ¶ Punctum quartum. De multitudine autem malarum intelligentiarū uel demonum per naturalē rōem demonstratiue aut parum aut nihil possumus enunciare: probabiliter autē constat esse plurimos ex his que experimur: quippe qui uidemus multos energuminos siue arrepticios; quos non est probabile ab uno demone in partibus maxime tam distātibus obsideri: uidemus etiā q̄ simul innumerabiles homines de uitis tentant. Secundū scripturas uero non est dubiū q̄ sint plures: dicente domino: q̄ ignis paratus sit diabolo & angelis eius & pau. ad ephē. 6. non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē: sed aduersus principatus & potesta. aduersus mūdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in celestibus: & in apoc. iducuntur adeo multi: ut cū angelis bonis cōgredi auderent. Immo ex scripturis colligunt septem duces in malignis spiritibus: scilicet septē uitia capitalia: qui cōtra genus hominum cum suis turmis assidue pugnant. Immo uoluere nōnulli theologi q̄ singulis hoībus sunt in exercitium dati singuli spiritus mali. uide diuū tho. 2. di. 11. q. 1. ar. 5. ex quo sequitur demonū multitudinem esse maximā. Et hoc indubie credendū est q̄ sit demonū innumerabilis multitudo. ¶ Punctū quintū. Vtrum uero de intelligentiis plures peccauerint & facte sint demones q̄ remanserint: dicendū est q̄ non. Nam peccatum est contra naturalē inclinationem intellectualis nature: quicquid sit de animali uel brutali: ea uero q̄ contra naturam fiunt, ut in paucioribus accidunt: natura. n. suū effectū consequit̄ aut semp̄ aut in

aut in pluribus experientia teste: unde plures sunt angeli boni q̄
 mali. Quod est scriptura diuina in spiritali sensu nō tacuit, epp̄e
 4. reg. 6. ubi cū minister elisei plenū montē equitibus siriis cōspe-
 xisset ac timeret: eliseus hortatus eum non timere: dixit plures no-
 bificū sunt q̄ cū illis: qđ de bonis angelis qui p̄ra malos nobis sūt
 in auxiliū exponit. Nec obstat primo qđ bonū dicit esse ī paucio-
 ribus: malū uero in pluribus. quippe de hominibus hoc a p̄ho di-
 citur: qui cū duplicē habeant inclinationē nāe spūs. s. ad intelligi-
 bilia bona: & carnis ad sensibilia: sensibilia urpote notiora magis
 sequunt: in quo eorū peccata sunt. Nō est aut simile de spiritib⁹ in
 quibus est unica solū & illa ad bonū. ¶ Punctū Sextū. Vtrū
 uero intelligētia inter peccātes nobilior & prior, prima fuerit iter
 oēs bonas & malas nature ordine: dicendum est de hoc esse opi-
 niones: demonstratiue .n. nihil de re ista scimus. Damascenus. n.
 sensit qđ maior inter peccantes: terrestri ordini fuit platus. gregor.
 uero in ea omelia quā de centū ouib⁹ edidit: dixit: qđ primus ange-
 lus qui peccauit dum cunctis agminibus angelorum prelatus eorū
 claritatem transcenderet: ex eorū cōparatione clarior fuit.
 Vtraq; aut opinio habet probabile fundamentum. Nam in pec-
 cato est aduertere, & contēplari duo .i. pronitatem uel inclinatio-
 nem ad peccandū: & motiū. .i. obiectum respectu cuius eorū pec-
 catum fuit. Et quidē si pronitas ad peccandū in angelis attēdat:
 minus uidē peccasse superiores: ideoq; hoc aduertēs, & p̄siderās
 dam. dixit peccantiū maximū terrestri. .i. corporeo rege inferiorū
 ordini p̄fuisse. Que quidē opinio opinioni platonicoꝝ quā aug.
 9. & 10. de ciui. dei recitat cōsona uidē, qđ dixerit oēs deos fuisse
 bonos: sed demonū quosdā bonos & quosdā malos: deos ap-
 pellantes substātiās intellectuales q̄ sunt a globo lunari superius:
 demones uero substātiās intellectuales q̄ sunt a globo lunari infe-
 rius: superiores in hominibus ordine nature. Que quidem opi-
 nio nō est quasi a fide aliena abiicienda, quippe tota creatura cor-
 poralis administratur a deo p̄ angelos: ut aug. 3. de tri. li. astruxit.
 cōsequenter aut nihil prohibet dicere inferiores angelos diuinit⁹
 distributos: ad inferiorē corporū ministeria. superiores uero ad
 superiorum corporeꝝ regimē: supremos uero ad assistendū deo: &
 in hoc dama. eos qđ ceciderūt de inferiorib⁹ extitisse dicit in quo-

rum etiã ordinib⁹ boni aliqui remansere . Si uero motiuũ ange-
lorum ad peccandũ contemplerur: id in superioribus maius fue-
rit: quippe demonum peccatum superbia fuit: ut supra dictum est
cuius motiuum excellentia est: que in superioribus fuit longe ma-
ior, maxime uero in supremo: cũ enim sint pene infiniti: ut pro-
batum est: quisq; tamẽ eorũ ab inferiore specie differt sicut equus
ab asino: ut probatum est supra . Vnde supremus infimum tot gra-
dibus superat quot angeli sunt creati. & p̄sequenter quodammo-
do infinitis. Vnde eũ qui inter peccantes maior fuit gregorius ra-
tionabiliter supremum putauit: quasi maximum ad peccandũ mo-
tiuũ habuerit . Et est hec opinio probabilior: quia angelicum
pctm̄ non processit ex pronitate quã considerauit dam. sed ex so-
lo libero arbitrio. qđ fuit excellentia propria delectatũ: quam cõ-
siderauit greg. cõsequenter aut magis uidetur cõsideranda ratio
a motiuo peccandi q̄ a pronitate sumpta . Non est tñ inde alteri
opinionis p̄iudicandũ: quia etiã in p̄ncipe inferiorum angelo-
rum aliquod ad peccandũ motiuũ potuit affuisse . Si autem ue-
ra esset opinio damas. de quolibet nouem angelorum ordinum
non potuerunt aliqui cecidisse: ut liquet: ac sic uera est gregoria-
na ut credimus: & possibile & uerissimile est de ordine quolibet
aliquos cecidisse: quemadmodum etiam in quẽlibet predicto-
rum ordinum ad ruine angelice reparationem homines assumũ-
tur: qđ in litteris diuinis quorundam angelorum nomina demo-
nibus non attribuuntur. ut seraphim & tronorum: quippe que ab
ardore charitatis & a dei inhabitatione sumantur: que duo pecca-
to mortali in quo demones sunt compugnant. Nec tamen pre-
dictis obstat qđ eze. 28. angelus inter peccantes supremus dicitur
cherub: ordo autem cherubim non est primus sed secundus: pri-
mus uero est ordo seraphim apud dion. 7. capi. angel. hierar. & cõ-
sequenter non uidetur inter omnes angelos primus exiisse .
Non obstat inquam: quippe cherubim interpretatur plenitudo
scientie: seraphim uero ardentes seu incendentes: & consequenter
cherubim a scientia nominatur que cũ mortali esse p̄t̄: seraphim
uero a charitatis ardore: qui mortali peccato repugnat . ¶ Et
ideo primus angelus peccans quamq; fuerit seraph: tamen che-

rub dictus est: in detestationem peccati. ¶ Non obstat etiã q̄
 si angelus inter omnes summus peccauit diuina intentio que est
 ut intellectualis natura beatificet in nobilissima creatura frustrata
 fuisset. Non obstat inq̄: quippe intentio diuina in neutris fru-
 stratur: siue stãtibus, siue cadentibus angelis: utroũq̄ enĩ euentũ
 deus prenouit: & ex utroq̄ gloriam habet: dum illos bonitate sal-
 uat: punit uero illos iustitia sua. Ipsa uero intellectualis natura a
 suo fine cadit si peccat: nec hoc icõuenit i creatura q̄tuncũ q̄ subli-
 mi. Sic. n. a deo intellectualis creatura instituta est: ut i arbitrio
 eius sit agere propter finem: & ut possit saluari & dãnari: & saluari
 si malit. ¶ Non obstat ultimo q̄ angelus q̄to superior tanto in
 deũ inclinatio est: & cõsequenter tanto minus a deo potest pec-
 cando recedere. Dico. n. q̄ illa inclinatio & in eo & in oĩ crea-
 tura factibili in ñfinitũ nobiliore semper est cũ libertate arbitrii: ut
 semper possit peccare si uelit. Quomodo autem peccãtis angeli
 pctm̄ aliis angelis cadẽtibus fuerit occasio cadendi presentis ne-
 quaq̄ est speculationis. ¶ Punctum Vltimũ. Contra uero
 ea q̄ & rationibus & litteris diuinis astruximus. s. esse malas intel-
 ligentias quas demones appellant: uidetur omnino posse argumẽ-
 tis adniti septẽ: quibus v̄ oĩno probari posse cõtrariũ. Argumẽtũ
 Primũ. Nã q̄ nulla itellectualis substãtia naturaliter co: pori unita
 sit preter aiã hũanam, iã supra ostensum est: nisi sm̄ quosdã id
 de aiabus ceelstũ corpore astruatur: quas tñ malas credere nõ est
 congruũ: cũ celestium corpore motus adeo sit bonus & ordinatũ:
 ut ordinis uniuersi in istis inferiorib⁹ principiũ sit: oĩs autã alia co-
 gnitiua potentia preter intellectũ corporeo & animato utitur or-
 gano: & cõsequenter in huiusmodi substãtiis q̄ corpora nõ ue-
 getant preter intellectum potentia cognitiua est nulla: & cõsequẽ-
 ter quicquid cognoscunt intelligunt: in eo autã quod quis intel-
 ligit nõ errat: ex defectu. n. intelligẽdi prouenit omnis error. Nõ
 potest igitur in substãtiarum intellectualium cognitione esse er-
 ror. Nullum autem peccatum uoluntatis absq̄ errore esse po-
 test: quippe uoluntas in apprehensum bonum semper tendit: un-
 de nisi in apprehensione sit error in uoluntate: error idest pecca-
 tum esse non potest. Igitur in substãtiis eiusmodi erro-
 rem esse posse non uidetur. ¶ Secundum. Peccatum

uoluntatis in nobis circa ea accidit, de quibus ueram scientiã in uniuersali habemus, ppter qd' in particulari ronis iudicium exili-
gante aliqua passione prepeditur. Que equidem passiones in de-
monibus esse nequeunt, q' sint sensitiue partis: que sine corporeo
organo minime operat'. Igitur si eiusmodi substantie ab omni
organo separate in uniuersali rectum iudicium & ueram scientiã
habent: in particulari falsam habere nequeunt. consequenter autẽ
nec peccare. ¶ Tertium. Circa obiectũ pprium uirtus cognitiua
decipitur nulla, sed circa extraneum solum. in coloris enim iu-
dicio uisus decipitur minime. uerum cum homo per colorẽ de sa-
pore uel rei natura diiudicat, deceptio euenit. Propriũ uero intel-
lectus obiectum rei quiditas est: & consequenter intellectus dece-
ptio interuenire non potest, modo puras rerum quiditates appre-
hendat: sed omnis intellectiua deceptio inde pueniat oportet q'
forma rei fantasmatibus mixta concipitur, & apprehenditur: ut in
nobis euenire liquet. In substantiis uero intellectualibus & incor-
poreis talis intelligendi modus est minime, q' fantasmata sine
corpore esse nequeant. Non est ergo possibile in earum cogni-
tione errorem incidere: consequenter autem nec in earum uolun-
tate peccatum. ¶ Quartum. Propterea in operatione intellectus
cõponentis ac diuidẽtis falsitas accidit, q' absolute rei quiditatẽ
non apprehendat: sed apprehense rei componat aliquid. in eã ue-
ro operatione qua quodquid est apphendit, falsum non accidat
oportet, nisi forte per accidẽs, s'm q' in hac quoq; opatione aliqd
de ea que est intellectus cõponentis & diuidẽtis admiscetur: qd'
equidem contingit, inq̃tum noster intellectus nõ statim, sed quo-
dam inquisitionis ordine ad notitiã quiditatis rei cuiuspiã pertin-
git: ueluti cũ primo apphendimus animal, & deinceps oppositas
differentias una reiecta alterã generi colligamus, eousq; dũ ad
speciei diffinitionẽ attingamus. in quo equidem processu falsitas
posset accidere, ut generis differentia capiatur quod generis diffe-
rentia non est. Sicaũt procedere ad quod quid est de aliquo co-
gnoscendum, intellectus est ratiocinando de uno excurrentis in
aliud, quod substantiis separatis cõgruit minime: cũ discurrere sit
rationis & non intellectus. In hãc igit' substantiã notionẽ error
incidere non posset: cõsequenter aut' nec in eã uoluntate peccatũ.

¶ Quintum. Cum nullius rei appetitus nisi in bonum proprium tendat: impossibile dixeris id cuius est unū solū bonum in suo appetitu aberrare: propter qđ & si in rebus naturalibus peccatū accidit propter defectū in executione appetitus cōtingentem: in naturali tamen appetitu nunq̄ accidat peccatū necesse est. semper enī lapis tendit deorsum, siue perueniat, siue impediatur. In nobis autē accidit in appetendo peccatū: quia cum ex spūali & corporali natura nostra cōponatur, sunt in nobis bona plura. i. sc̄m intellectum & sensum, uel etiam sc̄m corpus: quoꝝ bonorum nostrorū ordo quidam est: sc̄m qđ minus principale ad principalius est referendū & propterea in nobis uolūtatis peccatū accidat oportet: cum tali ordine postergato, id quod nobis est bonum sc̄m quid, contra illud appetimus, quod nobis est bonum simpliciter: Talis uero cōpositio, & bonorū diuersitas non adest eiūsmodi substantiis se paratis, quin potius omne earū bonū sc̄m intellectū est. Non igit̄ possibile est, ut uideatur, qđ in eis sit uolūtatis peccatū. ¶ Sextum. Ex superabundātia aut defectu uolūtatis peccatū in nobis accidit, in quoꝝ medio uirtus cōsistit. Vnde in iis, in quibus superabundātiā & defectū nequaquā est accipere: sed mediū solum uolūtate peccare non contingit. nullus enī peccare potest in appetendo iustitiā. nā ipsa iustitia mediū quoddā est. Substantie uero intellectuales p̄dicte nihil nisi intellectualia bona possunt appetere: ridiculū enī est asserere qđ bona corporalia uelint angeli, aut cupiāt: qui sc̄m suā naturam sunt incorporei, aut bona sensibilia, quibus nō est sensus. In bonis uero intellectualibus superabundantiā aut defectū esse impossibile est: quippe que sc̄m se media sunt superabundantie, & defectus: sicut uerum inter duos errores: media quoꝝ unus sc̄m plus alius uero sc̄m minus est: unde & sensibilia & corporalia bona in medio sunt si sc̄m rōnem sunt. Non uideatur igit̄ qđ substantie intellectuales separate possint uolūtate peccare. ¶ Septimū. Substantia incorporea a defectibus remotior est substantia corporea. In substantiis autem corporalibus, que a contrarietate remote sunt, nullus potest defectus accidere ī corporibus uidelicet cēlestibus. Multo igitur minus accidere potest in substantiis separatis nedum a contrarietate, uerum et ab ea & a materia & a motu remotis: ex quibus uideretur defectus aliquis posse contingere, potest peccatum

cōtingere. Et hec quidē sunt cōtra predicta quorundā argumēta: ad que soluenda uia pateret facilis, ei qui uellet platonīcorū fragmenta sectari: apud quos demones corpora hñt naturaliter unita ac partem sensitiuā & passiones. i. irā odiū & eiusmodi: & cōsequenter etiā in eis posset s̄m eos aliud genus cognitionis inueniri q̄ intellectiue: quia apud plato. aīa sensitiua incorruptibilis est: & cōsequenter operationē habeat oportet cui corpus nō cōicet: & q̄r cognitio sensitiua esse posset in substantia: spirituali etiam corpori nō unita: & cōsequēter passiones: & sic manet eis radix eadem peccandi q̄ & in nobis. Sed illorū utrūq; falsum est: & primo quidē q̄ corpa habeāt unita: ut probatū est supra. Scdo uero q̄ operationes aīe sensitiue sine corpore esse queant: qđ hinc patet q̄ aliquo sentiendi organo corrupto sensus operatio una corrūpirur: sicut uisio corrupto oculo: ppter quod tactus organo corrupto (sine quo animal esse nequit) q̄ animal moriatur oportet. Ad euidētē autē hōr solutionē: illud in primis considerandū occurrit: q̄ sicut in agentibus ita & in finalibus causis ordo est: ut uel delictet a fine principali pendeat secundarius. sicut & secundariū agens a principali. In causis autē agentibus, p̄ctm̄ tunc accidit: cum secundarium agens ab ordine exorbitauerit principalis: sicut cū ex curuitate tibia deficit: ab exequutione eius motus, quē appetitiua uirtus imperabat. Pari ergo modo & in finalibus causis p̄ctm̄ uoluntatis cuius obiectū bonū est, incidat oportet: cum secundarius finis sub ordine principalis minime concluditur. Quelibet autē uoluntas naturaliter illud uult: quod est uolētis bonum proprium. s. ipsum esse, cuius etiam cōtrarium uelle nequit. In eo igitur uolente nullū uoluntatis p̄ctm̄ potest accidere: cuius bonū ultimus finis est: quod sub alterius finis ordine non cōtinetur uerū potius sub eius ordine p̄tinent alii fines uniuersi. Eiusmodi autē uolēs solus deus est: cuius esse bonitatis summa est: q̄ & finis ultimus est. In deo igitur uoluntatis p̄ctm̄ esse nequit: in oī autem uolente alio, cuius bonū propriū sub alterius boni ordine contineat oportet, peccatum uoluntatis potest incidere: modo in sua natura consideretur. Et si enim cuiq; uolenti naturalis inclinatio uoluntatis est ad sui ipsius perfectionem uolendam & amā-

dam: ita ut huius contrarium uelle non possit: non tamen est ei naturaliter inditum ut ita perfectionem suam in aliū finem ordinet quod ab eo deficere non possit: cum superior finis sue nature non sit proprius: uerum superiori nature potius. Relinquitur igitur suo arbitrio quod perfectionem suā in superioriē ordinet finē, aut certe non ordinet: in hoc enim quod uoluntatē habent ab his differunt que uoluntate carent: quod habentia eā se suāque ordinant in finem: unde & liberi arbitrii esse dicuntur: non habentia uero se minime ordinant in finem: ordinantur uero a superiore agente: quasi in finē acta ab alio non a se. Potuit igitur peccatum incidere in separate substantie uoluntate: ex eo uel maxime, quod bonum propriū propriāque perfectionem in deū finē ultimum non ordinauerit: sed proprio bono inhesit ut fini. Et quia ex fine regulas actionum sumi oportet necesse est ut ex seipsa in qua finem statuit, alia regulariter disponeret: nec eius uoluntas a superiore aliquo regularetur: quod soli deo congruit. Secundū hoc uero illud intelligendū est: quod dei equalitatem appetuerit: non equidē ut suū bonum diuino bono esset equalē. Hic enim error eius intellectui non potuit insidere: & hoc appetendo appeteret se non esse: cum spērū distinctio secundum gradus uarios reque proueniat. Velle autē alios regulare & suā uoluntatem a superiori non regula, est uelle preesse & quodāmodo non subiici: quod est supbie crimen. Vnde cōuenientissime dicitur: quod primū demonis peccatum superbia fuerit. Verū quia ex errore uno circa principium: uariis & multiplex error consequitur: ideo ex prima inordinatione diabolice uoluntatis multiplex culpa prouenit: & odii scilicet ad deum se & punientem & resistentem eius superbie: & inuidie ad hominem & eiusmodi. Illud quoque considerandum est: quod cum propriū alicuius bonum ad plura superiora ordinatur: uolenti liberum est ab ordine alicuius eorum recedere & ab ordine alterius non recedere: siue superior siue inferior sit: sicut miles sub rege & duce exercitus ordinatus suam uoluntatem in bonum ducis & non regis ordinare potest: aut econtra: si tamen Dux ab ordine recesserit regio bona militis uoluntas

erit ab ordine ducis recedens, & nō regis: mala uero si ducis uoluntatem contra uoluntatē regiā sequatur:ordo.n.inferioris principii ab ordine pender superioris. Substantie autē separate non modo sub deo ordinant: uerū etiā a prima ad ultimā usq; earum una sub alia ordinatur: cū oēs spē differant: ut ostensum est. Et cōsequenter inuicē differant oportet sicut nobilior ac perinde superior: & minus nobilis ac per inde inferior. Et quia in quo libet uolente sub deo pōt esse pctm̄ uoluntatis si in sua natura pēsetur: possibile fuit ut aliqua de superioribus intelligentiis: aut etiā suprema inter oēs haberet in uoluntate culpā. Et hoc quidē satis probabile est: ut earū suprema peccaret ut dictum est: non n. in suo bono prima peccātium quieuiset sicut in fine sibi supremo & ultimo nisi bonum suum ualde perfectum extitisset. Igitur fieri potuit, ut de inferioribus alique sū bonū sua uoluntate in ipsam primā ordinaret, a diuino ordine recedentes: q̄ similiter cū prima peccarūt: alie uero in uolūtatis sue motu diuinū ordinē fruātes ab ordine supreme peccātis quīs nāe ordine superioris sine culpa recederēt. His prelibatis salire dicta argumēta soluunt.

¶ Ad quattuor prima. Non cogimur dicere errorem in angelico intellectu extitisse: quasi aliquid bonū iudicari quod bonū non sit: sed bonū superius ad quod bonū propriū referendum erat nō cōsiderauit, ut debuit: ideoq; peccauit: cuius quidē incōsiderationis occasio fuisse potuit uoluntas in propriū bonū intense conuersa. Est enim liberū uoluntati in hoc uel in illud magis uel minus cōuerti. ¶ Ad Quintū. Patet angelum bonū aliquod nō appetuisse, nisi unum & sibi proprium: in hoc uero fuit eius culpa: quod superius bonum in quod sponte debuit ordinari: pretermisit: sic enim in nobis peccatum ex hoc est q̄ inferiora bona. s. corporis absq; rationis ordine concupimus. Et ita in hoc peccatum fuit in diabolo: q̄ bonum proprium, non retulit in diuinum. ¶ Ad Sextum. Patet q̄ etiam uirtutis mediū pretermisit: inq̄tum superiori ordini se non subiecit: sicq; sibi dedit plusq; debuisset: deo uero minus q̄ ei deberetur: cui omnia ueluti prime regule debent esse subiecta. Non est ergo ibi pretermisum mediū per superabundantiam passionis: sed solū per iusticie inæqualitatem, que circa operationes est. In substantiis enim

illis operationes esse possunt :passiones uero esse non possunt .
¶ Ad septimum . Non oportet si in superioribus corporibus error potest esse nullus aut certe defectus, propterea in eiusmodi substantiis culpā esse non posse: corpora enim & queq; ratione carentia solum agunt: non uero seipsa agunt :unde exire nequeunt a regula primi illa agentis & mouentis: nisi ex hoc qd prime regule sufficienter rectitudinē non excipiunt: quod equidē ex materie indispositione contingit: propter quod etiā corpora superiora in quibus materie indispositio locum minime habet, nunq̄ a regule prime rectitudie deficere potuere nec possunt. Substātie uero im materiales non agūtur tm̄: uerum se ad actus proprios agunt: qd̄ in eis tanto magis est q̄to fuerit earum natura perfectior. Quorū enim est perfectior natura: est & in agendo uirtus perfectior: unde quin eis culpa dicto modo iesse possit nō impedit nature pfectios: ex hoc scilicet qd sibi ipsis inheret, superioris agentis ordinem minime attendentes.

Intelligentias malas seu demones esse in naturali sapientia prestantissimos . Cap. Tertiūdecimum.

9 Via igitur aliquas esse intelligentias malas in magorum operibus suffragantes quas demones appellauit probatū est: iam nunc ad nostrū in hoc primo li. institutum propius accedētes: inuestigare tētabimus quonam pacto effectū quos supra ca. 2. cōmemorauim⁹

demones causa esse possint: & causa sint scientia, malicia, potestate: eorū scientiam presenti capite non nullis punctis referare tētabimur: nō quidē q̄tū ex postulat res ipsa: sed q̄tū p̄ns exigit institutū.

¶ Punctum primum . Substantie separate seu certe intelligentie uel angelici spiritus, siue boni sint siue mali. non accipiunt cognitionem a rebus sensibilibus : seu per species a rebus acceptas ut accipit genus humanum. ¶ Primo. Sensibilia enim s̄m suā naturam nata sunt apprehendi per sensum sicut per intellectū intelligibilia: consequenter autē omnis substantia cognitiua ex sensibilib⁹ cognitionē: capiēs sensum habeat oportet: & psequēter organum corporeum : & consequenter corpus naturaliter unitum . Substantie autem separate non habent corpora naturaliter unita

ut superius probatum est. Non igitur intellectuam cognitionem ex rebus sensibilibus sumunt ¶ Secundo. Altioris uirtutis altius obiectum sit oportet. Virtus uero intellectiua intelligentie, uirtute intellectiua anime humane altior sit necesse est: quippe cum humanus intellectus in ordine intellectuum infimus sit, ut ex premissis haberi potest. Obiectum autem humane anime aut fantasma aut non sine fantasmate est: ut experimur: quod in ordine obiectorum re sensibili exteriori superius est: sicut ex ordine uirtutum cognitiuarum planum est. Obiectum igitur substantie separate, res extra animam existens esse non potest: ut immediate ab ea accipiat cognitionem: sed neque fantasma, quod est proprium anime nostre: unde relinquitur, ut aliquid sit fantasmate altius: & consequenter oportet quod sit aliquid spirituale intelligibile actu: cum nihil propter hoc in ordine obiectorum sit fantasmate altius. ¶ Tertio. Secundum ordinem intellectuum, intelligibilium ordo sit oportet. Sed ea que sunt secundum se intelligibilia in ordine intelligibilium, his superiora sunt que intelligibilia nequaquam sunt, nisi nos ea intelligibilia faciamus cuiusmodi oportet esse omnia a sensibilibus accepta: quippe sensibilia non sunt intelligibilia secundum se: quod noster intellectus intelligit. Igitur intellectus substantie separate cum nostro intellectu superior sit: non intelligit intelligibilia a sensibilibus accepta. sed que sunt secundum se intelligibilia actu. ¶ Quarto. Cuiusque rei operationis proprie modus proportionaliter modo nature & substantie eius respondet ut sigillatim uidere licet quod nobilioris nature sit modus operandi nobilior, ut animalium & plantarum: unde illa sentunt & non ista. Substantia uero separata intellectus est per se existens non in corpore quouis. Igitur eius intellectualis operatio intelligibilium erit que in corpore nullo fundantur: consequenter autem eorum erit que a sensibus non accipiuntur: quippe talia sunt in corpore aliquo quoquo modo fundata: ut nostra in fantasmatibus sunt: que sunt in organis corporeis. Igitur intelligentie cognitionem a sensibilibus accipiunt minime. ¶ Quinto. Sicut in rerum sensibilium ordine materia prima ultimum & infimum est: ac pro hoc in potentia tantum est ad formas sensibiles uniuersas: ita intellectus noster possibilis infimus in ordine intelligibili existens in potentia ad omnia intelligibilia sit oportet: sicut tabula in qua nihil est

pietum : Sed que in ordine sensibilibus sunt supra materiam primam : actu habent formam propriam qua constituuntur in esse sensibili . Igitur pari modo intelligentie que in ordine intelligibili sunt supra, intellectum possibilem humanum : actu sunt in esse intelligibili . Intellectus autem a sensibilibus notionem accipiens in esse intelligibili non est actu, sed potentia . Igitur intelligentie a sensibilibus cognitionem non capiunt .

¶ Sexto . Superioris nature perfectio ab inferiori natura non pendet, ut liquet . Perfectio autem substantie separate in intelligendo est: quippe que intellectualis est . Igitur eius intelligere a rebus sensibilibus non dependet: quasi ex eis capiat notionem .

¶ Punctum Secundum . Et si uero angeli aut boni aut mali per species a rebus sensibilibus scientiam non accipiunt: non tamen etiam omnia per suam substantiam intelligunt : sed oportet eorum essentie species aliquas uel idola rerum representatiua superaddere: ut omnia intelligant contenta sub ente: quod obiectum est intellectus eorum . Si enim omnia per suam substantiam intelligerent: oporteret omnia in eorum substantia contineri. id est quantum est ad ea in quibus ab una intelligentia distinguuntur omnia alia: oportet enim intellectum esse in intelligente quantum ad ea omnia que de eo intelliguntur: sicut & sensata oportet esse in sensu . unde anima per intellectum & sensum dei fieri omnia. id est intelligibilia & sensibilia. Sed per angeli substantiam nequeunt omnia in angelo esse: nam que infra & que supra angelum sunt, in substantia quidem eius sunt quodammodo . scilicet quantum ad ea in quibus coincant: non tamen sunt in ea perfecte . id est secundum propriam rationem: quippe angelica substantia finita & limitata existens secundum propriam rationem ab aliis distinguitur: in essentia autem dei sunt omnia perfecte & secundum propriam rationem: sicut in ea operatiua uirtute non limitata ad genus & speciem, a qua est quicquid in re est tam commune quam proprium . Unde solus deus per suam essentiam habet noticiam propriam de rebus omnibus: non autem intelligentia bona uel mala: consequenter autem per superadditas species intelligat oportet .

¶ Punctum Tertium . Quanto autem superiores nature ordine sunt angeli siue boni siue mali tanto per superadditas species uniuersalio-

res intelligant oportet . Nā solus deus oīa p unum intelligit: ut ostensum est. Quanto ergo aliqua nature ordine uni deo omnia uno intelligenti propiora sunt, tanto magis unite & cōsequenter paucioribus eadē intelligant oportet: & cōsequenter superiores angeli quasi deo uiciniores paucioribus speciebus ea oīa intelligunt que inferiores pluribus. Cuius rei etiā in nobis exemplū est. Quidam enim a deo rudes sunt ut ueritatē intelligibile non nisi minutatim capiant: aliis eleuationis ingenii unico principio multas cōclusiones capientibus . Nec obstat si dicatur q̄ s̄m hoc una superioris angeli species erit propria multoꝝ rō: que angelus inferior multis speciebus nouit . Dico enim q̄ idē esse nequit ratio propria multoꝝ adeqnata: eminenter uero secus: ut de essentia diuina patet: unde sicut illa propria ratio est oīum: ita una creata species esse potest non oīum quidem, sed multoꝝ: sicut etiā in anima humana continet̄ ratio propria sensitue & uegetatiue.

Punctum Quartum . Ex dictis uero iā pateat q̄ distantia localis intelligentiarum cognitionē minime impedit . ¶ Primo . Nam localis distantia per se cōparat̄ ad sensum: nō uero ad intellectum, nisi per accidens pro quanto notitiam accipit a sensu: nā sensibilia ad determinatam distantiam sensum mouēt: intelligibilia uero actu s̄m q̄ intellectū mouēt nō sunt i loco: quippe que a corporali materia separata sunt. Cū igit̄ intelligētie a sensibilibus notitiam minime capiant: in eaȳ cognitione localis distantia operatur nihil . ¶ Secundo . Nā humana aīa separata a corpore in sua intellectione locali distantia non impeditur: non. n. tunc cognoscit abstrahendo (sic. n. determinata distantia exquireret̄ ut uel sensibilia agerent in animā uel ecōtra) sed ex influ. u luminis diuini seu specieꝝ ex lumine diuino in eius intellectū: cum sensibus careat: talis aut̄ cognitio distantia locali nō impedit̄. f. Vnde & diues cognouit abraham in limbo a longe luc 16. A fortiori ergo intelligentie intel. igit̄ ex locali quacūq̄ distantia . Nec obstat q̄ aug. dicit in libro de di. demo. q̄ demones propter celeritatē motꝝ aliqua nobis ignota denunciant: qđ equidē nihil esset dictū, si eorū notitiā localis distantia non impediret . Non obstat inq̄ quia s̄m eam opinionē loquitur qua quidā demones habere corpora naturaliter unita putarunt: s̄m quā sensus quoq̄ habere potuissent &

consequenter in noscendo locali distantia prepediri : quā equidē opinionem etiā libro eodē recitando tangit , magis q̄ asserendo ut liquet de ciuitate dei libro .21.

¶ Punctum Quintum. Palam etiā ex dictis est : q̄ operationi intellectuāli intelligentiarum tempus nō miscetur . Nam sicut intelligibilia actu absq̄ loco sunt . ita absq̄ tēpore etiā sint : oportet : nam localē motum tempus consequitur : unde ea sola mensurat que ut cunq̄ in loco sunt . Et ideo intelligere substantie separate supra tps est . Operationi autē intellectuāli nostre tēpus adiaceat oportet : q̄ ex fantasmatis noticia capiamus que determinatum tempus aspiciunt . Inde est q̄ in compositione ac diuisione intellectus noster aut preteritum aut presens aut futurū tempus semper adiungit : intelligendo autem quodquid est nequaq̄ : intelligit enim illud abstrahendo intelligibilia a sensibilibus conditionib⁹ unde s̄m illam operationē neq̄ sub tēpore neq̄ sub aliqua rerum sensibilibus cōditiōne intelligibile apprehendit . Componit autē aut etiā diuidit applicando prius abstracta intelligibilia ad res : in qua applicatione tempus cointelligatur oportet .

¶ Punctum Sextum. Ex dictis etiam liquet intellectū intelligentiarum actu semper intell gere . ¶ Primo . Qd̄ enim q̄nq̄ in actu quandoq̄ in potentia est , tempore mensuretur oportet : ibi enim successio est que tempore solo diiudicatur : quod numerus omnis motus est : nec obest si successio illa cōtinua non sit : quippe etiā tempus aliquod discretum sit oportet : alioquin successiua discreta non haberent mensurā . Intellectū autem intelligentie supra tempus esse probatum est . Nō est igit̄ quandoq̄ actu intelligēs : & quandoq̄ non iutelligens . ¶ Secundo . Omnis substantia uiuens , operationem aliquam uite actu habeat oportet : ex sua natura que inest ei semper : licet alie quandoq̄ insint illi potentia tm̄ : ueluti semper nutriunt animalia etsi non sentiunt semper . Substantie autem separate sunt substantie uiuentes : ut liquet ex dictis : alioquin essent ignobiliores nobis & omnibus uiuentibus : nec habent aliā operationē uite preter intelligere : & si qua ad intelligere sequatur : ut uelle ac posse . Igitur semper actu intelligentes sint oportet . ¶ Tertio . Nam celestia corpora intelligentie p̄ intellectū mouent apud phos . Motus uero ille semp cōtinuus est . Igitur

intelligentiæ intelligere semp actu sit oportet . Idē uero sequitur , & si dicta corpora mouere nō dicantur: quippe que celestibus corporibus altiores sunt: unde si eiusmodi corporis operatio propria .i. motus cōtinua est longe magis continua erit ea que intelligentiarum est .i. intelligere . ¶ Quarto . Oē quod opatur qñq; : qñq; uero non operatur: aut per se aut per accidens moueat necesse est : unde & q nos quandoq; intelligamus, qñq; non intelligamus: ex alteratione circa partem sensibile accidit : ut in .8. .phy. dicif. Substantie uero separate nequaq; per se mouent : quippe q non sunt corpora: neq; per accidens , quippe que non sunt unite corporibus . Igitur suum intelligere cōtinuum nō autem intercisum sit oportet . ¶ Punctum Septimū . Similiter quoq; ex dictis liquet angelum aut bonū aut malū nō intelligere discurrendo a magis noto ad minus notū . aut ad notū ab ignoto . Nā cum rerum creaturæ uniuersitas graduata sit s̄m inferioritatis superioritatisq; naturam: nec due sint rerum species realiter equales: quod generum differentie pre se ferūt : quarum semp una reliqua nobilior est: sicut natura infima ad proximā sibi superiorem se habet , ita illa ad aliam usq; ad supremā se habeat oportet . Illum itaq; in substantiis spiritualibus gradum & ordinē tenent intelligentie siue bone sint siue male: quē in natura corporea celestia corpora sortiuntur . Nam sicut ille supra humanos sunt intellectus quos infimos in eo genere nouimus: ita hec corpora supra corruptibilia sunt: que itidem in corporeo genere infima sunt : unde & celestes mentes a dio. dicuntur . Distāt uero in eo celestia & terrestria corpora: quia hec suam ultimam perfectionē motu & mutatione cōquirunt: illa uero ex ipsa sua natura eam statim nanciscuntur . Sic ergo & infimi .i. hominum intellectus quodā intellectua lis operationis motu siue discursu ueritatis cognitionem nanciscuntur : ut experimur: dum scilicet ex uno cognito in aliud cognoscendum nituntur: qui si statim in ipsa notione noti principii conclusiones inde educibiles omnes agnoscerēt : locum in eis discursus non haberet . Et hoc in angelis sit oportet : quippe qui in his que naturaliter norūt, quecunq; in eis nosci possunt, statim inspiciunt: quasi a natura ipsa suam perfectionem statim nacti .

Vnde & intellectuales dicuntur: quia etiam apud nos intelligi dicuntur, que statim naturaliter nota sunt: quo fit ut etiam habitus principiorum que naturaliter statim nouimus, intellectus dicatur: animas uero humanas hoc modo ueritatem non cognoscentes: sed discursu quodam non intellectuales sed rationales dicimus: quia ex influxu superiorum intellectuum aliquid intellectualis luminis participant in principiorum noticia: sicut & elementa mundi a celo circulem motum utcumque participant: ut de aere consequenter & de igne monstrat stella comata: & de mari fluxus refluxusque. ¶ Nec obstat quod angeli unum per aliud norunt: ut boni creaturas per uerbum, & mali per suam substantiam & species inditas. Neque enim cognoscere unum in alio uel per aliud: puta speculum & simul uisa in speculo, est discurrere: sed cognoscere unum ignotum ex alio prius noto, hoc discursus est. ¶ Nec. 2. obstat quod superior uirtus .i. angelica possit omnia que & inferior. i. humana: & consequenter sillogizare. Nam superior & inferior uirtus quando eiusdem sunt ordinis, potest superior quod & inferior: alias nequaquam (sicut homo asino superior asinum generare nequit) nisi altiori modo: & sic angeli sillogizare possunt quod sillogismum cognoscant, & in principiis conclusiones & in causis effectus, & econtra: non tamen sic sillogizant ut ignote rei notitiam sillogizando ex causis in causata: uel econtra perquirant. ¶ Non obstat etiam quod apud isidorum demones per experientiam multa cognoscant: experimentalis autem notitia discursiua sit: ut in fine libri posteriorum patet. Nam in angelis tam malis quam bonis experientia per quandam similitudinem dicitur: prout scilicet sensibilia presentia norunt: tamen absque omni discursu.

¶ Punctum Octauum. Sed neque componendo aut diuidendo intelligunt. Nam quod noster intellectus aut discurrendo aut componendo intelligat: ea ex radice manat quia uidelicet statim in prima rei apprehensione notitia propter intellectualis luminis debilitatem inspicere nequit quicquid in ea continetur: sicut non in ratiocinante intellectu conclusio principii, ita in componente & diuidente predicatum subiecto comparatur: & sicut si statim in principio ipso intellectu conclusio- nem uideret nequaquam discurreret ut eam uideret: similiter si statim in

apprehensione quiditatis subiecti notitiã haberet oïum q̄ possunt
ascribi subiecto ,nō intelligeret cōponendo & diuidendo:uerum
solū intelligendo quodquid ē. Cū igit̄ in angelo sit lumen intel-
lectuale perfectū:adeo ut in rerū naturalū notitia p̄ficere nequeat
sed statim eã nanciscat:ut p̄batū est:neq; diuidit,neq; componit:
q̄q; & diuisiones & cōpositiones intelligit,sicut & sillogismoꝝ di-
scursus :cuius signum dixeris q̄ cū uoces in subiecta creatura cor-
porea formant angeli ,affirmando & negando loquunt̄:q̄uis nō
affirmando aut negando intelligant . Nec obstat q̄ compositio
aut diuisio ut in .3. de aīa dī:est ubi & intellectuum multitudo :
ut in intelligentia que p̄ diuersas species intelligit & nō oīa simul
ut dicitur. Dico .n. q̄ non omnis intellectuū multitudo cōposi-
tionem causat:sed eoꝝ tantū quoꝝ unum aut alteri attribuit aut
ab altero remouetur:quod in angelo est minime:qui rei quidita-
tem intelligendo oīa simul iutelligit :q̄ nos aut negando aut cō-
ponendo de ea possumus intelligere . ¶ Punctum Nonum
Non pōt autē in intellectu intelligentie siue bone siue male in
ordine ad naturaliter cognoscibilia error aut falsitas interciderē .
Nam huius rei ueritas ex superioribus utcūq; dependet . Nā q̄
nec cōponendo nec diuidendo angelus intelligat superius mon-
stratum est:sed tātummodo int̄elligēdo quodquid est.Intellectus
uero circa quodquid semp̄ uerus ē:sicut & sensus circa proprium
obiectū ut in 3.de aīa ari. profitetur. Per accidens tñ in nobis de-
ceptio intelligendo quodquid est contingit: s̄m. s̄.rationē alicuiꝝ
cōpositionis :uel cum unius rei diffinitionē ut rei alterius diffini-
tionem accipimus:uel cū diffinitionis partes inuicē non coherēt:
sicut si pro alicuius rei diffinitione:animal quadrupes uolatile ca-
piatur:nullū enim animal tale ē.Et hoc quidem in cōpositis acci-
dit :quorū diffinitio ex diuersis sumitur: quoꝝ alterū materiale
atq; alterū formale est . Intelligendo aut̄ quiditates immateria-
les non est falsitas:ut in 9. met.dī:quippe que uel totaliter nō at-
tinguntur,& de eis intelligitur nihil:uel cogoscunt̄ ut sunt . Sic
igitur in angelico intellectu per se falsitas esse nequit :per accidēs
tamen cotingit alio modo q̄ in nobis . Nos enim quandoq; cō-
ponendo & diuidendo ad quiditatis intellectuū uenimus : ueluti
cum diffinitionē diuidendo demōstrandoq; inuestigamus:quod
equidem

equidem in intelligentiis non contingit: sed modo alio. Nam per
rei quod quid est res omnes que ad re attinent norunt: quod equi-
dem potest esse respectu eorum que rei naturaliter ascribuntur aut ab ea re-
mouentur innotescendi principium: non autem eorum que a supernaturali
dei ordinatione dependet. Angeli igitur siue intelligentie bone: re-
cte & ordinate voluntatis cum sint: per rei quiditatem de his que
rei supernaturaliter attinent non iudicantes, nisi salua ordinatio-
ne diuina, nec in naturalibus nec in supernaturalibus rebus fallun-
tur, seu nec per se nec per accidens falluntur. At uero demones
ideest: intelligentie male atque damnate per suam peruersam uolun-
tatem intellectum a diuina sapientia subducentes, de rebus inter-
dum absolute secundum naturalem conditionem iudicia ferunt: & in his
quidem que rei naturaliter attinent non falluntur: decipiunt uero
interdum possibiliter quantum ad ea que supernaturalia sunt: sicut
si considerantes hominem mortuum non resurrecturum iudicent
& uidentes christum hominem deum esse non putent.

Punctum Decimum. Circa immaterialia autem intelligen-
tia siue bona siue mala tria cognoscit. ¶ Et primo quidem seip-
sam. Nam & si in actione transeunte materia siue obiectum in
quod actus transit ab agente separatum sit: ut calefactum a calefacien-
te & ab edificante edificatum: in actione tamen que in agente ma-
net: ad hoc ut ab agente actio procedat obiectum agenti uniat opor-
tet: sicut sensibile uniri oportet sensui ut sentiat actum: & ita se ha-
bet obiectum unitum potentie in huiusmodi actione sicut forma
que est actionis principium in agentibus aliis: sicut enim calor in
igne calefactionis est formale principium ita spes rei uise (que est res
uisa in esse uisibili) in oculo est uisionis formale principium. Con-
siderandum uero est quod eiusmodi species obiecti in cognitiua uirtute
quandoque est potentia tantum: & tunc est cognoscens in poten-
tia tantum: & ad hoc ut cognoscat oportet potentiam reduci in
actum speciei. Si autem semper eam habeat absque mutatione uel prio-
re eius receptione nihilominus cognoscere potest. Ex quo infer-
re liceat: quod moueri ab obiecto de ratione cognoscentis non est
in quantum cognoscens est: sed solum in quantum potentia cognoscens.
Nihil est differt ad hoc ut forma sit actionis principium an inheret
necne: nam species que est intelligendi principium aliquando inhe-

setur in nobis: aliquando autem non inheret: sed subsistit: ut in
deo. Igitur siquid in genere intelligibilium sit forma subsistens
intelligibilis, intelligit quidē: quia immaterialitas intellectuā uir-
tutē p̄fert: ut probatū est: & intelligit, quia intelligibilis actu est: &
a seipso intelligitur, quia sibiipsi intelligibiliter & obiectiue imo
identice presens est. Angelus autē cum subsistat & immateria-
lis sit, forma intelligibilis subsistens sit necesse est: cōsequenter at
& actu intelligibilis: se ergo per se intelligit. Nec predictis obstat
q̄ dio. 6. ca. ange. hierer. dicit āgelos ignorare pprias uirtutes: &
consequenter substantiā propriam. Hoc. n. s̄m antiquā translatio-
nem dictū est: que per nouam in hoc est correctā: q̄q̄ & illud uerū
sit: ut. s. ignorent angeli suas uirtutes s̄m q̄ ab ordine diuine
sapientie proficiscuntur, que angelis incomprehensibilis est. Nec
similiter obstat q̄ intellectuā cognitione que sola angelis adest,
singularia materialia non intelliguntur a nobis. Singularia enim
materialia non intelliguntur a nobis nō quia singularia, uerum
quia materialia potius: unde siqua singularia immaterialiter sub-
sistunt ceu angeli: illa nihil prohibet intelligibilia esse actu. ¶ Se-
cundo. Circa immaterialia oīs intelligētia intelligit & nouit om-
nem aliam. Nam substantie si separate intelligunt ea que p se sunt
intelligibilia, ut ostensum est. Per se autē intelligibilia sunt substā-
tie separate: immunitas. n. a materia facit aliquid esse p se intelli-
gibile, ut ex superioribus patet. Igitur substantie separate sicut obiecta
propria substantias separatas intelligūt: unaqueq̄. s. seipsam & alias
unde apud aug. 2 sup gen̄ ad lit. que in dei uerbo eternaliter pre-
existerunt, ab eo fluxere dupliciter: & primo in angelicū intelle-
ctum: p hoc q̄ deus angelice menti repx quas in naturali esse pro-
duxit similitudines ifluxit. 2. uero ut in propriis naturis subsisterēt.
Hoc autē quidam ea ratione posse fieri dicunt: q̄ una intelligentia
alterius causa sit: prima quidem secunde: & sic deinceps: in omni
autem causa est similitudo effectus & in omni effectū similitudo
cause. Sed hoc non bñ dicitur. Nā cum intelligentie sine mate-
ria subsistant, ut probatū est: possunt sola creatione produci: crea-
re autē solius dei est, ut nunc supponimus: unde p̄ter deū nulla in-
telligentia alterius causa est: unde una aliā p spēs supperadditas

nouit: sicut & se per, se ut dictum est. Et species quidē qua unius
aliū nouit ab angelo noto differt cuius est similitudo: quia spēs
habet eē intētionale, angelus uero cui⁹ ē similitudo habet eē natu
rale & reale. Nec predictis obstat primo q̄ quilibet intellectus an
gelicus habet in se aliquā naturā determinatā: & cōsequenter illa
uidetur alterius impedire notionē intus apparēs iuxta uerbū ari.
in 3. de aia. de humano intellectu si in se aliquā haberet corporeā
naturā: aut pupilla aliquē colorē. Non obstat inq̄: quippe uerbum
phi intelligit de natura que ita cognoscit q̄ nō est iō cognoscē
di, sicut albedo respectu uisus & humanitas respectu intellectus,
non autē de ea que est obiectum cognitū & ratio cognoscēdi, ut
lux in pupilla & similitudo humanitatis in possibili intellectu: ta
lis enim natura uim cognitiuā nō impedit sed iuuat. Et talis ē an
gelica substantia que est rō angelo cognoscēdi se pfecte, & alia i
perfecte, unde speciebus superadditis opus est. ¶ Non obstat. 2. di
ctum libri de cau. ois in intelligentia scit quod est supra se inq̄tū est
causata ab eo: & quod est sub se inq̄tum est causa eius: unus autē
angelus alterius causa non est: cōsequenter aut uidetur illum nō
cognoscere. Non obstat inq̄: quippe ratio cause & causati ad hoc
q̄ angelus unus aliū cognoscit facit nihil, nisi ratione similitudis
in qua causa causatūq̄ p̄ nunicat. unde si i angelis similitudo sine
causalitate ponatur: in uno cognitio alterius maneat oportet.
¶ Non obstat tertio q̄ species qua angelus angelum nouit, non
uidetur innata: quippe sequeretur si deus nouiter angelum crea
ret, ille a prius creatis intelligi non posset: sed neq̄ uidetur ac
quisita: quia angeli superiores inferiores cognoscere nō possunt
a quibus accipiunt nihil. Non obstat inquam: quia deus uni
uerso quod fiendum instituerat proportionatam fecit quācunq̄
creaturam: consequenter uero si instituisset facere plures ange
los uel plures rerum naturas, plures species intelligibiles menti
bus angelicis impressisset: ceu si edificator domum maiorem fa
cere uoluisset, fundamentum quoq̄ maius effecisset. Vnde
eiusdem rationis est: q̄ deus adderet aliquam creaturam uniuer
so, & angelo speciem aliquā intelligibilē. Si ergo deus uniuerso
adderet angelū: cōsequenter aut naturam unā specificā, c̄ ilibes

angelo creato adderet speciem: & sicut nunc intelligunt per inditas
 tunc intelligerent per inditas & acquisitam, non a leosu sed a deo.
Tertio autem quoque intelligentia naturaliter intelligitur deum quoquo
 modo. Nam tribus modis res aliqua cognosci potest. Primo per sue
 essentie in cognoscente presentiam: sicut si lux in oculo uideatur
 quomodo dictum est intelligentiam seipsam intelligere. 2 per pre-
 sentiam sue similitudinis in potentia cognoscitiua: sicut ex hoc ui-
 detur lapis quod in oculo lapidis similitudo resultat; ex hoc quod simi-
 litudo rei non a re ipsa immediate accipitur, sed ab alia in qua re-
 sultat: sicut hominem uidemus in speculo. Prime cognitioni assi-
 milatur diuina: qua deum per eius essentiam uidemus: quod natu-
 raliter creatura non potest, ut nunc supponitur: tertie uero ea qua deum
 per creaturas cognoscimus. i. dei similitudinem in creatura resul-
 tantem: sicut illud 10. 1. iusibilia dei &c. Unde deum uidere dicimus
 in speculo: cognitio autem qua deum angelus per sua naturalia uidet,
 inter predictas mediat: & similes illi qua res per speciem ab ea captam
 cernitur: quia enim in ipsa angelica natura impressa est imago di-
 uina, per suam essentiam deum angelus nouit in quantum dei similitudo est:
 sicut si nummus imaginem cesaris tenens se intelligeret cesarem in-
 telligeret. Nec tamen angelus dei essentiam uidet: quippe quam nulla
 creata similitudo sufficit exprimere: ut suppono.

Punctum Undecimum. Quid uero circa naturalia intelligat
 bonus aut etiam malus angelus dico quod multa. Et quidem primo
 naturalium rerum species uniuersas cognoscit. **P**rimo. Nam
 cum naturali perfectione intellectus eius statim a sue conditionis ex-
 ordio perfectus sit utpote statim totus in actu existens: nec instat nisi
 paulatim suam perfectionem colligens (ut monstratum est) suum obiectum. i.
 ens intelligibile uniuersa liter apprehendat oportet: alioquin si quod
 sub ente contentum non attingeret: quantum ad illud attineret in poten-
 tia esset & non in actu. Sub ente uero intelligibili est res corporea
 omnium nature & species continent: sunt enim uera & uere entia. Has igitur
 omnes substantie separate cognoscunt. **S**ecundo. Nam cum res species si-
 cut species numeroque distinguantur ex. s. met. & patet: quia ordine quo-
 dam consistunt nec due sunt equales (ut probatum est) oportet ut cum
 in superiori specie quod inferioris est contineri: ceu numerus maior con-
 tinet minorem. Cum igitur supra substantias corporeas omnes sint

substantie separate: quecūq; in substantiis corporeis sunt per modum materialē in separatis sint oportet p modum intelligibiles quod. n. in aliquo est, per modū eius in eo est. Intelligunt igitur angeli tam boni q̄ mali oēs materialium rerū species & quecūq; eis insunt ¶ Tertio. Si substantie separate celestia corpora mouēt: ut phi poluere, omne ex celesti corpore pullulās & emergens, ipsis quidē corporibus sicut instrumentis ascribitur (mouent. n. mota) ipsis autem intelligentiis sicut principalibus agentib⁹ attribuitur oportet: mouent. n. celos. Causant uero omne tale per celos eo modo quo artifex suum opus per sua instrumenta, per intellectum scilicet: agunt. n. & mouent per intellectum & uoluntatē: cū in eis alie non subsint uires. Intelligunt ergo omnia que uel generantur uel etiā corrumpuntur. Nec obstat si que intelligentie celos immediate non mouent: quia cū motrices sint de infimis deputantur. n. corporib⁹ administrandis: mouentiū actio ab aliis superioribus pēdet: sunt. n. oēs subiniciē posite: ut monstratū est. Si uero generabilia quasi proprios effect⁹ corruptibiliaq; cognoscunt: longe magis ipsas celestium corporum species ac si instrumenta propria nouit. Nec obstat q̄ res materiales ex hoc uidebuntur perfectiones esse immaterialiū: intellectum .n. perfectio ē intelligentis. Non obstat inq̄: quippe res intellecta intelligentis perfectio non est nisi similitudinis sue gratia quam in intellectu habet. non enim qui extra animam est lapis intellectū nostrū perficit: sed lapidis similitudo: que nostro intellectui infidet. Similitudo ergo rei materialis in angelico intellectu existens, forma & perfectio eius est: & hoc non absurdum sed uerum est.

¶ Secundo uero intelligentie tam bone q̄ male non species modo omnes corporee nature norunt: uerum etiam & singularia cūcta. Quia enim rerum similitudines in earum intellectibus uniuersaliores & efficaciores sunt ad rerum noticiam q̄ in nostro: per eas res naturales non modo s̄m rationē generis uel speciei norunt: ut noster intellectus: uerum etiam s̄m indiuidua.

¶ Primo. Cum. n. rerum species in intellectu existentes immateriales sint oporteat: secundum q̄ in nostro intellectu sunt, cognoscendi singularia per materiā indiuiduata nequeūt esse principium: sunt enim uirtutis adeo contracte & coarctate: ut una in

tinus solum notitiam ducat: unde quemadmodum generice nature similitudo in cognitionem generis ac differentie ducere non posset, ut si per animalis specie etiam rationale nouerimus, ut per eam species noscatur: ita quoque specificie nature similitudo in notitia principiorum speciei & indiuiduatum que sunt principia materialia ducere non potest: ut per eam indiuiduum in sua singularitate noscatur, immo ex abstractione ab his causatur: unde in ea ducere nequit. Similitudo uero in intellectu substantie separate: cum sit uirtutis uniuersalis una & immaterialis existens: in principiorum speciei notitiam & indiuiduantium ducere potest: adeo ut per eam in intelligentia non generis modo & speciei naturam possit suo intellectu comprehendere: uerum etiam & indiuiduorum omnium: consequenter autem nec infinitorum indiuiduorum habet species infinitas: eius modi .n. species non est ab indiuiduis abstracta: unde sicut affirmatio affirmationis ita negatio negationis est causa: & sicut abstractio in nobis singularium ignorantiam ponit, ita in angelis non abstractio tollit. ¶ Secundo. Nam intelligibiles rerum species, & ad nostrum & ad angelicum intellectum ordine contrario ueniunt: quippe ad nostrum per uiam resolutionis .i. abstractionis a conditionibus materialibus indiuiduantibus ueniunt: unde per eas singularia a nobis nequeunt cognosci: ad angelicum autem ueniunt quasi per uiam cognitionis: habet .n. species ex assimilatione sui ad primam intelligibilem speciem diuini intellectus, que a rebus eadem abstracta nequaquam sit oportet: uerum potius rerum factiua est: factiua inquam non modo quo ad formam: uerum etiam quantum ad materiam indiuiduandi principium. Species igitur intellectus angelici etiam indiuiduandi principia respiciunt: unde singularia cognoscit: quod ea noster non cognoscit. ¶ Tertio. Quod inferior uirtus potest & superior utique possit necesse est: quod altiori modo si altioris & alterius ordinis sit: quo fit ut uirtus inferior plerumque per plura quam superior operetur: & quanto inferior, per plura per pauciora uero quanto superior: unde una uirtus sensus communis apprehendit omnia que quinque exteriores sensus apprehendunt. Anima autem humana substantia qualibet separata nature ordine inferior est: & ipsa per duo principia intellectum uidelicet & sensum & uniuersalia & singularia nouit. Eodem ergo modo hec omnis intel-

igentia nouit, uel altiori idest potentia una cognitua quam so-
lam habet. ¶ Quarto. Si a spiritibus separatis apud philoso-
phos mouentur celestia corpora : & per intellectum ac uoluntate
agunt & mouent (q̄ uires alias non obtineant) mobile a se mo-
tum cognoscāt oportet; quod singulare quoddam sit oportet, si
mouetur: situs etiam per motum renouati singulatia quedam
sunt: nec ignorari ab ea substātia possunt, que per intellectum ad
hos mouet, & multo minus a superioribus: que etiam celesti mo-
tu producantur singulatia corruptibilia norunt illi motores, cū
ut artifices ea producant. Singulatia ergo horum materialium
norunt intelligentie: siue bone siue male sint. ¶ Non cogno-
sunt uero intelligentie in spiritualibus uel corporalibus primo
quidem futura in seipsis idest ut aliquando erunt in suis existen-
tiis. Nam angeli in suis causis futura longe acutius q̄ nos pos-
sunt agnoscere: & certe si ex eis necessario emergant, ut crasti-
nus ortus solis: p̄iecturaliter uero que ut in pluibus, nullo ue-
ro modo que raro eueniunt. In seipsis uero futura nouisse
dei solius est: non solum que necessario uel in pluribus sed etiam
que casualiter & raro emergunt. Nam in sua eternitate que
toti tempore adest, illudq̄ concludit, deus omnia uidet sem-
per eodē mō: alioquin si futuro in esse posito nouo modo illud
uideret sua uisio non esset tota eterna: sed cresceret: quilibet au-
tem intellectus creatus ab ista eternitate deficit: & consequenter
ab huiusmodi cognitione que eternitatem consequitur: quia qd̄
sub tempore est (ut aliquo modo omne euiternum in quo suc-
cessio aliqua sit oportet: ut probabo pene statim) non potest ha-
bere presentia: omnia que toto tempore fiunt. Vnde diuinita-
tis insigne est nosce futura. isaye. 12. Annunciate que uen-
tura sunt in futurum: & sciemus quia dii estis uos. ¶ Nec obstat
q̄ intellectus angeli est supra tempus: cuius differentie sunt pre-
sens & futurum: & parificatur intelligentia eternitati idest euos:
ut dicitur in libro de causis. Dico enim q̄ intellectus angeli
& si est supra tempus physicum continuum quo motus corpora
les metimur: non tamen supra sed infra discretum est, quo succes-
sio intellectuum & uolitionum angelicarum mensurantur &

non. n. intelligunt angeli oīa simul: ut probabitur: de quo tempo-
re ang. 8. super gen. ad lit. deus inquit creaturā spirituale mouet
p̄ tempus. ¶ Non obstat. 2. q̄ angelus per species uniuersales &
a rebus non acceptas intelligat: que equaliter ad presens & futurū
protenduntur. Dico enim q̄ licet de se equaliter ad preterita pre-
sentia & futura se habeant: contra tñ ista ad illas nō eodē modo
se habent: nam p̄sentia quidē naturam habent qua speciebus intel-
lectus angelici simulentur, & per eam nosci possunt: preterita uero
eam aliqñ habuere sed futura nunq̄. Vnde per eas agnosci neque-
unt nisi ponantur in esse: & cōsequenter actu simulentur. ¶ Non
obstat 3. q̄ sicut s̄m locum ita & s̄m tempus dī aliquid distans:
nec intellectiōne angelicam impedit distātia prima, & consequē-
ter nec secunda. Dico enim q̄ non est simile de utraq; distan-
tia: quippe que loco distant in rerum natura sunt, & speciem ali-
quam p̄cipāt cuius similitudo in angelo est: quod de distātib⁹
tēpore. i. futuris uerū non est. Non cognoscunt etiam cordium
cogitationes angelice ille mentes. i. uolitiones & intellectiōes ut
sunt uoluntarie: quia naturaliter oīa per substantiā suam aut spēs
inditas norunt: quibus cogitationes a uoluntate depēdentes non
colligantur sicut causis colligantur effectus: sed soli deo ut cause
subiiciunt & uoluntati: hoc tñ intellige s̄m aug. in lib. de diu.
demo. nisi cogitationes in corpore signa relinquunt: quia iam
talia colligationem habēt ad species angelici intellectus mouen-
tis oīa corpora. Pauce uero (meo iudicio) sunt cogitationes spi-
ritibus malis occulte: propter ingenii angelici sagacitatē. Quin
etiam cauendum est ne quis intimis suis cogitationib⁹ fidat: qua-
si nesciat perfidus hostis, quid homo intendat: interdum. n. ipse
cogitatus suggerit: & inde eos saltē cōiecturaliter & probabiliter
nouit, Nec obstat q̄ angelus species intelligibiles anime uel al-
terius norit quorū nouit substantiā & accidentia: quia non sequit̄
q̄ norit quomodo angelus uel aīa speciebus intelligibilib⁹ uolū-
tate utatur: immo licet angeli cognoscant actum appetitus bruta-
lis qui nō est liber, sed alterius causē corporalis uel spiritualis im-
pressionem sequitur quam angelus nouit: non tamen sequitur q̄
nouerit motus appetitus sensitiui hominis, & apprehensionem
fantasticam, secundum q̄ a ratione & uoluntate mouetur: quia
etiam

etiam inferior pars anime quoquomodo ratione participat, sicut
obediens imperanti: primo eth. Nec tamen sequitur q̄ si ange
lus id quod in fantasia uel appetitu sensitivo hominis est nouit,
id noscat quod in cogitatione aut uoluntate est: quia uoluntas &
ratio appetitui sensitivo & fantasie non subiacent: sed eis diuersi
mode uti possunt. ¶ Punctum Duodecimum. Cogno
scit uero intellectus angelicus simul omnia que una specie cogno
scit: non autem que pluribus. Sicut enim unitas termini ad uni
tatem motus, ita unitas obiecti ad unitatem operationis requiri
tur: una ergo operatione multa & sensu & intellectu noscuntur ali
quando: quia aliqua ut unum & ut plura accipi possunt: ut partes
continui que plures sunt si quelibet seorsum capiatur, nec simul
nec una operatione aut sensu aut intellectu noscuntur: sed si capi
antur ut sunt unum in toto, unum sunt & una operatione sensu
& intellectu noscuntur: ut patet in tertio de anima. Sic etiam in
tellectus noster simul subiectum predicatumq; cognoscit, ut par
tes sunt unius propositionis: & duo comparata ut in comparatio
ne una conueniunt. Igitur multa ut distincta non possunt si
mul intelligi: sed ut in intelligibili uno uniuert, simul intelliguntur.
Vnumquodq; autem actu intelligibile est, s̄m q̄ eius species in
intellectu est: consequenter autem quecuq; per unam speciem in
telligibilem cognosci possunt, ut unum intelligibile cognosci
possunt, & consequenter simul cognosci: que uero noscuntur per
species diuersas, ut diuersa intelligibilia noscuntur: nec simul no
scuntur. Angeli ergo boni q̄tum ad notitiam habitam in uer
bo diuino, simul norunt quecuq; norunt: quia una specie id est
diuina essentia norunt: q̄tum ad notitiam uero qua boni aut mali
res per innatas species norunt, ea simul intelligunt que una spe
cie norunt: ut saltem unam specialissimam speciem cum suis in
diuiduis, aut etiam subalternam, aut genus: prout speciebus al
terioribus intelligunt. Ex his liquet q̄ demon quicunq; etiam mi
nimus nouit omnia que dicam cum suis uirib; & proprietatibus
primo omnia elementa. secundo omnia metalla. tertio omnes la
pides. quarto omnes herbas. quinto omnes plantas. sexto omnia
reptilia & animalia terre. septimo omnes aues. octauo omnes pi
sces. nono omnes Orbes & motus celorum, decimo omnes &

singulas stellas & constellationes & aspectus celestes ac influxus
ultimo omnes substantias immateriales, & ut dictum est omni
um horum uirtutes.

Demonēs naturali uirtute esse potentissimos. Ca. 14.

N substantia spiritali tres tantum esse potentias notum
est: intellectum uoluntate & uirtutem: que tamen a uo-
luntate minime secernitur re ipsa: sed ratione tantum-
modo. Et de uoluntate quidem eorum ibi actum est
ubi & probatum quod sint aliquę intelligentie male: de eorū uero intel-
lectu capitulo priore. Quod intum autem se eorum extendat natura-
lis uirtus seu potestas nisi a deo comprimatur: paucis punctis eluceat.
Punctum Primū. Angelus et bonus et malus potest moueri ex
loco in locum: licet equiuoce nobiscum aut corpori Angelus enim in
loco esse potest: ut experientia docuit de bonis: qui in aliquibus
corporibus assumptis apparuerunt: ut patebit: et de malis, qui aliquā-
do humana corpora obsident: & preterea ipsi philosophi intelli-
gentias ponunt in orbibus celestibus ab eis motis: alioquin ea non
mouerent: cum mouens & motum oporteat esse simul. 7. phy.
Non tamen est Angelus in loco eo modo quo corpus. scilicet sua quan-
titate molis replendo spatium loci quia hanc intelligentia non habet:
sed alio modo. scilicet sua quantitate uirtutis quo spiritalia corporalia
tangunt: sicut uerbum ferens conceptum mentis tangit cor: aut
dolore aut gaudio afficiens: immo & corporalia distantia: sicut lu-
na lunatici caput sua uirtute contingit. Vnde Angelum esse in
loco est contactu uirtutis attingere locum, uel mouendo, uel or-
nando, uel presidendo: quomodo etiam litterę diuine in celo esse
angelos asserunt. Quod autem est in loco nisi sit infinitum attingens
omnem locum, cuiusmodi non est intelligentia creata (ut
supponitur) nisi etiam sit loco determinato. alligatum a natura,
ut forte motores celorum determinate parti: uel etiam a uolentia, ut
aliqui demones a deo ligati sunt in inferno: uel a superioribus spiri-
tibus etiam malis in apertis uel anulis & eiusmodi. Quod inquam sic est
in loco, necessario potest moueri in loco: quia si in loco est aliquo quia
ibi operatur, si desinit operari ibi, & in alio loco operetur, necessario in

alio loco erit: ut angelus qui erat sodome dum illam euertebat, si
deinde euertisset ninuiem ab uno loco ad alium trāsiuisset: quod
est localiter moueri. Vnde angelum eē in loco est operari in loco
moueri aut localiter est successiue operari in diuersis locis: quod ē
equiuoce moueri localiter nobiscum & corpori. ¶ **P**unctum
secundum. Potest autem in suo locali motu angelus transire p
medium, & ab extremo in extremum sine medio. Nam in motu
locali angeli. i. in successione operationum eius uel contactuum
spiritualium ad loca diuersa, cōtinuitas adesse potest & ēt abesse.
Adesse quidem: nihil enim prohibet angelo assignare locum di
uisibilem per contactum indiuisibilis sue uirtutis: sicut deus idiui
sibilis totum mundum tangit, & anima totum corpus quod uege
tat: sicut etiam corpori assignatur locus diuisibilis ratione sue ma
gnitudinis. Vnde sicut corpus successiue & nō simul locum prius
a se occupatum deserit, consequenter uero exinde in locali motu
eius cōtinuitas causatur & adest: ita etiam intelligētia successiue
locum diuisibilem assignatum deserere potest: & sic cōtinuus mo
tus eius erit. Potest etiam cōtinuitas abesse: potest enim locum
etiam diuisibilem simul totum deserere, & toti alteri loco simul
se per cōtactū applicare: quia sua operatio ex parte operātis idiuisi
bilis cū sit sicut & oīs intellectio ac uolitio, simul tota incipit & si
mul tota desinit. Quęcunq; uero ari. de motu dicit in libris phīe
naturalis sunt dicta de motu corporum: utpote q; mobile est di
uisibile, & dum mouetur partim est in termino a quo & partim
in termino ad quem: q̄q; & hoc secundum in motu angelico
continuo admitti potest: modo partialitas non ad substantiam
angeli aut eius uirtutem uel operationem in se referatur;
sed ad obiectum seu locum occupatum, & ad operationem
consequenter ex parte obiecti non in se uel ex parte ange
li. Si igitur cōtinuus sit motus angelicus, necessario angelus
ab extremo in extremum motus medium transit: medium
enim ut. 6. phy. liquet, est in quod prius uenit quod continue mu
tatur: ordo enim prioris & posterioris in motu continuo, est
secundum ordinem prioris & posterioris in magnitudine: ut
phy. 8. liquet. Si uero motus angeli cōtinuus non sit, po
test ab extremo in extremum transire medio non transito.

Nam angelum sic ab extremo in extremum transire, est illum operari prius in uno extremo postea in alio: hoc autē facere potest absq; hoc q; operetur in medio: quia cum libere operetur (ut probatum est) deserto uno loco poterit alteri ad libitum applicari: unde si nunc in oriente operetur, & statim post in occidente, erit pene subito ex illo ad illum locum sine medio motus. Immo impossibile est in motu discreto quin omittat medium: ut dicitur thomae demonstrat. 1. q. 53. ar. 2. sed bona ratione pertransio. Ex his uero patet q; angelus a loco maxime distante ad alium maxime distantem, uelocissime potest moueri: immo eque uelociter ad distantem ut ad propinquū: cum eius moueri sit eius operari ubi autem cessat operari alicubi, potest ad libitum alibi operari cum ipse de se non sit in loco, & consequenter equaliter omni loco sit propinquus ubi desinit alicubi operari. Infinita subtilissima de re hac dici potuissent: sed sicco pede transeo: quia ad nostrum institutum non sunt necessaria.

Punctum Tertium. Etsi angelus bonus uel malus localiter moueri nō potest: potest tamen corpoream materiā pro suo uoto mutare formaliter. id est de forma in formam, sine medio agente corporeo. Nam illud in primis sciendum est platonice existimasse materiales formas: ut asini, bouis, lapidis, & eiusmodi ex immaterialibus formis causari: quippe q; materiales formas participationes quasdam existimauerunt immaterialium formarum: quos quantum ad aliquid a uice sequutus posuit omnes formas que in materia sunt, a conceptione procedere intelligentie, & agentia corporalia solū ad formas disponere. Qui in hoc uidentur aberrasse: q; formam quasi aliquid per se factum putarunt: ut sic ab aliquo formali principio quasi a sibi simili procederet. Verum ut in septimo metaphisicorum probauit aristoteles compositum est quod proprie fit: sicut & compositum est quod proprie est, quasi subsistens: forma autem nō est proprie nec ens dicitur quasi ipsa sit uel existat, sed quasi id quo aliquid ē: consequenter autem nec ipsa proprie fit: proprie enim id fit, quod quando factum est proprie est: cum fieri sit uia ad esse: sicut proprie mouetur ad terminum quod proprie illum attingit. Cum igitur factum sit simile facienti (agit enim sibi simile agens omne) ad quod res naturales efficit, similitudinē habet cum composito

quod proprie fit & est: uel quia est oppositum, sicut ignis generat ignem
uel quia in sua uirtute totum compositum quantum ad materiam &
formam habet: quod dei solius est proprium. Igitur omnis informa-
tio materie cum sit a producente compositum: uel a deo est immediate,
uel ab aliquo agente corporali: non autem immediate ab angelo.

¶ Nec huic puncto obstat primo quod conceptioni anime obedit ma-
teria corporalis: sicut ex conceptione anime corpus ad calorem aut
frigus aut uenerem immutatur: & multo magis ad conceptionem
intelligentie, & consequenter ei obedit ad nutum. Dico enim
non esse simile: quippe anima nostra corpori unitur ut forma: con-
sequenter autem non est mirum si ex conceptione eius transmutatur:
presertim cum motus sensitiui appetitus, qui cum quadam transmuta-
tione corporea fit, subdatur rationis imperio: angelus autem non
sic se habet ad corpus. ¶ Nec obstat secundo quod corpus materiam
ad formam aliquam transmutare potest: ut cum ignis ignem generat
consequenter autem id uidetur posse superior uirtus intelligentia.

Dico. n. quod superior uirtus id potest quod & inferior, sed solum excel-
lentiori modo quando ad ordines diuersos attinent, sicut intelle-
ctus sensibilia nouit longe excellentiori modo quam sensus: & simili-
ter angelus materiam ad formam transmutat excellentiori modo quam
corpus: id est mouendo agentia corporalia tanquam causa superior.

¶ Nec similiter obstat tertio quod tota natura corporea angelicum
instrumentum est, ut patuit: consequenter autem in inferioribus ef-
fectibus aliquid est ex uirtute principalis agentis angeli quod attingere
nequit instrumentum. id est agens corporeum: & illud est principale
in effectu: sicut in summe anime calor naturalis digerit quidem, carnem
in anima sua uirtute generat: consequenter autem principale in effe-
ctibus corporalibus. id est forma substantialis ex uirtute est angelica. Non
obstat inquam: quia nihil prohibet angelica uirtute in rebus naturali-
bus aliquos sequi effectus ad quos agentia corporea nequaquam suffice-
rent: hoc tamen non est materiam obedire angelis ad nutum (sicut
nec coquo obedit materia ad nutum, qui per ignem arte mode-
ratum, aliquem decoctionis modum operatur: quem per se ignis
efficere nequiret) cum reducere materiam in actum forme substantia-
lis non excedat uirtutem corporalis agentis: quia simile sibi fa-
cere natum est. unde dicit aug. 3. de tri. Non est putandum istis trans-

gressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilem rerum materiam: sed deo soli. ¶ Punctum quantum. Obediunt autem inferiora corpora angelis etiam malis ad nutum, quo ad motum localem. ¶ Primo. Nam experientia nos docet totam naturam creatam graduatam & ordinatam a deo esse: consequenter autem quod in inferiori est supremum, immediatum ei quod in superiori est infimum sit oportet: & in his scilicet supremo & infimo nature etiam spirituales uniuertur suo modo, sicut corpora p sua ultima sunt simul: sicut in anima nostra uidemus supremum esse id quod angelis conuenit. s. principium intelligere sine discursu. Vide etiam in elementis supra naturalem & proprium motum rectum esse circularem qui celo est proprius: quod & dio. nō latuit: quippe qui in .7. ca. de di. no. dicit q̄ sapientia diuina coniungit fines primorum principiis secundorum: ex quo patet q̄ natura inferior in sui supremo a superiori quodam suo modo contingitur. Natura uero corporea spiritali inferior est (ut liquet) quia spiritus corpus uiuificat & mouet ac nobilitat. in corporea autem natura inter omnes motus supremus est localis: ut probatur in .8. phy. cuius etiam ratio est: quia mobile secundum locum non est in potentia ad aliquod intrinsecum in quantum huiusmodi, sed ad extrinsecum solum. i. locum: nec a mobili aliquid abiicit absolutum sed relationem tantum uel ubi. Igitur natura corporalis nata est a spiritali immediate moueri secundum locum: quod etiam in anima experiri licet: que corpus attingit ut motor medio locali motu cordis. Vnde & philosophi localem motum supremorum corporum intelligentis ascripserunt: & aug. dicit in .3. de tri. q̄ angeli adhibent semina corporalia ad effectus aliquos producendos quod nisi per localem motum esse nequit. ¶ Secundo. Nam quod potest maius, utiq; & minus possit oportet. Sed angelici spiritus & quidem etiam de infimis possunt maius. i. mouere celestia corpora, secundum philosophos & sententiam domini, dicentis uirtutes celorum in die iudicii mouendas. i. amouendas a corporum celestium motione. Ergo utiq; possunt minus id est mouere corpora inferiora. ¶ Tertio. Nam quod natura inferior potest utiq; superiorem posse licet altiori modo necesse est: ut ex dictis patet. Sed natura inferior. i. anima rationalis aliquod corpus inferius localiter mouet ad nutum: aut suum corpus immediate & p

illud alia. Ergo & angelus siue bonus siue malus. Et si dicatur quod
utiq; concluditur angelum posse mouere aliquod corpus ut mo-
bile proprium id est celum, & per illud alia, & non aliter: hoc nihil
est: quia angeli habentes mobile proprium & proportionatum, sunt
infimi: supra quos inumeri sunt (ut supra ostensum est) qui in moue-
do excedunt proportionem mobilis celestis: & consequenter non limi-
tatur ad motum celi, sed eis & celi & omnia corpora obediunt ad nutum
locali motu: ita tamen quod celum solum ad motum uno modo: quia alias or-
do nature euerteretur: alia vero. i. inferiora ad omnem partem sine de-
trimeto mouere possunt: modo totum unum elementum de loco suo non
mutetur: quod nequit quia sic huius ordo idem naturae a deo. ¶ Quarto. Quam-
to motor altioris est uirtutis tanto mobile ei proportionatum altius est
Vnde & apud philosophos motor sperae lune sperae solis superio-
re mouere nequiret: & sic de reliquis. Sed intelligentie sunt altiores
anima humana, que determinata est immediate ad corpus unum mo-
uendum humanum. Ergo intelligentie immediate mouere possunt hu-
manum & aliquid altius: & consequenter omnia inferiora humano.
¶ Quinto. Anima humana mediate uel immediate potest mouere omnia
inferiora uel ex toto uel in parte: & successive omne totum mixtum, et
turrim. Ergo a fortiori angelus est factus & altiori modo. ¶ Sexto
Namen idem factis litteris & christianis tractatoribus patet: apud quos dum
bius non est demon esse tante uirtutis, ut non unum modo uerum & mul-
tos homines simul & pene subito posset ad distantia loca portare: &
nil mirum, quia demones angelis bonis sunt in naturalibus pares: &
interdum maiores: cum de omnibus ordinibus ceciderint: & inter omnes su-
premus. Vnde & demon apud multos catholicos expositores, christum
ex deserto in templum & inde in montem excelsum portauit luc. 4. &
idem angelus bonus portauit abachuc dan. 8. Nec scriptura aut sapi-
entia ascribit hoc uirtuti dei: sed naturali angeli: que est in malis est.
Item cyrianus adhuc malus per demones iustina uirginem habere te-
tabat: nequiret quia signo crucis munita preualebat. Idem est in uita
beati iacobi per hermogene & phileto. Nostri est temporis magi cre-
bro ad longinqua loca a demone ferunt: quinimmo & alios seculum
uolentes per ethera in caballo fremente. i. in demone sub for-
ma caballi per aera uehunt, monitos primum ne crucis signo se-
munt: sicut & de scientia certa henri. in scripto. sic refert. Qui-
dam scolaris tunc nunc sacerdos frisingensis diocesis, adhuc

creditur uiuens, referre solitus erat semel se ja diabolo ad partes re motas per aera delatum . Alius quoq; sacerdos superest in obur dorum opido: qui illius cōsodalis existens dictam subuectionem corporeis oculis uidit , qualiter .s. clamans & eiulans sublatis in celū lacertis ferebatur: & hac ex causa. Congregatis .n. multis scolariis in ceruisie potagiis, concordarunt ut portator ceruisie nihil exoneret : unus ergo pro ceruisia conatus exire densissimam nubem in ipsa hostii apertioe statim offendit: qua territus statim rediit: & potum ferre omnino recusauit. Et si diabolus adesset respondit alius, potum afferam: & sic egressus, omnibus aliis uide tibus in aera subleuatus ferebatur, clamans & eiulans. Et in uisa beati petri de simone mago patet: quem quasi uolantem ex ca pitolio demones efferebant: quem petrus intelligens a malignis spiritibus portari, eos adiurauit per christi nomen ne illum defertent: & statim illis obedientibus christo, magus corruit. Quidam quoq; cuius nomen quia adhuc uiuit taceo: & qui inde conuersus habitum sancte religionis excepit: cum post uirginem quandam insaniret . eius ei copia promissa est a strigimaga, si se portari sineret ad ludum. Quo assentiente equus fremens per aera longe tulit, transeuntem terras flumina & loca que nunq̄ uiderat, & que deinde uisa recognouit: & uirgine similiter delata potitus ē: quis dei miseratione nunc peniteat . Et de huiusmodi experientie, infinite sunt: quas negare insanire est. Ex his uero sequitur: quæcūq; locali motu inferiorum corporum effici possunt, diabolus possit efficere: sicut potest domum aut urbē succendere: quia ignem ferre potest & admouere. Videatur etiam infra libro secūdo. capi. primo . puncto quinto & puncto octauo.

Punctum Quintum . Angelos etiam malos corpora posse assumere & in speciebus diuersis apparere . Primo . Nam que cūq; locali motu corporum inferiorum effici possunt, diabolus potest efficere sicut statim patuit. Eiusmodi autem est effectio corporis quod uideatur humanū uel leoninum, aut lupinum & eius modi . Nam huiusmodi corporum similitudo in figura & colore consistit: per motum autem localem fieri posse figuram nulli dubium: immo ipsam nisi per localem motum addendo, subtrahendo, mutando, aut disponendo fieri posse clarū est experientia testes

teste: similiter per motum locale induci posse colores testatur op^o
pictorum, per sua instrumenta corpora colorata admouendo. Igitur
in quacūq; specie possunt demones apparere. Et ulterius ut pa
tebit, possunt iste apparitiones fieri in sola fantasia. ¶ 2. Nam cum
spiritualis natura corpore superior sit, ab ea obedientiam habeat
oportet. Sed hāc nō habet q̄tū ad augmentū uel alterationē, sicut
nec q̄tū ad formatū susceptionē: ut patuit supra. Ergo eam q̄tum
ad motum localem habeat oportet: cū his solis motibus obediata
motu uero locali per condensationē & rarefactionē & applicatio
nem actiuorū naturalīū corpus omne figurari & colorari potest:
ut in nubibus de utroq; experimur: & cōsequenter angelus in om
ni specie apparere potest. Et de his apud diuinas litteras & catholī
cos tractatores nō est dubiū: quia angeli boni crebro leguntur in
diuersis formis apparuisse: & in eos teste paulo se transfiguratur an
gelus sathane: unde apud greg. in dia. moniali i forma perpulcre
et tenere lactuce apparuit: antonio uero in forma disci argentei, &
pueri parui & huiusmodi: & cuidā heremite in forma speciose pu
elle, adeo ut allectus ad nephādum actum se ultima dispositione
pararet: & tunc euauit & irrisit brutalem uirum, cui induxit uelle
et subtraxit posse coire. ¶ An uero huiusmodi corpora uera cor
pora sint: utiq; dicendū est q̄ sic ueritate figure & colorū (alioquā
exterioribus sensibus nō uiderētur) & ueritate alicuius nature cor
porae: quia sine subiecto accidentia illa. i. figura & color non subsi
sterent: nō autē ueritate nature quā pre se ferūt: ut. i. sint uera huma
na aut leonina aut eiusmodi corpora: alioquin nō subito interire
et in fumū resolui possent. ¶ Ex qua uero materia eiusmodi cor
pora sumant: dicendum est cōmuniter s̄m theologos q̄ nō ex ter
ra: quia nequirent statim resolui: neq; ex aqua eadem ratione: neq;
ex igne, quia tangentes urerent: sed ex aere. Cuius signū dixeris q̄
nōnulli huiusmodi corpora gladio perfodere aut tūcare annixi,
id nequiuertunt: quia partes aeris diuisi statim cōtinuātur. Aeris t̄m
nomine omnē uaporē q̄tūcūq; grossum intelligimus. Sicut uero
circa se eiusmodi corpora effingunt, ita & circa hoies possūt effin
gere: ut in diuersis speciebus & ipsi uideantur, aut etiā occultētur,
et reddantur inuisibiles. Cui ueritati etiā maior singēdo attestatur,
qui nube sepsit æneam.

Punctum sextū. Quid uero possint demones circa hoīes ex di-
ctis ostensurus dico multa. ¶ Primū. Angelus bonus hominē po-
test illuminare: ut apud oēs catholicos confessum est: nec in hoc
nos laborare oportet: maxime quia instituto nostro parū aut ni-
hil auxilii cōferri: angelus uero malus cū naturali uirtute ea possit
que & bonus hominē posset illuminare si uellet eius intellectū cō-
fortando: omnis enī uirtus inferior a superiore fouetur & uigo-
ratur, sed eius peruersa uolūtas istud minime patitur: quia cū uelit
hominis deceptionē, uelle nequit luminis intellectualis ei⁹ uigora-
tionē, que deceptioni repugnat: potest uero hominē docere ordi-
nando species intelligibiles ac imaginarias, tā bonus angelus bo-
no fine ut doceat q̄ malus malo fine ut fallat: unde in hoc iuuat
hoīem ut sciat dubitare: deī de uero eū deserit ne sciat iudicare: &
īde ī desperationē deducat: ut in scrupulosis facit. ¶ Secundū. De
uolūtate uero hoīs nihil dico: cū planū sit eā a creatura aliqua effi-
caciter in aliquid cogi nō posse. ¶ Tertiū. De hoīs uero fantasia
et sensibus. multa scribenda occurrūt. Nam euidentibus indiciis ex-
perimentisq; liquet, uirtute demonū hominib⁹ aliqua sensibiliter
ostēdis: quod equidē q̄q; per id fit, q̄ demones exteriora quedā
corpora humanis sensib⁹ exhibēt: uel q̄ preexistāt a natura forma-
ta uel que ipsi formatint per naturalia semina, modo iā explicito:
et in hoc nullū nisi insanis est dubiū. Dupliciter aut hoīm sensus
demones imutare & possunt & assueuerūt. Nam dupliciter sensus
imutatur: uel ab exteriori: ueluti cū imutatur a sensibili: uel īterio-
ri: quē admodū uidemus q̄ perturbatis spiritibus & humorib⁹, sen-
sus quoq; imutatur: lingua enī febrientis oīa amara sentit: quippe
que humore colerico plena sit. Frenetici etiā mirā se uidere putāt
utroq; autē modo sua naturali uirtute angelus cum bonus tū etiā
malus hoīm sensus imutare potest: quippe qui sensui exterius sen-
sibile aliquod pōt opponere, uel a natura uel a se formatū & extra-
ctū: sicut dū corpora assumūt: itidem pōt interiori spūs & humores
cōmouere, & ad fantasiā sensumq; cōmunē deducere, ex quib⁹ sen-
sus diuersimode imutantur: que oīa ex prioribus liquent: cū natu-
rali motu rerū inferiorū effici possint: ut liquet. Potest aut angelus
interq; & lucis & sathane sua naturali uirtute hoīs fantasiā moue-

re: quod equidē sic ostēdi pōt. Nā supra mōstratū est: q̄ q̄rū ad lo-
calē attinet lationē āgelo ad nutū nā hec corporalis oblequitur.
Que ergo locali corporū motu effici possunt, siue spirituū siue hu-
morum: uirtuti naturali angelice etiā demonū subsint necesse est.
Apparitiones autē imaginarias locali motione humorū atq; spiri-
tuū aliquando posse fieri perspicuū est: unde in eo libro quē de
sensu & uigilia aristoteles edidit, apparitionis somniorum causam
redditurus dicit. Cum dormierit animal: descendente plurimo sā-
guine ad principium sensitium .i. sensum communem: simul de-
scendūt motus. i. impressiones ex motionibus sensibilibus relicte
que in spiritibus sensualibus conseruantur, & sensituum principi-
um mouent: sic ut apparitio quedam fiat, acsi tūc a rebus ipsis ex-
terioribus immutaretur sensituum principium: & tāta esse potest
humorum spirituumq; commotio: ut etiam uigilantibus eiusmodi
apparitiones fiant: sicut in freneticis & melanconicis patet.

Quemadmodum igitur per naturalem humorum motionē hoc
agitur: & qñq; etiā hoīs uolūtate, uolūtariē imaginantis priora uis-
sita etiā idē fieri pōt boni maliq; āgeli uirtute: & qñq; quidē cō-
alienatione ab exterioribus sensibus: qñq; etiā sine ea. Nec tamē
predictis obstat q̄ de rōe fantasie uidetur eē motus fact⁹ a sēsū: ut
patet ī libro de aīa: & sic uidetur ei repugnare q̄ fiat p̄ imutationē
angeli. Dico enī q̄ p̄ncipiū fātasiē a sēsū est s̄m actū: nō enī imagi-
nari possum⁹ q̄ ullo modo nō sēsū⁹ uel s̄m totū uel s̄m partē, ceu
cecus nat⁹ colores imaginari nequit: aliqñ tñ act⁹ fantasie mouēte
diabolo excitatur p̄ ip̄ressiones p̄ a sensu factas & seruatas iteri⁹.
¶ Nec secundo q̄ angelus non potest imprimere formas in ma-
teriā sensibilē: & cōsequenter nec que sunt in imaginatione que
sicut spiritualiores ita nobiliores quoq; sint oportet. Dico enī q̄
angelus imaginationem transmutat: non quidem imprimendo
formam nullo modo prius impressam uel sensatam: nō enim ad-
ducere posset cecum, ut de coloribus haberet fantasmata: sed hoc
facit per motum localem spirituum et humorum.

¶ Non obstat etiam q̄ in uisione imaginaria, homo rerum simi-
litudinibus quasi rebus ipsis adheret: quod est decipi: & conse-
quenter hoc ab angelo bono esse nequit: consequenter autem

nec a malo. Dico enim q̄ angelus eiusmodi uisionem causans aſi
quando etiã intel. eſtũ illuminat de uifis. conſequẽter autem nec
deceptio incidit: qñq̄ uero eius operatione ſolum imaginarie ſi-
militudines apparent: nec tamen ab angelo cauſatur deceptio, ſed
ex defectu intellectus eius cui talia oſtenduntur: ſicut nec xp̄us de
ceptionis cauſa fuit, multa turbis in parabolis proponens. ¶ Sed
cõtra uidetur q̄ demõ hoĩm ſensus preſtigioſis apparitionib⁹ lu-
dificare nequeat. Illa enim forma que uidetur (ut dum quis aſpi-
cit in aqua uel in igne & huiusmodi: ut dũ homo uidetur equus)
alicubi ſit oportet. Non autẽ poteſt eſſe in ſenſu: quia ſensus ſpecie
non habet niſi a rebus acceptam: nec iterũ poteſt eſſe in re que ui-
detur, ſic q̄ mulier uideatur equa: quia due forme ſubſtãtiales nõ
poſſunt eſſe in eodem: & preterea res illa uideretur talis ab omni-
bus: nec iterũ in aere circumſtante: qui ſuſceptibilis figure non eſt,
nec ſemper unus idemq̄ manet circa rem illam. precipue quando
mouetur. Ergo uidetur q̄ eiusmodi ludificationes per demones fi-
eri nequeant. So. Forme que uidentur in preſtigiis, nõ niſi in ſen-
ſu ſunt: quod tñ dupliciter eſſe poteſt opere demoniorũ: primo ut
ſpecies que ſunt i theſauro imaginationis ſeruate, demonis inter-
uentu ad organa ſenſuũ defluant: ueluti contingit in ſomno: exce-
pto q̄ ad organa exteriora nõ attingũt, quia ſunt ligatæ: unde qñ
ſpecies ille ſensus exterioris organa contingũt, uniũtur acſi eſſent
res preſentes extra, & actu ſentirentur. 2. eſſe poteſt ex immutatiõ-
e organorũ: quibus imutatis fallitur iudiciũ ſensus: ſicut patet in eo
qui guſtum corruptum tenet: cui omnia uidentur amara: quod de-
mones facere poſſunt uirtute quarũdam rerum naturalũ: ſicut ad
euaporationẽ fumi herbe cuiuſdam trabes domus ſerpentes uide-
tur, & multa eiusmodi experimenta inueniuntur.

¶ Ex dictis reddi poſſe rationem omniũ mirandorum
effectũ demonũ & ſtigmagazũ. Ca. ultimũ epilogaſ.

Am ex dictis ergo epilogando oĩum effectuum malefi-
corum ſtigmagazum, incantatorũ & eiusmodi ratio
in genere facile reddi poteſt per puncta nonnulla. ¶
¶ Punctum primum. Maleficiũ a malefaciendo dicitur

(ut ipsum nomen sonat) malum alicui illatum & cōsequēter iniu-
stum dānū importat: dānū enī iuste illatū nō est malū simpliciter:
sed huic uel illi. Tripliciter ergo maleficiū dī: primo rerū dānū uo-
lūtariū & iniustū. 2. dānū persone iniustū & uolūtariū: si enī nocu-
mentū preter propositū inferatur (ut quia iudex ex imperitia male
iudicauit: uel e domo aliqd eiectū est quod nocuit) nō quidē ma-
leficiū, sed quasi maleficiū est. in sti. de oblig. que ex qua. delic. per
totū. 3. dānū persone iniustū illatū a diabolo per hominē uel in-
stante homine: a quo maleficio uisitatius quis maleficiatus dicitur
si patiatur: & maleficus uel malefica si illud diabolo medio fieri
curauit pacto expresso uel tacito incidēte. Ad hoc aut. 3. modo di-
ctū maleficiū signū federis inter maleficū & diabolū pertinet: qđ
signū & ipsū dicitur maleficiū: ut infixio gladii uel gladius infixus
infra circulū, plumarū inuolutio, imago cerea acubus confixa &
eiusmodi. Ad hoc etiā maleficiū reducitur oīs diuiniatio & incan-
tatio & oīs alligatura: ut. 26. q. 5. nec mirum.

¶ Pūctū. 2. Ad quid se diabolica sapiētia extēdat, et si ex dictis p: 3.
epilogando tñ ex diuo tho. 1. q. 64. ar. 1. ad 5. et 2. di. 18. q. 2. ar. 1. et 3.
cōtra ca. 154. dico qđ demones tripliciter norūt ueritatē: per natu-
rā reuelationē & experiētiā. Et per experiētiā quidē norūt inclina-
tiones hominū & superandi modū: dicēte cipri. qđ diabolus oīa tē-
tandi genera, insidiasq; dei; ciēdi, usu ipso uetustatis edidicit. Expe-
riētia tñ ibi sumitur iproprie & equiuoce p notitia rei singularis
quacūq;. Per reuelationē uero cognoscūt q̄tū deo p se uel bonos
angelos reuelāti placuerit. Per naturā uero ut liquet. 1. q. 89. ar. 3. et
q. 109. ar. 5. et ueri. q. 2. ar. 4. et. 2. cōtra ca. 97. a principio sue īstitutio-
nis demones statim norūt p species innatas oēs rerū species spiritua-
les & corporales a deo pductas: p quas etiā species quisq; eorū ac-
tu cōsiderās naturā speciei simul distincta cognitione oīa eius indi-
uidua nouit: ut simul oēs hoīes qui fuerunt & sunt, & oēs leones,
et sic de aliis: ut etiā patet. 1. q. 57. ar. 2. et. 2. di. 3. q. 3. ar. 3. et 2. cōtra
ca. 98. Ex quibus liquet qđ quilibet demon etiā minimus nouit
omnes angelos bonos ac malos & uirtutes eorum. & idem de om-
nibus celis & stellis ac cōstellationibus & aspectibus & influxibus
earum: et de uolucris & pscibus & bestiis & reptilibus & arbor-
ib⁹ & plantis ac seminib⁹ earū; & de lapidib⁹ metallis & elemētis.

Punctum Tertium. Ad quid uero se extendat diabolica potestas quum ad motum corporum, etsi ex dictis patet: epilogando tamen et obiter ex diuino thomae prima. q. 105. ar. 1. et q. 110. ar. 2. et 3. & 4. & q. 114. et q. 117. et 2. di. 7. q. 3. ar. 1. et 3. contra ca. 103. dico tria.

Primum. Angeli mali ut de bonis taceamus nequeunt naturaliter aliquam imprimere formam in aliquod susceptiuum: quod de corporalibus intellige primo. cuiusmodi sunt forme substantiales et accidentia corporum: secus de spiritualibus, quia possunt illustrare fantasmatasimo etiam intellectum absolute, licet non ex suppositione iniqui sui finis: licet non sit ibi proprie impressio luminis sed uigoratio et secundo intellige de formis habentibus esse per modum quietis: secus per modum transeuntis etiam in corporalibus: possunt enim mouere localiter: consequenter autem illam imprimere formam ad quam localis motus sequitur: que impressio quedam est non durans.

Secundum. Angelis malis quantum attinet ad motum localem omnia corpora inferiora obediunt ad nutum, ut probatur ubi supra: ita quod sicut humana anima se habet ad mouendum unum corpus solum sibi unitum, ita spiritus illi tanquam nobiliores & eleuationes se habent ad mouendum inferiora omnia: eo excepto quod terram totam aut aliud elementum mouere nequeunt: & idem dicit mal. q. 16. ar. 10. ad. 8. quippe hoc esset nature ordinem euertere: posset tamen mouere turrim aut montem. **S**ed contra hoc. Nam idem est motus glebe et totius terre. 4. phy. ergo potens mouere unum potest mouere & reliquum. So. Negatur consequentia: quia unum mobile est ei proportionatum, non reliquum.

Tertium. Angelus malus naturaliter tanta celeritate moueri potest, ut tempore imperceptibili ab oriente in occidentem et a celo in terram moueri possit, & e contra: nullo medio pertransitorum cum suum moueri sit suum operari: quod est successio contactuum rerum circa quas mouetur. eo scilicet modo quo nostra imaginatio a mediolano parisiis transit non imaginato lugduno: ut patet. 1. q. 53. potest etiam moueri continue, transeundo medium. Consequenter autem potest aliquod corpus celerrime deferri: modo illud celeritatem motus patiat. Ex his uero tribus sequi-

tur demonem posse facere quecumq; locali motu effici possunt,
aut per motionem uirtutum actiuarum que sunt in tota natura:
ut pluuias uentos & eiusmodi:& similiter condensare aerem & il
lum figurare:& in eo apparere in forma uiri aut mulieris aut be
stie & huiusmodi:ut experimenta multa & sancti docuere,

Punctum quartum. Ad quid uero diabolica potestas specia
liter circa hominem se extendat q̄tum ad animam, corpus, substā
tiam ac famam, etsi ex dictis iam liquet: epilogando tamen ex di
uo tho. in locis citandis dico multa. Primum. Angelus bonus
in nostrum intellectum naturaliter potest imprimere. 2. di. 8. ar. 5.
ad sextum. 12. q. 80. ar. 2. 22. q. 172. & 3. cōtra ca. 154. quod tamen nō
est imprimendo formam uel lumen nouum, sed nostrum lumen
uigorando. secundo ubi supra, & ueri. q. 11. ar. 3. ad tertium. angelus
uero malus in nostrum intellectum non potest imprimere: ut li
quet in locis precitatis: quod tamen nō intelligitur absolute: quip
pe cum hoc naturalem proprietatem angelicam consequatur, bo
nis & malis angelis cōgruat oportet: intelligitur autem ex suppo
sitione sui iniqui finis & sue inique uolūtatis: ut dictum est. potest
autem malus hominem priuare usu rationis. 12. q. 80. ar. 3. quippe
qui potest humores & spiritus omnes hominis ad caput deduce
re: imo organa sensus de capite posset auferre si permetteretur.

Secundum Demon nostram potest immutare uoluntatem: nō
equidem directe mouendo, uerum suadendo exterius & concitā
do passiones mal. q. 16. ar. 11. **T**ertium. Tam boni q̄ mali angeli
agunt possibiliter in nostra fantasmata applicando suum lumen,
illaq; ordinando. 2. di. 2. et 12 q. 80. ar. 3. quod malus quidem ange
lus non ea intentione facit, ut homo ad intelligendum iuuetur &
illuminetur: sed ut noxi dubitationes percipere quas dissoluere ne
queat: ut in scrupulosis aut rectius grupulosis accidit: qui subtilissi
me quidem dubitant, ineptissime uero soluunt & diiudicant, nul
lum pene iudicium in propriis habentes.

Quartum. Demones hominem ad peccatum aliquod effica
cissime nisi reprimātur inclināt operādo interius. s. in fantasiam
& appetitum sensituum. 12. questione. 80. ar. 2. mal. questione. 16. ar.

11. quod intellige quia per motum spirituum in quibus sunt fantas-
mata, illa ad imaginationem deducunt: que uel alliciant concupiscen-
tiam uel irascibilem concitent: & inclinare possunt intellectum ad
iudicandum et nolentem ad uolendum illud quod ad peccati pa-
trationem conducit. Adde uero quod existentes in homine spiritus mouere
possunt, & per eos concupisceniam excitare. Adde similiter quod etiam
per exteriora ad idem tripliciter inducunt: primo exterius suadendo:
sicut christo tentator affuit, in humana forma loquitur: & sanctis; non
nullis in forma iuuenularum blandientium usque ad barbe atrectatio-
nem, & deteriora itidem. 2. aliquid exterius ostendendo fictum: ut an-
thonio argenteam mensam, moniali lactuca, & aduentibus ludum eius
uiros & feminas & ioca carnalia: aut certe ostendendo aliquid ue-
rum, ceu ecclesiam aduenti procurando occisum dilecte femine
aut quod aliquid turpe aut uideat aut certe audiat. 3. aliquid extrinse-
cum corpus intromittendo: quippe qui cum ad nutum possit corpo-
ra mouere localiter, homine dormiente uel alias in stomachum no-
strum inferre potest quod iram aut quod concupisceniam moueant: puta aroma-
ta, uinum, tubera, & eiusmodi. ¶ Quartum. Demon omnes hominis sensus cum
interiores tum exteriores imutare potest. 1. quod. 111. ar. 3. et 4. ueri. q. 1. ar. 3.
q. 17. ar. 8. po. q. 6. ar. 3. ad. 3. mal. q. 16. ar. 1. ad. 16: quod intellige sic &
eo modo ut etiam homo decipiatur, aliter re apprehensa quam sit: quod
equidem fieri posset multipliciter. ¶ Primum ex hoc quod ex aere corpora
format, ostendens quod uere non sunt: sicut aliquos terruit aliquando sub for-
ma draconis: & monialis apud gregem credidit se manducare lactu-
cam, & erat corpus aereum. 2. applicando per motum localem actiua
quedam naturalia, que hoc possunt: sicut apud diuum thomam quedam her-
ba fumigans trabes facit apparere serpentes. 3. reducendo spiritus qui
in homine sunt ad fantasiam & eam suo modo immutando (& con-
sequenter etiam sensus: ut de prestigiis dictum est) ut apparet in fre-
neticis, arrepticis & insanis. 4. per aoristiam uel aorastiam: que ceci-
tas est, qua celantur nobis non omnia sed quedam: sicut oculi di-
scipulorum euntium in emaus tenebantur ne christum cognoscerent
potest enim graphio quem queris pretendere cartam: aut tabule
cui insidet supra ponere aliam similem in qua non sit graphius: & strigi-
mage pretendere formam bouis: & reliqua. ¶ Sextum. Potest etiam
demon in corpus humanum infirmitates inducere: ut patuit in iob:
que repete

quem repente ulcere pessimo toto corpore percussis infirmitates
in q̄ omnes, que medio inferiorum corporum possūt inferri: quip
pe qui omnium eorum uirtutes norit: & ea omnia corporibus hu
manis possit admouere. ¶ Septimū. Potest etiam in facultate no
cere: ut patuit in iob: quem subito accepta licentia omni facultate
priuauit, & res omnes penitus ademit: & itidem nocere potest in fa
ma: quippe qui sumere potest humanā speciem, & obloqui & cal
effingere in quibus deliquere uideamur: sicut sub lecto cuiusdam
sancti uiri in forma puelle latuit: ut ibi inuentus illum infamie no
taret: quod & fecit: licet deus occurreret. ¶ P̄sum quintū. Quid
uero cupiat diaboli iniqua uoluntas, etsi iam ex dictis liquerit: tamē
obiter ex diuo tho. dico multa. Primū. Liberiū arbitrium demo
num in malo firmatum & obstinatum est: nec ad bonum regredi
aut uult aut potest mal. q. 16. ar. 5. ueri. q. 24. ar. 10. unde omnis mo
tus liberi arbitrii eius est inordinat⁹ ueri. ubi iam. ar. 11. quippe qui
in ordine ad suum malum finē uult quecunq; libere uult: & letali
ter peccat in omni sua uolitione. l. q. 64. ar. 2. ad quintū. 12. q. 89. ar.
4. et 2. di. 7. et si quem habet naturalē uoluntatis motum in bonū
illum mala electione deprauat. ¶ Secundū. Animas defunctorum
se esse perue. si demones fingunt: ut uiuētes ad sui familiaritatem
alliciant, & inde seducant. 1. q. 89. ar. 8. ad secundū q. 117. ar. 4. mal.
q. 16. ar. 1. ¶ Tertiū. Similiter per mendacia & uanas superstitio
nes aduocati ueniunt, ut homines talia credant. po. q. 6. ar. 10. ad
octauum. ¶ Quartū. Et similiter alliciuntur aut se allic: fingunt, di
ueris generibus herbarum, animalium. carnū. ritūū: ut signis ali
quorum sibi placentium: non ut rebus sibi placentibus. 1. q. 115. ar. 5.
ad tertiū. & po. q. 6. ar. 10. ¶ Quintū. Et similiter ad inuocationē
diuine uirtutis adueniunt: ne a participatione diuine iustitie omni
no exclusi uideantur. po. q. 6. ar. 10. ad quintū. ¶ Sextū. Et similiter
licet celestibus orbibus nō sint subiecti: sub certa tamen constella
tione uocati adueniunt: ut uel decipiant & in errorem inducāt hu
manū genus: uel a superioribus demonibus coacti. 1. q. 115. ar. 5. &
po. q. 6. ar. 10. & quol. 2. q. 7. ¶ Septimū. Et similiter a uirginibus uo
cati ueniunt: ut homines in diuinitatis sue opinionē adducāt, qua
si munditie sint amatores. po. q. 6. ar. 10. ad quintū. ¶ Octauū. Et si
militer per nigromanticos aduocati & rogati aut etiā iussi inferio

res sibi demones corporibus alligant: puta anulis & gemmis uel
ampullis & eiusmodi. 2. quol. questione secunda articulo primo: &
quol. 3. q. 1. articulo. 1. quod ideo faciunt uel quia illos odiunt (est
enim inter demones odium crudele. 1. q. 109. articulo secundo ad
secundum. 2. di. 6. arti. 4. licet in oppugnandis nobis omnes con-
sentiant & concordent) uel ut nigromanticos lucifaciant: unde
& superiores curant arrepticios, inferiores ab eorum corporibus
expellentes, non tamen ab animabus. 3. q. 43. arti. 2. ad tertium
quod scilicet faciunt eadē ratione ut eos homines qui eos ad hoc
inuocant lucrentur aut alios. ¶ Decimum. Et similiter in lune
augmento, amplius lunaticos uexant. ut lunam infamie notent:
quasi scilicet malam dei boni creaturam: & rursus quia tunc luna
fici ad patiendum aptiores sunt. ¶ Undecimum & ultimum.
Demones omni ingenio & uirtute homines a salute auertere nitū-
tur. 16. q. 2. uisib. & hoc ratione multiplici. ¶ Primo quidem quia
usq; ad iudicii diem in summo sua pena non est: crescit enim ac-
cidentaliter semper: tunc uero in summo erit: & omnes qui iam
in mundo hoc ad nostrum exercitium versantur ad ima profundi
detrudentur: unde iudicium dei futurum timent: quod quia erit
electorum numero completo, omnibus uiribus adnituntur ne
completeatur: qui tanto tardius complebitur q̄to pauciores saluan-
tur: idēq; homines damnari curant. ¶ Secundo quia inuidē ho-
mini: consequenter autem de bonis eius cruciantur: unde ut dici-
tur in di. ca. uisib. demon satis dolet & erubescit charitatem quam
in celo nequiuit habere, homines constantes ex lutea materia
tenere in terra. Hec ibi.

¶ Punctum Vltimum. Tam ex dictis in genere ratio dari po-
test & causa omnium mirandorum effectuum damnabilis creatu-
re. siue angelice siue etiam humane per multa obiter dicta. Pri-
mum. Homines diabolici qui ope demonis miranda operantur,
omnes cum diabolo aut expresse aut tacite pacta iniere: ut augu-
testatur: & expresse quidem, quando pacti sunt ut in suffragium
uocatus adsit: uel quando expressa intentione effectum sui operis
a diabolo expectant. ei sacrificantes uel thura ponentes & eiusmodi:
tacite uero dum quedam faciunt aut noxia aut leuia ad quorū
satisfactionem sathanas operari consuevit, in quibus effectus non ex-

peccatur a deo sed a fortuna uel diabolo uel quocumq; modo eue
niat. ¶ Secundum. Eiusmodi effectus uniuersi q̄tum nunc
sapio, saluo iure calculi melioris ad quinq; reducuntur: & hi sunt
aut diuinationes in primis uel prestigiose uel quomodolibet fa-
cte: aut infirmitates secundo & damna: aut. 3. sanationes: aut quat-
to false apparitiones: aut quinto omnis effectus mirabilis & iu-
dicio vulgi creature impossibilis. Tertium. Quantum uero
ad diuinationes attinet dictum est quomodo demones possint
futura aut scire, aut etiam docere: presentia autem occulta nobis,
omnia norūt, exceptis cordium deliberatis cogitationibus: unde
consilia principum & omnium hominum tractatus & corporū
dispositiones, thesaurusq; & cuncta sub terra latentia norūt: &
breuiter cogitationibus dumtaxat exceptis omnia que aut sunt
aut fuere noueunt: nisi prohibeātur a deo: sicut apud diuum tho-
mam prohibiti sunt beate marie uirginitatem scrutari. Et de pre-
dictis omnibus diuinare per certitudinem norunt: & coniectura-
titer de his que a presentibus deriuantur: puta q̄ tale bellum erit,
uipote qui norint regum consilia & qualitates: & q̄ talis uincet
uipote qui sciant militum uires: & de presentibus etiam distanti-
bus, quia ea norunt & subito nunciant. ¶ Quattum. Quan-
tum uero ad morbos & sanitates attinet: patet q̄ omnia nocua
& proficua remedia demon norit, & genus omne medicine ac
ueneni & nociui: & ea repente a partibus etiam longissimis & ab-
ditissimis afferre & admouere corporibus, etiam inuisibiliter siue
sub specie aliena potest: & interius per os aut aliter inferendo, dū
homo se aut bibere aut aliud aliquid sumere putat, medetur. Et
hinc est q̄ anus carminatrix & omnis incantator morbos mirabi-
liter etiam a iumentis curat: mirabilis enim est medicus iste qui
ei cooperatur occulte ex pacto tacito uel expresse: & idem de sa-
natione iudiciū est: cum oppositorum eadem sit ars & disciplina.
¶ Quintum. Quantum uero attinet ad apparitiones, iam ex di-
ctis pateat: q̄ per aeris condensationem possunt quam maluerint
oculis speciem ostentare aut etiam abscondere, speciem alterius
rei pretendendo: ueluti abscondere aureum, superiecta specie papi-
ri: & eiusmodi: licet interdum diuina prouidentia eos aliter q̄ uel-
lent apparere cogat: sicut eue coactus est serpentis speciem pre se

ferre: ut uel sic horreret. Vnde teste diuo thoma super iob, frequenter in bestiarum figuris uisuntur: quibus eorum uitia deo uolente detegantur & pateant. ¶ Sextum. Quantum uero ad mirabiles effectus attinet (cuiusmodi est acus euomere, clauos, pilos, ossa magna, uel q̄ plume sint ingeniosissime cōserte & huiusmodi) patet quoniam modo fieri queant: quia aut ista sunt illusiones, ut ea uideantur que uere nō sunt, siue per naturalia actiua ad mota ista sint facta, uel aorasiā, aut aeris condensationem & colorationem: aut si uere res sunt ipse diabolus locali motu rerū ista inuisibiliter efficit, et inde uisibiliter ea pandit: & ualde magna per foramen paruū interdum educēs: quippe q̄ ad libitum ea in partes diuidit & reunit: cum eiusmodi & partes eorum ad nutum localiter moueat: ut superius probatum est.

Tempestates quoq̄ & procellas
oēs aliquorum motu locali
potest efficere: ut liquet
ex dictis.

¶ Finit liber primus de strigimago.

De strigimagarum demonumq; mirandis
Liber Secundus.

De intellectu capituli epi .26 q .5.
Capitulum Primum.

Xpleto iam diuino munere libro primo,
de principiis & causis mirandorum, que
damnate creature demones & strigima-
ge operantur, iam secundo manum ad-
moueamus tempus urget: specialius de se-
cunda strigimagaru & actis eius ac remediis
loquuturi. In primis autē intellectu capi-
tuli episcopi. 26. q. 5. unde hic paruus co-
dex occasionem sumpsit, dare oportet: qd̄

multis punctis fiat necesse est.

¶ Punctum primum. Verba dicti capituli ad propositū nostrum
oportuna. Illud etiam non est omittendum, q̄ quedā scelerate
mulieres retro post sathanā conuerse, demonū illusionibus & fan-
tasmatis seducte, credunt se & profitentur cum diana nocturnis
horis dea paganorū, uel cum herodiade, uel cum innumera mul-
titudine mulierū equitare super quasdā bestias, & multarum terra-
rum spacia intempeste noctis silentio pertransire: eiusq; iussionib⁹
obedire uelut domine: & certis noctibus ad eius seruitiū euocari.
Sed utinā he sole in sua perfidia periissent: & non multos secū ad
infidelitatis interitū pertraxissent. Nā & innumera multitudo. hac
solum opinione decepta, hec uera esse credunt: & credendo a recta
fide deuiant: & errore paganorū inuoluuntur: cū aliquid diuinita-
tis aut numinis extra unū deū arbitrantur. Quapropter sacerdo-
tes per ecclesias sibi cōmissas, populo dei omni instantia predica-
re debent, ut nouerint hec oīa falsa esse: & non a diuino sed a ma-
ligno spiritu talia fantasmata, mentibus fidelium irrogari arbitra-
mur. Siquidē ipse sathanas qui transfiguratur se in angelū lucis, cū
mentē cuiusq; mulieris ceperit, & hanc per infidelitatē sibi subi-
gauerit, illico transformatur se in diuersarū species personarū atq; si

militudines: & mentē quā captiuā tenet, in somniis deludens, modo leta modo tristia, modo cognitas modo incognitas personas ostendens per queq; deuia deducit: & cū solus spūs hoc patitur, infidelis hoc nō in aīo sed in corpore euenire opinatur. Quis enī in somniis & nocturnis uisionibus non extra seipsum educitur: & multa uidet dormiendo que nunq̄ uigilando uiderat? Quis uero tam stultus & hebes sit; qui hec omnia que in solo spū fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cū ezechiel propheta in spū non in corpore uiderit. & paulus nō audeat dicere se rapū in corpore. Omnibus itaq; publice annunciandū est: q̄ qui talia credit & his similia fidem perdit: & qui rectam fidem xpi non habet, hic non est eius sed illius in quē credit. i. diaboli. Nam de domino nostro scriptū est: omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturā, aut in melius aut in deterius immutari: aut trāssorari in aliā speciē, uel i. aliā similitudinē, nisi ab ipso creatore qui omnia facit, & per quē omnia facta sunt. procul dubio infidelis est, et pagano deterior. hec ibi: pro quorū notitia illud scito errorem fuisse paganorū, ex hominibus fieri heroas si boni essēt meriti, alias demones qui essent lares, larue & manes: ut per aug. liquet. 8. de ci. de. ca. 11. de quo uide mal. q. 16. ar. 1. i. corpore et. 3. cōtra. cap. 106.

Punctū secundū. Secta strigarū simul & maleficarū (quam strigimagarū diximus) ea non est de qua in dicto capitulo episcopi, mentio habetur. Differt enim hec ab illa, primo q̄tum ad credere. Nam illa quidē primo credebatur aliquā mulierē (puta aut dianā aut herodiadem) uersam in deam: & consequenter esse spiritū bonū, et habere aliquid numinis: & secundo se uocari & super bestias duci ad seruitiū deę cuiusdam: & tertio q̄ una creatura ab alio q̄ a uero deo mutaretur in aliā creaturā uel speciem eius: puta mulier in deā uel hō in speciē canis: que tria in textu patenti & quarto q̄ talis dea est spiritus bonus, que quattuor sunt contra fidem: ut ex littera patet. Secta autē strigimagarū nullū horū credit: sed spiritū eis apparentē diabolu scit esse & fatetur: q̄q̄ aut uoluptatis gratia aut desperatione ei se subiicit: sequenter autē credit illū non esse hoiem uersum in deam bonā: nec se ad alicuius deę seruitiū uocari: nec creaturā unam mutari in aliā deam aut spūm bonū. Cōueniunt tñ q̄tum ad credere in aliquo: quia & strigimaga: secta aliqui de

ludatur uel deludī pōt (sicut & alii homiues) ut credat in corpore fieri quod in solo spiritu fit .i. imaginatione uel sensu. non tñ illudirur in intellectu : ut in sequentibus patebit. Differunt. 2. q̄tum ad operari : quia illa non negat exp̄ esse fidem aut conculcat crucem uel abutitur sacramentis , aut admittit maleficia , ut secta strigigarum : immo que agit, sub specie & colore boni agit : putans spiritui bono deferuire : ut patet in textu. Conueniunt uero : quia nō te solaciantur ambe cum diabolo uere : licet una scienter, alia nō ; uerū credens eum spiritū bonū. Vnde ista secta non est illa. Quod etiam tenuerūt duo solennissimi iuris utriusq; doctores, dñs aug. boca. de fauiliano in quodam suo cōsilio : & dñs io. grassus q̄ hoc sustinuit taurini : & senserunt de hac strigimagarum secta nihil in sacris canonibns haberi : quod etiam sensit inno. 8. qui in bulla (de qua forte infra in principio tertii libri) hanc sectam nuper exortam astru i : id est circa annum domini. 1404.

¶ Punctū tertiu. Eisi uero hec & illa secta & in credere & in operari cōcordat quoquo mō : nō tñ adeo ut utraq; in di. ca. epi. simul dānetur & reprobet : cū dicat : qui talia & his similia credit , fidem pdit. Nā eiusmodi secte in tribus assimilant gñe : & in unoquoq; illorum generū sp̄e distant .i. heresis superstitionis & illusionis. Quantū ad primū. n. & si ambe sunt in gñe heresis, specie tñ distinguuntur : quippe illa credebatur aliquid numinis extra deū esse, uñ est heretica proprie, nō aut scda : quia nihil hereticū credit : facit tñ q̄ sapiūt heresim : q̄ppe q̄ adorat diabolū, crucē p̄culcat, fidē negat ore & si nō corde : uñ est heretica p̄sumptiue : quia ei quē diabolū credit diuinos honores exhibet : & p̄terea ista a fide apostatat , cū totū neget : nō at illa, cū exp̄ssio uerbo fidē minime abneget. Quātum ē ad gen⁹ sup̄stitionis qd utriq; cōe est, differūt sp̄e : quippe illa est in sp̄e fironū : in illis. n. demō loquebat & mirāda faciebat : ista uero cū hoc complectatur & pene omnē aliā speciem superstitionis , superaddit maleficioū crimē : unde etiā cōposito nomine exprimitur : q̄q; etiā non plene. Quantū ad tertiu. i. illusionē etiam specie discernuntur : quia illusio illius usq; ad intellectū pertingebat , ut crederet falsa de fide : nō autem istius (ut dictum est) uerum potius omnis istius illusio in sensu exteriori uel interiori consistit : qui equidem sensus iudicat aliqua esse caballos aut hircos :

uel alias bestias & sunt demones in corporibus aereis, ut eorū iudicat intellectus: & aliqua eorum sensus iudicat esse uiros aut feminas & incubi aut succubi demones sunt: & eiusmodi. Quod autē dicitur de altero similitum non ea ratiōe qua simile sed qua diuersum; de reliquo non procedit: cuiusmodi est illud & his similia: quia illud de secta illa dicitur quantum ad rationem speciei, in quantum extra deum aliquid numinis credit: in quo ab ista differt: non autem ratione generis, in quo congruunt ambe. Et si instetur hoc dici de locali motione in qua conueniunt: illud utiq; non est uerum: de quo dicit infra puncto septimo.

Punctum quartum. Strigimagas ad diabolicū ludum realiter & incedere & deferri posse planum est. Nam eas incedere posse probate superfluum est, cum ludus est prope: & de facto oēs de quibus in. 2. ca. primi libri dictum est, suis pedibus ludum adiere diabolicū: posse uero eas a diabolo ferri, iam ex his liquet. que libro primo cap. penul. ex philosophia & sacris litteris ac tractatorib⁹ citata sunt: & in hoc de possibili p̄sentiant omnes: quippe angelicis spiritibus cum bonis tum etiam malis, ad nutum quantum ad motum localem attinet inferiora corpora obsequuntur s̄m aug. & theologos uniuersos: eodem modo quo humane aut brutali aīe corpora propria obsequuntur, modo non cohibeantur a deo: unde & magi in hoc opere demonum frequēter utuntur: ut historie docent. Immo demones apud ur̄lie. hominē etiam inuitum localiter ferre possunt, nisi comprimantur a deo: sicut de quodam puero nobili & monacho pet. da. et uincen. in spe. refert li. 26. ca. 63. q̄ cum uespere in cella quieuisset mane in pistrino clausis ianuis inuentus, requisitus de negotio dixit a quibusdā hominibus ad conuiuū magnū se deductum fuisse: ubi epularum omnium delicie uidebantur, qui eum manducare coegerunt: & illum deinde per superiora pistrino intulerūt. Guilel. quoq; in ultima parte de uniuerso, demonem dixit posse puerorum translationem facere, unum pio alio supponēdo, uel etiam deo permittente demone pueruli locum tenente. Cuius rei signū dixeris, q̄ eiusmodi acherūtinos pueros uix quatuor aut quinque mulieres lactare sufficerent, semper eiulantes & nūq̄ pinguescentes: quod interdum ex blasfemiis uiroꝝ aut uxorū deo permittente euenit: ut cū dicunt, uellē diabolū portares & eiusmodi.

Punctum

Punctum quintū. Defacto uero ad diabolicum ludum strigimagine an semper aut nunq̄ aut aliq̄ tm̄ realiter eāt, aut portēntico q̄ interdū realiter suis pedibus adeunt ludū, q̄n est propert de oibus supra in primo libro recitatis liquet: & stultum est dicere q̄ iuerint in spiritu, cū dicant se tali hora iuisse anteq̄ ierent dormitum, & rediuisse tali nisi forte dicatur q̄ in suo sensu & uigilia immo in tortura posite quod somniarūt credant fuisse in re: quod est insanire. Nec est uerū hoc accidisse mulieribus de secta alia de qua in ca. epi: ut patebit puncto sequenti. Aliquando autē deferūtur in spū. i. fantasias: & hoc ut ipse fatentur, tūc est q̄n personaliter adire ludū nolunt, cupiunt tamen ea scire que fiunt in illa cōcio: nec tunc. n. cum certis obseruationibus dormitū uadunt, ponentes se ad latus sinistrum mariti in noīe omnium diabolorū: qui illis ostendunt que fiunt in ludo: aliquando quidē in somno, aliq̄n uero etiā anteq̄ dormiant: emittunt enim cooperante diabolo uaporem glaucum ex ore: & in eo ope diabolica uident que in ludo peraguntur. Nam auctores mallei maleficarum duo magni uiri maxime magister henri. insti. qui aduersus impium anthoniū rosselli scripsit, eiusq̄ blaffemū opus de monarchia christiana damnauit, ita referunt se ab incineratis strigimags & a penitentibus didicisse. Aliquando etiā feruntur realiter: alioquin oporteret priō pene infinitos processus inquisitorū iuridice factos negare: & consequenter iura ipsa. Negare etiam .x. id quod quisq̄ homo in se experitur. s. q̄ quis q̄n est in suo sensu inter uigiliam & somnum discernit: quod strigimagine non facerent si realiter non ferūtur: cū dicant in uigilia: immo in tormentis, se realiter delatas. Negare etiā .3. sensum: multa enim circa hoc multi experti sunt: que rationabiliter plus negari nequeunt esse in ueritate facta q̄ me nūc scribere: qd̄ utiq̄ potest quisq̄ pro uoto negare: dicēdo me aut alios illudi p̄tigio, ut scribere uidear & nō scribā. Res est & scripta & famosa quā refero: & paulo anteq̄ habitū diui p̄ris dñici sumpserim expleta. Comi uicarius ordinarii & inquisitor, uel curiositate uel q̄ forte plene strigimags quas carceribus detinebāt nō credebant, media unā eaz̄ ludum qui nō longe aberat adierunt: & oīa e regione uiderunt. Verē oibus inde licentiatis demon caput ludi, fingens se eos durante ludo nō uidisse, repente omnē cōcio,

nem denuo reuocauit: & illos duos iudices a deo baculis ceciderunt
q̄ infra quindenā uterq; interiit. Sic deus eorum curiositatē & for
te alia crimina per mittendo multauit. Defertur ergo aliquñ rea
liter & uere aliquando etiam de die inuisibiliter. quod utiq; diabo
lus potest per modos de quibus docet preceptorium de le. p̄cepto
primo ca. xi. q. i. uide de hoc q̄. f. realiter aliquñ ferantur supra li. p̄
mo ca. pe. puncto quinto: uide et̄ circa finē huius capituli.

Punctum sextum. Quis autem sit sensus dicti capituli uerus sic
pateat. Primo enim illud sciendū est, q̄ aliquid est uel dicitur me
re spūs: ut intellectus & omnis sensus interior, qui non habet or
ganum manifeste: aliquid mere corpus: ut lapis: aliq̄ t̄ quoq; inter
hec medium. ut sensus exterior: qui & corpus & spiritum sonat. i.
organū patēs & uirtutē anime. ueluti uisus sonat pupillā & uim di
scerniūm coloris: cōsequenter uero s̄m hec tria aliqd dicitur du
pliciter fieri in corpore & similiter dupliciter in spiritu: x eo q̄ fa
ctum in sensu medio inter illa duo extrema. & in corpore & in spi
ritu fieri quoquo mō dicitur: uidelicet eo modo quo mediū utrunq;
extremorum dicitur, ad aliud & aliud relatiū: ex quinto phy. Co
lor enim uiridis ad albedinē relatus nigredo, ad nigredinē uero
albedo est, in corpore ergo aliquid dupliciter fieri potest: & quidē
primo p̄prie: ut quia extra omnē sensum hominis tale aliquid ue
raciter fit ceu nūc ego scribo: & secūdo improprie aliqd in corpo
re fit. i. in sensu corporeo seu exteriori, habente scilicet organum
corporeum patenter & manifeste. puta in oculo: sicut si ope dia
bolica oculus meus uideat quod aut non est aut non uere est: aut
etiam naturaliter: sicut apud diuum tho. quedam herba fumigans
trabes facit apparere serpentes. Et similiter duobus modis aliquid
in spiritu fit: & quidē in primis quia in intellectu fit aut sensu non
corporeo. i. non habēte organū corpis manifeste: ut in imaginatiua
uirtute: secundo uero improprie. f. quia fit quidem in sensu sed cor
poreo. i. corporeum habente organū manifeste: non autem extra
sensum ueraciter. Proprie ergo in corpore fit qd̄ extra omnem sen
sum fit: proprie etiam in spiritu fit quod in intellectu aut sensu in
terio: est: quod uero in sensu exteriori fit tāq̄ in medio utroq; mo
do fieri dicitur. Secundo uero notandum est q̄ delatio mulierū
ad diuine dee paganorū uel alterius famulatum, dupliciter intel

figi pōt esse realiter sine in corpore. primō. s. ut quē ad hoc cōcus
runt sint realia non omnia sed quedam tantum ut motus non au
tem: & bestia sic aliquādo est realis: ut quia realiter quidē feruntur
s̄n bestia nō est uera bestia, sed uerus demō apparēs bestia: & secū
do quia omnia ad hoc cōcurrentia sunt realia: & sic nunq̄ realiter
feruntur q̄n bestiis feruntur: quia ipse bestie non sunt uere bestie:
nec dea ipsa uera dea: sed ista fiunt in spiritu. i. in sensu exteriori &
imaginatiua & in intellectu etiā in casu capituli episcopi: in ca
su uero strigimagarum fiunt in sensu & imaginatiua: non autē in
intellectu quia ipse sc̄iūt illas bestias non esse ueras bestias & perso
nam apparentem: neq; deum neq; spiritum bonum esse, sed dia
bolum: ut ex earum cōfessionibus liquet, unde & dictum est, q̄
in illud in hoc distat hoc superstitiosorū genus ab illo. Sciēdū est
tertio q̄ capitulum episcopi saluari oportet: cum sit concili, aquē
rēsis: quod apostolica sede probatū putarim: alioquin quomodo
sacris decretis fuissent eius dicta cōmixta. que etiā dicta sunt cū ue
ra sint & rōnibus ac experimētis probata: & hec & illa sic oportet
intelligere ut uera sint: hoc uerō nō sine magna difficultate fie. i. pos
se ostēderūt canoniste: q̄ & huic tex. ui glosam nō adiecerūt, pre
ter illā paruulā, in corpore. i. sensu corporeo: & rursus etiā ho
die in capituli huius lectiōe cecuciūt, non credētes & p̄cessibus
& historiis & experimētis q̄ diabolus interdū hominē sp̄oraneū
& inuitū portari: immo nec philosophiē que utiq; demōstrat hoc
esse possibile: ut liquet supra ex primo libro: & hoc totū ideo eis
accidat oportet, quia capitulū istud non intellectum sed creditū
q̄ sit intellectum obturat sensus eorū: adeo ut iome uiri peritissi
mi, propter capitulum istud contra quandā strigimagum procede
re recularent: qui ab inquisitore peritissimo & expertissimo fraire
aug. papiensi ordinis p̄dicatorum citatus fugerat: cum nihilomi
nus esset propter fugā inchoato p̄cessu indiciatus: & insuper labo
raret infamia huiusmodi apost. sic, probata per testes 14 essetq; p̄
testes uiginti & duos accusatus: quorum nonnulli essent inc̄nera
ti & nonnulli penitentes. Et in causa erat capitulum episcopi so
lum: cuius rei gratia cum essem ego cōiudex coactus hoc opuscu
lū cepi. Sciendū est quarto s̄m nōnullos ēi peritissimos theolo
gos (ut de scoto & sc̄cibus l. q̄t. 4, di. x. q. 2.) q̄ unū corpus diuina

uirtute potest esse simul & eodem tempore in locis duobus: in uno quidē naturaliter in alio uero diuina uirtute. Quod nō ideo dico quia uerum putem: sed ut intelligāt canoniste, q̄ si peritissimus & subtilissimus doctor ita credere potuit hominem posse diuino opere simul esse consequēter autem sentire & uidere in duobus locis, longe magis in hoc decipi potuere mulieres credule ut uirtute credite dee potuerint credere se ibi fuisse uere & realiter, ubi per somniū uel quemcūq; raptū esse potuerunt. Immo in hāc usq; diem multi fideles in hoc errant, ut putent uel diuum ambrosiū, uel frōtonē uel alios simul alicubi puta mediolani astitisse altari, & eodem tempore uirtute dei interfuisse exequiis alibi celebratis pro beato martino uel alio. Crediderunt ergo muliercule ille, se uere equitare & ueras bestias, ad ueram deam & uera seruitias & ad ista credebant se uirtute illius dee euocari & iuuari: cuius uirtute illas bestias factas existimabāt: ut patet in fine capituli in uerbo transformari: quomodo autem pro tunc ipse mulieres in se essent disposite utrum scilicet dormiētes aut rapte extra sensus, forte non considerabant. quis in se reuerse norant se talia uidisse iuuāte dea: & consequenter non eo modo quo alia uidebant, extra dicta seruitia & in uigilia posite. Et ex his quidem sensus dicti capituli quoquo modo patet: clarius tamen ex sequenti puncto patebit.

Punctum septimum. Capitulum ergo illud uidetur prohibuisse ne quis credat strigimagas realiter diabolico ludo inferri. quippe quod licet de strigimagis non loquatur, sed de alia secta potius ut mōstratū ē: de illa tñ loquitur ut uidetur inq̄tum habet cōmune cum ista credulitatem delationis realis: tamē dico q̄ reuera illud non prohibet nec ex illo cap. nisi ignoranter deduci pōt. Primo enim nō est dubiū q̄ eo tempore strigimagarū secta nō erat, quippe que ortum habuit circa annos domini. 1404. tempore innocentii octaui: ut patet in bulla quam idem edidit infra libro tertio forte recitandam: non ergo hoc capitulū loquitur de secta strigimagarum in specie: ut liquet: nec in simili: quia iste secte in fide in superstitione, in illusionē differunt: ut patuit: & specialiter in reali delatione dissentiūt: quia ille eam a bono spiritu & uera dea fieri putabant: ut patet in textu: strigimage autem dicunt se aut suis pedibus ludum adire aut a malo spiritu euehi: unde ab omni uer-

bo sancto & signo crucis abstinere docent eos quos illuc deduce-
re moliantur. Quādo autem aliquae sectae non sunt eadem, & in
aliquo facto non sunt similes: quod de una in facto illo dicitur, in-
telligere de alia est rude. de p̄st. translato. ¶ Secūdo. Si ad multo-
rum canonistarum mentem & ad predictum sensum q̄ strigima-
ge realiter a diabolo non feruntur d. capitulum loquitur, quod
absurdum ē: irrationabiliter & uane seu inualide loquitur: r̄ quia
prohiberet credere id quod philosophice possibile esse monstra-
tum est: scilicet malam intelligentiam posse hominem ferre: quid
autem stultius q̄ iubere ne quis credat lupum fecisse aut diabolum
quod facere potest: tum etiam quia ridendum argumentum esset
ille muliercule ferebantur a diabolo in spiritu uel fantasia, ergo
nulla mulier a diabolo fertur realiter: & maxime quia utriusq̄ ra-
tio probabiliter reddi potest: quare. s. ille in spiritu iste interdum
in spiritu interdum realiter feruntur. Ille enim sub specie famula-
tus ad bonum spiritum decipiebantur: ideoq̄ diabolo expediebat
ut non essent uigilantes quando talia peragebant ne deprende-
rent fallaciam demonis: iste uero decipiūtur gratia uoluptatum:
ideo expedit eidem ut sint uigilantes: tum ut magis alliciantur uo-
luptatibus: tum ut grauius peccēt. Non enim sufficit diabolo ado-
rari in somno: quādo homo nec habet iudicium nec potest habe-
re peccatum: unde ista in uigilia fieri curat: ut grauer peccent
& pereant. Tertio nam quicquid aliqua lege prohibetur, ex legis
ratione prohibetur: que. s. legislatoris intētionē & mentē compre-
hendit: lex enim non est aliud q̄ ratio legis: apud panor. in cap. si.
de rescrip. & cinū ac bal. & omnes scribētes in. l. non dubium. C.
de legi. & in. l. scire leges. ff. eo. Realitas autem huius delationis q̄
tū attinet ad strigimagas, imo nec q̄tum ad eas mulieres de quibus
in. d. ca. non reprobatur ex dicti capituli ratione: quod inde patet
quia in hoc ratio illa consistit q̄ hi quorum credulitas ibi repro-
batur errore paganorum conuoluunt, credentium aliquid numi-
uis extra deum: quasi anime mortuorum uertantur in deos uirtu-
te non diuina. Non ergo huius delationis realitas credi prohibe-
tur nec q̄tum ad strigimagas neq̄ q̄tum ad alias mulieres. Quae
to. Nam quicquid lege aliqua maximeq̄ canonica prohibetur: ad
rationabilem nō autem ad absurdum intellectū prohibetur di. 40.

erit aut. Sed credulitas realis delationis frigiditatis quā ad motum localem & spacia pertransita dūtaxat reprobari nequit per dictum capitulum ad rationabilem intellectum: quia sequitur quod credentes historiis & infinitis processibus inquisitorum & experimentis quae plurimis ueris & probatis istam realitatem comprobantibus inuoluant errore paganorum credendo aliquid numinis extra deum, & creaturam huius uirtutem rerum immutabilem & predicta fieri a bono spiritu, & eiusmodi quae omnia absurda sunt ut liquet. ¶ Quinto. Nullius statuti spiritus editi (cuiusmodi est omne conciliare rite editum & probatum) intellectus potest esse improbabilis & stultus. Hoc enim asseuerare est spiritum sanctum blasphemare. Sed intellectus aliquorum canonistarum in uerbis di. ca. quod. s. frigiditatis non realiter sed in sono ferant ad ludum semper est, improbabilis & stultus: quippe qui aliquid asserat quod omnis homo in seipso falsum experit: hoc. i. quod frigiditatis ferant in somnis & quando uigilant credant se delatas fore uigilantes & realiter sicut asserunt et in questionibus & cruciatibus quis. n. tam excors esse potest ut uigilans inter uigilantiam & somnum non discernat: ut quod somniauit credat se uidisse dum uigilauit eadem sua naturali uirtute: hoc. n. freneticorum est proprium. Si dicat quod ille ipse de quibus in di. ca. epi agit, credebant se uidisse uigiles qui somniant: dico non esse simile, quia ille credebatur se uidisse auxilio deo ad proprium seruitium euocatis quam credebant operari posse ut deus operatur: unam. s. creaturam in aliam mutando: aut id faciendo quod una persona si mal in duobus locis est: uel qualitercumque diuina uirtute id esse putabant: ut patet ex textu. Non est ergo ille uerus intellectus di. cap. ¶ Sexto. Si capitulum illud hanc delationem credere prohibet quasi falsum: ideo hoc esse necesse est, quia hoc non est demoni aut possibile aut permissum, aut certe quia demon ista non uult: quod enim facere potest & facere permittit & facere uult, quis negabit eum actu facere: & consequenter sine errore & peccato credi possunt quae uera. Non est uero putandum tertium: ut. s. mala quae potest & quae permittit facere nolit efficere: contra naturam. omnibus modis humanum genus offendere quibus potest. 6. q. 2. uisus: quod maxime potest per istam delationem facere, per quam animam delati offendit: ideo se ei dantis ut sic ad eius ludum ferat uoluptatis gratias nec non & bonos quosque quos etiam distantes offendit & pueros paruos enecat, maxime non baptizatos, dum ad eos maleficas etiam appetitis ianuis quae firmate etiam adducit. Similiter nec primum. s. quod id neget.

demon: ut patet ex dictis lib. primo ca. pe. Similiter aut nec sed'm
quippe deus si maiora permittit nō est ratio quin & minora pmittat:
permittit aut deus maiora, ut q̄ pueri innocentes occidantur
& comedant, maxie a ppriis parētib⁹ potissimū fame nō laborāri
bus: uel et q̄ p demones pueri permurent in cunis, ut docuit guil.
& q̄ magi tot facinōra admittā: aut et q̄ boni interdū similia pa
tiant: imo pmisit xpm portari mat. 6. apud gre. & chriso. Nullo er
go modo capitulū illud eiusmodi credere prohibuit. Vellem aut
istis tam incredulis interdū eueniret qd̄ & in agro comēsi: ubi ep̄i
uicarius nec nō inquisitor curiositate ducti experiri uoluerūt quid
in ludo illo diabolico fiat: & medio strigimage quā captiuā deti
nebant usi, ludum adierunt: ubi tot uerba iubente diabolo & pa
mittente deo facti bus exceperunt: q̄ uix domum se cōferre ualue
runt infra quindenam morituri. Ita annales tradunt: ut etiam su
pra dictum est. Vide etiam dicta libro primo cap. 14. Adde rem
mirabilem quam de seipso narrare consueuit placentinus quidā
nunc nisi a breui spacio interierit monachus sancti benedicti con
gregationis .S. iustine. dictus dñs hieronimus. Is puellam in
seculo diligens: ea potitus est medio cuiusdam strigimage cui as
sensit adire ludum diabolici: que utrunq; assente demone ad ludū
illum traduxit hoc pacto. Expoliatus inter manum & brachiū
se certo unguēto linuit: designans certum caracterem ut docebat
illa strigimaga: illaq; itidem fecit: & similiter dicta puella ibidem
presens & iam ab eo uiolata: & statim oēs sublati sunt per apertu
ram tecti: & ipse quidam super equo frementi ut uidebas: & tan
ta uelocitate ad nucem beneuenti ferebantur ut aer scissus acutissi
mum sibilū redderet: ubi uero milia hoīm ac mulierū multa fuere:
cū exiguo lumine tripudiantiū. Peracto ludo per uenetias dela
tus ut prius domū rediit: & uenetias ipsas quas nunq̄ uiderat no
tauit & alia intermedia loca eūdo ac redeūdo & fluminaq; oīa cū
nunq̄ uidisset postea uisa recognouit: & uenetias iprimis. Regres
sus domū expleta libidine in uirginē iāq; facinus ualde phorrens
ut forte erat bene natus, aut diuina pietas miserata est, episcopum
seu certe uicarium eius adiens plene fassus est: & ecclesie ianuis re
clusis sollemniter uapulauit: & deo miserante religionem ingres
sus honeste uixit: & forte etiam uiuit in presens. Qui in re

**hac exacte certus esse cupit, fratrē andrēā genuensē in cō obsequiis
beatissimi domini nostri uacantem: uirū cum religiose uite, tum
etiam doctrine eminentis interroget. Testes uiuos exhibeo. Ad
hec ne & ludi ipsi diabolici atq; spectacula somnia putentur aliud
quoq; referam. Crebro pueri puellęq; duodecim aut decem uel
octo annorum, doctrinā & cohortatu inquisitorum respiscunt,
qui & in tante rei miraculum instar illius ludi saltare iubentur:
idq; ita faciunt ut nullus sapiens negare possit quin altiori qua-
dam arte & que humanā transcendat sint edocti. Nam cū ille cho-
re per omnia humanis dissimiles sint: q; in illis femina post dor-
sum masculi teneatur, & nō antecedendo sed retrocedendo salte-
tur: & in fine cum reuerentia presidenti diabolo soluēda est ei ter-
ga dantes inclinent caput non in ante sed retro: & pedem non fle-
ctant retro, sed in ante eleuantes in altū. Id totū uero tanta gra-
tia & uenustate perficiunt ut id statim & in pueritia sit impossibile
didicisse. Siquis uero hec aut negat aut dubitat, certus effici pōt
non modo in agro comensi ac brixiano ubi eiusmodi uigēt: uerę
etiam hic rome per fratrē io. bap. de uiqueria priorem brixianum
necnon fratrē hiero. de berthenorio sociū protholactoris in gym-
nasio magistri thome placentini uicarii nostri. Id uero sum-
mopere cupio ut reuerendissimus aliquis ex dominis nostris car-
dinalibus id muneris assumat ut decem ex his puerulis & puellis
romam traduci curet (quod facillimū est) quo & urbi rome specta-
culum grande prebeat, & incredulis uelamē grandius auferat ce-
citatatis. Sed contra arguitur ex uerbis dicti capituli. Nam dicit p-
dicta fieri in somnis & solo spiritu, inter que est delatio. Solutio.
Dico primo q; capitulū per exaggerationē loquit: sicut & docto-
res sancti: ueluti aug. iterdū sic exaggerat q; arriū q; uideatur fa-
uere sabellio: & eo casu uerba apud doctores non extendēda, sed
pie exponēda sunt: & sic quia frequenter hmōi in somnis & spū. i.
imaginatione fiunt, dicūtur simpliciter in somno uel spiritu fieri:
licet aliquando aliter fiant. Dico. 2. q; semper fiunt in somno &
spiritu, in dicta secta: non autē in secta strigimagarum, & differen-
tie ratio assignata est: quia scilicet sub specie boni & fidei diabol⁹
melius decipit in somno: sub specie autem experiende uoluptatis
in uigilia melius. Sed contra responsionem, Dicit enim textus
hec q; omnia**

hec omnia fieri in solo spiritu: ergo extra spiritum non fiunt: & consequenter semper in spiritu fiunt. So. Primo quidem textus non loquitur in strigimago: in quibus si loqueretur diceretur quod omnia fiunt in solo spiritu quantum ad aliquid non quantum ad totum quod percurrit: ferunt. n. realiter quantum ad motum & spacium: bestia tamen uel aliquid homini concurrens, est in solo spiritu. i. sensu interiori uel exteriori, non autem in spiritu. i. in intellectu: ad quem eaque illusio non attingit: ut dictum est. Si autem textus intendere- ret omnia hec quo ad omne concurrens semper in omni secta in spiritu fieri, irrisorie ex particulari. i. paulo & ezechiele probaret uniuersale de omni & semper. Non intendit ergo textus omnia ista semper in spiritu fieri uel in sonis: nisi forte apud illam sectam: quia insufficienter probaret: sed iterum quod non est uera dea aut uera bestia quam isti uident: & assignat quomodo in hoc decipi homines aut femine potuerunt: quia hoc est uident in somnis & fantasia: quod possibile esse probat ex somniis nostris & uisionibus ezechielis & pauli. Videat etiam de hoc ca. sequenti: ubi ad quedam argumenta: soluetur: & ibi est puncto. 3. uideatur etiam in calce huius secundi libri. ubi forte tractatum 10. fra. pozini- bii cribrabitur. Preterea arguitur sic a quibusdam. Nam in beati germani uita legitur exptum fuisse peritum: & similiter alias: quippe mulieres de tali delatione infamata ac proinde obseruata eo tempore quo se delatas putarunt, ad latera maritorum iacuisse inuente sunt. So. Vellem responderent mihi isti subtiles argumentatores, qua experientia constat id quod uiro adiacebat mulierem potius fuisse quam in mulieris specie demonem. Si ergo se nihil probare minime uident: cecutiunt. Sicut autem ibi legitur quod imaginative deferantur: ita legitur & alibi quod ferant realiter pleiūque & crebro. Legant hi modo piaceat rho. brabantinum in eo libro qui de apibus inscribitur: & de fantastica & reali delatione multa miranda conspiciant: legant & niderint preceptorio precepto primo, & in fornicatio, & sileant.

¶ Esse in rerum natura maleficia.

Capitulum Secundum.

i Am uero in primis ipsa maleficia (unde hoc genus hominum magi siue malefici dicuntur) in rerum natura esse uel posse esse monstramus: non quidem mera natura, si ratione utentes (ut lib. primo fecimus: quod etiam in

fidelibus satis esset) uerum & diuinis litteris & diuinis tractatori-
 bus quasi testibus utendū nobis oportune est. Hoc aut̄ multis pū-
 ctis agemus. ¶ Punctum primum. Circa maleficium. i. ma-
 lum illatū a diabolo homini p̄ hoīem, uel hoī ab homine suffra-
 grante diabolo: errores extitere. Quidā n. ut diuus tho. in .4. di.
 34. testatur, maleficium nihil in mundo esse existimarunt, nisi in
 existimatione hominum: qui effectus naturales quorum cause oc-
 culte erant maleficiis imputabant: quod equidē doctrine sanctoꝝ
 compugnat, qui & demones esse & potestatem supra corpora n̄a
 & imaginationē habere firmarunt, modo a deo permittant: unde
 malefici per eos aliqua mira possunt efficere: ut etiam primo lib.
 monstrauimus. Procedit uero inquit tho. hec opinio ex radice in-
 fidelitatis: quia. s. demones esse non crediderunt, nisi in uulgi exti-
 matione tantūmodo: ut terrores quos sibi ipsi facit hō ex sua exti-
 matione demoni ascribant: & quia etiā ex imaginatione uehemē-
 ti alique figure quales cogitant, in sensu apparent creduntur de-
 mones uideri & non uident. Sed hec oīa nō uera fides modo, ue-
 rum etiā uera p̄uia & experientia repellit: quibus demones uere eē
 constat: & multa posse nature sue subtilitate que nequeunt homi-
 nes: ut probatum est libro primo: eos uero qui eos ad talia indu-
 cunt maleficos dicimus. Rursus alii dixere maleficos quidē esse.
 maleficiales uero effectus non efficere sed cogitare tantum: ac per
 hoc non uere sed imaginarie ad maleficium concurrere: sic q̄ ef-
 fectus maleficiales realiter quidē in maleficiato sunt: non t̄n reali-
 ter a malefico fiunt. ¶ Rursus uero alii e contrario cōcedunt malefi-
 cum realiter ad maleficium operari: non t̄n reale sed fantasticum.
 Sumpserunt uero hi erroneum ex canone fundamentū. 26. q. 5. epi-
 scopi: ubi quod de illis mulierib⁹ fantastice fieri dicitur, ad omne
 maleficium extendi putarūt: & ad idē ex eo moti sunt q̄ ibi dicit:
 qui credit uel asserit creaturam posse fieri aut aliquam creaturam
 in melius deteriusue mutari &c.

¶ Punctum secundum. Omnes autem eiusmodi errores per di-
 cta in libro primo falsi patent alias etiam per doctores omnes in
 2. di. 7. & 8. qui per maleficos cooperante demone mira fieri astru-
 xerunt: alias etiam eisdē heresim sapere clarum est. Nam de pri-
 mo ex eo constat q̄ demones esse negat: contra illud uerbum do-

mini. Ite maledicti in ignem eternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. mat. 25. De aliis uero patet. P. lex enim diuina crebro mandat maleficos nō esse uitandos modo, uerum etiam occidēdos: quod utiq; nō fieret nisi realiter cū demone ad realia damna & reales effectus cooperari eos uerū esset. Nam deut. 18. omnes malefici & incantatores iubentur iteifici. Et leui. 19. anima inquit q̄ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cū eis, ponam faciem meam cōtra illam, & interficiam eam de medio populi mei. Dicunt aut̄ ibi magi iidē qui & malefici: arioli uero hi sunt qui per esta animalium demoni uel idolo immolatorū diuī nabant. Et iterū ibi. 20. uir uel mulier in quibus phitonicus uel diuinus spiritus fuerit, moriatur, lapidibus obruent eos. Et dicunt phitones hi qui arripiuntur a demone, inde per eos diuinante: q̄ morti addicuntur, qñ ex sua culpa seu suo consensu arripiunt: q̄d aliqñ propter questum euenit: unde & paulus act. 16. uirgis cesus est q̄ curarit phitonissam, que suis questū magnū prestabat. Et exo. 7. idē pateat de magis pharaonis: qui uersa uirga aaron in colubum uirtute dei, & ipsi per incantationes egiptiacas & archana quedā uirgas suas uerterunt in dracones: & paulo post etiā aquas uerterunt in sanguinē. Nec est modo discutiendū an dracones illi fuerint ueri: quod esse potuit demonibus ibi ueros dracones asferentibus, aut per actiua naturalia cum materia propinque disposita ad mota eos generantibus: aut certe fuere specie tenus tantum & non uere dracones. Quicquid uero dicatur omnino ibi fuit realis effectus: id est aliquod corpus: quod aut erat aut uidebatur draco. ¶ Secundo. Nam quicumq; de his que catholicam fidem concernunt aliter q̄ ecclesia romana sentit hereticus sit oportet: q. 1. hec est fides: & de here. ad abolendam. P. redictos uero opiāntes eiusmodi esse nulli dubium esse potest. ut patet. di. 24. q. 1 in capitulo per sortiarias: & extra de frigi. & malefi. per totum & per omnes doctores concorditer distinguentes de maleficio p. p. uo & temporalī, nunq̄ difficultantes an sit uerum aut fantasti- cum: ut ho. gode. ray. & uniuersi theologi ac canoniste: & simili- ter per omnia iura. & per omnes doctores de pena maleficorum tan subtiliter disputantes & distinguentes, ut si sit notorium cri- min eucharistia negetur, si occultū dierum quadragīta pena mul-

retur de con. di. 2. pro' dictione: item si sit laicus, excommunicat: si clericus deponatur monasterio intrudendus. 26. q. 5. nō oportet: et q̄ tales infames censeantur, & qui ad eos concurrunt: nec ad accusationem admittendi. 2. q. 8. quisquis. ¶ Tertio. Nam si dicti errores non sapiūt heresim, quilibet posset credere maleficia non esse ueros & reales effectus: & cōsequenter nō posse humana lege grauissime & capitaliter plecti: quia propter opiniones aut fantasias lex humana non occidit. Sed hoc falsum esse nulli dubium eē potest: quippe azo in sum. super libro. 9. codicis rubri. de maleficiis. l. post corneliam: de sicariis & homicidiis. dicit omnes quos uulgus maleficos dicit & qui diuinandi artem norunt, s̄m ciuilia iura penā capitalē merentur. l. nēo. C. de male. & l. culpa. l. nullus: ubi diuinatores excapitantur: & qui arte magica uite innocentium insidiantur, uel mulierum animos ad libidinem flectunt, bestiis obiciuntur: ut ibi. l. multi: & ad eorum accusationem admittit quisq̄, ut ibi: sicut & s̄m canones de here. in fauorem libro. 6 & eorū quisq̄ nulla dignitate obstante questionibus subiicitur: & si fatētur excruciantur unguulis. ubi supra. l. si ex. nūc tñ malefici cremantur forte propter sexum femineum: imo ibi dicitur q̄ tales ad alterius lumen accedere: nō pmittantur: alioquin cremantur: & qui eos aut cōsulit aut suscipit, deportatur & bona confiscātur. Ex dicto autē capitulo male intellecto suscepit fomēta errores eiusmodi: ut mōstratum est & statim mōstrabitur. Et si uero heresim sapit negare diaboli maleficiū eē: nō tñ sapit heresim negare maleficiū esse p hoc uel illud genus hominū, puta striginagarū: ita credo: q̄ de hoc multa dici potuissent. Quod uero & magi & mage sine numero sint, testes sunt populi: qui gregatim horum maleficia patiunt: testes etiam sunt libri de his pleni: ut patet p io. nider precepto primo & bedam de gestis anglorum: & guil. de uniuerso: & librum de apibus: & malleum maleficarum: in quo eius authores inter cetera sic referūt. Quidam nobilis comes in cōfinibus diocesis argentine ducta in uxorem iuuecula eque nobili ad tres annos post nuptias cognoscere neq̄, maleficio prepeditus (ut patebit) frustra uocans omnes sanctos: imo nō frustra: quia remedium ei allatum est. cū uero alicuius rei gratia ciuitatem merēsem intrasset uallaus familia: mulierem olim ꝑcubinam suam offendens, eam blande

ex antiqua amicitia salutauit nihil de maleficio quod patiebat ad
uerteris: que cernens comitis pietate econuerso eum salutauit & di
ligenter quomodo cum comite ageretur inquisiuit: necnon cum comi
tissa: quo respondente quod dei gratia bene: & quod tres filios singulos
singulis annis ex comitissa genuisset effinxit: illa stupefacta siluit
cui comes amplius blandus: oro inquit carissima quare sic diligenter
interrogas indices. Tunc illa: uere inquit congratulor: sed male
dicatur illa uetula que obtulit se uos circa actum carnalem male
ficiare: in cuius signum in medio curie uestrae in fundo talis putei est
olla res maleficiales continens: ut quod diu ibi est coire cum comitissa
nequeatis: sed ecce omnia uana sunt. de quibus gaudeo. ita autem
esse comes inuenit: & omnia igne absumpsit, uade comitissa nouiter
nuptiis celebratis iam affirmauit se dominam illius castri: que
tandiu uirgo per materat: quod & factum est. Noluerunt autem isti &
recte quidem castrum aut comitem nomine proprio signare. ¶ Pun
ctum tertium. Nec priori puncto quo maleficos & maleficia fore
monstrauimus, obstare potest primo. ca. epi. 26. q. 5. ubi dicitur quod a so
lo deo creatura mutatur in deterius: qui inquit credit posse fieri aliam
quam creaturam aut in melius aut in deterius aut transformari in aliam
speciem uel in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore qui omnia
fecit & per quam omnia facta sunt, proculdubio infidelis est & pa
gano deterior. Non obstat inquit quia hoc capitulum ut dictum est per
exaggerationem loquitur. & eius dicta consequenter pie interpretanda sunt:
alioquin sunt contra scripturam. Quod enim deus posse fieri aliquam crea
turam &c. intelligitur per creationem: non per generationem exactiuis
naturalibus factam esse demonibus adiuuentibus: alioquin contra
scripturam est: quia per magos uirtute demonum possunt fieri alique
creature imperfecte: quia exo. septimo. magi pharaonis ianes. i. &
mambres serpentes & sanguinem fecerunt: ubi glo. dicit quod cum per
demonas malefici aliquid per incantationes efficere conantur per mundum
discurrunt & colligunt semina diuersa, ex quorum adaptatione
prorumpere possunt species diuersae. Et hoc non est dubium apud
alber. de animal. & tho. in prima. q. ii. 4. ar. 4. Quod uero ibi dicitur
in melius deteriusue mutari, primo quidem ibi accipitur melius &
deterius non ad uerbialiter sed ut sunt nomina: ut sit sensus quod
una creatura sine deo mutari nequit in aliam aut nobiliorem aut

uiliorem: secundo uero si aduerbialiter sumatur a deo solo hoc fieri potest auctoritative & ad correctione: alias multos scripturarum passus euerit: quia demon iob mutauit in deterius pcutiens ulcere pessimo: item demon hominem priuauerat loquela math. 9. & curatus a domino loquutus est mutus & filia cananee male a demonio uexabatur: math. 15. ite lunaticus male patiebatur. sicut a demone math. 17. & alia multa eiusmodi ex diuinis litteris: liquet: & idem clare patet in capitulo. nec mirum. 26. q. 5. ubi non modo hominibus per magos nocet malus demon: uerum etiam mortem infert. Quod uero ibi. tertio dicitur in alia speciem uel similitudine transformari intelligere oportet de transformacione reali & essentiali: non de prestigiosa: hoc enim est contra rationem: ut libro primo ostensum est: & contra aug. 23. de ci. ca. 17. & contra scripturas: quia angeli sub diuersis speciebus se ostendunt & consequenter alia demon autem transfiguratur se in angelum lucis: & consequenter ex ipse uidetur & alia ostendit sub specie aliena: quod etiam patet gen. secundo cum euam sub serpentina effigie decepit. Non obstat secundo. quod si demon cum locali motu posset etiam corporales transmutationes efficere posset uniuersum genus hominum perimere: dico enim ex petro de tara. quod utique eum perimeret ex magna inuidia qua aduersus hominem concitatur: si permitteret deus. Nec tertio. quod demon celi motum in quem omnis corpora mutatio resoluitur: uariare non potest secundum deum. in epi. ad policar. quippe quod solius dei est: & consequenter corpora alterare nequit: dico enim quod utique hoc infert quod demon hoc immediate nequit secus mediante locali ad motionem actiuorum naturalium: que tamen ad motionem in celi motum non reducitur: cum ex eius uoluntate procedat: ut libro primo ostensum est: quam superiore celi motum esse oportet. Nec quarto: quod si esset maleficium diaboli nocens creature dei: opus diaboli uideretur fortius ope dei. Dico enim hoc esse rude argumentum: quia dicere opus id est effectum diaboli esse fortius opere dei sine effectum dei est dicere quod una creatura preualet contra aliam per uirtutem quam habet a deo ipso permittente, quod non est incongruum si uero per opus intelligatur actio illud non sequitur. quia deus sua actione statim posset annihilare diabolus. ¶ Punctum quartum. Ad maleficium seu maleficiale effectum in ecclesia semi-

per & demon & maleficus concurrunt. ¶ Patet id primo ex de-
scriptione maleficiorum per iſido: eth, libro. 8. cap. 9. malefici inqt
dicuntur iob facinorum magnitudinem: mala. ſ. precunſtis male-
factoribus efficientes. hi elementa concutiunt opere ſcilicet demo-
norum: ad grandines & tempeſtates concitandas: mentes homi-
num turbant: intellige ad amentiam, odium: et amorem turpem
ac ſine ullo ueneni hauſtu: uiolentia tantum carminis animas in-
terimunt: intellige ad eorum uerba ſpiritu malo cooperare. item
aug. de ci. dei & habetur. 25. q. 5. nec mirum magi ſunt inquit qui
uulgo dicuntur malefici: & ob facinorum magnitudinem ſic nun-
cupatur hi ſunt qui permiſſu dei elementa concutiunt hominum
turbant mentes minus confidentium in deo ac ſine ullo ueneni
hauſtu uiolentia tantum carminis interimunt homines: unde & lu-
canus. Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni. incantata perit de
monibus enim accitis audent uentilare: ut quoscuq; ſuos peri-
munt malis artibus inimicos. Ex quibus patet propoſitum ¶ Secū-
do, Nam id patet per omnia quibus ſupra libro primo magorum
opera a mala etiam intelligentia procedere: que enim per diabo-
lum ſolū fiunt mala: hominibus non dicimus maleficia: ſicut nec
iob ulceratum maleficiatum cōſueuimus dicere. Similiter nec ma-
leficia conſueuimus dicere que ab homine homini iniuſte mala
inferuntur: ſic ut hi maleficiati dicantur: ut uulnerati: etiam ſi ſiāt
diabolo ſuadente modo non ſiant eo cooperante. Concurrit er-
go demon & magus. ¶ Tertio. Nam effectus penales & noxiū
qui a uoluntate proficiſcuntur: multiplices ſunt: & in primis qui
ſunt per angelum bonum: ut decem plage egipti de quibus in
exodo: & peſtilentia dierum trium tempore dauid de qua primi
par. 21. & decede octoginta duorum milium hominum tem-
pore ſenacherib de qua reg. 4. capitu. 19. deinde uero qui ſunt
per angelos malos tantum de quibus in pſal. immiſſiones per an-
gelos malos ſecundum quas populus iſraeliticus crebro ut non-
nullis placet ceſus eſt: & iob ulceratus: & bonis ſpoliatus ſimiliter
& qui per homines malos tantum ſunt: ut uulnera & rerum iactu
re: ſimiliter & q p utrūq; et q p fortiaras & eiufmodi diabolicos
hoies. Sed horū effectū nullū dicimus maleficiū ſic q paties hō

maleficiatus dicat nisi ultimum; qd̄ ex consuetudine nostri idio-
matis patet. unde nec etiā ipsi arrepticii maleficiati dicti sunt nisi
cum demone concurrerit homo: ut ad pactum & preces incātato-
ris diabolus hominem uexet. Vnde maleficia a zoroaste originē
sumpserunt: qui primus artes magicas mūdo intulit apud omnes
maxime uero aug. de ciui. dei: qui & diabolico opere nascendo ri-
sit: quiq; dicit fuisse cham filius noe. Quare at̄ dicit̄ sit in ecclesia
dico q̄ effectum quē diximus maleficialē inter fideles circa ma-
trimonium diabol⁹ aliquādo solus facit: sicut narrat petrus de pa.
in. 4. de iuvene quodam qui uxorem cognoscere non poterat. q̄
idolum desponsasset prius: & propterea diabolus in corpore assū-
pto se interponebat: non aut̄ in ecclesia, cuius rationē dixerim: q̄
infideles diabolus quasi suo iure possidēs, nō utitur eis in eiusmodi
ut eos peccātes lucretur: quod in fidelibus facit: in sanctificatis
enim diaboli tentamenta crassantur s̄m remigiū. Vnde nec iudei
nunc quā iam eorum est certa damnatio, de idolatria tentantur ut
prius. Et idem suo modo de gentilibus est. Vnde maleficis de-
mones utuntur perditionis eorū gratia: cū soli eiusmodi possent
efficere. ¶ Punctum Quintum. Nec tñ huiusmodi effectus
maleficiales probantur sufficienter per solos demones, aut solos
malos homines fieri. primo per illud quod aug. dicit in lib. 83. q.
omnia. s. noxia que uisibiliter fiunt etiam per inferiores potestates
aeris fieri posse creduntur. Non enim negamus quin noxiales ef-
fectus, qui in hominibus & iumentis ac bonis fortune hominum
cernunt a demonibus deo permittente possint inferri: dicente eo-
dem aug. 4. de ci. dei q̄ demonibus subiunt ignis & aer q̄tum eis
a deo permittitur: dicēte etiā glo. super illud psal. immissioneꝝ per
angelos malos: q̄ per malos angelos deus punit: sed dicimus hu-
iუსmodi effectus nō dici maleficia, nisi concurrente homine ma-
lefico. ¶ Nec probatur idem. 2. per id quod uirtus demone infe-
rior & grandines inducere & morbos inferte potest sine superio-
re: dicente alb. de rerum proprie. q̄ saluia putrefacta modo ibi ta-
cto in fontē proiecta mirabiles concitat tempestates: & homo per
uenenum hominem interimit: & consequenter uidetur diabolus
ista sine homine posse. Dico enim q̄ utiq; ista potest diabolus: &
similiter saluia: sed non nisi celo confluyente: uerum ista non dicū-
tur maleficia

tur maleficia nisi a demone effectiue & ab hoīe dispositiue & p̄-
 catiue fiant). ¶ Nec tertio probatur idem ex eo quod mulier &
 maxime uetula magne malitie hominē sine demone fascinat: ma-
 xime puerulum gal. 4. o insensati galate quis uos fascinauit? Di-
 co enim q̄ fascinatio non plus est maleficiū q̄ pestis uel epidimia
 ex contagione contracta: utrunq; enim est effectus naturalis: ut
 per ea patet q̄ primo libro dicta sunt: & que de basilisco dicuntur.
 Basiliscus enim primo uidens hominem interimit: primo uisus ab
 homine aliquando interimitur. Videns enim hominem excitat
 in corpore eius uenenosa materia que oculos consequenter autē
 & contiguum aerem ad hominē usq; inficit, & occidit: uisus autē
 primo ab homine uolente occidere, & qui ideo speculis se muni-
 nit: postq̄ ad specula infectus aer attigerit reflectitur ad basiliscum
 usq; & p̄ oprio ueneno basiliscus occumbit.

¶ Esse in rerum natura strigas aut lamias .

Capitulum Tertium.

Via magos seu maleficos esse mōstratum est: reliquū
 est ut strigas quoq; esse monstremus: quo nomine
 sectam quandam intelligi uolo malorū cum uirore
 tum uel in primis mulierum: habentiū pacta expressa
 cum diabolo ea precipue ratione ut interuenientib⁹
 incubis & succubis demonib⁹ uoluptate uenera siuant nocte ma-
 xime. Quod equidem multis punctis efficiemus.

¶ Punctum Primum. Cum non possimus hoc genus homi-
 num esse monstrare nisi de operibus demonū per magos & cum
 magis multa cōferamus: expedit ex dictis in primo libro, & dictis
 doctorum in 2 di. 5. 6. & 7. multa obiter recapitulari. Cū igitur
 opera sua per intellectum uoluntatēq; demō exequitur: quas uires
 & naturalia cuncta integra & perlucida possidet. adeo ut circa re-
 rum creaturarum nō fallatur: nisi forte in ordine ad superna-
 turalia iudicet. Triplici autē scientie uiget acumi: ex subtilitate sci-
 licet nature experientia t̄pis & reuelatione bonorū spūam, non il-
 luminādo sed loquēdo facta: vñ & hoīm affect⁹ corporeos & cō-
 plexiones & siderū effluxus in eos plenissime nouit: ex quo piter
 sciūt iniq; demones aliquos ad maleficia eē aliquib⁹ aptiores: quos

etiā & ꝑcipue ad eiusmodi sollicitant & infestāt. Hñt aut uolūtā
tē sic malo & culpe herentē: ut inde auelli neqant: & cū semp actu
intelligant & uelint semp a ꝑu peccāt, aut superbia, aut inuidias
& furore, quo ferre neq̄ sathanas q̄ eo deus ꝑtra eius uolūtate ad
suā gloriā salutēq̄ hūani gñis utat. Ex his uero duob⁹ itelle. s. i. ꝑ
speculatiuis & uolūtate pessima, mirāda: & ꝑōt & uult efficerē: adeo
ut dī iob. 41. ut nō sit sup terrā ꝑrās q̄ illi ualeat cōpari: q̄ factus
est ut neminē timeret: ubi gl. Eri neminē timet meritis tñ scōꝝ
subiacet. Qua ꝑrāte fit ut cuncta inferiora corpa mouere possit ad
nutū localiter ꝑ se solū: medio uero alio corpe possit ea etiā acci
dentaliter & substācialiter de forma in formā mutare: uarias spe
cies effingere & sub q̄ placuerit se oculis n̄is ingerere: quin imo
& sensus nostros oēs ludificare & imutare iterius & exterius ꝑōt
imo ip̄m intellectū & uoluntatē quoquo modo indirecte attinge
re. Sunt et spūs non ex natura sed ex uoluntate imundi: quippe
quibus apud dionisiū insit furor irrationalis: amēs cōcupiscētiās
fantasia ꝑterua: q̄ tñ sunt metaphoricē dicta: & q̄tū ad eorū spūa
lia crimīa supbiā, inuidiā, & irā: ꝑñt aut sunt maximi hūani gñis
inimici: & nocēdi cupiētissimi: semp in fraude noui: imutātes sen
sus: & affectū ꝑo uiribus inquinantes ac inflamantes in malū: qui
& uigilantes turbēt: inquietēt uero dormientes: morbos inferāt
concentent tēpestates, & sub boni forma ac spē deludā: uersi in spe
ciem angeli lucis. a maleficis diuinū cultū appetunt, exigunt, ex
torquent, magicis artibus fauent: q̄ & eorū auxilio sunt inuente.
bonis semp insidiant: bonos infestāt: maximeq̄ in morte: in uitiā
oīa ꝑo uiribus trahunt: maximeq̄ in luxuriā: licetq̄ multas habe
ant artes & mille nocendi modos. 16. q. 2. uisis: tñ ut dī iob. penul.
fortitudo eiu s in lūbis eius. i. in luxuriā q̄ in masculis ex lūbis ꝑfi
ciscitur: unde sperma decicit: sicut feminis ex umbilico: ꝑ hoc n.
ꝑtñ infinitos illaqueat: maxime uero strigimagas que ideo sese
diabolo tradunt: ut cum eo luxurietur.

Punctum secundum. Demones incubos. i. in forma uiri cū
mulieribus coeuntes: & succubos. i. uiris se in forma supposite mu
lieris, exhibentes esse negantes catholice nō loquūtur. Qui n. ne
gant eos posse esse etiā philosophice non loquuntur: quia phi
sificis rationibus libro primo ostendimus demones posse in uariis

Scimus apparere: qui vero eos posse quidem esse astruunt: negare
 vero ita esse de facto: cōtra dicta sanctorum loquuntur & poetaꝝ
 & contra experientiā. Nam aug. 3. de ci. dei li. ca. 7. in ordine ad
 fabulas poetarum tractans an ex demone succubo nasci possit ho
 mo uideatur indiscussum relinquere: cū tamen certum sit q̄ non:
 quia nō habet demon que necessaria sunt femine ad procreandū
 unde dicit. Vtrum potuerit uenus ex concubitu anchise eneam
 parere in medio relinquamus. Postea uero ca. 5. q̄tum ad progres
 sum scripturarum ex uera muliere & demone incubo posse nasci
 gigantes determinat & uerum est: quia qđ ex parte uiri est incubo
 non deest: cū possit uerū sperma ab homine qui polluitur sumptū
 infundere mulieri: unde ait. Creberrima fama est: multiq; se exptos:
 uel ab eis qui experti erāt: de quorum fide dubitandū non est: se
 audisse confirmant: siluanos & faunos quos uulgo incubos uo
 cat: probos extitisse mulieribꝫ: ac earum appetiisse ac peregisse cō
 cubitum: & quosdam demones quos dusios galli nuncupant: ass
 due hanc immunditiā & tentare & efficere plures talesq; asseuerāt
 ut hoc negare impudentie uideatur: hec ille: qui deinde ibi deter
 minat: q̄ illud gene. 6. uidentes filii dei. i. filii seth. filias hoīm. i.
 filias cayn: non intelligitur de incubis solum. Preterea ibidē glo
 sa ait. Non est incredibile non ab hominibus sed ab angelis uel
 quibusdam demonibus qui mulieribus sunt improbi eiusmodi
 homines idest gigantes esse procreatos de quibus in littera dicitur
 gigantes autē erant super terram. Et ad idem est glo. isay. 13. ibi &
 pilosi ibi saltabunt: & isay. 34. super illos occurrent demonia: & r.
 corin. undecimo. super illo propter angelos. Preterea isido. in
 libro octauo. ethi. capitulo ultimo dicit pilosi qui grece panisci
 latine incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incu
 banbo hoc est stuprando: sepe enim improbi existunt mulieri
 bus & earum peragunt concubitum. Quos demones galli du
 sios nuncupant: quia assidue hanc peragunt immundiciam. Quē
 autem uulgo incubonem uocant: hunc ut supra tactū est: romani
 faunum ficarium dicunt: ad quem oratius dixit. Faune nymphar
 rum fugientium amator: per meos fines & aprica rura: leuis ince
 das. Ad idem est Beda in gestis anglorum: & guil. in libro

de uniuerso parte ultima: & cōmunis theologorum scola in secūdo sentent. ubi supra: & specialiter doctor sanctus prima parte. q. 15. & quodl. 7. q. 10. & super isay & in secundo di. 8. ar. 4. q. 2. reddit rationem quare inde possint procreari gigantes: quia scilicet demones nouerunt uirtutem seminis ab homine decisi & proportionem mulieris cui illud inferunt: & occurrentes constellationes ad hoc iuuant. sub quibus infunditur. Nec tñ eiusmodi feda exercitia demones frequentant, quia uoluptatibus eiusmodi afficiantur: spiritus enim & ossa non habet: ceterum ideo ut homines animo & corpore maculentur & pereant.

Punctum tertium. Nec his quibus asseutum est per demones incubos posse homines generari repugnat primo. q̄ humane generationis modus a deo institutus est: ut sit per marem & feminam genesis primo. Dico enim q̄ quia deus rationale creaturam modo ei congruo regit & gubernat. i. cum libertate arbitrii multoties permittit eam aduersus sua instituta operari & hominem fornicari & demonem generare hominem per modum predictus qui tamen non demonis sed uiri a quo semen quo demon utitur decisum est: filius sit: sicut etiam sacramentum matrimonii a deo institutum per diabolica maleficia uitari pōt: ut probatum ē. Nec tamen opus diaboli fortius est opere dei: quia illud non uitiat per uolentiam sed deo permittente: de quo etiam supra dictum est.

Non obstat secundo q̄ procreare hominem sit actus uiui corporis: quo utiq̄ demon careat oportet: ut probatum est. Dico enim q̄ eo casu homo ab homine uiuente procreatur: a quo semen deciditur: demon tamen ibi habet localem motum quo semē ad mouet mulieris: sicut ignis cibum excoquit. quem tamen ad mouet coctus. quod utiq̄ demō facere potest multipliciter. primo excipiēdo semen resolutum ab homine in somno aut uigilia: secundo exhibēdo se succubum uiro. & excepto ab eo semine illud sub forma incubi exhibendo mulieri uel alteri demoni qui eidem incubus fiat & eiusmodi. Semen secundo modo resolutum est uigrosius natura enim magis in coitu nitit ad presentiam femine q̄ alias: potest etiam per demonem naturalibus actibus cōseruari foueri & roborati. Cum autem demon semen & excipere & infundere inuisibiliter possit libentius hoc uisibiliter aut saltem sensibiliter facit: ut

uel sic homines magis concitentur in libidinem & maculentur. Di-
xi uero aut sensibilibus: quia plerumque demones in tenebris exhibent
se incubos etiam personis deuotis deo permittente: & hoc exper-
tum est: imo uiri aut mulieres que sic temptari a deo permittuntur
ut ad latus sentiant apparenter masculum aut feminam, si boni sunt
non nisi optimi & fortissimi esse queunt: neque enim deus militi
imbecillitati uehementem temptationem inferri sineret: qui tem-
ptari nos supra uires non permittit. Quod uero demon uiro succu-
bus sperma tradit alteri: qui fiat incubus: ratio reddi potest. ut quisque
demonum aliquid operetur ad malum: & suo principi famuletur: dum
unus succumbit uiro mulieri uero alter incumbit. Non obstat ter-
tio quod sicut anima nostrata & demon uidetur nihil posse mouere
localiter nisi corpus a se uiuificatum: aridum enim digitum non mo-
uet anima: & consequenter cum semen non uiuificet: illud nequit
localiter admouere mulieri. Dico enim quod ratio non sequitur: quia
ista ideo contingunt: quia anima sit spiritus intellectualis infimus &
corpori naturaliter unitus: & consequenter ad illud mouendum
naturaliter limitatur. Angelus uero non sic limitatur ad unum
corpus: quia nulli naturaliter unitus: & cum nature ordine anima
sit altior: habet mobile sibi proportionatum latius: & consequenter
corpora multa: & consequenter quodlibet eorum immediate respici-
cit. Nec obstat quarto quod demones corpora sibi propiora mo-
uere nequeunt. i. celestia: essent enim in celo: cum mouens sit con-
iunctum mobili septimo philosophi: quod neque platonici neque christiana fides ha-
bet: consequenter autem nequeunt mouere remotiora. i. inferiora.
Non obstat inquit quia dico quod si demones fuerunt omnes sub uno
qui ordini terrestri preesset sua uirtus naturalis ad celestem motum
se minime extendit: nec illa corpora sunt eis propiora istis: aut pro-
portione aut situ: cum ista sint eis ad motum proportionata non il-
la: & ipsi longe a celo distant. quippe qui in abisso uel in aere
sunt ad nostrum exercitium relegati. Si uero supremus eorum
fuit supremus inter angelos simpliciter (ut credo) consequenter
uero de ordine quolibet ceciderunt: omnes aut aliqui eorum
celos naturali uirtute rotare possent altiori modo quam eorum mo-
tores sicut aut omnes aut quidam naturali ordine sunt altiores iux-
ta sententiam hanc sed deus non permittit in penam peccati eorum

ne sibi sint tam nobiles cooperatores in generatione oſum rerum
maxime uero electorum. Et ſiquo modo ad eorum uirtutē in ſuo
naturali ordine pendebant celeftes motus: deus ſua omnipotentī
ſapientia aliunde ſuppleuit: ne diabolo mouente celum tot & tan
ta beneficia ab eo capiamus.

¶ Punctum quartum. A predictis autē illecebris & ſordidis actio
nibus poſſent mali demones per angelos bonos cohiberi. quod
tamen crebro non faciunt. Ratio primi. Nam ſecundum grego. in
quadam omel. poteſtares dicuntur angeli quorum ditioni uirtutes
aduerſe ſubiecte ſunt: & aug. in tertio de tri. ſpiritus inquit uite
deſertor atq; peccator regitur per ſpiritus uite rationalem. pium
& iuſtum: & preterea ſicut creature deo ppiores & ideo perfectio
res aliis influunt: q. ſ. totus prelationis & regiminis ordo ſit origi
naliter in deo: & ſecundum propinquitatem ad deum particeps
ita etiam angeli boni deo maxime propinqui & uniti propter ip
ſam qua demones carent dei fruitionem demonibus principantur
& demones regunt. Ratio ſecundi. Nā angeli diuine ſapientie mi
niſtri ſunt: omnes enim quod ait apoſtolus ſunt adminiſtratoriū
ſpiritus: unde ſicut diuina ſapientia ita & miniſter eius angelus bo
nus nonnulla mala fieri per malos angelos aut homines permittit
ut inde bona maiora deo operante emergant: ad promotionem
bonorum & malorum punitionem, perfectionem uniuerſi: & glo
riam ſummi dei.

¶ Punctum. Quintum. Incuborum ſuccuborumq; ſpurcitiarū
exercent demones uniuerſi: ſed quidam inferiores. Hoc enim eo
rum nature congruit: qua ab inſtanti productionis ſue, ordina
ti ſubinuicem fuere: cum omnes inuicem ſpecie differant: ut ſupra
oſtenſum eſt libro primo: & eſt ſententia dio. 10. ca. cel. hierat. qui
in eodem ordine primos medios & inſimos aſtruxit: naturam autē
peccatum non abſtulit. unde naturalia demones non amiſerunt
ut ſupra dictum eſt: naturales autem rerum conditiones operatio
nes rerum proprie conſequuntur eiſq; proportionantur & congru
unt: unde multarum naturarum operationes ſunt multe & ſupe
riorum ſuperiores: conſequenter autem inſime inſimarum natura
rum ſint oportet. Congruit & id diuine ac perinde infinite ſapientie: ut ea que ab ipſa ſunt ordinata ſint: ut apoſtolus ad 10. 23. proſi

teretur. unde quia demones a deo sunt ordinati subinuitem sunt: & quia ad exercitium hominum ab eodem deputati sunt: ut exercitio boni proficiant & mali pro meritis damnati excrucientur: etiam hoc deus ordinate fieri uoluit. Congruit etiam & diabolice nequiti: quia cum humano generi pro uiribus aduersetur. ut magis impugnet ordinatus pugnat: unde apud diuinorum tractatores sub sathana rege tartareo sunt duces qui de luxuria q̄ de gula & eius modi tentent: & satellitibus suis pro cuiusq; natura consequenter ingenio & nequitia sua mandent imperia. Ex his ergo patenter concluditur luxurie nephanda opera non exerceri statim & sine medio per nobiliores demones: ceterum per eos potius qui in ultimo choro sunt ultimi. Immo quibusdam uiris etiam peritis uidetur q̄ a toto genere demones sodomiticum & alias omne contra naturam. i. extra debitum uas coitus uitium horreant: quod inde arguunt tum quia nunquam in hoc legitur turpissimus demon se aut incubum: aut succubum exhibuisse: tum etiam quia in suis opibus sicut natura. ita & demon superfluum effugit: est autem superfluum effundere sic sperma ut generatio sequi nequeat: tum quia archie. hoc uidetur sentire adducens theologie compedium: sed his non obstantibus in contrarium est ueritas: quippe uniuersaliter frigimagine que in eiusmodi spurcitiis uersantur, aliquid turpissimum: (quod tamen scribam) astruunt uidelicet demonem incubum uti membro genitali bifurcato: ut simul utroque uase abutatur. Ad primum ergo in contrarium dico consequentiam non ualere: non legit ergo non est uerum: quia nec omnia facta scribuntur nec leguntur omnia scripta: unde arguitur ab auctoritate negatiue quod minime licet. Ad secundum dico illud esse quidem superfluum in ordine ad naturam. non autem in ordine ad finem gratia cuius demon incubus operatur: qui est ut frige sibi deputate a deo sue immergantur uoluptati: ut eas semper sibi detineat alligatas: & pereant. Ad tertium dicitur archie. non assertiue sed recitatiue loquitur: ut magis homines terreret & auerteret ab eius modi dan adis criminibus. Non obstat quod aut huic ultimo puncto quod si cut ad rationem boni pertinet modus & ordo apud aug. de natura boni. ita ad rationem mali pertinet inordinatio. & consequenter actiones malorum angelorum non sunt ordinate: ut infime infimis congruant. Non obstat inquit: dicitur enim quod & si bonum sine malo inueniri possit: ut in deo & beatissimum contra sine bono malum: quod semper in natura bona fundes oportet.

cum prinato sit: q̄ sine subiecto esse nequit. Et ideo demones inq̄-
 tum naturam bonā nacti sunt, ordinati sunt: & ordine quodā ma-
 las & perinde inordinatas actiōes fortiūtur inq̄: ū uero mali sunt
 actiones habent sine ordine ad finem debitum sibi a deo presta-
 tum. Vnde iob. x. ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabi-
 tat: sic intelligitur quia in inferno (ubi tñ non sunt demones qui
 nos impugnant) nō est ordo operationum bonarum moraliter:
 que. s. sint ad debitum finē relate: cū dānati omnia referant ad suū
 finem ultimū qui non creator sed creatura est: & longe minus in
 eis est ordo actiōnū meritoriarum eterne felicitatis: est autem ibi
 ordo nature: & consequenter exercitiorum in puniendo malos: q̄
 tñ est a deo potius q̄ a malis angelis. ¶ Nec. 3. obstat dicere q̄ non
 omnib⁹ eiusmodi actibus turpissimis uacare, nō pōt eis conueni-
 re a natura, quia eadem est que ante p̄c̄m: neq; a culpa uel pena: qa-
 cum ista maiora sint in maioribus, in eorum penam deberent hu-
 iusmodi miserrimis actibus addici. Non obstat inq̄: quia dico hoc
 esse propter natuā: q̄ ite graua quia est: superiori superior operatio cō-
 gruit. ¶ Non obstat. 4. q̄ ubi nō est subiectio & obediētia: ut iter
 demones: inter superbos enim semper iurgia sunt. prouer. 13. ibi ē
 actiōnū indifferentia. Dico enim q̄ in eis est concordia non ami-
 citie: sed nequitię: ex qua & odiunt homines & iusticie diuine pro-
 uiribus repugnant. Et eiusmodi concordia consueuit esse apud
 impios: ut se subiiciant eis qui ad suam nequitiam peragendam
 apriores & fortiores sunt.

¶ Est in rerum natura strigimagas, & que secta earum. Capitulum Quartum.

Ssi iam ex dictis magas & strigas esse liquet: quippe quibus probatū est eē utriūq; hominū genus: reliquū tñ est ut etiam strigimagas esse probemus: qd̄ equi- dem fiat oportet, si easdē p̄sonas & strigas & magas esse p̄barim: quod nōnullis punctis agendū est.

¶ Punctum Primum. Per magas ad strigiatum & magica flagitia: homines tribus modis aduocat demon. Et in primis quidē per tedium tētationum & aduerse fortune: quibus homo pleiūq; magarum

magarum presidia cogat expetere. Nam proficiente diuo greg. dia-
bolus frequenter hominē tentat ut saltem per tediū uincati quod
sñ intellige citta uires hois quem deus tētari sinitsne propria igna-
nia marcescat in cuius figurā de^o oli gentes nōnullas in terra israe-
lis remanere uoluit: ut in eis erudiret israhel iudiciū. 3. & in noua le-
ge oportet hereses esse ut qui probati sunt manifesti fiāt: ut ait apo-
stolus. Igitur peruersissimus demon quosdā etiā innoxios per ma-
leficis tantis dānis afficit temporalibus: ut quasi cogantur malefici
earum remedia expetere: & cōsequenter earum consiliis niti: qui-
bus ad strigiatum primo. deinde uero ad maleficia trahantur huius-
rei experimenta & exempla adeo multa sunt: ut nō oporteat nos
in hoc fatigari de quo inquisitores uniuersi interrogati responde-
re possunt: quot mulieres eis officio suo insistentibus conqueste
sunt aut etiā conqueruntur: q̄ propter dāna illata uaccis lacte pri-
uatis & aliis iumentis maleficas consuluerint: & oblata ac oportu-
na remedia perceperint: ita tñ ut semper uni spiritui promitterent
aliquid quod modicū esse asserebant: modo illius magistri info-
mationibus assentiret super certis obseruantis tēpore diuinorū
aut confessionis & eiusmodi. Vbi illud aduertendum est q̄ arti-
fex ille mille hñs nocenti artes. 16. q. 2. uisis: semper tñ inchoare a
minimis assueuit: ut q̄ spuat in terram eo tēpore quo sacramen-
tum eucharistie eleuatur: uel claudantur oculi (q̄q̄ hoc secundū: ex
humilitate & ne tentationes incredulitatis mentē uexent fieri licē
te possit) aut q̄ cū sacerdos dicit dñs uobiscum: respondeat aliqd
uerbū irrisorium: aut q̄ petā mortalia nunq̄ integre fateantur: &
eiusmodi sicq̄ ad omnimodam fidei negationem & sacrilegam
professionem de qua puncto sequenti tandē adducunt. Et hoc pri-
mo mō ad matronas honestas carnalibus uitiis nō infestatas utū-
tur. Ad iuenculas autem & alias que illecebris carnalibus infestā-
tur: utuntur alio per carnis uoluptates seducentes: ubi illud in pri-
mis aduertere expedit: q̄ apud remigium in sanctificatis diaboli
tentamenta crassantur: unde sicut bonos q̄ malos tentare mauult
q̄q̄ mali habiliores sint fraudibus eius & lenociniis obtēpare: ita
quoq̄ honestiores uirgines puellas, magis decipere conatur: cui
rei testimonium est experientia & ratio, quippe qui cum malos
iam possideat: anhelat ad bonos obsidēdos & possidendos: in fias

principum humanorū: qui magis contra eos qui de suo iure plus
obtinent, plus oppugnant. Ex malleo qui maleficam inferibitur
in oppido cauentipurg. quedam balneatrix se a diabolo multa pas-
sam astruxit: quod deuotam quandam uirginem prediuitis filiam
seducens non duxerit die festo ad loca ubi cum ea demon in spe-
cie iuuenuli sua colloquia habuisset: q̄ ea uirgo semper signo cru-
cis utiq; inspirante angelo bono sese tutata sit. Quedam etiam alia
uirgo tunc ut ibi dicitur in diocesi argētina uni ex inquisitoribus
fassa dixit: dum in paterna domo aliquando die dominica sola cō-
sisterem: ex oppido uetula balneatrix uisitandi gratia me adiuit: &
inter scurrilia multa uerba: hec in calce sue narrationis intulit. Ad
locū ubi iuuenes toti oppido incogniti morant te deducam: mo-
do placeat, dum uero annuissim: ubi ad gradus scale qua ad eos
domo quadam ascenderetur uentum est: uide ait: ne signo crucis
te consignes: quod utiq; spondis: clanculo tamen post eam me
fidelium more signaui. Cum ergo summum scale gradum an-
te iuuenum cameram uetula concendisset: se uertens animo sto-
machato. & toruo aspectu in me uersa: en maledicaris inquit: si-
gno crucis cur te munuisti? hinc in nomine diaboli abscede: sicq;
ad propria illesa: redii. Deniq; prefata balneatrix incinerata tandē
& ipsa in hunc modum a uetula seductam se astruxit: unde patet
q̄ uersute antiquus hostis in animas maximeq; uirgineas baccha-
tur. Hec tamen uetula de consodali quadam sua in hec uerba retu-
lit. Cum amasium suum fornicationis gratia inuisere perrexif-
set, demonem in forma humana itinere medio obuium pertulit:
a quo demone incubo cognita: & interrogata an illum cognosce-
ret: cum respondisset minime: demon inquit ille sum: & si me ad
tuum beneplacitum uolueris semper ero presto. nec te ī quibusuis
necessitatibus deferā. Cui dum annuisset decem & octo annos
cum eo in spurciciis exegit, cum fidei: tamē abnegatiōe omnimo-
da. Tertius uero modus est per modum paupertatis & tristitie.
Iuuenule enim corrupte & ab amatoribus sprete quibus nubēdi
gratia ad rem turpem consenserant: ubi se & infamatas & corru-
ptas & relictas perspexerint: ad quecunq; presidia diabolica se cō-
uertunt: aut irrisorem amatorem maleficiādo: aut se omnibus spur-

cicis passim maculādo. Et sicut prohdolor talium iuueculam
sic & magarum non est numerus: ut supra dictum est.

¶ Punctum secundum. Sollemniter & tacite strigas profiteri dia-
bolo ad instar religiosorum. liquet: ut etiam supra utcuq; tactum
est. Cum enim suus uir aut femina sectam strigarum intrare uo-
luerit: anteq; admittatur. profitetur aut sollemniter aut priuate: sicut
ipsemet reuelant. Sollemnis sic fit. Malefice certa die in contio-
ne ueniūt: & demonem in hominis effigie uident: qui exhortatio-
nem habet seruāde sibi fidelitatis. uitam longam & secundam for-
tunam spondens. Deinde ex eis certe astantes. nouitiam ad diabo-
licam religionem suscipiendam. presentantes. diabolo commen-
dant: qui si nouitiā uoluntariam reperit. de fide christi abnegan-
da & xp̄iano cultu & extensa muliere (sic enim beatam uirginem
uocant) & de sacramentis nunquam uenerandis: extensa diaboli-
ca manu manum nouitie apprehendens stipulantur. Illaq; pmit-
tit: ac deinde demon statim subiungit ista non sufficere: & requitē
te nouitia aut nouitio quid amplius exquiratur: homagii inquit
quod illud continet ut quo ad animam & quo ad corpus sibi eter-
naliter ptineat: & p uiribus quoscūq; alios utriusq; sexus sibi asso-
ciare curet. Alius modus profitendi priuatus: seorsum demoni qua-
cunq; hora & loco fieri potest: & uariis modis fit. In te: dum enim
aut uiris aut mulieribus afflictione quacunq; detentis adest demō.
interdum uisibilibus: interdum per medias personas alloquens: &
si secundum eius consilia operari uelint ac spondeant: omnia secu-
da pollicetur ad nutum: a paruis tamen ut supra dictum est incho-
ando ut ad maiora ducat. Hanc autem professionem uel tacitā uel
solemnerē non aliter q̄ infinitis processibus inquisitorum proba-
re oporteret: quorum nullus est qui ante omnia non contineat
q̄ negarint fidem conculcarint crucem diabolum adorarint: &
se se ei dederint: auctores tamen mallei malefici. de hoc plenissime
se doctos afferunt per iuuenulam maleficam: sed conuersam in
agro brisico a sua mateterra incinerata edoctam sic. Cum
inquit die quadam scanderem gradus & iussu eius cameram
intratura essem: cum iuuenes quindecim uiridi colore uesti-
tos conspexissem: elige inquit ex his unum in sponsum quem

et alueris: eumq; tibi tradam. Cum autem me nullum uelle respon-
dissem grauiter celsa tandem acquieui premissis modo: ac abin-
de sepius cum ea in tempesta nocte multa spacia terrarum transiui
mus etiam ab argentina coloniam usq; interrogata uero an ima-
ginarie an realiter portarentur: respondit qd utroq; modo: prout est
superius dictum est. Confirmatur etiam hic modus profitendi per
ea que in suo formicario io. nider astruxit: qui se hunc accepisse
scripsit ex relato inquisitoris eduen: qui qd quidam magi in lausa-
nensi ducatu proprios filios excoetos manducarat astruxit. addēs
qd modus talem artem perdiscendi fuit. ut maleficis in cōtionē
uocatis. demonem in forma hominis uiderent: cui discipulus fu-
turus si dem necessario prestat de negando xp̄iano cultu & calcan-
da cruce ubi latēter fieri posset: & eucharistia nunq̄ adoranda. Re-
fert quoq; fuisse famam referēte petro quodam iudice in boltigē
qd in terra barnensium tredecim infantes magi uorassent: unde &
publica iustitia satis dure ob hoc exercebatur: & animaduertebat
in eiusmodi scelestissimos homines. Cūq; a detenta quadam ma-
lefica quonā pacto infantes comederēt petrus exquisiuisset: respō-
dit. Modus iste est: infantibus nōdum baptizatis precipue insidia
murine. s. saluentur. maxime si crucis signo & orationibus nō mu-
niantur. hos inquit in cunis aut ad parentū latera nostris cerimo-
niis enecamus. de tumulo deinde clanculo eos excipiētes: & i cal-
dario decoquimus quousq; euulsis ossibus tota caro efficitur pe-
ne potabilis: & de grossiore quidem materiā unguētū cōficimus
nostris uoluntatibus & artibus ac subuexionibus accommodū: de
materia uero liquidiore uas replemus. de quo qui potarit additis
paucis ceremoniis statim concius & magister fit secte nostre. Ad
idem in bernensium iudicio iuuenis cum uxore malefica captus
& seorsum carceri i intrusus. dixit. Si meorum facinorū ueniā con-
sequi possem libentius in lucem efferrē cuncta que de maleficiis
scio: mori enim me ut uideo oportebit. Cūq; eum astantes lit-
terati confortarent & ueniā ac misericordiā eum cōsequi posse
modo uere peniteret astruxissent: tunc letus se morti obtulit: & sic
exorsus est. Ordo inquit &c. ut supra capitulo secundo puncto se-
cundo. Iuuenis hic preconfessus in magna cōtritione mori uisus
est: uxor uero testibus cōiuncta quicq̄ ueritatis etiam in questionē

bus ipsis falsa nō ē sed neq; in morte: quinimo parato incendio
uerbis pessimis lictori maledicens in cineres redacta est. Sic ergo
patet modus profitendi: qui ubiq; in substantia idem & si quoquo
modo sit uarius in accidentibus est uarius.

Punctum tertium. Quare & q̄ multipliciter demō homagium
expetat. Homagium q̄tum ex strigimāgis colligi potuit hac rōe a
professione seceratur, q̄ professio quidem essentialiter in totali
aut partiali fidei negatione consistit: totali quidem ut cum ex in-
tegro fides negatur: partiali uero ut cum ex pacto inito cum mor-
te aliqua contra ecclesie ritū seruantur: puta q̄ diebus dominicis ie-
iunetur: q̄ sexta feria carnes edantur: aut certa crimina in cōfessio-
ne taceantur: & eiusmodi. Homagium uero in anime & corporis
traditione consistit: illud ergo demon expetit ea ratione uel in pri-
mis, ut ad irreuerētiā & offensam maiorem diuine maiestatis
creaturam traducat: & ut certior sit q̄ illam in eternam damnatio-
nē secū adducat. Exptos tñ se dñt multi ex p̄cipuis inq̄sitoribus;
q̄ homagium interdum demō una cum professione acceperit: in-
terdum uero professione sola in presenti contentus ad certos an-
nos homagium differt. Quare autem sic practicetur ex parte qui
dem peruersi demonis multe cause deprehenduntur. Prima. Cum
enim nisi ex signis & coniecturis cogitationes non norit: si quidē
nouitiam ad consensum difficilem presenserit: blande aggredit̄
ut paulatim ad maiora deducat. Secunda. Cum inter eos qui fidē
negant diuersitas sit quibusdam ore solo: quibusdam ore & corde
negantibus: an corde profiteantur expetiri nolēs ille dominus ab
bas inferorum: tempus quasi probationis instituit: ut interim ex
operibus & conuersatione mentes experiatur. Tertia. Nam ubi ex
lōgo tempore nouerit aliquam minus uolūtariam. sibi q̄ ore ma-
gis adherere quā corde: presumitq; diuinam mīam ex angelica
custodia illi affuturam: eam inde abiicere & aduersa fortuna fati-
gate conatur: ut uel sic eam ex desperatione lucretur. hec & similia
nō nisi inquirētium practica & exq̄sitis p̄iecturis possunt agnosci.
nū enī hoc q̄ in tormētis. quedā strigimāgax nullo mō quedā ue-
ro facile ueritatem fateantur: item unde q̄ ipse postq̄ uerum fassē
sunt sibi ipsis mortem laqueo aut quouis modo possunt asiscunt.
Neq; enim a bono spiritu aut ad silentium aut ad confessionem

coeguntur: sed astuti demonis opera eiusmodi esse deprehēsa sunt qui eas quas toto corde & professiōem & homagium emisisse cōsequenter autem & pertinaces nouit inuauit prebēdo taciturnitatis beneficium: aut uerius maleficium: de quo infra libro tertio: alias uero derelinquit nec tuetur q̄ eas sibi minus proficuas putet. Hoc dicunt inquisitores se experiētia didicisse: quippe qui omnes quas incinerarunt per earum confessiones circa maleficia inuoluntari as fuisse norunt: quod tamen sub spe euadendi nequaquā dicebant. cuius etiam rei argumento erat plerumq̄ facies tumida & liuens: ex demonum uerberibus: quibus non ad beneplacitum inferuissent. Quod uero post confessionem sibi mortem pro uiribus inferant: experientia testis est: quod malus demon efficit: ne sacramē tali confessione saluentur.

Punctum quartum. Strigimagas esse iam liquet. Si enim sunt magi & mage strigii ac strigie: & illi iidem qui magistrigii & que magestrigie sunt: iam strimage sint oportet. Ita uero esse ex professiōe ac homagio strigarū liquet: quippe que ad maleficia se obligant: ut patuit.

Punctum ultimum. Quomodo autem strimage ad ludum aut maleficia localiter ferantur a diabolo: quantum experientia docuit & inquisitores retulere: dico q̄ multis modis. **Q**uandoq̄ enim cum persone sunt uiles & locus uicinus, suis pedibus incedunt: quod equidem in agro cumano ex processibus factis in terra musci liquet: ubi omnes sic adire ludum planum est: Interdum uero equis aut hircis aut aliis effictis bestiis feruntur: que sunt quidem appatenter bestie demones autem uere ut supra de eo dictū est qui forte etiam nūc monachus uiuit. Interdum uero & usitatius practicatur ut cōfecto unguento ex mēbris puerorum precipue non baptizatorum baculum aut sedile iungant aut etiam se iter manum & brachium sub certo caractere & statim sublata in aera feruntur: quod infinite earum confessiones asseuerant. Interdum etiā ferūtur nullo adhibito corporeo instrumēto sed sola demonis uirtute assistēte: ueluti supra de scolari patuit qui ceruiciam erat allaturus. Feruntur autem die & noctu ut libet & inuisibiliter diabolo interponēte aut circūuolūte corpus aliquod sicut de enea dicit uirgilius cum cartaginem adiret: quia licet fin-

uerit: dixit tñ possibile & similiter iterdū uisibiliter. Henri. insti. &
 soci? i hec fere uerba testant. In oppido ualzbut sup reno constā.
 diocesis: malefica opidanis & inuisa & suspecta. q̄ ad nuptias non
 fuit inuitata. ad quas pene torū oppidū fluxerat: aduocato demōe
 ut grandinē ingentē sup choreas & reliquos inuitatos dumtaxat
 iferret precabaf. Ab eo uero super monticulū ppe oppidū sine ul-
 lo corporeo instrumento uidentibus pastoribus quibusdā delata
 facta parua fossilla. cū ei deesset aqua quā inferret (quod ex more
 faciunt concitature tempestates: ut dicitur) imminxit & urinā di-
 gito mouens: sublato in aera uirtute demonis humores: ingens grā
 do cunctis mirantibus super iam dictos cecidit: & de hac malefica
 suspicātibus eo magis q̄ statim post ingressa est oppidum. & pau-
 lo post pastores uisa referarunt. Vnde capta & fassa est hec & alia
 ac demum in cineres igne soluta.

¶ Strigimagarū genus cū incubis & succubis respectiue
 illecebris flagitiose domesticeq̄ uersari ca. quintum.

Via iam abunde an & quid sint strigimage de-
 ductum est. deq̄ secta ipsa dictum: iam de earum ope-
 ribus tractandum est: & in primis de eo gratia cuius
 in talia feruntur: idest turpissima uita quam cum in-
 cubis & succubis respectiue ducunt. Quod equi-

dem multis: punctis absoluemus.

¶ Punctum primum. Strigimagarum genus & si etiam ex uiris
 cōstat amplius tamen ex mulierculis: unde & femineo genere uti
 in eiusmodi consueuimus. **¶** Primo. Prouerbiū est tria esse
 que in bono uel malo mediocritatem non obseruant: lingua, per-
 sona ecclēsiastica. & femina. Et de lingua docet experientia: un-
 de & esopus iussus emere carnes optimas, linguas emit: & itidem
 iussus emere pessimas linguas denuo emit: & irascenti domino q̄
 non perfecisset iussa: immo inquit quia lingua bona nihil melius
 nec peius mala. de ecclēsiasticis uero quo ad regulares aug. ad uin-
 cē. dona. paucis uerbis multa complexus: simpliciter inquit fateor.
 charitati uestre coram domino deo nostro, qui testis est super
 animam meam: ex quo deo seruire cepi: quoniam difficile ex-
 pertus sum p̄iores. sicut & non meliores quam qui in mo-
 nasteriis defecerunt aut p̄foecerunt. Hec ille. Ratio uero est quia

eum assidue uersentur in diuinis: oportet q̄ diuinis inspirationib⁹
aut iugiter assentiant & fiant optimi: aut iugiter dissentiat & fiant
pessimi. In clericis autē secularibus eadem ratio militat: tm̄ mo-
do differēs p̄ magis & minus: unde ut criso. dicit in omel. super il-
lud eiecit de tēplo &c. sicut inquit omne bonum a sacerdotio: ita
& ab eo egreditur omne malū. De femina uero preter experien-
tiam idem diuinis litteris liquet: inā ecclē. 25. nō est caput nequius
super caput colubri: & non est ita sup iram mulieris: cōmotari leo-
na & draconi plus placebit: q̄ habitare cum muliere neq̄. Et infra
breuis est inquit oīs malitia: super malitiam mulieris. s. male. De
bona uero idem ca. 25. mulieris bone beatus uir. unde & de bonis
preclara in litteris diuinis & humanis leguntur. Eligat ergo demō
magis mulieres q̄ uiros & mauult: quasi in omnia facinora pro-
niores & ad quedam etiam aptiores: ut ad ea que obstetricū mini-
sterio patrantur. ¶ Secundo. Nam mulieres ad credendum sunt
proniores: unde quia fidem euertere demon nel imprimis querit
feminas potius adoritur. ¶ Tertio. Quia propter complexionis
fluxibilitatem facilius impressiones patiuntur: consequenter autē
ad reuelatiōes spiritibus separatis imprimētibus habiliores sunt.
¶ Quarto. Quia p̄pter lubricitatē sue lingue malarū artū doctri-
ces & auide & pene coacte fiunt: dū nesciunt tacere q̄ norū: accedit
uero q̄ ob animi pusillanimitatē: cū aliud nequeant ad maleficia
pro uindicta facile cōuolant. Sunt q̄ plures eiusce rei alie rationes.
¶ Punctum Secundum. Corpus quo incubus aut succubus de-
mon hominibus eiusmodi tursibus actibus miscet: in substantia
aereum ē sic tm̄ grossis uaporibus & terreis p̄pressum & conden-
satum ut ad terre p̄prietates accedat: quod sic elucidatur. Aereū
enim simpliciter esse nequit: q̄ sit infigurabilis aer: nisi figura alie-
na cuius rei signū est nunq̄ suis, semper autē alienis terminis clau-
ditur: & in sua s̄pera ubi ad concuum ignis & maria ac terras fini-
tur: et extra suam s̄peram: quippe qui ne uacuum detur angulos
omnes rei qua ambitur occupat. Quia uero maxime transmutabi-
lis est aer: & in quodcūq̄ uertibilis ideo in se est p̄petens talis cor-
poris materia ut ex eius substantia sibi corpus demon assumat: cu-
ius etiam rei signum est: ut libro primo dictum est: q̄ corpus il-
lud anxi truncare aut confodere nequuerunt: q̄. s. statim coeant
diu is

diuisi aeris partes: quia tñ figurati nequit nisi terrestre aliquid m̄
 sceatur: aerem illū inspīat: quoquo modo & ad proprietatē terē
 p̄p̄inquare oportet: aeris tñ natura seruata: quod demones utiq̄
 motu locali quo partes aeris cōprimantur: & uapores terrei gros
 si eleuati misceantur: facere possunt. Quod ubi faciunt demo
 nes ad alicuius rei proprietates signandas siue angelici siue homi
 nis siue equi uel eiusmodi: dicuntur illa corpora ab eis assumpta
 in quibus sunt non ut anime uegetantes & uiuificantes sed ut mo
 tores instar scilicet naute in nauī: alias uero ubi talia corpora nō
 ipsi effingunt: ad aliquid signandum: sed effincta ut a deo uel a
 natura mouent: ueluti linguam asine balaam: & arreptitiuorum
 membra malus angelus mouerit: non assumpta eiusmodi corpo
 ra: sed occupata dici consueuere.

Punctum Tertium. In assumptis uero corporibus cum stri
 gimagis demones loquuntur, uident, manducant, coeunt & gene
 rant: que quonam pacto faciant detegamus. Sonus est percussio
 aeris ad corpus solidum: puta campanā uel lignum qui si ab ani
 mali fiat per eos uox dicitur: animal enim ad cordis refrigerium
 aerem inspīans & attrahens per pulmonem & illum ad uocalem
 alteriam in gutturis extremo expirando percutiens uocat q̄q̄ & si
 ne pulmone & attractione aeris possit uocem emittere animal q̄
 nec facit cum extra aquam statim est moriturus: uocem enim fo
 rent. Si uero sonus ab ore animalis emissus perper linguam
 & dentes & labia sic dearticuletur ut aliud q̄ naturales passionēs de
 signet dictio est: & si dictio dictioni sic iungatur: ut enunciatur:
 quid complexē loquutio est. Sciendum enim q̄ bruta uoce suas
 suas passionēs uel affectiones quidem designat: & aliud nihil sunt
 timorem, letitiam, dolorem, famam, sitim & cetera. unde nō
 loquuntur immo nec homines eo casu loquuntur nisi dicamus in
 fantem loqui dum plorat: aut hominem dum ridet: homo uero
 mentis conceptum loquutione promit: per loquutionem aerem
 motum & sonorum distinguens ac dearticulans proxime in ore:
 deinde uero successiue extra quidem: sed tamen prope os: & sic
 consequenter ad aures usq̄ eius qui est per aures alterius conce
 ptum percepturus. Demones ergo quia nec pulmonem nec den
 tes nec linguam aut labia habent uera seu naturalia: sed apparen

tia tantum: proprie non loquuntur: quia tamen mente concipiunt
& conceptam quibusdam sonis motu locali aeris instar dictio-
num dearticulantes exprimunt loqui per similitudinē dicunt: non
tracto uel respirato aere: sed in christo assumpti corporis simula-
to ore proxime moto & percusso: deinde ad contiguum usq; ad
aures magorum. ⁹ Et non modo loquuntur: uerum etiam can-
tant. Quidam in ciuitate bononia satis religiosus sacerdos mihi
amicus cui hieronimo auola seu lira nomen erat q; eiusce instru-
mentum peroptime tegeret: mihi ad annū domini circiter. 1500.
in hanc sententiam retulit. Ex nigromanticis quidā mihi inquit
cognitus: interdum etiam domesticus: dum me lirā tēgere cre-
bro uideret: ostendam aiebat aliquando tibi meos pulsatores: &
q; nihil scias uidebis. Cūq; festo quopiam ad tempus quadrage-
simale post cibum sanctū michaelē in bosco declinata semita p
uineas angusto calle conscenderemus medio itinere lassī quieui-
mus. Cui ego. Quando illos de quib; toties pulsatores auditus
sum. Qui statim quibusdam in terra formatis: respice ait sursum?
uidiq; in aere quedam pernisiarum anium ut uidebatur alis luden-
tium & deffendentium ac descendendo crescentium: que cum in
terra steterunt: quindecim iuuenes pulcherrimi: quindecim instru-
menta musicalia tangentes fuere. Tota uero intentione ferebar
in eum qui lyram tenebat: quo diu audito uisum mihi est q; in ea
arte scirem penitus nihil. His uero iussu nigromantis disparenti-
bus: & eo rursus carācteres effingente: denuo similia ut prius sed
plura apparuerunt: que dum in terra consisterent: fuerunt qui prius
quindecim iuuenes pulsantes & puellę totidem cantantes: quib;
(parcat mihi inquit deus si in hoc pecco) aut pulchriores aut in
pulchritudine pares uidi nunq;. Hec ille: qui etiam deinde retulit
q; eodem nigromante autore bononie in platea mercati noctu p
sentibus duobus nobilissimis principibus ioanne bentiuoli & ro-
berto safuerinensi astiludum horrendum per demones actum ui-
derit. Cūq; tubarum ac timpanorum strepitu omnia uideren-
tur resonare ac perstrepere & ne tota bononia cōflueret extrinuis-
sem: ne timeat inquit: extra plateam hanc quam cernis nihil sen-
titur. Et si interroget quis quonam pacto id fieri possit ut in-

gens sonus non audiatur minus: dico q̄ cum duobus modis illud asiludum fieri potuerit: uel prestigio scilicet uel corporū aereorum dicto modo formatorum locali motu: si prestigiose res acta est: nihil difficile emergit: cum omnia essent in sensibus eorum quos diabolus participes huius esse uoluisset: si uero locali motu corporum: iam illi soni ueri soni esse potuerunt: & tamen ibi tantum audiri: uel primo impeditis sensibus eorum quos diabolus audire noluisse: per soporem: aut ludificationem iuxta dicta in primo libro aut secundo per fixationem aeris ne suo motu sonum deferret (sine quo aerem contiguum sonus non immutat: nisi forte in mutatione spiritali que est demissiuā) sicut enim mouere corpora ita & figere potest: quippe sicut eadem disciplina ita iadem uirtus contrariorum est: ut ars sanatiua sani & egrī aut tertio per interpositionem impediētis puta densissimarum nubium aut ferri uel plumbi: quibus statim locali motu intercedente uallare posset demon loca magna aut ultimo omnibus uel pluribus modis predictis. Et de his satis. In hominibus uero energuminis & arrepticij demones per uera naturalia instrumenta loquutionis mentem suam referant: q̄q̄ nunq̄ eque bene eis utatur ut naturalis motor. Quidam uir sanus (auctor est .S. uincensius) arrepticij a demone respōsum habuit uerbis latinis barbaricum. De quo cum diabolū eruditissimum increparet non est inquit demon in se mea in culpa sed lingua huius rustici tam grossa q̄ per ora eius uertere nequeo. Quantum uero ad uisum & auditum attinet: cum uisio auditusq̄ sint unientis corporis actiones: hec similitudinarie & improprie habeāt oportet: sicut & corpora quibus eliciunt: uident tñ altiori mō & lōge clariori: qui nec corpea quidē distātia impediri possit. i. spūali seu mētali uisione: similiter at & audiūt: dū ea uirtute qua intuent etiā percipiūt mentales hoīm cōceptus uoce aut signis expressos. Comestio uero cōpleta & uera in primis cibi in ore diuisionē traiectionē in corpus: uim digestiuam uimq̄ egestiuam exquirīt: que duo prima angeli cum boni tum mali in corporibus assumptis exercere & possunt. & efficiunt: quod id totū locali motu agatur: reliqua

duo: non faciūt modo uerum etiam nec possunt q̄ illarum uirtutum uite resolutiuam cibi in preiacentem materiam nacti sint x̄ps uero post suam resurrectionem duo prima perfecit duo ultima nō perfecit: quod iam immortale corpus enutriti nequeat: uirtutes tamen quibus ea fieri solent: quia uere habuit, uere etiā comedit: neq; enim uere comedēs necessario aut digerit aut egent: alioquin statim sumpto cibo euomens minime comedisset.

Punctum quartum. Quomodo uero coire possint incubi succubiq; manes. & quando id efficere ceperint & q̄ multi & crebro homines his spurciis uacent: sic liquet. Quomodo enim ista nephanda que bonis mentibus euoluere graue est. admittere possint: iam ex dictis liquet. Mutu enim locali effinitis uirozū aut mulierum formis: & ad opus nepharium admotis id uere quidem ex parte hominum apparenter autem ex parte demonum fieri posse uisis que supra scripta sunt dubitari nullus. Quando uero eiusce quo ad strigimagas ceperint: ante annos domini 1404. incertum quidem est: q̄ nec sacre littere nec historie aut uiti graues id tractauerunt nihilominus maleficos longe ante fuisse ex canonicis & doctoribus liquet & ex libro tho. brabantini de apibus. Nunc uero etiam uoluntarie sese eis muliercule strigimage sternunt: quin immo ut sternantur x̄pm negant infantes enecant diabolum adorant eterna supplicia pati q̄ istis miseris carere malentes. Et tam crebri sunt qui id efficiant ut teste henri. in sti. ac socio inquisitoribus quotquot ex strigimagis quas seculari brachio puniendas te liquerunt in diocesi precipue cōstantiensi & in oppido rauēspurg. (que exceptis secrete penitentibus. 48 fuere ignibus aduste) omnes cum incubo ab eo tempore quo sese diabolo tradidere usq; ad suam incarcerationē in his spurciis ut tam duxerint ut earum cōfessiones earum uel precipue que ad fidem rediere liquet. Et tūdem quoq; asserētes de quadraginta & una ad burinam ultimo supplicio confectos. Immo nunc in apennino tātum excreuerunt ut dicant se breui plures fidelibus futuras: & se propalandum in publicum: & purita erit sicut de ualdensibus in uale lucerna. Talis autem regulariter in his ordo seruatur: q̄tum ex horum confessionibus credi potest: ut succubus homini strimago demon semē ab eo decisum excipiat: qui si quasi illi homini a principe suo depu-

tatus mulieri se in cibum exhibere recusarit: semē illud incubo malefice deputato tradit: qui sub certa constellatione sibi ad id seruiēte in muliebri genitale tradit se incubum faciens ut inde genitus aut genita ad maleficia peragēda idoneus sit. Nec obstat q̄ hī de quibus genus primo gigantes tantum & uiri potentes ac famosi malefici fuere. Dicitur enim primo q̄ tempore legis nature propter creationis mundi recentem memoriam: apud graues uiros & eruditos maleficia non fuere: unde nec idola tria locum habere statim potuit. iam uero hominum maleficia excrescent: etiam diabolus ipse hoc genus pecudum opportunius generare & educare potuit. Vltius dici posset q̄ nec uerba illa mosi uirtutis bonum redolent: potētes in seculo uiri famosi: q̄ in flagitiis subaudiari possit. Ex his ergo nephandissimis actibus: strigimagarum genus maxima suscipit incrementa: tum q̄ eiusmodi uoluptates & multos in captiuitatem trahunt: tum uero. q̄ inde tales generentur quos in uitia hec promptissimos dicas.

Punctum. Quintum. An uero demon quemadmodum semper cum fratris resolutione homini succumbit. q̄tum ex parte hominis attinet: attidem quoq̄ semper mulieri cum seminis intrusionē incumbat: id in primis nostre oportet q̄ cum habeat mille nocendi modos hostis iste nū 16. q. 2. uisis: circa eiusmodi generalis regula dari non potest probabile tamen uidetur multis q̄ in habilem conceptum: ut annosam uel sterilem: absq̄ semine supponat q̄ scilicet sicut natura ita & demon superflua in sua actione pro uiribus euitet: unde eo casu illa obseruat que delectationem non q̄ conceptum pariant: q̄q̄ id agere possit ut semper & interuenite creditur: & non interueniat: cum eas effingat corporum formas que illi conducunt nisi obstitit deus: ut dictum est. At uero si conceptui habilis est strigimaga. semen humanum & affert & infertis modo illud habere queat: quo inde proles sibi obsequens gignatur: & idem si pregnans sit facit ut conceptum inficiat.

Punctum. Sextum. An uero, in predictis tempus q̄ tempus aut locum q̄ locum alium malit illud in primis aduertatur oportet. q̄ preter ea tempora que sidereos influxus concernunt: de quibus crebro dictum est: certa tempora obseruat: quibus strigimagas se uenerea oblectet: que & omnium sanctissima sunt: ut festi dies

precipueq; natiuitatis feruatoris pasche & penthecostes. Et id. qui-
dem ratione multiplici. Et in primis: ut strigimage peccati cul-
pa magis obuoluantur: quippe que post apostasiam a fide. & uene-
ris spurcicias: etiam sacrilegii quasi crimen admittant: atq; inde ho-
nori diuino iactura maior inferatur q̄q̄ nulla inferri possit q̄ deus
ex omnibus talibus: per iusticiam gloxiam sibi pariat. Deinde ue-
ro ut ex eo q̄ grauius offenditur pater omnium deus maiorem de-
bacandi in homines licentiam nāciscatur deo per demonem ani-
maduertente in malos: non obstante eo: q̄ dicitur filius non por-
taturus iniquitatem patris: quia illud in ordine ad eternam mortē
intelligendum est alias quomodo uerum dixeris illud: uisitās inī-
quitatem patrum in filiis usq; ad tertiam generationem. Demum
uero ut maiori oportunitate plures mere faciat: p̄sertim uero ado-
loscentulas que festis diebus otio & curiositatibus magis operam
nauant: sicut ut supra de quadam iuuentula dictum est: que ducta
ad locum ubi demones in forma iuuenum prestolabantur moni-
ta ne se signaret que ubi locū attigit nullus fuit: q̄ scilicet se signa-
set & illi presentiam suam iuuentule ostendere nequiuisset. Vnde
anus irata dixit uade in nomine omnium diabolorum. Te enim
signasti. Quantum uero ad locum attinet: ex strigimagarum fa-
ctionibus: constat in locis deo saccatis spurcicias illas omnino ex-
tereri non posse ex qua re efficaria angelice custodie deprehendi
potest: & quod longe mirabiliter est q̄ pacem nunq̄ habeant nisi
in ecclesia tēpore diuinorū astruūt. unde eā aliis citius ingrediunt̄
egrediūtur uero tardius: licet ibi ex demonum cerimoniais & mē-
datis aliqua nephanda obseruent. Quam uero ob causam illa in
tempore quidem possint: in loco uero non possint: puto consecra-
tiones in causa esse & sacra reposita. Tempus enim non nisi huma-
na uoluntate per statutum attingitur quodiuiuo cultui mancipa-
tur: sed loca etiam actione ipsa transeunte per sacrationem & sacro-
rum repositionem continguntur.

¶ Punctum. Septimum. An uero explectio ipsa nephandissimi
opere inuisibiliter ex parte succubi uel incubi sicut ex parte homi-
nis peragatur: q̄tum attinet ad astantes: illud premittere oportet q̄
q̄ experientia inquisitores docuisse potuit: q̄tum ad astantes illud
aut nunq̄ aut non semper est uerum. Nam haberi institotis cum

locio in hanc sententiam retulere. In oppido rauēspurg. necnō in dominio nobilium repellite ac locis aliis q̄ pluribus ī campis aut ī siluis uise strimage sunt. suppine aumbilicum usq; & eo amplius nudate: dispositis tibiis & ciuribus prout nephāda uenus exigebat se cogitantes: incubo nullatenus apparente q̄q; in calce talis exercitiū: a malefica ad staturā hominis fursum fumus te terrimus leuare tur. Sed & hoc contegisse planum est maritos incubos cum uxori bus se turpitem coagitantes & uidisse & homines putasse: quos dū gladiis nupeterent: illi soluebantur in auras.

¶ Punctum. Octauum. Sed et illud haud dubio uerum est demones incubos non modo mulieribus ex suo incubatu generalis. aut eis quas obstetrices demonibus obrulissent importunos fore uerum ad quascunq; sanctiores uirgines stuprandas per seductrices strigimagas anhelare. Nam in rauēspurg. id ante sententiā ultimā nōnulli incinerāde fassē sunt: sibi a suis magistris demonibus inuinctum omni conatu in sanctarum uirginum uiduarumq; sub uersionem debere laborare.

¶ Punctū. Vltimum. Nulli uero dubiū esse debet: perfidū illum dei aduersariū: q̄ta p̄or uoluptate in tali nephario coitu homines ac feminas afficere: q̄. s. id suo p̄ puer so finis sit comodū: quo. s. ad se quosq; elicere pro uiribus cupit: q̄ta tñ eiusce delectatio sit: illud aduertendū putarim: q̄ & si naturalis ordo sit ut maiorē habeat uir ad cōsimilē sibi uxorē uel generaliter feminā & p̄tra: q̄ uir ad succubum: aut mulier ad incubū demonem: nihilominus ille tam potēs tam doctus tam uersutus tā malignus hostis: ubi debita adīua debitis passiuis admouerit: & suis artibus fouerit ac tēperauit in calore teneritudine ubi ēt fantasmata mouerit & sensus in libidinem coauerit: non minorem uoluptatē afferre putat. Vñ qdā ī agro comēsi mox arsurus ridēs diu iterratus de cā dixit: se recordari de lenociniis & blāditiis sue caterniē e demonis succubi & cū iā flāma ora occupabit idē inq̄t faciam.

¶ Mirandos effectus maleficiales circa uenerea. Capitulum Sextum.

T uero ad ea q̄ statim diximus de uenereis dicēda: cohereant iā de ipsis strigimarū mirādis particulariter dicturi a uenereis exordiamur expedit quo nā pacto s. eiusmodi efficiant: qd̄ multis punctis explebimus.

Pundum Primum. Naturali sua uirtute ad amorē carnis (ut aiunt) & sanguinis: similiter autem & ad oppositū odium homines demon uehementissime flectere potest. Nam illud in primis quisq; norit q̄ a diabolo directe quidē. i. ex intentione hic & nūc operando non sunt peccata omnia proficiente origine q̄ etiam nullo diabolo estante adhuc & cibi & uenereoz nos appetitus fatigaret: & possibiliter inordinate indirecte tñ omnium peccatorum causa est: dū persuaso primo homine originalem iusticiā eliminauit peccata omnia cohibentem. Si tñ non deesse sed de posse nobis sermo sit: & si demon illius inordinati amoris hominis uolūtatē directe inclinando causa nō sit (cor. n. regis in manu dñi. s. solius) id tñ potest ad istar suadētis: quod dupliciter agitur: & primo quidem uisibiliter: ueluti cū homini in specie sensibili uisibiliter & apparet & loquitur: sicut & eam specie seipētis & christū in quauis spē sensibili tētāuit: ad quē etiam modum & illud reduci pōt: q̄ exterius in facinora pellic hominē non suadendo sed alliciendo: ueluti si se in forma speciose iuuenule ostēter nihil suadens aut dicens: sicut monialem sub specie latuce traxit ī gulositatē apud greg. in dia. .7. uero etiam inuisibiliter: non. n. id putandum est q̄ uisibiliter solū hominē aggrediat: alioquin diabolico suasu ea tñ peccata admitterentur ad que uisibiliter & exterius apparet suaderet. Inuisibiliter ergo interdū res agitur: & id dupliciter & in primis quidē disponētis ad instar sicut ex sufflamte in prunas ignem accendere dicimus: quippe qui cū possit corpora mouere localiter: per spirituum & humorum motiones ad iram aut uenerē aut eiusmodi nos dispositiores facit corpore .n. aliquāliter affecto homines ad quedā fore dispositiores p̄fessum est q̄nt aut ad his assentiendū procliuiores. Deinde uero res etiā agitur suasionis modo: seu suadētis ad instar ueluti cum uirtuti cognitiue nostre apparet aliquid sub specie boni & a nobis agendi: quod tripliciter accidit q̄tum. s. ad intellectū & q̄tum ad interiorem ac exteriorem sensum. Et q̄tum ad intellectum quidē: qui & si a diabolo non illuminetur: ut supra lib. 1. dictū est: quia tñ spiritus in quibus fantasmatā quiescūt localiter mouere pōt: eos intellectui obicit: nā sicut phis de som. & uigi. restat ubi apparitionum & somniom causas designat: cū dormit animal descendēte plurimo

plurimo sanguine ad principium sensitiuū. i. sensum cōem simul
 descendunt motus siue impressiones relięe ex sensibilibus motio-
 nibus, cōseruate in uirtutibus sensibilibus interioribus .i. in fanta-
 sia: quo ad sensata uel fantasmata: & .i. cogitativa quo ad nō sensata
 sicut inimicitia quam ovis in lupo nō sensu sed cogitativa nouit
 & sic res uident in somno acti p̄sentes forent. Quod aut fit locali
 motu animalis longe magis demon posset efficere. Quantum ad
 sensus uero interiores eadem est ratio: quia non potest intellectui
 quicq̄ ostenderem nisi fantasie quoq̄ p̄sequenter aut & extimatiue
 ostendat: cū intellectus nihil in uia nisi in fantasmatibus intelligat
 ut experimur. & .3. de aīa lib. p̄s astruit. Quantum ad sensum uero
 exteriorē attinet, id liquet: quia demon dictam motionē & uisio-
 nem fantasmatum nō modo in dormiētibus (ut etiā natura ipsa)
 uerū etiā & in uigilantibus pōt efficere. & hoc sua naturali uir-
 tute: cū etiā ipse homo uigilans hoc possit, ut ex uisis & sensatis
 prius sibi fantasmatum idola formet ad placitū: & fantastica uel si-
 bi effingat quod lubet & tanta tāq̄ uehemens eiusce. motio & im-
 pressio esse potest, ut ad sensus usq̄ exteriores eiusmodi idola per-
 tingere uideantur: quēadmodum in freneticis uidere licet. Igitur
 amorē sensualem demones inducere efficacissime possunt: primo
 interius cōcupiscentiam inflāmando: eo modo qui in lib. primo
 dictus est. scđo uisibilibus suadendo uel ostensa specie formosa allū-
 ciendo. tertio etiā inuisibilibus & suadendo & alliciendo p̄ osten-
 sionem fantasmatum: quod quidē aliq̄ sine ademptione natura-
 lis luminis uel usus rationis faciunt: ut in sponte amantibus imo
 quid ament eligentibus: quōq̄ uero rationis lumine penitus liga-
 to: quod uinū & humores etiā faciunt: ut in ebriis & freneticis: &
 longe magis demon: & eo casu tales dicuntur arrepticii q̄. s. ab
 altiori natura corripiantur. Et quidē hoc interdū sine maleficio
 facit: ut. n. philosophus ubi iam profitē: qui in passione est a mo-
 dica similitudine uel amati uel oditi mouetur: unde perfidus de-
 mon cui hominū passiones note sunt q̄ corporee sunt. & ex acti-
 bus probantur, passiones aut concitans aut cōcitatis abutens tūc
 hoīem ostendendo & suadendo & alliciendo pro uiribus in amo-
 rem pellit. Cū maleficio uero q̄ eiusmodi ad maleficā: preces &
 carmina pacto explicito uel implicito molitur: quod q̄ crebro fit

experientia docuerit qua teste mariti pulcherrimis & nobilibus
coniugibus postergatis: turpissimas & uilissimas insequuntur &
imperant. Auctores mal. male. in hec referunt. Vetulam tres suc
cessiue abbates demeruisse, fama publica apud omnes monachos
teste nouimus: licet contra eam procedere non uacaret: & quartum
iam similiter demeruisse quod & ipsa publice fatetur, nec dicere
ueretur feci: facio & olim facia: nec a meo amore desistere pote
runt: quippe qui tantum de meis stercorebus (protenso brachio q̄ti
tatem ostentans) comederunt. Sed & de monacho nigromanti
co peregrino in dia. greg. refert: q̄ uirginem sanctimonialem adeo
in sui amorem arte diabolica concitauit, ut se morituram pene cla
maret: nisi dicti monachi uisitationem meruisset: quem ideo et
de monasterio fratrum exploserunt. Nec tamen predictis aliqua
tenus obstare potest: q̄ si diabolus ad amorem malum possit in
ducere: possit ipsas malas cogitationes agnoscere: cum oē agens
a proposito effectum suum noirit. Dico. n. q̄ agens a proposito
cognoscit effectum suum cuius est causa sufficiens etiam certa
notitia: non autem cuius est causa accedente libero arbitrio alteri
sed coniectaliter tm̄: & ita ē in proposito: unde & a diabolus cer
te nouit amorē inspiratū sensibus non tm̄ inspiratū uoluntati sua
sione uel alio simili modo nisi ipse amor seipm̄ alit̄ i prodit.

Punctum secundum. Virtutis generatiue opus sicut prouocare
demonis auxiliosita & impedire haud dubio st. aigimage possunt.
Neq̄ enim in hoc dubium esse potest: cum probamus maleficium
circa usum matrimonii esse in rerum natura: ut patet per omnia
iura de sci. & male. & 33 q. 3. si per sortiaris: quibus ratio suffraga
tur: quia cum id homines herbis & uenenis possint hoc negare a
demone cuius potestas maior est insanite est. De modo tamen
quo tale maleficium procurari potest aduertere necesse ē. Impedit
ergo & ex parte potentiarum anime & itidem ex parte corporis:
de quo non minus obiter q̄ sapienter petrus de pal. in hanc sentē
tiam loquitur. Cum demon ex eo q̄ spiritus est: super corporea
natura q̄tum ad localem; moram aut explendum aut uetandum
dominetur. primo quidem corpora masculina & femine ne inuicem
propinquēt efficere potest directe, uel: ēt indirecte se. in assumpto
corpore interponendo: sicut de eo iuene dictum est qui & ideo

sum & iuuenulam desponsatam quam ideo cognoscere nequibat
se in eiusmodi corpore demone interponente secundo quoq; ho-
minem ad actum uenereum aut inflammare aut infrigidare, nam
talibus actiuis admotis . tertio imaginationem & extimationem
turbare: ac perinde mulierem, aut dilectam aut ingratham reddere .
quarto membri rigorem & impedire & abolere : spiritibus locali-
ter motis aut etiam remotis : & quinto locali eodem spirituum aut
aliorum corporum motu spermatum uias intercludere : ne ex-
cidantur uel emittantur . Plura autem inquit super eo actus
quo primum peccatum traducitur : q̄ super aliis deus permittit :
quod & doctores omnes firmanunt . Que autem de uiro dicta sūt
de muliere quoq; respectiue: id est modo sibi cōuenienti intelligat
oportet . Cur uero plures uiri maleficijs subiaceāt q̄ mulieres ideo
est uel quia id q̄tum ad talem actum facilius fit in uiro : cuius mea-
tus facilius obturantur : & qui membri rigore posito nihil potest
& eiusmodi uel ideo est quia plures malefice sunt mulieres : & plus
conantur uiros inficere q̄ mulieres : ut adulterandi occasio utrinq;
presteret . Et hec quidem de modo quo ista interiori efficiūt strigi-
mage : exterius uero id per imagines uel caracteres aut serpentes in-
terdum efficiunt aut herbarum comestu aut testiculo ū galli : his
tamen semper accedente demonum cooperatione qua & eiusmodi
strigimage colludant : dum aut coitum aut partum euacuare
nituntur . Nider infor . Quidam maleficus cui nomen fuit
stadin . in diocesi lusitanensi captus fassus est : se in domo qua
pam in uxoris domini uentre septem filios per abortum ene-
casse : & in omnibus eius pecoribus ac iumentis simile perpetrasse
quorum nullum in annis eisdem partum uiuum ediderit , &
per questiones de modo interrogatus , respondit : se sub limine
hostii domus locasse serpentem : qui si amoueretur rediret ex
templo fecunditas . Sublatis ergo pulueribus iam enim abe-
rat serpens in eos resolutus : eodem anno & uxori & iumentis
fecunditas reddita est . Quid simile meo tempore in agro
bononiensi (uillam taceam expedit) circa annū salutis millesi-
mū quingētesimū quartū , actū est . Religiosus quispiam . sed ma-
gus ex his . s . q̄bus nullus est peior : q̄ppe q̄ in monasterio defecerat

(religionē facebo) estiuis caloribus hospitium in uia ad nutrians intrarat, hospite obese; ualde & pregrandis corpore: refocillāns. Qui oblatiis crudis oleribus: ut bene condirentur orauit dicens ita lico uulgari idiomate. Vnzela ben che ti paghero. Et refocillatus sub limine loci cedulam recondens abiit. Cuiq; hospite filia uirgo paruula locum ut mensam reponeret intrasset, repente furere cepit: & nudata penitus saltare crebro dicens: unzela bé che ti paghero: quod mater aduentēs affectu materno & ipsa incaute & celeriter intrans statim similiter nudata saltare & eadem uerba cātare cepit. Que ad horas sic alienate manserunt tota uilla spectante donec miser ille obuio cuipiam in itinere eodem rem propalauit & ut cedulam cum illuc uenisset amoueret orauit. Qua remota cū ad camisias ambe rediissent: filia ut erat uelocior camisiā matris casu preoccupans fugit: mater uero sequens eam que filie paruule erat substulit in eamq; caput & humeros tulit: sed ut arctā ad pudenda usq; tegenda immittere corpori nequiuit: uerum sic ex superiori parte tecta ex inferiori nuda uelut amēs aufugit. Quod autem medio demone circa nudationem publicam mulierum actum est: etiam circa ueneria agi potuit. Adducerem infinita ad institutum p̄sens que modo succurrunt & libros complent nisi su perfluum id putassem. Preter institutum uero pro instituto tñ quedam altius repetuntur. Si interroget quis cur distus actus respectu unius & non respectu alterius interidam prepediatur: diuus bona. respondet ideo esse aut quia maleficus respectu de terminate persone diabolum asciuit aut quia deus respectu persone cuiuslibet impedire uetauit: cuius occultum iudicium hic latet ut liquet de uxore tobie. Et si de modo queratur. respōdet q̄ generatiuam impedit: non quidem interius ledendo organum: sed exterius uetando usum: unde quia artificiale & non naturale impedimentū est: impedite ad unam pōt, minime impediendo ad alias uel tollendo excitationem concupiscētie ad unam nō ad alias: & hoc quidem aut propria uirtute aut herba aut lapide. uel per occultam aliquam naturam. Cum uero ex naturali frigiditate & maleficio eiusmodi impedimenta proueniāt apud ho. in sum. signum q̄ ex natura sit uirga est si nunq̄ erigitur: q̄ uero ex maleficio si erigitur quidem uerum proficere nequit.

Punctum Tertium. Circa uirilia membra frigiditas miranda quedam operari debet dubium esse nulli: ut ex uisis & dictis plurimorum liquet ac perinde fama publica: adeo ut quidam aut presigiose aut ueraciter genitali membro priuati cernantur. Nam autotribus magro henri. in siti. & socio in oppido rauenspurg. iuuenis qui iuencule helerat uolens eam relinquere: membrum uirile ut uidebatur omnino perdidit. Cum uero tristis celarium uinū empturus adiuisset superuenienti cuidam mulieri causam tristitie aperuit & effectum ipsi prequirenti monstrauit: nec non q̄ talem maleficam suspectam in negotio haberet. Cui mulier. Aut per benigni uolentiam aut per uiolentiam eam ad te sanandū inducas oportet. Qui obseruato tempore in noctis crepusculo oportuno loco eam comprehendens ubi non ualere preces. iniecto ad collū panniculo lineo non ualentem clamare pene ad mortem strinxit donec ea spondente sanitatem alleuiavit: que tactu manus inter femora sanauit: quod & ille quodam ut ita dicam nature sensu antequam uisu aut tactu cognouit. Authoribus uero eiusdem patet quidam religione & doctrina uenerandus in conuentu nostro spūrensi in hanc sententiam sepe retulit. Iuuenis quidam inter confessionis sacre uerba uirile mēbrum lamentabiliter uerbis & opere se perdidisse monstrauit. Cui cum frigiditatem quandam & si distantem tamen in hoc suspectam adire iussisset: & blande rogare ut se sanaret: sanus & membro integer rediit gratias agens & uerbis & re ipsa: quod uerum erat astruxit. Cum ergo ista esse dubium minime sit: an in sensibus hominum uel in re ipsa ita sit & dubium & perferendū est. Et quidem quibusdam uideri posset quod per demonis potestatem ita uere & non illusorie sit: tum quia maiora possunt demones, ut homines occidere: ut patet de filiis iob. & septem uixis uxoris tobie: tum quia potest alias infirmitates immittere: ut primo libro ostensum est: & ostendetur in posterum: ergo & eam que circa genitalia sit: circa que plura deus permittit quā circa alia membra: tum quia gene. 19. potuit maius uxorem scilicet loth secundum glo. sodomitico uitio infectam uertere in statuam salis ueram: quippe que etiam hodie cernitur: tum quia potest naturales formas iducere: ut in magis patuit pharaonis: ergo etiam eas auferre potest. Verum si quid ista probant: de posse

et ara nubilosa videatur aut e contra : & uetula iuuenis videatur
& e contra : nam & post fletum oculo turbato , aliter lumen ui-
detur q̄ antea uideri posset : quod & in organis alicorum sensuum
accidit : ueluti infecta colera lingua dulcia emara uidentur : &
post esum sacchari dulce uinum mordax & acutū uidetur ultimo
per localem motum spirituum & fantasmatum ad imaginatiuam
sensumq; communem : quo fit ut etiam sensibus exterioribus ui-
deatur nobis q̄ noua percipiamus . Sicut etiam freneticis , ma-
lenconicis , maniacis & quibusdam ebriis solet accidere : qui
nequeunt discernere & diiudicare . Sic ergo pateat facile
se demoni uirile membrum occultare modo uelit multis ex di-
ctis modis : presertim formata specie humani uentris sine priapo
eamq; priapo ipsi supraponendo . Ceterum pro completio-
ne doctrina & dictorum explanatione clariore multa dicenda ui-
deo . ¶ Primum . An demones hominum sensus eludere in
discrete possint : quibusdam uidetur q̄ non : sed eorum tantum
qui sine dei gratia uiuunt . Nam ex uerbis beati Anthonii li-
quet mentem aut animam alicuius demonem inuadere non
posse per penam : nisi primo sit destituta sanctis cogitationibus
& spirituali contemplatione : uacuata . Vnde & iob sexto dicitur :
q̄ qui libidini deseruiunt in eos diabolus accipit potestatem : in-
de etiam est quod demon in uitis patrum ludificans homines cir-
ca puellam que equa uidebatur : & ipsam puellam q̄ sacramen-
ta rite non suscipiebat : ut ibi dicitur : sanctum tamen macha-
rium ludificare nequiuit : quin puellam non equam uide-
ret . Igitur in rebus fortune exterioribus & corporis sanita-
te demon hominem potest malis afficere : ut patuit in iob . ta-
men sicut in peccata ita & in eiusmodi illusiones homines deo
gratos impellere non potest quasi eorum sensus demones illu-
dant ut habeant sua membra que tamē uidere nequeant uel eius
modi . ¶ Secundum . Esi demon id nequeat in sensibus san-
ctorum circa sanctorum membra hoc tamen posse a multis credi-
tur in eis circa membra aliena : non enim in hoc tam grande ma-
lum est sanctorum sicut in casu priore : ubi priuarentur uere
uel apparenter suo membro quod libidini non seruit . Circa
hoc tamen nihil certi ego compertum habeo . ¶ Tertium .

utiq; non de facto probant. In facto uero nequaquam ita esse uel ex hoc liquet: quod eiusmodi membra malefice restituere nequirit quacunq; diabolica potestate: alioquin non esset diuinum miraculum & consequenter nec restitutio nedum uisus uerum etiam oculorum sicut nec restituere genitale: quod est infanice. Prestigiose ergo ista faciunt: quod qualiter esse possit: efferramus. Prestigiū igitur sicut in 8. ethi. ca. 9. aliud est nihil quam sensuum delusio quedam: & oculoque presertim: unde & a perstringo dicitur: quod aciem oculorum perstringit adeo ut res uideatur aliter esse quam sint: & ut alexan. de al. parte. 2. addit, prestigium proprie sumptum demonis illusio est: que ex parte mutationis rei causam non habet: uerum solum ex parte cognoscentis qui illuditur: siue quantum ad interiores sensus siue rursus etiam quantum ad exteriores: adde tamen quod etiam presente re exteriori aliter tamen uisa quam sit prestigium est. Igitur si non demonis modo uerum etiam hominis arte prestigiosa nostra sermone claudamus: tribus modis illusio prestigiosa concitatur: & in primis quidem manu cum uelocitate tum etiam dexteritate nulla demonis arte iuuante: sicut in traiectionibus ioculatores faciunt ostendendo & occultando quedam sicut ex ore hominis educunt interdum unum quod intruserant: puta magnam pomum: cum tamen putent homines eos intrusisse paruam fabellam quam non intruserant sed eius loco pomum supposuerant clanculo. Deinde quoque etiam sine diabolica uirtute per naturalia actiua: ueluti apud diuum thomam .i. q. 114. articulo quarto. & apud multos alios: herba quedam succensa ac fumigans ut trabes serpentes uideantur facit. Demum uero fit demonis arte per motum localem corporum uel spirituum corporalium, in quibus species sensate continentur: quod eum posse libro primo ostensum est. Igitur multipliciter demon homini potest illudere ut res uideatur aliter esse quam sit. ¶ primo. Quidem artificiali traiectionem longe melius quam homo. ¶ Secundo per rerum naturalium ad motionem etiam longe melius quam homo. ¶ Tertio exteriori in assumpto corpore ostendendo esse quod non est: sicut monialia apud gregorium in dia. de in lactuce forma prestitit: & antonio in specie masse auris: & crebro etiam uerum hominem assumpto aliquo corpore regit ut uideatur equus aut brutum quodcumque: ut capitulo sequenti deducetur, quarto turbato organo uisus: ut res

Ex strigimāgis quāsdā experientia teste oportum est copioso iter
dum numero ad .20. f. & .30. hmoi genitalium membrorum ad
scrinium aut ridos autū arte demonū cōgessisse: ubi & quasi ui-
uentia membra se mouen. Authore magro henri. insti. & so. qui-
dam in hanc sententiā retulit. Dū genitale mēbrum perdidissem
& maleficam instantius pro mea sanitate rogarem: illam inquit
aiborem ad nidū illum conscende & ex plurimis que ibi sunt, il-
lud quod mauis accipe. Cū magnū unū subripere molirent illud
mitte inquit malefica: attinet .n. uni ex plebanis. Quid ergo de
his sentiendum dicemus: nisi q̄ a demonibus aliquo ex dictis
modis prestigiose fiunt. Non tñ credendum puto: q̄ id eo modo
agant quasi formatis talibus corporibus ea demones assumāt: eo
modo quo sumpto humano corpore cū maleficis & colloquun-
tur & contutur: facilius. n. illud possunt deductis fantasmatibus
ad sensus. Quare aut eo modo non utitur cū maleficas alloquit:
id dicendum est q̄ eodem uteretur si aliud uellet nihil nisi ma-
leficē se ostēdere in specie humana: sicut in dicto casu aliud uult
nihil q̄ ostēdere illa membra: modo uero quia altiora itendit ut
loqui. conuesci, saltare. coire. & eiusmodi: ideo in assumpto
corpore operari oportet: sicut & esse presentem: quippe qui ubi
operatur ibi est: q̄q̄ & ista in sensibus tantū perfici possent sine ex-
teriori corpore: sed eo casu non esset aut incubus aut succubus ue-
re, contra determinata: sed apparenter dumtaxat. ¶ Quartum. si
per seipsum demon uirile membrum demat (quod utiq̄ potest si
permittatur) & non per maleficam: plurimum inter hanc & illam
ademptionē intersit oportentum quia hic ueraciter auferretur &
ueraciter redderetur si redderetur: tū quia id hic cū dolore esset nō
ibi: sicut hic est lesio discōtinuatiua non ibi: tum etiam quia hic
nunq̄ nisi inuito demone fieret: alioquin quomodo ipse spōte si-
bi tantum lucrum quod per illud membrū conquirat amputaret.
¶ Quintum. Qua uero ratione sciri potest q̄ apparenter per ma-
leficam demonis arte aut ueraciter per demonem solum adimat
uirile membrū deo uolente: id uideretur dicendū in primis: q̄ cum
eiusmodi mutilati sint uiri lubrici coniectaliter id deprehendet si
amassam uoluit deserere: quia eiusmodi femine in uindictā talia p
maleficas inferre q̄ uenerunt: quod si nihil irritamenti apud illā
inueniret

Inuenit coniectura est: q̄ deus peccatis eius uia p̄cludere uoluit. Deinde uero si aliquando redierit signum est id ex maleficio fuisse: q̄q̄ nō sit natura maleficij esse tēporale: ut experientia & canonicis ac theologi docent: sed quedā possunt esse perpetua.

Punctum Quartum. Demonis per strigimagas maleficiū circa ueneria non modo ad illud extenditur ut impediat coitus uerum etiā apud canonicas ut ipediatur conceptio fetus: que si non impeditur per abortum natiuitas impediatur que si ipediri neq̄at in natiuitate p̄ strigimagas obstetrices uoretur, aut extinguatur, aut saltē demoni natus offeratur. Et quidem de impedimēto cōceptus aut abortione non est dubiū: quippe cū etiā p̄ actiua naturalia id plerūq̄ etiā modo malefice faciant: herbis aromatibus ac aliis actiuis naturalibus. Quod uero cōtra nature humane cōsuetudinem, imo contra omniū bestiæ morem: lupis dumtaxat exceptis, infantes uorent & comedant: auctore henrico insti. quidā ex ordine nostro eius socius cumanus inquisitor testis est: quippe qui hac de causa se ab incolis cōmitatus burbie aduocatū attraxit inquirendā gratia: quod quidā qui ex cunis puerum p̄d̄ flet explorando cōuenticulum mulierū tempore nocturno, infanti occidit & liquore ebibito uorari deprehendit: unde & anno uno ut etiā supra dictum est quadraginta & unā ex strigimagarū genere ignibus assumpsit: nonnullis aliis ad terras signimundi ducis auitie commigrantibus. Accedunt pro firmitate horum quedā scripta nider in suo formi, quibus eiusmodi credibilia redduntur: accedunt & strigimagarum penitentium testimonia: q̄ scilicet fidei catholice nemo ex suo genere magis q̄ obstinens officiant: que ubi pueros non interimunt: quasi aliquid acture extra cameram puerum ferunt: & eleuatum in aere demoni sacrificium offerunt.

¶ Pro iā dictis tamen multa uel obiter dicere placet: quo plenius quomodo interimant pueros & offerendo execrent nosce liceat

¶ Primum. Auctore henrico insti. & so. in diocesi argentina oppido zambnio: honesta & beate uirgin plurimum deuota mulier hospita publica sub aquile nigre signo: ad se crebro aduentantibus in hanc sententiam retulit. Vbi a uiro meo impregnate mihi tempus partus pene aduenit infamem mulierē sese mihi obstetricem spondentem bonis uerbis a me dimisi aliamq̄ mihi

ad id numeris tempore partus asciui . Euolutis nix diebus octo
illa repulsa indignata, noctu marito in alia camera dormire meā
cameram duabus hincinde comitata mulieribus ingressa (diabo-
lus enim portas ad libitū reserat) ad lectum stetit uolentiq; mihi
clamoribus excitare & aduocare conjugem : ita uices ex omnib;
membris defecere : ut ne loqui uel submissē potuissim : auditu tan-
tum & uisu uigebam . Tunc illa in medio duarum stans : ecce in-
quit hec mulierum omnium pessima : quia me in obstetricem re-
cipere noluit , luet penas : nec immunis euadet . Supplicantibus
uero comitibus eius pro me dicendo q; nulli unq; sui generis no-
cuissim : subintulit illa : intestinis eius aliqua immittere statui :
u stri tamen gratia ante elapsum annum medium non excrucia-
bitur . Cum ergo uentrem meum manu palpasset , mihi uide-
batur q; intestinis sublatis immitteret quedam que tamen uidere
nequii . Cum autem abeuntibus illis uiribus recepis maritus
clamoribus excitus aduenisset : & una filius archidiaconus tunc
ruralis uerbis meis fidem minime habuerunt : ascribentes om-
nia puerperio q; ex eo femine fantasias crucientur . Quibus de
spacio sex mensium futurum ueritatis signum dedi : quo euoluto
statim adeo cruciari cepit : ut a clamoribus nocte aut die cum om-
nium inquietudine abstinere nequiret . Credidit tamen se bea-
te uirginis auxilio cui singulis sabbatis ieiunium panis & que
soluebat liberandam . Quadam igitur die opus nature cum ex-
pleret omnem simul strigimage immunditiam egeffit : & ad-
uocato marito ac filio : an illa essent puerperi fantasmata ostendit
rosarum scilicet spinas , ossa & uari generis ligna . ¶ Secundum .
Authoribus eisdem . In basilienfi diocesi in oppido dānu : que
dam incinerāda professa est ultra quadraginta pueros se hoc mo-
do necasse : q; cum uterum exhibant acum in caput per uerticē usq;
ad cerebrum infixerat : alia uero in diocesi argentinenfi se pueros
adeo multos necasse fassa est q; numerum scire nequiret : hac ue-
ro occasione deprehensa est . Cum enim ex quodam oppido
quo obstetricandi gratia se contulerat rediret : ad portam casu
lapsa est : & ex eius panniculo brachium pueuli lapsum apparuit
taq; detenta & confitito q; puer ante baptismum interisset , & si-
ne altero brachio esset : questionibus exposita omnia cantauit : &

ignibus suffragantibus interlit. ¶ **Tertium.** Hoc quoq; horre-
 dum facinus in detestationem criminis strigimagarum minime
 tacendum est: ubi enim ista monstra pueros nascentes non inte-
 rimunt: in sacrificium sathane & eius angelis eleuatos super igne
 curant imolare. Authoribus qui supra quidam sic retulit. Vxo-
 rem suam partus tempore cum preter omnem puerperarū morē
 animaduertisset nullius mulieris ingressum permittere nisi filie
 solius obstetricis officium gerentis: seiusce rei causam experiri uo-
 lens oportuno tempore & loco latitauit: uiditq; dicti sacrificii ri-
 tum: q; scilicet ad inuocationem demonum per uerba horrenda
 infans nullo humano auxilio fultus per appendiculum quo ad
 ignem olle suspenduntur: diabolo ferente eleuabatur. Qui ter-
 ritus puerulum statim baptizari iussit: & in ponte fluuii quo ad
 baptisma ibatur, obuians filie que puerum in medio duarum fe-
 minarum duobus uiris rei consciis comitantibus portabat, exem-
 pto ense in eam irruit in hec uerba. Nolo infantem per pontē
 deferas. Aut enim per se pontem euadet aut tu imergeris in flu-
 uium. Territa illa a comitantibus mulieribus rem ignorantib⁹
 quesuit an pater compos mentis esset. At ille. Pessima femi-
 narum inquit: que tua arte magica puerum scandere appendiculū
 fecisti: ut etiam nullo deferente pontem transeat facito: aut sub-
 mergeris. Coacta, posito puero & demone arte sua inuocato
 subito ultra pontem cernitur infans. O miseram que demonē
 deferentem puerum habere potuit: deferentem uero se habere autē
 nō potuit aut nesciuit. Baptizato puero cū iā pater maleficiū hoc
 filie per duos uiros probare posset: sacrificium uero diabolo factū
 probare non posset: per iudicem peracto tempore puigationis,
 filiam una cum matre delatam signibus adiecit. ¶ **Quartum.** Illa
 uero sacrilega sacrificii oblatio quid operetur in puero, unde
 gaudere possit impius demō: dico e multis pauca: q; scilicet
 diabolus diuino honore tunc in sacrificii oblatione lete-
 tur: & q; talis proles experientia teste magis diabo-
 licis infestationibus subiaceat: & in maleficia
 pronior sit: maxime si a parenti-
 bus offeratur: qui in prole
 puniuntur.

Morbos omnes per strigimagas a demonibus ho-
minibus ac iumentis & terrie nascētibus lesiones uera-
citer inferri. Capitulum Septimum.

Quia uero iam liquet ex his quonā modo demones p
strigimagas hominibus in generationis actu ipor-
tanti insidientur: consequens etiā est, ut quonā etiā
modo ceteros morbos inferre possint & inferāt &
hominibus & iumentis necnon arboribus & genera-
liter plantis lesionem, detegamus: quod equidem multis punctis
absoluemus. **P**unctum Primum. Omne morborum ge-
nus demones per strigimagas hominibus permittente deo infer-
re possunt: unde & leprosos interdū & epilenticos hoīes reddidit
se leguntur. Quicquid. n. per actiua naturalia inferiora in esse ad-
duci pōt, hoc totū demones posse, iam ex his que lib. primo scri-
pta sunt liquet: cum locali motu oīa eiusmodi suis passiuis ad ef-
fectus educendos ad mouere possint: sed omne genus infirmitatis
per aliquod actiuum naturale inferri inducitur & non mō indu-
ci potest: non enim ex influxu siderum solo immediate morbos
hoīes patiuntur: cum oē agens naturale experientia teste prius in
uicinum agat q̄ in distans: & consequenter prius in medium q̄ in
extremum nisi effectum suū inducat in instanti: sicut sol ad certā
distantiam simul illuminat p̄opinquā & remotam partē. Omne
ergo infirmitatis genus homini demon inferre pōt se solo: & cō-
sequenter per maleficas: quia ille eiusmodi effectus non efficiunt
semp: sed diabolus ab eis inuocatus propter explicitū uel implici-
tum pactū. Preterea idem per isidorū patet maleficarū opera descri-
bentem. 8. ethi. ca. 9. Malefici dicuntur inquit ob facinorū magni-
tudinē. Hi. n. elementa cōcutiunt. s. opere demonū ad tēpesta-
tes concitandas, mentes hominū turbant: modis uidelicet supra-
ratis: usum rationis uel omnino impediendo uel grauiter offu-
scādo. Et subdit. Et absq̄ ullo ueneni haustu uiolētia tm̄ carminis
aias interimunt: intellige nō per carmina sed per demones dū ille
carminat cooperātes. Preterea idē tenuit. S. tho. 2. di. 5. 6. 7. & 8. &
cōiter theologi oēs ibi scribētes: & id indubie sentiētes q̄ hoīb⁹
obesse possit ī corpe prole iumētis & reliquis bonis: q̄ oīa in iob
accepta licētia se posse facere diabolus probauit & in septē mari-

tis sarte uxoris tobie . Immo & in fama: sicut teste io. an in hie-
ronimiano: si forma siluani episcopi nazareth. turpiter nobilē ma-
tronam sollicitauit . De priuatione quoq; usus rationis arrepticiū
restantur . Auctor est sigilbertus & uincen. in spe. libro. 27. i em-
pore ludouici secundi imperatoris in agro maguntino . demon
quidā i primis quidē domos saxis quasi malleis percussit: de hinc
publice loquendo & ostendendo furta & perinde ferendo discor-
dias plures turbauit: tandē omnes contra unū irritanseiusq; hospī
cium ubicunq; maneret incendēs eū p hospitiū agros habere cō-
pulis: ac presbiteroꝝ hac de causa letanias celebrantiū multos la-
pidibus cruenrauit. Nec añ trienniū elapsū ista quieuerē. Ceteꝝ
ad predicta dubiolū superest . Cur. n. maleficium ascribetur strī-
gimage si demon solus efficit illud? Dico effectū ipsi soli demo-
ni ascribi: nō. n. si strigimaga scopa aquā ad aera spargat, hoc ad se
quētem inde pluuiam aliquid efficeret: aut si imagini ceree infixā
acu crucietur maleficiatus, illa infixio acus quicq; ad cruciatum
operatur: cum utrunq; strigimage uires exuperet: sed utrunq;
demon efficit propter explicitū, aut implicitū cū strigimaga pa-
ctum. Culpa tñ & reatus ex hoc effectū utiq; utriq; ascribit demo-
ni. s. & strigimager: quia utriusq; uoluntas in illud coit: illius operā
do istius consentiendo & obsecrando .

¶ Punctum secundum. Quia uero quid circa morbos demon
impius possit iam satis ex dictis i primo li. & hic cōstat: iam quid
circa hoc practicet historialiter libere referat auctore henri. insti. q;
q; inquireret cōtra strigimagas: multa iuridice deprehendit. Eo tē-
pore quo iquit in oppido perforuk. cōtra maleficas inquirebatur
honestā quedam matrona tabellione astante sub suo iureiurando
in hec uerba deposuit. Cū in statu uirginali cuidam domine iher-
uirem cuius capitis dolorē malefica quedā mitigare conabatur: uidi
aquā scutelle infusam cōtra naturam inde in ollā ascendere, & ma-
leficę indignata dixi me non intelligere quid faceret: cū nihil nisi
superstitiosa & q; ad mitigationē doloris nihil attingerent uiderem
At illa tertia iquit die senties an superstitiosa sint. Igit die tertia
cū mane fusum apprehendissem tātus me dolor subito corripuit.
primo in omni interiori parte corporis: deinde in capite adeo ut
mihi uiderentur iugiter igniti carbonēs imponi: demum in cor-

poris cute tota : sic ut nec spacium ad instar puncti acus esset in quo pustula alba sanie plena non cerneretur : adeo ut diebus quatuor his doloribus agitata , eiulando & moitem in remedium ad uocando : omnes uicinos perturbarem . Tandem me domine maritus (qui ut fama erat maleficam adulterio procabat) a malefica (ut creditur) habito consilio : me stabulum quoddam intrare iussit : ac in ipso in rotu petram albam iacentem & tollere & enodare : quod ut potui cum fecissem : in ea quedam grana que nec edere nec uidere posse consueueram & serpentum ac brutorum ossa , nec non grana quedam ad instar pustularum meorum alba intui sum : que omnia ut domini mei iussu ignibus absumpsi : non quidem post hore aut quarte partis hore spaciolum sed repente & statim sanitatem pristinam nacta sum . In eodem quoque oppido alia honesta matrona iuridice in hanc formam deposuit . Cum in ortum meum ex uicino orto talis uicine mee transitum cum damno meo fieri conspexissem & de hoc apud me submurmurarem : repente uicina illa astitit : & an illam suspectam haberem requisit . Territa ego quod male fame esset : hoc tantum respondi , quod gressus per gramina iacturam indicabant : illaque indignata forte quod ad uota eius iurgis cum ea me miscere uolebam : submurmurans & nescio quid infrensus abscessit . Post paucos dies me dirus internum dolor arripuit & in lateribus hinc inde punctiones due contrapugnantes : adeo ut die noctaque uicinis forem clamoribus molestissima . Cuius multi uisitationis & condolendi gratia iugiter confluerent : sigulus quidam qui dicta uicina malefica adulterans abutebatur : post consolatoria uerba discedens : die sequenti festiuus regressus , quod noscet an mihi ex maleficio infirmitas euenisset , consequenter autem quid remedii esset indicauit : atque ubi in aquam supra corpus meum plumbam liquefactam infudisset : inspectis que resultabant imaginibus : ex maleficio inquit morbus est , cuius pars sub limine domus latitat . Cuius ibi repeita esset imago cerea tota confossa cum duabus acubus ad latera hinc inde ad instar earum quas ferebam punctioinum & nonnulla panniculis inuoluta & omnia in ignem coniecta essent repente abeuntibus doloribus conualui sicut non plene quod scilicet totum maleficium uestigare nequiuimus . In eodem quoque oppido coquus

quidam archiducis: cū spreta amasia honestā & exteram iuuenclā
in matrimoniū conduxisset: amasia malefica i publica uia multis
honestis personis & spectantibus & audientibus predictę iuuenclę
le maleficium mortemq; predixit: extensa manu dicens. Non
diu de tuo marito gaudebis. Sequenti die iuuenclę lecto decu-
buit: & post paucos dies mortem obiuit: semper contestans: en-
sic morior: q̄ illa deo permittente me suis maleficiis interemit.
Et simile ibi multis accidit: & cum aliis domicello cuidam: qui
cum per famulum amasie eum nocte expetenti: excusationem
fecisset: q̄ ea nocte ei complacere nequirit: respondit amasia.
Dic domicello: me diu non uexabit. Igitur ille sequenti die
infirmatus: non multo post interiit. Si que in eo solo oppido
acta per strigimagas sunt quis referre uoluerit: uolumen confi-
ciat oportet.

Punctum Tertium. Quid uero iumen-
tis que proximum nobis locum in nobilitate tenent officiant
strigimage ex his quisq; norit. Si enim homines morbis affi-
ciunt: qui specialius diuine prouidentie q̄ bruta subduntur: di-
cente paulo: nunquid de bobus cura est deo: quanto magis
bruta: que aliquid sunt hominis. Vnde & oues iob ignibus de-
mon cuius suffragiis strigimage nituntur absumpsit: sic etiam per
nillas ubi strigimage uigent sibi inuicem uaccas lacte ex inuidia
priuant: interdum etiam interimunt. Cum enim lac ex men-
struo sit ueluti menstruum exiccarı potest: uel a natura uel ab infir-
mitate aut arte malefica que infirmitatem inducere nouit. Practi-
cam uero quomodo strigimage conficiant: referre non expedit:
q̄q̄ si referrem non strigimage predicta attentare uolentes pecca-
re quidem ex mala uoluntate possent: effectum tamen habere nō
possent per nudam demonum aduocationē: q̄. l. eo careāt funda-
mento q̄ homagiū diabolo nō prestiterint & xp̄ianam fidē non
abnegarint uerbis aut ope aliqua leuia & supstitiosa admittētes
nerū de hoc latius disputemus ex facto quop̄iā themate sumpto.
Quidā in quadā societate iucunda positi (author est henri. insti.)
in prato iuxta torrentem tpe maii butyrū maicum quod ibi non
erat cupuerunt: ex quibus unus procurabo inquit uobis illud: &
quidē optimū. Et statim nudus torrentē intrans ac sedens dorso
aduersus impetū aque certa uerba dicens: & aquā manibus post

tergū ceteris spectantibus monens: butyrū eius tēporis copiosum
ad istar quo eo tēpore ad forę rustice ferūt apportauit: qđ loci ue-
luti optimū probarunt. Hic ergo haud dubio in sua practica fuit
certus: & non aliter nisi quia aut per pactum expressum quasi ma-
leficus auxilio demonis usus est: aut p pactū tacitū ex his q̄ exper-
tuserat diabolū sibi non defuturę norat: neq; .n. sine uirtute huma-
na altiore id factū est: sed neq; diuina haud dubiū factū: alioquin
quonā pacto deus nuditatem & leuē in aqua sectionem exegisset
unde diabolica factū sit oportet. Si ergo diaboli suffragio, quasi
maleficū expresso pacto usus est: iam discussione opus non est: tali-
bus .n. diabolus suffragari, deo permittente cōsueuit. Si uero ex-
pressum pactū non interuenit: simplicitū interuenit oportet: uel
quia a matre uel obstetrice diabolo oblatus & perinde execratus
fuit: uel quia ipse aut uerbo, aut opere aliqua .s. superstitiosa admit-
tendo apostatauit. Pro quo & illud scire oportet qđ diuus tho. 2.
di. 7. q. 3. ar. 2. q̄rens utrū auxilio demonū uti in effectibus corpora-
libus qui per eos inducunt sit malū: respondet qđ q̄ supra homi-
nis & nature facultatem sunt, a solo deo exquirenda sunt: unde si-
cut grauer peccat qui quod dei est per idolatriam exhibet creatu-
re. .s. cultū, ita & qui ea que a deo expetenda sunt auxilio demonū
īplorant: cuiusmodi est uaticinatio de futuro isay. 8. nunquid non
populus a deo suo requireret uisionē? & similiter in aliis operib; ma-
gicis: in quibus cōplementum operis ex demonū uirtute quis pre-
stolatur. In his .n. omnibus est apostasia a fide p pactum initū cū
demonē: aut uerbotenus, si interit inuocatio aut factio aliquo ēt
si sacrificia desint: nō .n. pōt homo duobus dominis seruire mat.
7. hec ille. Alber. quoq; idem affirmans qđ .s. in talibus semp īter-
cedat apostasia uerbo uel opere magis explicat dicens. Si .n. inq̄t
īnuocationes; cōiurationes, fumigationes & adorationes fiāt: tūc
apertum pactum initur cum malo demonē: absq; hoc uidelicet qđ
quis diabolo corpus & animā tradat: cū fidei abnegatione in toto
uel in parte: quia p hoc qđ ipsam inuocat iam cōmittit apostasiam
uerborum apertam: si uero uerborum inuocatio aperta non fiat:
uerum solum opere simplici fit: quia .s. tale opus facit: qđ nō nisi
demonis auxilio perfici potest: tunc siue illud faciat inchoando in
noie diabolis: siue per alia uerba ignotas: siue absq; omni uerbo: illa
tā intentione

in intentione ut dictū est. sicut demon perficiat, tūc inquit est apostasia operis: quia illud opus expectat a demone: aliquid autē a demone expectare uel per demonē percipere semper est fidei cōtūmelia, ideoq; apostasia. Hec ex illo: ex quo elicere licet q̄ iuocatio demonis & cōsequenter pactū expressum dupliciter fit: primo p̄ expressa uerba. s. iuocando aut cōiurando. secūdo p̄ facta q̄ talia sunt ut expresse in demonis honorē cedant: ut ponere eisthura aut eoa adorare: quibus patēter annexa est intētio expressa demones iuocandi. Pactū uero implicitū siue iuocatio implicita est, cū opus aliquod ad aliquid assequendū fit qd̄ uirtute illius operis fieri nequit: sed expectat a demone uel a fortuna, aut quocunq; modo: dūmodo nō expectet a deo solo. Ex quo et patet q̄ q̄ ex simplicitate superstitiosis rebus utūtur, putantes tñ q̄ effectus a deo aliquo modo emergat, nō sunt proprie apostate a fide. Colligitur etiam ex eodē facto aut et quocunq; cōsimili, q̄ quia diabolus nouas rerum species cōdere nequit, nisi infimas & naturalibus actiuis adhibitis: ubi tā subito butirū optimū ex aqua profiliuit, hoc demō nō effecerit aquā mutādo in lac aut butirū: sed uel butirū ex loco alio deferēdo, uel ex naturali boue naturale lac sumēs illud in butirū ea arte qua & mulieres celerius tñ cōuertendo. Ad quod etiam & illud reducit, q̄ superstitiosorū quidā, uino aut eiusmodi nocturno tēpore indigētes sumpto uase per uicū excurrēdo illud plenū excipiunt: demon. n. aliunde uero uino allato uasculū cōplet. Sic laude tēpore nostro quidā siluano spiritui iuisibili pecunias signatas dederunt aromata allaturo que non nisi in una eiusce generis apotheca habebātur: & ab aromatario quendā illuc gallico seruilī habitu accessisse & dictas pecunias exoluisse didicerūt. Igitur iste bestiales & infemales furie, sicut hominibus ita & iumentis, aut tactu & uisu, aut uisu solo cooperante demone, aut aliquo instrumento maleficii sub limine porte occultato in nomine diaboli & omnīū demoniorum inficiunt: immo & cōficiunt. Sic enim in rauenspurgo, fassē sunt incinerande: addentes q̄ instantibus demonibus meliores equos & pinguiora iumenta semper aggrediebantur. Deniq; cum ex eis quedam cui anne nomen erat: uni ex auctoribus uiginti & tres equos maleficiis interemisset: & ille uiginti simū quartū in extrema paupertate coemisset, i stabuli sui ostio stāg

Malefice in ostio sue domus itidē stāri dixit. Deo & sue matri spō
deo: q̄ si equus hic moriat̄, te manibus propriis iugulabo: sicq̄
terror malefice equū saluauit. Capta deinde & interrogata quo-
nam mō talia fecisset, aliud inqt nisi foueā feci nihil in quā diabo-
lus certas res sibi incognitas inmisisset. Ex qua re colligit̄ q̄ aut
manū solā, aut solū uisum strigimage necessario exhibent (cetera
p̄ficit demon) ut uel in aliquo cooperent̄ ad maiorē diuine maie-
statis offensam: cōsequēter aut̄ & maiorē licentiam seuiendi.

Punctum Quartum. Strigimagas per demones, demonesq̄ p̄
strigimagas fulmina, gradines, pluiias, uētos & eiusmodi super
terre nascentia deo p̄mittente posse cōcitare līe diuine testant̄: in
iob: quippe q̄ asseuerant̄: q̄ accepta licentia a deo ip̄ius demon sa-
beos in quingenta iuga bouū asinasq̄ quingentas rapiendas & pue-
ros gladio absumendos armarit̄ & impulerit̄ signēq̄ e celo dedu-
xit q̄ tria ouīū milia & pueros custodes absumeret: necnō caldeos
in tria milia camelorū subipiēda & pueros necandos armarit̄: uē-
tum quoq̄ e regione deserti flare cōpulsit. qui euerfa domo filios
filiasq̄ necarit̄: insuper ut etiā superius tactum est, carnē eius iob
scilicet graui ulcere uulnerauit: & qd̄ quibusdam oīum grauissi-
mum uideri potuit uxorem & tres amicos in eū oppugnandū ex-
citauit: aut liquet iob primo capite & sequētib. ubi & diuus tho-
mas sic loquitur. Quod deo permittente demones aeris pee-
turbationem, uētos & ignis e celo casum inducere possint: confi-
teri necesse est. Quumuis angelis aut bonis aut malis ad forma-
rum susceptionem ad nutum nō obediāt natura corporea uerum
soli deo creatori: ceterum tamen secus quantum ad motum loca-
lem: cuius rei argumentum in homine uidere licet: quippe ad uo-
luntatis imperium membra ad opus uolitum mouentur. Que-
cunq̄ igitur locali corpore motu effici possunt: hec quisq̄ ange-
lus etiam malus naturali uirtute potest efficere modo ei non in-
terdicatur a deo. Ventos autem & pluiias & eiusce alias: aeris
turbationes, solo uaporum motu a terra & aqua resolutorum fie-
ri posse planum est: unde ad eiusmodi demonis uirtus naturaq̄
sufficiunt. Hec ex diuo thoma. Glo. quoq̄ in illud psal. uocauit
famem super terram. Hec mala inquit permittit deus per an-
gelos malos: qui talibus p̄positi sunt. Author est nider in formā.

Quidā maleficus detentus & sup eiusmodi a iudice interrogatus; facile inquit grandines procuramus : ceterū tamen omnes ledere non ualemus : puta signo crucis munitos : sed eos tantum qui sunt auxilio diuino destituti . Modus autem inquit noster hic est . In primis enim in agro demonum principem certis uerbis inuocamus petentes nobis e suis demonem unum dirigat : qui nobis auxilio sit : & designatū maleficio uel damno afficiat . Cui iam presenti in bivio pullum nigrum immolamus : iactantes in aeras quo ab eo suscepto statim obedit : & statim irruit aut pluuia aut grando & fulmina & eiusmodi : non tamen semper ad loca per nos destinata : sed prout deus uiuens uoluerit permittere . Hec ibi sed intellige q̄ de substantia eiusmodi est inuocatio demonis : & tera uero ceremonialia sunt & debene esse : unde interdum pluias & grandines adducunt facta fossula & aqua repleta quam manu in nomine diaboli mouent . Ibidem quoq̄ de mago qui status dicebatur in agro bernenfium : qui de ea re se iactabat q̄ e medio inimicorum suorum in specie muris per eorum manus dilaberetur : quod & sepe fecit aliquando tamen facere nequiuit tēporis charitate deceptus : unde repente gladiis & hastis interiit . Hic superstitem quem ex discipulo magistrum fecerat reliquit qui in hopo dictus est . Sciuerunt hi duo pro uoto tertiam partem fimi feni uel frumenti aut rei cuiusq̄ ad proprium agrum de agro uicino nullo uidente transferre : sub oculis parentum pueros in aquam nullo eos uidente submergere : gradines auras & fulmina iaculari : sterilitatem & hominibus & iumentis inferre : ictu fulminis quem uellent interimere : & alia multa pestifera absoluere . Author etiam expertus est henri. inftito . & socius . In diocesi constā. ab oppido rauenspurg uersus satzburgam : ad duo de trifiginta miliaria teutonica , grando seuissima , non fructus modo uerum etiam uines & plantas in latitudine unius miliaris adeo triuerat : q̄ in uineis tertius annus frugifer minime iudicabatur . Tanta autem infamia de maleficio super duas agnetem scilicet quandam & annam extitit q̄ dicti inquisitores ad inquirendū clamante populo coacti sunt . Ambe capte & seorsum distinctis erga stulis detente factum uno modo narraunt : & facile , q̄ hora meridiana iusse a demone in agrū prodire , eū sub certa arbore

offenderunt, & inſu eius facta foſſula in eadē aquam digito in nomine diaboli & omnium demoniorum mouerunt: que in aerē a diabolo eleuata eſt: & ubi ambe hoſtio ſue domus propinquarunt grando ruit. Inſinita eiſmodi adduci poterant: niſi hec etiam ſuperflua forent:

¶ Quod ſe & ſtrigimagas demon per uarias ſpecies formaſq; demonſtret. Capi. Octauum.

Via iam quonā pacto demon ueraciter noceat monſtratum eſt: quonā etiam modo apparenter operetur monſtremus oportet: quod multis punctis abſoluedum eſt. ¶ Punctum Primum. Demonem ſpecies uarias rerum q̄ non ſunt in rerum exiſtentia homini poſſe monſtrare: & ſi ex dictis libro primo patuerit: nunc nomen breui ratione & auctoritate monſtratur. Ratione ſic. Quecunq; locali motu corporum inferiorum effici poſſunt, utiq; demon efficere poſſit oportet: qui eiſmodi corpora pro libito mouet de loco in locum, ut oſteſum eſt. Sed eiſmodi fantaſticas & manas apparitiones locali motu ſpirituum & humorū poſſe fieri nedū q̄tum ad fantaſiā uerum etiā q̄tum ad ſenſum exteriorem, oſtendunt q̄tum ad fantaſiam quidem ſomniantes: unde ut etiam neſtatur ari. lib. de ſom. & uigil. id fit per motum ſanguinis & ſpirituum: q̄tum uero ad exteriorem ſenſum oſtendunt frenetici q̄ interdum uigilantes oſtendunt ſe uidere quod non eſt: quinetiā q̄ alii idem non uideāt eis miraculo eſt. Poſteſt igitur hoc demon. Preterea quod poſſunt actiua naturalia poſteſt & demon: quippe qui eſt ad ſuos effect⁹ locali motu admouere poſteſt, ut lubet. Sed eiſmodi illuſorias apparitiones naturalia corpora poſſunt: nam herba quedam teſte diuo thoma fumigans trabes in ſerpentum forma oculis oſtentat: & ignis in ciato maluatici ad carbonem bullientis tactu accenſe candelę ſuccenſus aſtantes ſub forma tam limida reſentat, ut acherontini ſpiritus in humana ſpecie uideantur. Igitur id poſſit et demon oportet. Auctoritate uero liq̄t per cano. mem. 25. q. 6. epi: ut ſupra ca. 1. huius ſecūdi lib. citatū eſt: & per augu. ubidē in ca. nec mirę: & in uitis patrū legiſ de iuuenula q̄ oībus excepto b̄to machario equa uidebat. Poſſumus & ad id liſteratū

vinas adducere de nabuchodonosor rege daniel. 4. ubi hētur in
hec uerba. In aula babilonis rex deambulabat. Responditq; & ait. s.
ex magna supbia. Nōne hec est babilon ciuitas magna quā ego
edificauī in domū regni in robore fortitudinis mee, & ī gloria de
coris mei? Cūq; sermo adhuc esset in ore regis: uox de celo ruit
Tibi dī nabuchodonosor rex. Regnū tuū trāsibit a te, & ab hoīb;
eiiciēt te, & cū bestiis & feris erit habitatio tua, fenū quasi bos co
medes, & septē tempa mutabunt sup te, donec scias qd domine
excelsus in regno hoīm & cuiuscūq; uoluerit det illud. Eadē hora
sermo ppletus est sup nabuchodonosor, & ex hoīb; abiectus ē;
& fenū ut bos comedit, & rore celi corpus eius infectū est, donec
capilli eius in similitudinē aquilæ crescerēt, & ungues eius quasi
ungues auīū. Igitur post finē dieꝝ ego nabuchodonosor oculos
meos ad celū leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo
benedixi, & uiuentē in sempiternū laudaui & glorificauī: quia po
testas eius ptās sempiterna, & regnū eius in generatione & gene
rationē, & oēs habitatores terre apud eū in nihilū reputati sunt.
Iuxta uoluntatē. n. suā facit tam in uirtutibus celi q̄ in habitato
ribus terre, & non est qui resistat manū eius, & dicat ei: quare feci
sti? In ipso tempe sensus meus reuersus est ad me, & ad honorē
regni mei decorēq; pueni & figura mea reuersa est ad me, & opti
mates mei & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo
restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc
igitur ego nabuchodonosor laudo & magnifico & glorifico re
gem celi: quia oīa opa eius uera & oēs uie eius iudicia: & gradiē
tes in superbia pōt humiliare. Hec tibi. Ex hoc autē textu patet qd
iste rex percussus fuit amentia: quia dicit qd sit ei suus sensus resti
tutus: item sibi uidebat qd non haberet formā hoīs: unde dicitur
figura mea reuersa est ad me: uidebatur. n. sibi qd in parte antero
ri esset bos in posteriori leo: qd scilicet principes in iuuentute lascī
ui in senecta rapaces sunt: fuit at̄ pcussus p̄ angelū: qd ista corpalia
p̄ spūs āgelicos de⁹ administrat apud oēs sanctos. vñ paulo supra
eodē ca. uigil. i. angelus dī annūciasse istā regis p̄uisionē: q̄n̄ at̄
cū nālia in demonib⁹ integra māferint apud dīo. ēt demō eiusmo
di fantasie apparitiones pōt efficere: nisi dicat qd ista futia & amē
tia regis fuerit miraculosa: quod somniauit doctorum nemo.

Duobus autem modis apud diuum tho. ut etiam supra dictum est hoc per demonem fieri potest. ¶ Primo ut species que in thesauro interiori seruantur cum tanta uehementia ad fantasiam & sensum communem deducantur ut etiam sensus exteriores quorū organa fantasie & communi sensui contrigua sunt quoquo modo immutentur. ¶ Secundo per alterationē organorū: eo modo quo propter coleram dulcia uidentur amara. ¶ Adde tertio per formationem alicuius corporis illud hōi circundādo: ut uideat aliis animus & sibi quoq; quo ad imaginationē & nō quo ad intellectū: ut infra patebit ubi de remediis agitur p̄tra prestigiosam ablationē membri genitalis. Nec tñ predictis obstat q̄ nulla creatura nisi a deo mutari pōt in aliā speciem uel similitudinē. 26. q. 5. epi. Dico enim ut supra probatū est: q̄ illud intelligitur de mutatione essentiali: quā diabolus facere nequit: puta q̄ hō sit lupus: non autē de prestigiosa qua homo sit quidē homo: uideatur autē lupus. Non obstat etiam q̄ istam formā bestie que uidetur alicubi esse oportet nec tñ est in sensu: quia sensus spēm non habet nisi a re acceptam: que res. i. uera bestia hic non est: nec iterum esse potest in ea re que uidetur: puta in puella q̄ uidetur equa: alioquin due substantialis forme in eodem simul essent: nec in aere tum quia non est susceptiuus figure: tum quia non stat: tum quia omnes uiderent. Nullibi ergo est & consequenter non est. Non obstat inq; q̄ hoc argumentum diuus tho. in. 2. di. 8 & facit & soluit: dicens q̄ est in sensu: uel per deductionē ab interiori uel per alterationem organorum: & sic est accepta a re prius si primo uel accipitur tunc cū deceptione si secundo nō sit. Dicta tñ deductio ab interiori & immutatio non sic fit quasi demon assumpto corpore se interius obiciat fantasie que etiam est in corporeo organo: alioquin duo corpora simul essent: neq; inmediate quicq; alterando: cū id neq̄at ut ostēsū est: sed id efficit mouendo localiter: non quasi organum fantasticum diuidens: alioquin dolor adesset: sed mouendo sanguinem & alios humores: consequenter autem & spiritus ac fantasmata. Sed contra hoc, quia nihil noui posset ostendere: contra augustinum dicentem q̄ formas & notas & ignotas ostendit. ¶ Solutio. Non potest ostendere aliquid nouum ex toto quod scilicet nec ex toto nec ex parte fuerit in sensu: ut q̄ al-

bedinem uideat natus cecus : potest tamen ostendere nonam speciem totius : puta montem aureum : cuius tamen partes in seorsu fuerunt, mons scilicet & aurum .

Punctum secundum. Pro predictis melius enodandis mutatio dico. ¶ Primum. Cum dicitur in capitulo episcopi nullam creaturam posse aliam transmutare in aliam formam uel speciem dicendum est quod transmutatio duplex sit : substantialis uidelicet & accidentalis ; quod est duplex est .s. in formam naturalem & rei quod uideatur inherens , & in formam solum herentem & inexistentem sensibus uidentis. Primam transmutationem .s. substantialem demon efficere non potest : ut quod homo fiat bos . Secundam uero per motum localem efficere potest : inducendo infirmitates & consequenter colores malos : ut probatum est : & similiter . Et tertiam de his non loquitur capitulum : sed de prima : alioquin esset contra experientiam & rationem & auctoritatem : ut patuit. ¶ Secundum .

Quod augustinus .18. de ciui. capi. 17. recitat quod circes ulixis socios mutauit in bestias : & quod stabularie quendam hospites suos in iumenta onera ferentia uerterunt : & diomedis socios mutatos in aues olim circa diomedis templum uolasse : quod quod de suo patre constantius retulerit quod ipse pater suus ueraciter dixerit se & caballum fuisse & annonam cum aliis iumentis baiulasse : quantum ad circem attinet sic intelligendum est . Ibi .n. bestiarum uera forma etiam accidentaliter inherens non fuit apud aliquos : sed ille species in sensibus illorum & intuentium erant per deductionem ex thesauro : quod dici posset demones corpus assumptum in specie brutali illis circumposuisse : ut sic ibi fuerit forma accidentaliter alicui corpori extra sensum inherens . Et idem de stabulariis & caballo constantii dixerim : ita quod duplici dicto modo illa esse potuerunt : quod credendum modo primo fuisse : addens quod homo onus iumentis ferre uidebatur cum tamen ultra uires nequitet : inuabat enim demon . Quartum uero attinet ad socios diomedis : cum illi una cum duce submersi aquis obuoluti sint : fabricato duci templo demones in assumptis corporibus circumuolarunt : quod & hoc per deductionem spirituum ad sensum esse potuit : primum tamen fuisse creditum : unde & diuus thomas .2. di. 8. dicit quorundam opinionem fuisse angelos cum bonos tum malos nunquam corpusumpsisse : omnia autem que de apparitionibus eorum ex diuinis litteris facta

Et legunt in prestigiis aut s^m imaginariā uisionē extitisse . Hec ex illo : qui tamen eam opinionem non probat .

Punctū tertū . Predicta tñ nisi in capite hoīs sint demones aut in organis sensuum nō efficiunt : unde quonā modo id in capite uel sensibus sine lesione opētur perscrutari oportet : dicēdo multa .
Primū . Si diabolica illusio ea rōe fiat, q̄ exteriores sensus per assumptū corpus & eis obiectū fiat ostendendo qđ non est uel qđ est interposito corpe occultando . iā demonē organa sensuū occupare consequēter aut & uexare nō oportet, ut liquet : si uero fiat p̄ sensus interiores tñ, aut per interiores usq; ad exteriores deducendo humores & spēs a memoria ad fantasiā & sensus etiā exteriores (ut supra) hoc utiq; nisi caput & organa a demone occupētur esse nequit : quia angelus ubi operatur ibi est : hoc tñ sine dolore utiq; esse pōtū quia ex tali motione organa nō diuidantur, sed spēs mouent dūtaxatū : q̄a organo nulla qualitas lesiua maxime infertur : cū omni tali qualitate careat demon . Nec obstat quia iuxta hoc duo spūs essent in uno loco angelus . s. malus & aīa : & rōsequenter cōfusio operationū esset . Non obstat inq; : quia operationum cōfusio ea rōne sequeretur, si eodem mō uel idem genus operis uterq; spūs eliceret : ceu dicam⁹ duos angelos occupare unū lapidē quem uterq; localiter moueret : modo aīa ibi operat̄ ut forma uegetans, non aut̄ ut localiter mouēs idē precise qđ angelus .
An aut̄ tales sint arrepticii dicitur pene statim .

Punctū Quartū . Quid uero de his lupis sentiendū sit qui pueros & hoīes ēt intra oppida rapiētes nulla ui aut arte capi aut ledi possunt . dico interdū hoc naturalē h̄re causam interdū diaboli eam . Et naturalē quidē multipliciter apud alber. de animal. puta famē ferocitatem aut catulos & eiusmodi : diabolicā uero demonibus illudentibus : qñ deus propter p̄cā populū aliquem punit : iuxta illud leui. 16. si nō feceritis mādata mea mittā in uos bestias agri : quod tūc accidit qñ ultra lupoꝝ uires & astutiā de manibus insequentū dilabuntur . Hoc aut̄ dupliciter cōtingit : & in primis per demonē ipsum sine magico cōcursu : dū uerum lupū demon obsidet , & in talia urget : sicut quadraginta & duos pueros eliseū adētes, ursi duo egressi de silua interemerūt : & propter simile letanie minores institute sunt ab ep̄o uienensi , Deinde uero ēt opere malefico :

Maleficonficunt nihil. narrat in li. de uhi. q. quidā certis tēporib⁹ in
antris dormiēs putabat se uerti in lupū & pueros uorare: cū tñ illi
demon in obfesso lupo ageret. Iuxta p̄dicta. at̄ pōt demon multū
pliciter genus hoīm sic illudere. primo obfesso uero lupo siue a
repto: quē p uoto in mala pellit & e manibus insequentū eripit
uel usu naturalis uirtutis lupine: uel eū mouēdo localiter aut occul
tando & reddendo inuisibilē. sc̄do assumēdo corpus in figura lu
pi: & ista perficiendo. tertio oñdendo hoīem aut aliud animal in
figura lupi p quē ista faciat. quarto prestigiose ut sensibus nostris
ita uideatur & nihil sit in res quod in locum minime habet qñ in
re sunt ueri effectus puta puerorum moites.

¶ Punctū Quintū. An ad strigimagarū bñplacitū hoīes demon
possidere q̄at enodare uolentes: multa dicemus. ¶ Primū. Diuus
tho. 3. quol. ar. 8. sic habet. Diabolū hoīem inhabitare dupliciter po
test intelligi: uel q̄tū ad aīam. s. uel q̄tū ad corpus. Et q̄tū ad aīam
quidē diabol⁹ hoīes substācialiter inhabitare nō pōt: sol⁹. n. de⁹ illabi
tur menti. Sed contra hoc. Culpa. n. mortalis opponit̄ gratie: sp̄it⁹
tūsanctus aut̄ cū gratia semp inhabitat hoīem: s̄m illud. 1. cor. 3.
templū dei estis & s. s. habitat in uobis: & q̄nt̄ cum mortali culpa
vī sp̄it⁹ malign⁹ hominē substācialiter inhabitare. So. Nō ita diabo
lus culpā ut. S. S. gratiam causat: sp̄it⁹ tūsanctus. n. interior operat̄
diabolus at̄ exterior suggerit: uel q̄tū ad sensum, uel q̄tum ad ima
ginationem: dicitur tñ inhabitare affectum hoīs p effectū malities
non solum qñ ex eius suggestione p̄t̄m ppetrat̄ sed etiā p quod
cunq; p̄t̄m mortale: quia ex quocunq; tali diabolice seruituti hō
addicit̄. Quantū uero ad corpus diabolus pōt hoīem substāciali
ter inhabitare: ut in arrepticis patet: sed hoc ad rationē pene pri
net magis q̄ culpe: pene aut̄ corporales uite huius nō semp conse
quuntur culpam: sed qñq; peccantibus non inferuntur & inferunt̄
non peccantibus: ut de ceco nato dī io. 9. quod est s̄m altitudinē
iudiciorum dei. Vnde non cū qualibet culpa mortali diabolus
hoīem substācialiter inhabitat: etiā q̄tū ad corpus. ¶ Sc̄dm. Diabolū
inhabitare hoīem substācialiter est hoīem esse arrepticū: ut patuit
ex diuo tho. eē uero hoīem arrepticū qd sit minime legi: ex lectis
tñ puto q̄ sit hoīem dei pmissū ita demoni tradi ut eius membris
pro libito utatur ad interior & exterior: qd̄ equidē ex quinque cau
da

lis in gñe ruenisse lego: q̄q̄ ex alijs inuēris maxime in spē eē pos
set. Aliqñ. n. quis possidet a demōe pro suo merito maiore cumu
lando: sicut ex seuerio in historia diui martini liquet quēdam tan
te sanctitatis uirū ut & uerba & uestes eius demones pellerēt, peti
uissē & obtinuissē ad humilitatis tutamen quinq; mēsis arripit
quibus actis liber euasit a demone & a gloria uana. Aliqñ uero p
aliena licet leui culpa: sicut de abbate eleuterio greg. in dia. narrat
q̄ cū puerum quēdam arrepticū diu inter moniales uersatum cura
rasset, quadā die letiore q̄ par erat mēte suis monachis dixit q̄ dia
bolus cū illis sanctimonialibus iocabatur, sed ut ad seruos dei uertū
est, puerū istum adire nō est ausus: & statim puerū in penam illius
relationis arripuit demon: licet denuo ab eodē ieiunijs & orationi
bus curatus sit. Aliqñ pro ueniali peccato proprio: sicut p cassia.
patet, colla. abbatis sireni prima: dicentē q̄ moises in heremo cū
singularis & incōparabilis uir esset ob reprehensionē unius sermo
nis quē contra abbatē macharium disputans paulo durius protu
lit quadam. s. opinione preuentus dicit confestim traditus est de
moni, ut hūanas egestiones ori suo ab eo supplet⁹ingereret: quod
flagellum purgationis gratia dñs intulisse uidetur: ne scilicet in eo
uel momentanei delicti culpa resideret: qd̄ ex curatione mira pa
tuit. Demōnē enim statim abbas macharius sua oratiōe fugauit.
Simile huic est q̄ apud gre. in dia. monialē q̄ lastucā nō impres
so signo crucis comedit, statim arripuit. Aliqñ pro graui peccato
alieno: ceu apud gre. in dia. cum diabolus eiectus a bto fortunato
uespere p nicos ī specie peregrini clamaret: o sc̄m̄ uirū fortunatū
ep̄m, ecce de hospicio me peregrinū proiecit, nec ubi quiescā iue
nio: quidā in spiritu detractionis (.i. ut ep̄iscopum reprehensibile
redderet) cū uxore & filio sedens peregrinum excepit hospicio, q̄
filiū eius arripuit & in ignem iecit & interemit. Aliqñ uero p ma
gno facinore proprio: sicut saul inobediens deo. i. reg. 15. arreptus
est: sicut etiā plerūq; insequutores martirū sunt arrepti. ¶ Tertiū.
Instātibus strigimāgis hoies a diabolo arripiunt interdū. Cōm.
mō quo p se hoies ledere pōt, ēt maleficis istātib⁹ pōt nō. n. uī p
dit inuocatus: imo cū strigimaga cooperāte deus magis offenda
tur: maior etiā licentia leuendi in homines datur. Vnde tem
pore pii secundi magister henti. instit. quēdam arrepticū sacerdo

tem & declamatorem secum habuit, & in itinere & Rome sex cuius dictis que ad doctrinam conferant per plura eliciuntur. Mihi inquit malefica quedam a me obinigata infirmitatem hanc attulit: prius minata q̄ post; dies paucos his intenderem que mihi euenirent. Vsu autem rationis tunc solum prius: cum aut diuinis uacare, aut pia loca inuisere uolo. Cum uero iste inter ecclesias; tranieundo genu figeret pro diua matie & uirgine salutanda eius linguam non parum extra os protendebat: & interrogatus an huic posset obistere minime inquit, sic enim membris omnibus & organis utitur collo, lingua, pulmone ad loquendum uel eiulandum ut ei placet, quod ego quidem uerba que ex me format audio sed resistere nequeo: & quanto audius orationi insto tanto acrius linguam meam prorogat & protendit. Et de his satis. Epilogando uero patet q̄ strigimage grauissimis & horrendis criminibus obuoluuntur: puta conculationis crucis: abnegationis fidei, adorationis demonis, professionis qua se eius seruitiis etiam cum innocentium damno anime & corporis adiiciunt: necnon homagio quo se ei eternaliter quantum ad corpus & animam tradunt: insuper additis fornicationibus adulteriis maxime cum incubis: damnificationibus iumentorum & terrenascentium: homicidiis maxime infantium nō baptizatorum & eorum uorationibus: quibus sceleribus peccatū abusus sacramentorum adiiciunt, ut predicta medio corpore christi crismate & aliis sacris efficiant. Hoc enim earum confessio & experientia docuerit, q̄ in oī maleficii genere eas demō edoceat, ut malicie sue infra sacramēta aut sacramētalia prouitibus sumant: seu quecunq; diuina aut deo sacrata: ceu posita imagine cerea sub palla sacri altaris, uel filum per crisma sacrum trahendo uel ei uimodi. Quod equidem possimus demon multiplici ex causa cupit, & curat. Et in primis quidem ut homines per eiusmodi non solum perfidi fiant uerum etiam sacrilegi: diuina q̄tū ad se attinet contaminantes: consequenter autem deum plus offendant & irritent plures in peccata secum trahentes. Deinde uero ut deus pius sic irritatus magis se ueniendi in hoīes demonis licentiam relaxet: sicut & greg. astruit deum aliqua hominibus quibusdam concedere, iratus que aliis propicius denegat,

Demū ut sub specie boni apparētis: dum facis utriq; plures & faci-
 lis inuoluat simplices. Henr. inst. & so. ex experiētia dū in oppido
 quodā cuius nomen tacere maluerūt inq̄rerēt sic referunt. Malefi-
 ca tandē incinerata dū cōmunionē ageret sumpto xpi corpore il-
 ludq; peplo ad os illato inuoluēs in ollā in qua bufo & nōnulla
 alia maleficiis apta a demone sic edocta proiecit, & sub terra in sta-
 bulo sub fossa abscondit; quā diuina pietas ut tā horrendū scelus
 plecteretur sic detexit. Sequenti. n. die mercenarius ibi uocē quasi
 ciulātis infantis audiuit; & tāto clarius q̄to magis loco suffosse ol-
 lē propinquasset; quia eritus infantē aliquē a muliere ibi subtum-
 latum p̄sidenti insinuauit; q̄ posita custodia que an mulier aliqua
 illo se p̄ferret latenter obseruaret maleficā dep̄hendit; q̄ clanculo-
 sub pallio ollā asportaret; q̄ capta & questionibus addita rei veri-
 tatem fassa est. Sed & illud aduertāt plebani; q̄ ubi sine dep̄hensio-
 ne q̄unt sub lingua & nō supra linguā d̄n̄icum corpus suscipiunt
 strigimaga; siue ut illud facile ex ore recipiāt; siue ut abnegatione
 fidei impedimentū nō p̄ter; siue ne p̄tā sua interdū uelint fateri.

¶ Quod aduersus strigimaga; ueneficia remedia multa
 preferatiua non desint. Capitulum Nonum.

Via uero iam quenam sint strigimagarum facinora
 planum est; reliquū est ut de remediis quoq; aduersus
 eiusmodi diabolicas artes que nobis diuina pietas
 elargitur aliquid agamus; & in primis quidem de il-
 lis quibus aduersus eiusmodi morbos ne inferantur
 cautamur; cuius rei causa multa puncta absoluemus.

¶ Punctum Primum. Et quidem in primis illud nosce debe-
 mus q̄ tria sint hominū genera, quibus illud pessimum strigima-
 garum genus suis maleficiis obesse nō potest; qui scilicet iustitia
 uel officio publico contra eas inuehuntur; qui se remediis ecclesia-
 sticis tutantur; qui deniq; p̄ sanctos multiphariam proteguntur;
 sed nunc de primis agamus; id ratione & actis probaturi. Et ratio-
 ne quidem. Nā quē deus in opus aliquod mouet ei etiā necessaria
 ministrat; alioquin deficeret in necessariis. Cēs autem publicam
 iustitiam exercente sunt dei ministri; in hoc ei seruientes; ut apo-

folus ad ro 13 profitet. Exhibet ergo deus his que necessaria sunt
cuiusmodi est cōtra diabolū patrociniū. Nec tamē cōtra hāc
rationem militat: q̄ presidēs interdū male tractentur: quippe qui
id uel ex imprudentia uel ex malo animo aut alio crimine merē
tur: ceterum deus regulariter ministrum suū iutarq̄ deus & na
tura apud arist. non deficiunt in necessariis. Preterea ad idē nota
uere doctores q̄ modis multis uel penitus uel ex parte potestas de
monis enervatur. r. p̄ limites diuinitus ip̄ositos: sc̄u in iob. domi
nus sathane dedit potestātē in substantiā modo non extenderet
in p̄sonā, de idē ē in p̄sonā mō eū uita nō priuaret: & apud nider
in for. demon inuocatus ut uirum unū extingueret, se non posse
quicq̄ in p̄sonā eius r̄didit: sed in fructuū partē undec cimā dūma
rat: q̄. s. ille esset bone fidei: beneq̄ se crucis signo muniret: quod
& his accidit qui cōtra diabolū sciunt se p̄gnare. Secundo autē
uirtute angeli boni demones arcentis: sicut de asmodeo patet qui
uitos sarre uirginis interfecit, qui tamen contra tobiani raphaelē
angelo tutante non p̄ualuit: quod & inquisitoribus & iustitiē mi
nistris accidit: qui & custode angelo ut ceteri & rursus alio cui cō
muniōis boni cura sit munif. Tertio ex ipsa propria diaboli uolū
tate: quippe qui interdum ledere non uult ut peiora sequantur:
ueluti excommunicatum sibi corpore traditū non uult uexare cū
possit: sicut excommunicatē paulo uexauit corintū. r. cor. 5. & idē
ra ratione, ut fidē de clauium potestate aboleat. Et eodem modo
& si diuina aut angelica potestate non arceatur: tamen quādo ius
titiā publica strigimagas supplicio afficit patrociniū suū male
ficis denegat: uel q̄ timeat ne tandem conuertantur: uel q̄ earam
damnationem expleri celerius cupiat. Actis quoq̄ & gestis idē
probat. Nam & idē doctor nider, & e x̄perientia docet: & ip̄
semet fatentur: q̄ ad tactū iustitiē publice omnis maleficorum
potestas euertatur. Nam & petrus iudex: de quo etiam supra eum
iussus eius sui ministri maleficum detinere uellent: eorum manus
tremore, & fetore tanto nates occupate sunt: q̄ eum aggredi non
audebant: nisi ipse dixisset securi inuadite: quia publica iustitiā ta
ctus uires omnes sue nequitie perdet: quod & factum est. Vnde
eum propter facinora in cineres rededit. Sed & henricus in f. ad
bois inquisitores famosi, & si occulta multa se tacuisse scribitur.

¶ glorie uane notari timuere : ex his tamen que homines latere nequiuerunt multa experti narrantur . Nam in rauenspurg. malefice incinerande a consulibus interrogate cur dictis inquisitori bus maleficia non inferrent , responderunt hoc se pluries & tenuisse & nequiuisse : & interrogate de causa , responderunt se nescire nisi ¶ sic expette & sic a demone docte essent .

¶ Punctum Secundum . Genus hominum scdm cui strigimagine nequeunt obesse : sunt qui remediis ecclesie catholice se tutantur ut per ueram confessionem , et inuocationem sanctorum ; aque benedictæ asperisionis salis exorcizati sumptionem candelarum & oliuarum benedictæ licitū usum . Nam si eiusmodi cōtra demones efficaciam non haberent deciperetur ecclesia : que huius rei gratia predicta uel multa ex cis exorcizat : unde & in ciuitate spirensi authore dicto henrico insti. quedam mulier deuota rixata cum malefica uespere infantem cunis reponens & de malefica timens , herbas benedictas puero supposuit , aqua sancta illum cōspersit , exorcizatum salem ori apposuit , signo crucis muniuit . Nocte media cum infantem uagientem audiuisset , extensa manu ad eunam eam quidem mouit sed infantem minime inuenit .

Territa accenso lumine eum sub lectica in angulo sanum inuenit haud dubium protectum exorcismis . Insuper in rauenspurg. diabolus in forma muliebri quendam ad uenerem importune assentire nolentem sollicitabat ; qui sicut in predicatione didicerat in ingressu stuphe salem exorcizatum ori suo admouit , & statim mulier cōuersa toruo aspectu , quis inquit diabolus te docuit & repente disparuit . Predicta ergo admodum & hominum & locorum ac iumentorum & fructuum preseruatiua sunt : sed & uerba sacra collo appensa uel corpori quomodolibet admota : si tñ que sequenti capite dicentur , diligenter obseruentur .

¶ Punctum Tertium . Qui uero tertio loco a strigimags immanes sunt hi sunt qui a deo & angelo iterius p gratiam & exterius per custodiam & suffragia etiam celestium corporum muniunt . Nam licet nostre menti deus p semet gratiam ifundat : iuxta illud psal. gratiam & gloriam dabit dominus : cum tamen deus aliquā notabilem grām infundere statuit , sm nonnullos theologos angelus bonus dispositiue operat ; quod & dio. 4. ca. de di. no. pten

dit dicens: q̄ hec sit diuinitatis lex immutabiliter stabilita ut in
 per media pficiantur a summis: ita q̄ quicquid boni a bonitatis
 fonte in nos emanat, totum illud bonoꝝ angelorum ministerio
 possidemus. Vñ l̄ sola deitas unionē hominis & dei in uirgineo
 uentre peregerit: it̄ angelico ministerio mens uirginea p̄ saluta-
 tionem & illuminationem & monitionē angelicā predisposita ē.
 De exteriori uero custodia angelica & diuina pleni sunt libri: sin-
 gulariter tamen dauid eam expressit de homine iusto dicens. An-
 gelis suis deus mandauit de te: ut custodiant te in oībus uis tuis.
 In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedētū.
 Super aspidem &c. Ex dictis tamen generibus hoīm quidam sunt
 qui bñficiantur q̄tum ad oīa maleficia & quidā q̄tū ad quedā tm̄:
 de quibus q̄ necessaria adeo non sint sicco pede transeundū est.

¶ Quod aduersus strigimagarum ueneficia remedia
 uana non congruunt. Capitulum Decimum.

Via ergo de remediis preseruatius actum est: de cu-
 ratiuis quoq̄ sed uanis multis punctis agat̄ oportet.
 ¶ Punctum Primum. Ante omnia illam que-
 stionem enodemus oportet: an maleficia maleficiis
 elidere liceat christiano: & quidem primo ut alias eā
 absoluimus: ut absoluunt nonnulli: pro quo multa dicam.
 ¶ Primū. Quēadmodum in siluestrina alias scripsimus, tribus tm̄
 modis maleficiū auferri pōt: primo autore deo p̄ se uel angelum
 aut hoīem: ut cōfessum negat homo nullus: sc̄do uirtute naturali
 angeli mali q̄ maleficiū intulit: uel alterius modo nature ordine
 superior sit authore maleficii angelo itidē malo: quia. n. inter ange-
 los etiā malos ordo ē: cū sp̄ differant: ut probatū est: ideo superior
 in inferiorē imperiū & habet & pro uoto exequit̄: alligādo aut ē
 alligatū soluendo, & de obfesso corpe pellēdo: aut ē eius effectus
 maleficia. s. abolendo: quod iudei p̄fidi non ignorantes de christo
 dño blasphemādo dicebāt q̄ in demonioꝝ oīum p̄cipe ac pin-
 de superiore belzeub eieceret demonia. tertio nāli uirtute āgeli bo-
 ni, si angelo authore maleficii nature ordine itidē superior sit: nō
 enim est de eo ratio minor, & de angelo malo itidem superiorē

¶ tñ oīa intellige nisi ad maleficiū iunetur malus angelus p male
nature ordine altiore; q cōtra maleficiū naturaliter pugnat. Nō. n.
aliter maleficia destrui pñt: cū effectus inferioris nō nisi uel ab eo
uel a superiori destrui possit: & p̄terea si hoc esse posset nullo alio
mō eē posset: nisi ab hoīe ad sanandū actiuis nālibus admotis: qd
inuito demone maleficii autore esse nequit: qppe cui ista actiua in
motu locali obediūt ad nutū. Scđm. Vt supra li. i. li. q. maleficium
a quo & malefici dicti sunt: sumi cōsueuit & pro nocumēto illato
per demonem instante malefica: & pro signo federis demonem
inter ac maleficum: ut imago ad cuius torturam maleficiatus
quoq; torquetur: & cedula uel quicquid ē sub limine uel aliter aut
defossum, aut quolibet inodo delitescēs. Tertiū. Apud diuū tho. 12.
q. 92. supstitio uitii religioni oppositū est: & hoc p excessum & nō
p defectū: inq̄tū: utiq; diuinū cultū exhibet aut cui nō debet, aut nō
eo mō quo debet. Huius uitii due sunt subalterne spēs. i. species
alias sub se ordine quodā habētes: quare prima in eo cōsistit qd est
exhibere cultū deo uero, mō tñ in debito: puta sm ritū pfidie iudai
ce: scđa uero in exhibere diuinū cultū ei cui nō debet: sicut spurcis
simo machomet, ut agarreni: uel incubo demoni, ut strigimage.
Hec uero spēs i tres alias subdiuidit: hanc prima idolatria ē: scđa ē
diuinatiua: q̄ & ipsa in multas species subdiuidit: de quibus nō est
nri iſtituti mō loqui: tertia ac p̄inde ultima obse ruātia est: ad quā
ars notoria p̄tinet: & obseruationes uniuerse ad co: p̄og: imutatio
nes ordinate: puta sanitatē aut egritudinē: i. oēs incātationes & li
gature. Quartū. Cōaliter oēs diuinatores & incātatores apud iura
dicunt malefici: ut 26. q. 5. nec mix. Quintū. His p̄missis ad q̄stio
nem dico maleficiū rite & licite destrui oīonibus itē & adiuratio
nibus ecclesiasticis & catholicis: ut p̄fessum ē: p̄o r quoq; quisq; ē
autor eius maleficiū. i. signū federis sciēs destruere si p̄ot. i. si cōtra
diabolū ualeat: hoc. n. nō est inniti diaboli suffragio sed sua ui ad
p̄ximū subleuandū: sicut si maleficialē ollā suffosam inuenio &
ignibus arsurā trado: nulli tñ licet hoc signū aut maleficiū ipm p
aliud maleficiū. i. ritū maleficialē aut incātationē quācūq; cōterere
hoc. n. esset eē maleficū & cū diabolo exp̄se uel tacite pacisci: simi
liter nulli licet aliū iducere ad maleficiū p maleficiū soluendū: q̄a
idē eēt ac si induceret ad p̄ctm: nec similiter licet uti parato solue
re p maleficiū.

se p maleficiū. i. maleficialē ritū: q̄ ad id suationē nō eget: ut p̄re-
 bit: & multo minus p̄ maleficiū. i. dānum illatū alteri uirtute dia-
 bolica p̄ magū aut strigimagū. ¶ Sextū. In hoc tñ ultimo qd̄ sta-
 tim dictū est de parato ad eiusmodi: sunt inter summissas opinio-
 nes. Nā sūma roselle & supplementū doctrinā diui tho. obseruā-
 tes petri de pal. alber. mag. & q̄ plurium dicunt hoc aliquo pacto
 nō licere: summa uero āgelica eiusdē ordinis sibi suo more fidēs
 & audēs hoc licitū astruxit: id p̄bare s̄nixa auctoritate petri aureoli
 & rōe, q̄ppe qui ad n̄m bonū alieno malo uti possumus: & exem-
 plo, quia apud aug. licitū est uti iuramento infidelis in noīe dei suū
 iurātis: & adiici pōt de parato fenerari, a quo quis licite mutuū ca-
 pit. ¶ Septimū. Sed ista opinio nephāda est, & infinita: & culpārū
 occasio maxie cōducens dilatationi diabolici regni: quod sic elu-
 ceat. Nā legi nālī aduersat: q̄ reuerentiā fidē ac obseruantīā ad suū
 dñm exquiri: nō. n. suo dño fidelis est q̄ ab inimico ei⁹ & qui cū
 eo de regno certet, auxiliū aut accipit aut petit, ēt auxiliari parato
 pacto intercedēte quo se eius seruituti adiiciat: hoc. n. est cū eo amī-
 citiā cōponere: cū naturale sit bñfactorē & diligere & amare: dia-
 bolus uero inimicus dei est: & talis qui sibi dñm mūdi ambiat,
 & p̄ uiribus nanciscat: & ut deus cupiēs adorari ēt ab ipso x̄po dō
 math. 6. & nisi suscepta professione imo interdū & homagio hoī
 nō suffragat: nisi ideo suffraget ut ad homagiū pelliciat: ut cerne-
 re liquet ex dictis. Est ēt cōtra legē dei: nā magi maleficiq; sunt
 idē: ut ex dictis liq̄t, & nihilominus dī leui. 20. aīa q̄ declinauerit
 ad magos & ariolos: ponā faciē meā cōtra illā: & interficiā illā.
 Si ad hos nō licet accessus pro q̄silio uidelicet excipiēdo, eorū suf-
 fragiis utiq; mō licebit: Est quoq; cōtraria iuri pōtificio: quod
 nedū prohibet suadere alicui ut eiusmodi faciat ueruetiā & ad do-
 mium taliū accedere: nec aliquo pacto mihi dubiū est quin aug. ta-
 lem determinatorē a fide apostatā appellaret: qui. 26. q. 7. in ca. nō
 obseruetis. enumeratis multis diuinationū sp̄ibus & incārationi-
 bus ac alligaturis concludit. Qui has. f. obseruantias & quascunq;
 diuinationes obseruat aut attēdit aut consentit obseruantibus &
 qui talibus credūt ad domū eorū euntes aut suis domibus introdu-
 cunt & interrogant: sciant se fidē xp̄ianam & baptismū p̄uacasse:
 & tanq̄ paganū & apostatā. i. retro abeuntē & dei inimicū irā dei

grauiter in eternū incutisse. Hec ibi. Ex quibus nota nō solū suā
tionem maleficii phiberi uerū etiā p̄sensum. Est et̄ p̄ra iura ciuilia
q̄ istos p̄suli uetarūt: vñ istemet summissa in uerbo mathematicus
dicit q̄ diuini ad alimē alienū accedere nō debēt: alioquin crema
turnec eos aliquis suscipere seu p̄sulere, alias deportantur: & eorū
bona p̄sancant: & diuinatō gladio ultore feritur. C. de male. & ma
the. l. nullus. l. nemo. l. culpa. Ecce ergo q̄ q̄tuncūq; sint parati non
licet eos adire uel p̄sulere & longe minus eorū suffragiis niti. Est
et̄ hec opinio occasio criminū pluriū & sine numero: aperit. n. uis
oībus incantationibus: cū utiq; multi sint cū uiri tū femine p̄fesso
eiusmodi exercere: & maleficia p̄ maleficia soluere: & p̄nt multi
ad eiusmodi hoīes currerent: in qua re diabolicū regnū p̄sistit: cū
adire eiusmodi hoīes sit a diabolo cuius ope nitunt̄ sanitatis auxi
lium expetere. ¶ Octauū. Ad auctoritatē uero quā iste citat: dico
doctore illū petrū aureoli nullius eē auctoritatis, quippe q̄ multas
falsas opiniones fundauit: utpote cuius studiū fuit oīum senten
tias euertere: in quo multum q̄dem ualeat̄ determinando at̄ nihil.
Ad rōnem dico licere ad n̄m bonum alieno malo uti, q̄n ipse n̄
usus uel actus quo utimur nihil est de se illicitum aut malū: ueluti
deus oībus peccatis ad sui gloriā utit̄, permittendo & bona inde
eliciendo: q̄ ea p̄mittere aut inde bonū elicere, non est in se ma
lum: secus aut̄ si ipse noster usus in se sit illicitus: sicut non licet
mihi uti parato ad iniuste interimēdum inimicū meum, quod ce
dit in bonū meum: quia ipse meus usus esset in se illicitus: quip
pe qui sit cōsensus in occisionē hoīs iniustam. Vnde diuus tho.
ma. q. 13. ar. 4. aliud est inquit consentire alicui in malicia: aliud
alicuius malicia uti ad bonum: ille enim alicui in malicia consen
tit cui placet ut malitiam ille exercent: & ad hoc forte eum indu
cit: quod semper peccatum est: utitur autem alterius malitia qui
illud malum quod alius facit intorquet ad bonum. Hec tho. Es
ita est in proposito scilicet q̄ talis usus de se est illicitus & consen
sus in maliciam: tum quia hic usus est cum accessu ad tales: quem
nedum ius diuinum uerum & canonicum & ciuile uetarunt: tum
quia est cum directo cōsensu in aliquid quod sine peccato esse ne
quit: ut scilicet quis utatur auxilio diaboli pacto expresso uel taci
to: in quo semper est apostasia perfidie, ut patuit: & consequenter

est consensus in crimē horrendum. Ad exemplum autem dico
non simile sed longe dissimile esse: nā in eiusmodi iuramento cō-
sensus nō est in id q̄ per falsum deum iuretur: sed in id q̄ talis di-
ctum suū iuramento firmet: unde cōsensus est in aliquid quod si-
ne culpa ēē ac fieri pōt. i. i. iuramentū: licet iurās ex sua malitia hoc
faciat cum peccato iurans per mahumetū. Et si dixeris q̄ pari mō
hic consentitur in hoc q̄ maleficiū destruat non in hoc q̄ illici-
te destruat: hoc nihil est: quia maleficus illud non nisi per male-
ficiū destr. uere pōt: ille autē iurare sine peccato. i. per uerū deum
potuit. Et simile est q̄ accipiens mutuū sub usuris non peccat: quia
consentit in mutuū non autem in usurā: quia usurarius mutuū
sine usura dare utiq; potest: quod si nō posset illicite ab eo petere: s̄
quia esset cōsentire in p̄tīm. Et ita liquet rationē; dissimilitudis in
hoc stare: q̄ i maleficio directe consentitur in p̄tīm, non aut in eo
iuramento: quod ex uerbis aug. ad pupbl. liquet: dicentis q̄ qui fi-
de utitur per falsos deos iurantis ad bonū: non peccato illius se so-
ciat qui per demonia iurauit: sed pacto eius bono, quo fidē serua-
uit: & similiter ex uerbis diui tho. qui. 22. q. 78. ar. 4. dicit: q̄ accipiens
mutuū sub usuris, in crimē usurariū minime cōsentit: sed eo uultur
nec placet ei usurarum acceptio: sed mutuatio que bona est: unde
istius summi esse opinionem in. 4. di. 34. ar. 3. ad tertium damnat: &
idem alber. magnus, & per. de pal. ¶ Nonum. Vtrum uero in
curandis maleficiis tollerabile sit uanis uana retundere: quod qui-
dam astruxerit precipueq; hosti. defrugi. & mal. in capit. litere. ¶
mulier. dico illicitum esse secundum iura allegata credere male-
ficis: quod non ea ratione dici putandum est, quasi peccatum sit
credere q̄ per maleficos fiant uere sanitates aut etiā egritudines:
in hoc. n. dubium esse nequit propter infinita experta: sed potius
ea ratione q̄ peccatum sit credere q̄ effectus quos cernimus mor-
borum sanitatum iacturarum sunt uirtute dei aut uerborum male-
fici aut operationū eius aut admotione rerum que ad id apud me-
dicorum disciplinā operentur nihil: sunt. n. hi effectus a malo spi-
ritu ex pacto cum malefico: ut eo eiusmodi prosequente demon-
miranda que cernuntur operetur: ut libro primo ostensum est. Et
hec est henri. de gan. mens: & patet. 26. questione. 5. nec mirum: si
nem capituli iungendo principio; & ibidem. q. secunda. illud,

Ad q̄stionē uero dico illud dictū h̄re posse ueritatē: primo q̄n ista uana. i. indifferentia de se nec bona nec mala ea ratione faceret; quasi credens aut experiri uolēs an p̄ talia soluaſ. maleficiū: nō diabo operatē, sed ab opatione cessante: utpote qui illud cū malefico pactū h̄ret siquid tale fieret: talia .n. aliquñ diabolus detegit: q̄nt aut ueniunt in notitiā hoīm: uel etiā ex ipsa experientia: sicut crebro expertū est demonē siluanū ab inquierādo, podicis p̄grā di crepitu desuuisse. sc̄do q̄n ea mente q̄s talia facit, quasi nesciēs ea illicita aut pctā fore: tunc. n. illud factū tollerari p̄r: nō quasi oī no culpa uacet: sed q̄a nō est culpa mortalis: & forte ista erat mēs ostiensis. Est at̄ illud dictū falsum siquis eiusmodi indifferentia sup̄stitiose operet, credēs. s. talibus eo mō quo & aliis incātationibus: oīa. n. remedia de se ad tales effectus uana & naturaliter nō cōducentia, illicita & pernicioſa sunt. 26. q. 2. illud: & longe magis illud dictū falsum est, siquis eiusmodi uana utiq; uana crediderit; ad talium tñ exercitiū diabolū operari putat ad maleficia dissol uenda: immo erit culpa mortalis: quia nō refert qua re. demon aduocetur modo aduocetur: quia in aduocādo culpa est: non ex re qua inuocatur si de se iniqua non sit.

Punctum sc̄dm. Cū ad dictā in q̄stionē ex mēte pp̄ria respōsum sit: libet quoq; eam ex alijs opinionibus tractare: pro qua re multa dicent. ¶ Primū. Due in q̄stione hac sunt sollēnes opinio nes: quibusdam cū canonistis tū ēr theologis sentientibus, q̄ etiā per opera superstitiosa & uana licite maleficia destruant: qd̄ apud quosdam sco. godo. hosti. & pane regulariter quisq; canonista ue rum putarit: uerū hec opinio male scoto ascribitur: qui non sensit q̄ liceat sanare maleficiatū per maleficiū: sed q̄ liceat destruere maleficiū. i. signū federis: de quo supra. Vñ in. 4. di. 34. sic egregie loquitur. Si per oīones sanctoꝝ uirtus demonis: impediā bene fit: si tñ deus illas non exaudiat, tunc si maleficiū sciret & destrue retur demon non fatigaret maleficiatū amplius: quia ex pacto nō adest nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet q̄ trufatica est illa q̄stio: an liceat tollere maleficiū itentione curādi maleficia tum: nō. n. solū licet, sed est meritoriū destruere opera diaboli: nec est in hoc ifidelitas aliqua: quia destruens nō acquiescit operibus malignis: sed credit demonē posse & uelle fatigare, dū tale signū

durat: & destructio talis signi ꝑponit finē tali uexationi. Hec scō
ualde bñ. Cui addo qꝫ ipsamet malefica rogari pōt ut illd destruat
qa id facere sine demonis auxilio ꝑ sua uolūtate pōt. Hosti. at in
sum. de frigi. & mal. & tit. de impo. coeū. sup ca. lre. §. mulierem
dicit qꝫ in hoc defectu recurrēdū est ad remedia medicorꝫ: & licet
quādam remedia ꝑtra hec scripta uana seu supstitiosa uideant: tñ cui
bet authori in sua arte credendū ē: sed & satis tolerare pōt ecclesia
retūdere uana uanis. Hec ex illo: qꝫ ē bñ loquit ad sensum puncto
priori datū: quīs aliud dicere uideat nihil qꝫ ꝑ remediis ꝑ medi
cos admotis (quāquā nihil in eis uirtutis itelligamus) acquiescendū sit
qꝫ qꝫ sint peritorꝫ: qꝫ uerū est nisi de ꝑtrario eēt uel scia uel suspi
cio: puta qa credit nigromāticus. Sed & illud uerbū tolerare pōde
randū est: qꝫ lōge aliud ē qꝫ efficere. Hubertinus quoqꝫ i suo. 4. di
34. dicit qꝫ maleficia aut ꝑ scōꝫ ꝑces aut ꝑ artē qua facta sunt tol
li pñt: quod ē bñ dī si ꝑmo sit de posse facti & nō iuris nisi iuxta
ꝑdicta. Et breuiter oēs opiniones glosari pñt & ad uerū sensum de
duci: nec yr unqꝫ aliquis catholicus scripsisse qꝫ liceat demonis au
xilium uti pacto tacito uel expresso: & si qua possint tolerari: cū etiā
lupanaria tolerent. Vñ alia opinio si tñ ē alia diuitho. bona. alber.
mag. petri de pal. & aliorꝫ qꝫ pluriū est: qꝫ nullo mō faciēda sint ma
la ut ueniāt bona: & qꝫ magis debet hō eo casu mori qꝫ supstitioso
aut uano remedio ope demonis liberari: qꝫ ꝑculdubio uera est: &
ut probatū est. Distinguit ergo quidā. Nam maleficiū aut ꝑ aliud
maleficiū. i. iniustū dānum a diabolo illatū instante malefico, aut
sine maleficio, sed tñ ꝑ maleficiū seu maleficiales ritus tollipōt: &
hoc dupliciter scꝫ ꝑ ritus maleficiales uanos & illicitos: aut uanos
tñ ꝑ Primū illicitū est penitus ex parte authoris & ex parte ipsius
remedii. Scđm ē. f. sine maleficio quidē sed tñ ꝑ maleficiales ritꝫ
siue ꝑ maleficiū siue alias ꝑ honestā ꝑsonam: ēt illicitū dicunt. Ter
tiū est tolerabile. Dicunt ergo isti qꝫ multipliciter maleficiū soluit
Primo ꝑ maleficiū & maleficium aliud. Exēplum. Tēpore nicolai
5. quidā ex germania eꝑs cuius nomen charitatiue subriceꝫ romā
uenit pontifici ꝑ dilectus: qꝫ cū amore detentus iuuenulā ad dioce
sim misisset cū duobus famulis & nonnullis ꝑciosis: illa ut furto
eiusmodi subriperet, in mortem eꝑisopi cum malefica esset ma
chinata est: ut ea iter carpente antistes occumberet. Igitur nocte

sequente episcopo ineffabili pectoris calore pene periclitante cum de ueneno suspicaretur sine spe uite, die tertia adest altera malefica dicens eum maleficio laborare nec aliter quam ad eam que cum infecerat delato morbo sanari posse. Cui episcopus assensit: & media nocte sanum se penitus sentiens propter itemuncium quod ea hora puella periclitari cepisset agnouit. Cum ergo gratia impie pietatis episcopus eam uisitare tentasset: horribilibus maledictionibus exceptus est: a dicente: maledicaris in eternum cum tua quam te docuit. Cumque eam episcopus molliore tetaret: & ut omnes offensam remitteret hortaret: illa uultu auerso clamabat: rexeas maledicte, hic nulla spes uenie: animam meam de monibus cunctis recomendo: & sic ut merita erat expirauit. Simile aliquid nider in formi. narrat. Lesus inquit maleficam adiit petens de malefico uindictari: malefica facta ope demonis imagine ex plumbo in aqua fuso: ubi uis inquit ledi eum qui te lesit: at ille in humero inquit exple gratia: qua ibi consistente acu aut gladium quod similibus locis ille torqueretur inuentum est. Et eiusmodi remedia illicita fore non est dubium. Secundo dissoluntur maleficia per maleficos absque nocumento persone, in totum cum demone pacto expresso uel tacito: sic. n. multe sunt malefice sanantes & non ledentes, & infirmitatum causas indicantes: quod demon cupit ut uel sic etiam homines in crimina pellat. Hac. n. ratione quedam malefica in quodam oppido germanie richoffen: a deo crebro pro rehabenda sanitate ab infectis maleficio uisebat: quod princeps inde pedagogum sibi redimere uoluit: quolibet uisitantium pro se certum quid exoluerit: unum & plurimum se lucratum gloriatus est. Et in diocesi constantiensis & alibi eiusmodi apparere. Tertio solunt non quidem per apte maleficos sed tamen superstitiosis ceremoniis: ueluti quidam maleficiat peridem: liberatus est per quandam dei adiutorio, ut dicebat qui primo ex fusione plumbi in aquam nouit morbum illum ex maleficio esse: & interrogatus demodo sciendi dicit: quod septem cum sint genera metallorum & saturnus super plumbum dominetur: proprium eius dixit esse ut maleficium plumbo detegat: denique sanauit infirmum aliquotiens uisitando. i. tot diebus quot sub infirmitate detentus erat: inspicendo pedem & tangendo & aliqua uerba submisit proferendo. Hic tamen uidetur interuenisse pactum implicitum non tamen explicitum cum demone unum est eiusmodi non licet. Quarto uero solunt uanis nullo pacto

ettā tacito cū demōne saltē ex in: Etione practican: sicut alicubi
rustice ubi uaccas lacte siccas uiderint ad maleficam deprehēden-
dam: imposito uiri saraballo aut alio immundo uase eā de domo
baculis trudent: q̄ recto calle domū malefice petens magno mugī
tu ostium cornibus impetit. Eiusmodi sunt que canoniste dicunt
tollerāda. Multa eiusmodi practican: leuia. Ego tñ oīa ista dico
supstitiosa & tollerabilia quidē nō tñ faciēda: iuxta supradicta.

¶ Quenā aduersus strigimagas uera remedia cōgruāt. Ca. XI.

R Am uero huic sc̄do uolumini manū ultimā allaturi: de
ueris maleficioꝝ remediis agendū ē p̄p̄tis q̄ plurimis.
¶ Punctū primū. Sunt quidā demones incubi ac suc-
cubi: non mō strigimarū genus agitantēs: uerum q̄ cū
mulieres tū ēt interdū uiros i uenerē etiam inuitos sollicitēt siue
intexuēntē malefico siue ēt nō: maxie uero mulieres: q̄ minorē
hēant uigorē rōis: & eis facilius sit in uenere inferre uiolentiā. Nā
hēri. inst. & so. in hac sn̄iam referūt. In ciuitate cōfluentie pauper
est sic maleficiatus: ut ēt p̄nte & eiulante uxore: se ad instar coeū-
tis cū muliere agitet, nullo apparēte succubo, tñ modo auditis uo-
cibus eius: quibus duob⁹ uel tribus actibus expletis dicit: uolumus
incipere denouo: vñ tandē uiribus remanet destitutus. Extra casus
istū sepositus & de his interrogatus dicit se nihil uidere sibi suc-
cubens: se tñ ita demētari ut abstinere oīno nō possit. Dicit at̄ se ī
hoc suspectā h̄re maleficā q̄ illi p̄minata sit. Tho. ēt brabātinus in
lib. de apib⁹: ī hec refert uerba. Quādā sub religioso hitu uirginē
cū lachrimis p̄fitendo audiui a demōe incubo primo uolentē suba-
gitatā. q̄ tñ inde dolēs quotidie lachrimabiliter p̄fitebat: nec īge-
nio arte uel studio ab eo liberari: sed nec signo crucis uel aq̄ bñdi-
ste ap̄sione munita: nec sacro copis xpi. Credit tñ q̄ ille cōcubit⁹
posteaq̄ dolēs p̄fitebat: ei fuerit potius pena q̄ culpa. Hec eadē cū
apud christinā uirginē deo & deuotā & dicatā monachali habi-
tu in ualle ducisse brabantie lamentaretur q̄ nō auderet sequenti
die penthecostes cōmunicare propter demonis uexationē impor-
tunam cōpatiēs ei christina: uade inquit secura & cōicatura in cra-
stinū: ī me tuā penā excipio. Abiit, quieuit, cōicauit: ueꝝ christina
penas luit. Nam diu noctu exercitata & territa: tandem intellexit

demonis pñtia de qua iã nō cogitabat: vñ postea q̄ pluries e lecto
 dissiluerat, tandē eo ex toto postergato noctē infomnē ducebat :
 & orare uolens demonis cruciabat insultibus. Facto uero manes
 renūcio uobis ait penā vřa. Tãdē ofonib⁹ & ieiuniis pie curata ē.
Aduersus ergo eiusmodi incubos ēt maleficio intercedēte uexan
 tes eiusmodi remedia sunt. primo p̄ cōfessionē sacramentalē. 2. p̄
 iugē & scām aliquam exercitationē, orando, flectēdo genua. in
 primendo crucē, salutando uirginē, cōicando crebro & eiusmo
 di. 3. p̄ ecclesiasticos exorcismos. 4. p̄ cautā demonū excōicationē
 Et de p̄dictis oībus modis exēpla legunt̄ p̄ cesariū in dia. nec abii
 cienda sunt prima propterea q̄ dicte moniali non profuerint :
 quod. n. uni est remediū nō statim ideo erit alteri: nec qđ non est
 nō erit: unde oīa sunt probanda, exercendū uero crebrius quod
 melius est. De excōicatione tñ lōga disputatio deduci posset: expe
 rientia tñ docet q̄ eam timeant demones: & p̄ eam diuus benar.
 mulierē ab incubo liberasse dī. nec hoc ideo est quia demones cōi
 cent, & p̄nt excōicabiles sint: sed qa deus uult clauēs eē in reuerē
 tia. Vñ & alicubi locuste excōicate itereunt. & demones id in ma
 gnum despectū accipiunt, cū hoc sit ultimū ecclesie flagellū: unde
 si uexare propter podicis crepitū desinit nil miŕ: si ēt propter ex
 cōicationem desistat. Puto tñ q̄ remediorū oīum optimum foret
 siquis illud matrimonium cū celesti sapientia celebraret de quo ī
 horologio sapiētie legit̄: quod obiter in his consistit. Cōtractis
 ī deuotionē oībus spiritibus, rogetur sapientia illa: ut in spon
 sam. sibi assistere uelit, & loco anuli & consensus sensibile aliquod
 signum faciat, puta prostrationē: & similiter loco anuli & signi
 cōsensus aliquā pro aīe salute grām petat. Et post hec refrigerata
 deuotione denuo cōtrahat: & q̄to crebrius tanto melius.

¶ Punctū secūdam. Pro maleficio circa uim generatiuā: antido
 ta remedia. Nam. 33. q. 8. in capitulo sup sortiaras. ista remedia
 ponuntur: ubi dicitur. Si per sortiaras atq; maleficas artes non
 nundū occulto dei iudicio permittente & diabolo preparate con
 cubitus non sequit̄: hortandi sunt qbus ista eueniunt: ut corde cō
 trito & spū humiliato deo & sacerdoti de oībus suis p̄ctis puram
 p̄fessionē faciant: & profusis lachrimis & largioribus elemosinis
 & ofonibus atq; ieiuniis dño satisfacciant. Hec ibi: ubi et innuit̄
 quod

quod superius dictum est probabile est quod existētibus in matrimonio, non
eueniāt eiusmodi nisi aut alter aut uterque sit in culpa mortali. Obi-
ter ergo his hec remedia cōgruunt. Peregrinatio ad sancta & ibi
deuota p̄fessio: signi crucis & orationis cōtinuatio, maleficii cōbu-
stio uel destructio: & exorcizatio: de qua infra.

Punctū tertiū. Contra maleficiū amoris uel odii inordinati re-
media. Ex capite multiplici inordinatus & lasciuus amor oboriri
solet: & in primis ex incauta circumspectiōe oculoꝝ iacobī. 1. unus
quisque tentat a p̄cupiscētia sua: vñ & hac rōe sichen dinā filiā iacob
adamauit: gen. 34. deinde uero ex hostis tentamētis: ueluti p̄ de
amone qui sororē suā thamar ita adamauit ut deperiret in eā. 2.
reg. 1. 1. neq. n. in facin⁹ adeo horrendū & indecoꝝ sine zabuli in-
sufflatiōe descēdisset: postremo uero ex arte maleficiat⁹ supra pro-
lixē deductum est. Vbi uero quam ex causa hic iuuenilis ardor
oboriat: ignotū est, an ex maleficio sit ex pietatis accipiendū est: si uī
delicet quis adeo inflāmat, ut uerbis, plagis, cōfusione nulla di-
uerti queat: si pulchra uxore postergata sordidā insequit: si tpe no-
cturno quiescere nequit: sed adeo dementat⁹ ut p̄ deua queq; ince-
dere ad dilectā cogat. Et quidē eiusmodi amorī quā ex maleficio
minime est & tñ adeo infestat, ut et ualitudinē iducat: au. li. 3. septe-
nario numero remedia docuit, ut. s. si lex sustinet matrimonio co-
puletur aut admoueat medicinalia, de quib⁹ ibi: aut licite eger aius
ad aliū diligendū uerita: & p̄ntiā dilecti fugiat: aut si corrigibilis est
eger tribulet⁹ hortetur, ostēsa amoris miseria: aut submittant⁹ qui
quā cū deo ualent⁹ corpus dilecti ut uerent: uel in rebus arduis &
distractiuis occupetur. Sed quia eiusmodi instituto nro minime
aut parū p̄ducunt missasint. Si uero ex maleficio quis eiusmodi
amoris morbo laboret: iā quā proxime puncto. 2. remedia data sunt
et hic p̄gruūt: p̄cipueq; licite exorcizatio: quā sibi maleficiat⁹ ad-
mouere p̄bitum legēdo tum etiam portando ad collum ut infra
& angeli custodis crebra inuocatio.

Punctum quartū. Contra prestigiosam mēbri uirilī ablatio-
nem aut inbestiagē formas uersionē remedia. Nā cū tales ut supra
dictū est sint diuina gratia destituti (ut p̄babile est: & de nabucho
donosor pater) que destitutio eiusmodi maleficii fundamentū est
nec uulnus curā recipiat in anēte ferros: ideo p̄tra eiusmodi preter-

priora remediū primū uera p̄fessio est, q̄ deo aīa p̄ciliēs: deinde ue-
ro q̄a eiusmodi. mēbra non uere sed p̄tigiōse subtrahunt, scdm̄
remediū & propriū est, bonis uerbis maleficā ad id ducere ut ma-
leficiū soluat: qd̄ nō est uti auxilio demonis sed maleficē nō inq̄tū
malefica sed inq̄tū pōt sua uirtute signū diabolici federis abolere
aut aliqua nālia actiua docta p̄demonē ad id efficacia admouere.
Quantū uero attinet ad transformationes: q̄tū ad ipsas quidē st. i
gimagas in regnis occidētis usitatū est, ut sub aliena sp̄e malefica
plerūq̄ adeant: puta lupi, catti & eiusmodi: vñ & crebro leguntur
uulnerate ab his qui se cattū uulnerasse putabāt: & ita factū in dio-
cesi argentinēsi in oppido cuius nomē subricef, henri. insti. astru-
xit: q̄ uero alias p̄sonas transformēt usitatius in orientalibus eue-
nit: vñ ex militaribus fratrib⁹ st̄i io. hierosolimitani rodū incolē
tibus factū mitū pulchrū & uerū. idē inquisitor cū so. in hanc sen-
tētiam scribit. Cū ad portū salamine in cipri regno nauis applicuis-
set: cūctis gr̄a cōmeatuū exeuntibus: quidā iuuenis robustus & for-
tis exiens ubi ad domū cuiusdā maleficē ad littus maris uenit, ue-
nalia ouare req̄siuit: n̄sum bonū & oua suscepit: & adiūxit malefi-
ca: si nauī intrare nequeris regrediate. Igr̄ ap̄d nauim dū reliquos
p̄stolat oua cōedit: & post horulā mutus factus & pene mēre de-
stitutus est. Cūq̄ nauis rēreret: igressus cū haute uerbis & baculis ri-
su magno quasi asinū abegētūt: & idē ēt sc̄do fecerūt: vñ abeunte
nauī coactus est nō abire: & huc illucq̄ discurrens asinus ab oībus
habebat: itellexitq̄: tādē se maleficio aff. ctū: & seip̄ quoq̄ q̄tū ad
imaginationē & sensū asinū uidebat, licet mēre q̄ nō erat ex toto
destitutus se hōiem noscet. Coact⁹ iḡ maleficā adiit & p̄ sua uita
ei triēnio seruiuit oīa asinorū officia pagēs: hōc tñ hās solatiū q̄ ab
ipsis maleficis p̄iūctim & diuisim ut hō habebat & tractabat. Si q̄
ratur quomō illa onera portare quibat: dico ut supra q̄ demō iu-
uabat ubi feruēti uires nō suppetebāt. Simile huic narrat augu. 18.
de ci. dei. ca. 17. ut supra citatū est. Peracto triēnio dū die quadam
aī meridie ciuitatē salaminā intraret malefica sequente cū uirga
a lōnge (ut forte cum aliquo loquutura morā traxerat) & nolā pro
elevatione corporis christi pulsantem audiens (ibi enim latino nō
greco more celebratur) ad ecclesiam hic rationalis asinus se uertit:
uētum uerberum metu intrare non audens, foris stans flexit gē-

nna: pedes scilicet posteriores asini: ut uidebatur: & manus erexit
id est pedes anteriores: & asinum ut putabatur capite sacramentum in
tuebatur: & se deo commendabat. Quod prodigium nonnullos
mercatores genuenses in stuporem & in circulum circa asinum
uertit: & ecce malefica asinum tundens urgebat. Quia uero in eis
partibus homini maleficia plurimum in usu sunt: ad genuensium insti-
tiam & malefica & asinus per iudicem detinetur, & malefica per
questiones interrogata crimen falsa est: & iuuenem sue forme re-
stituire spondit, si domum rediret. Rediit, restituit & denuo
capta pro demeritis interfuit. In eiusmodi ergo miserandis casi-
bus remedium est oratio: ut patuit: & exorcismi: quibus inter-
dum demon contra suum maleficium obedire cogitur: ab eo de-
sistendo secundum potestatem a christo traditam nobis super de-
monia: sicut & obediuit tempore macharii oratione iuuenula
ex forma eque ad humanam reducta: & tertio concordare malefi-
cam, iuxta dicta superius.

Punctum quintum. Contra arrepticios intercedente malefi-
cio remedia. Nam si id dubitatur ex peccato obsessi aut persone
coniuncte que in eo puniatur euénisse, remedium primum uera
confessio est: deinde exorcismi ecclesiastici: quibus & deus me pre-
sente nobile matronam in ciuitate bononia liberauit: que ad insti-
tiam cuiusdam famose strigimage annis tredecim arrepticia fuit:
que strigimaga cimera dicta est: quam tandem inquisitor magi-
sterio. de tabia, auctor tabiene summe qui etiam modo uiuit in ci-
neres redegit. Sunt preter hec & alia remedia: & eucharistia
in primis: unde & cassia dicit si possibile foret, eam eis quoti-
die exhibendam: cum sit quasi ignis spiritus malos exurens: quod
intellige etiam si sunt mente capti modo prius illud sana mente
appetuerint sacramentam. 26. questione sexta. is qui intellige
etiam nisi adsit periculum uomitus aut irreuerentie ad sacramen-
tum. Et hoc remedio cassi. curatum scripsit abbatem andromi-
cum. Et est oratio propria ac aliorum.

Punctum sextum. Aduersus gradines, quod uictum nobis auferunt, re-
media: cuius rei, gratia multa dicatur oportet. ¶ Primū. In uerbis ex
eo quod uerba sunt nulla uirtus est nisi monendi auditum: ut probat
guil. glo. ray. siqua uero si pro qua in aliquibus uerbis est uirtus,

ut in sacramentalibus & bñdictionibus & quibusdā licitis carnalibus de quibus capite sequenti: nō ideo est quia uerba sunt: uerū ex institutione & ordinatione dei potius, ut hoc q̄ ad formas quibus ecclesia in sacris & sacralibus utitur applicantur: quibus deus spūalem intentionalē uirtutē largif: & idē est de uerbis multis diuine scripture: ut de euāgelio sancti io. creditur: & forte de oibus. Interdū tñ & si in uerbis nō sit uirtus nihil tñ prohibet eā diuinit̄ adesse: ut si adiurat̄ demon in uirtute dei uel sanguinis xp̄i & eius modi. ¶ Secundum. Contra grandines: quidam sic practicant. Tria grana grandinis in nomine sancte trinitatis in ignem iaciuntur in signum destructionis diabolici operis & ignis perpetui diabolo & āgelis eius preparati, & ad diabolū molestandū, adiūtis ter dñica orōne, & salutatiōe angelicane cō & euāgelio sc̄i io. In principio erat uerbū, semel cū signo crucis cōtra tēpestatem undiq̄ añ & retro & ex parte oī: & illud: uerbū caro factū est, ter replicat: & deinde ter dicit̄ p euangelia dicta deletur & fugiat tēpestas ista. Et quidē si tēpestas ex maleficio est subito cessat. Hec sunt uerissima experimenta & catholica. ¶ Sdm. Quēdam malefica interrogata per iudicē an modo aliquo tēpestates a maleficis cōcitate sedari q̄ant: respondit q̄ sic modo isto. Adiuro uos grandines & uētos p quinq; uulnera xp̄i: & tres clauos qui manus eius ac pedes pforatū: & p quatuor euangelistas sanctos matheū marcum, lucā, & ioannē: ut in aquā resoluti descēdatis. Hic nihil superstitionis est aut illicitū: quia a xp̄o potestātē accepimus imperādi demonibus, ne aut nobis aut proximo noceant: imperare autē esse sc̄i demonis, i. grandini est imperare diabolo cōcitantis: cū irrationalia precepti capacia non sint. Ad idē est q̄ itra uineas aut fruges quidā signū crucis erigūt cū floribus aut frondibus benedictis in die palmarū: qui & id asserunt q̄ frugibus grandine undiq̄ lesis, ille se in eorū campis durant: quod totū licitū uidetur. ¶ Tertium. Fatentur ēt malefice q̄dam quidē sponte: q̄dam uero p tormenta & difficulter: q̄ quedam sunt quibus multū impediuntur ex toto uel in parte & ne in psonam uel amicos fiant: & sunt: integra si des cū obseruatione mandatorū dei & signo sancte crucis ac oratione: itē sunt cultus ecclesiastici ritus & ecclesiasticarū ceremoniarū bona exequutio iustitie publice: ruminatio passionis xp̄i uer

do aut mente. ¶ **Quarta.** Dicit quoque nider quod eadem causa generaliter est
pane contra aera pulsantur recedant demones a strepitu consecrata
rum deo tubarum: ut etiam ut populus excitaretur contra reprobos deum
aduocet: adde etiam quod ex naturali uirtute omne quod aere mouet: ut
magnus sonus campanarum & machinarum: aduersat grandini. ¶ **Quin-**
tam. Eadem causa cum sacramento altaris & sacris uerbis ad auram proce-
ditur: quod qui superstitiosum putat regulas superstitiosa discernere
diuine minime norunt: quae excipiuntur ex glo. col. 2. super illud: quae sunt ratio-
nem habentia: & sunt haec. Prima. Cum in omnibus uirtutibus nostris dei glo-
ria, nisi principalis scopus & finis esse debeat: iuxta illud: siue madu-
ducatis siue bibitis siue aliud quid facitis omnia in gloriam dei facite: ideo in omni opere quod ad christianam religionem attinet, attendatur an
illud sit ad gloriam dei: & an homo in opere illo deo gloriam principali-
ter tribuat: ita quod pro ipsius opus est mens hominis deo subiiciatur. Se-
cunda. Attendatur an opus exercituum ad exercituum: corporis sit, uel
frenum concupiscentiae, aut conferens corporali abstinence: secundum medium
uirtutis, aut quasi hoc est secundum ritum ecclesiae uel doctrinam moralem:
quia rationabile debet esse obsequium nostrum: 10. 12. Vnde propter hanc
regulam fatua sunt uota de non peccando capite die sabbati uel die do-
minico ieiunando & eiusmodi. Tertia. Attendatur an opus sit secundum
statutum uniuersalis ecclesiae, uel secundum testimonia scripturae, uel sal-
tem secundum ritum particularis ecclesiae: aut generalis consuetudinem: quae secundum aug.
pro lege habenda est: unde greg. anglorum episcopo qui quod essent
ecclesiarum consuetudines diuersae in celebratione missarum quere-
nti respondit. Siue in romana siue in galliarum siue in quacumque ec-
clesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti deo placere possit
sollicite eligas: diuersae enim consuetudines ecclesiae in cultu diui-
no in nullo ueritati repugnant: ideoque seruande: & eas preterire
illicitum est. Quarta. Inspiciatur ut opus quod sit habeat uel
a deo uel a natura proprietatem ad effectum qui expectatur a deo
quidem ut uerba consecrationis ad transubstantiationem panis &
uini: a natura autem ut paleae ad niues afferuandas: alias enim si
haec non habuerit superstitiosum est: ex qua consideratione car-
acteres omnes ignoti & imagines astronomice & nigromantice & no-
mina ignota tanquam superstitiosa omnia refutantur. Quinta. Attendatur ne
opus quod sit occasione scandali prebeat: quia & si tunc superstitiosum

nō est: propter scandalū tñ aut omittendū aut differendū est, uel occulte peragendum. Efferte autē contra demonum tempestates corpus christi aut reliquias sanctas ad auram sicut genue cōtra impetum maris reliquie precursoris ad mouentur: contra nullam est distage regularum: imo est s̄m tertiam: quia ita galliarū ecclesie, & multe in germania antiquitus p̄sueuere: ita tñ q̄ eo modo quo ē consuetudo feratur, id est in atrio factarii uel alio secreto loco ad auram reuerenter: quin & si publice ferretur iudicio discretorum si delium sicut in die corporis xp̄i nihil sup̄stitiosum uideo: nisi q̄ si effectus gr̄a cuius deferē nō sequatur, sc̄dalizari possent ibecilles unde eius modi celebranda sunt q̄to secretius fieri potest.

Punctum septimū. Aduersus maleficia iumentorū remedia: cuius rei gratia multa dicuntur. ¶ **Primum.** In partibus sueuie sic practicatur. Prima die maii ante solis exortum exeunt rustice mulieres ex siluis & arboribus deferentes salicū & aliarum frōdium ramos, in circularum modum ad ostium stabuli suspēdentes: asserentes anno integro iumenta a maleficiis illesa seruari. Quod eodem remediū nō est illicitū apud eos quibus uanis uana retūde re licet: sine offēsa tñ dei, dico q̄ si nō obseruata die prima plusq̄ secunda neq̄ solis ortū, colligantur herbe uel frondes cū oratiōe dominica uel simbolo & fide bona dicto modo suspendant, committendo iumentorū custodia deo, nō est reprehensibile: ut liquet 26. q. 7. non obseruetis. ex uerbis aug. nā & sine incantatione licet atrepticio herbas & lapides habere. Ad idem est q̄ quedam mulieres ne uacce maleficio lacte ficcētur: lac quod die sabbati p̄mū gūt ex integro pauperibus erogant: astruētes inde uaccas non mō illefas duratē uerū etiam & magis lacte exuberare: quod totū probamus si ex cā licita dies illa seruatur: puta deuotionē ad beatā uirginem uel hmōi: & deo iumentorū asseruatio per eiusmodi pietatem commendetur. ¶ **Secundum.** Nider in suo preceptorio precepto primo: dicit etiam per carmina & uerba sacra licet sicut homines infirmos: ita & iumenta benedicere: etiam si incantationis speciem habere uideantur: modo seruentur he conditiones de quib⁹ capite sequenti asserens se a deuotis personis & uirginibus experientiam tenuisse: q̄ adhibito signo crucis in uaccam, & oratione dominica una cum salutatione angelica ter uel circiter, cessat op⁹

diabolicum: etiam si maleficio intercedente sit. Qui & in suo for-
dicit constare per maleficos q̄ ritibus ecclesie ueneratis & seruati-
eorum maleficia prepediuntur: ut per aque benedictę asperſionem
p̄ salis consecrati sumptionē. per cadelarum in die purificationis
& oliuarum ac palmarū in die sua benedictę usum: quia huius rei
gratia ab ecclesia exorcizantur. Nō est uero mirum si in eiusmodi
aliqui fideles simplices mira faciunt: quia fidei miracula cōsue-
runt ascribi. Eo tempore quo cardinalis sancti petri ad uincula quī
& deinde Iulius secūdus a facie alexandri borgie fugiebat: sacra
per gallos impugnata sed non expugnata est mauro & uenetis suf-
fragantibus: ego sacra predicationis gratia missus tempore car-
nis priuii in fralchea ceidonā & ferrauallē inter peditum ducenti
quendam marzocheū nomine offendit: cū quo ex burgo quē for-
natorum) dicunt genuam relictis copiis adiui. Cuius mula cum
pedi pedem imposuisset se adeo uulnerauit ut singulis passibus sin-
gulas sanguinis guttas effunderet. Super quo cum plurimum an-
xiaretur q̄ pulchra & non sua mula esset: rogauit an eam signare
noscerē. Respondi me eam in nomine sanctę trinitatis signa-
turum: & confidere q̄ ei bene esset. Acqueiuit signo dei, cum
diabolicum habere nequiret. Signata per me mula signo cru-
cis in nomine sanctę trinitatis, statim sanguis stetit: & sic iuga
superātes ad oppidum quī punctus decimus dicitur deuenimus:
illudq̄ paululum excessimus. Cūq̄ alius dux peditum nobis ob-
uiaſset: ut mulam signaret petiuit. Qui an aliquis signasset in-
quisiuit: & audito q̄ ego signassem: suspirans: o diabole inquit
quasi scilicet ipse uir ut erat diaboli nihil posset ubi dei seruus
manum admouisset. Signauit tamen: & abinde usq̄ genuam
sanguis qui steterat semper refluxit. Ecce coram deo quia non
mentior. ¶ Tertium. Strigimage quando iumenta uolunt la-
cte priuare modicum lactis aut butiri ex eis iumentis coagularū
petere solent: inde si queunt arte sua iumenta maleficiis impe-
tentēs: unde expedit mulieres cautas fore cum eiusmodi a su-
spectis de strigimageru experuntur. ¶ Quartum. Sunt mu-
lieres que ubi in coagulando butirum sentiunt se nihil profi-
tere: subito ex domo suspectę malefice modicum butiri ha-
bere conantur: illudq̄ in tria frustra diuini inuocata sancta

trinitate in uas inferunt & fugatur maleficium : quod est uanis uana retundere : si tamen id ex quocunq; butiro indifferenter fieret, adiuncta dominica oratione & aqua benedicta, & effectus diuine uoluntati committatur: iam nihil superstitionis haberet & maleficium eque fugaretur. ¶ Quintū. Quia sepe omnia stabulimenta maleficiis inficiuntur: sub limine ostii, aut e presepio uel ubi ada quantur, terra exportetur, & alia cū aque benedictæ aspersione reponat: quia sepe strigim: ge fassæ sunt se maleficii signū locis talibus oculisse per demonem, fossula tātum per eas effecta: quod quidem signum res uilissima fuit, aut lignum, aut lapis, aut serpens, aut eiusmodi.

¶ Punctum octauū. Cōtra quosdam occultos demonum effectū tā in frugibus q̄ in personis remedia: grā cuius multa dicuntur. ¶ Primū. Deo permittente plerūq; demones per locustas & eiusmodi nō tam aues q̄ uolantes terre uermiculos cuncta uirētia terre demoliantur: & remedium est per adiurationes: q̄ apud. S. tho. 22. q. 90. ad irrationalia fieri possunt sub relatione ad rōnales demones: ne nobis ut demonū & maleficarū instrumenta sint nocu mento uel nostris: nec non & per excōicationes q̄ demonibus adiurationes sunt: quo tñ casu processiones orationes & ieiunia deberent iniungi: quibus deus placatus misereri uellet: cum propter adulteria & alia eiusmodi crimina talia deo permittēte plerūq; inferantur. ¶ Secundum. Aliud horribile deus permittit: q̄ sub tractis interdum mulieribus filiis propriis alienos demones supponunt: & hi suppositi in germanico uulgari ut fertur campfores appellantur seu nechsekind: & in differentia triplici sunt. Quidam enim maleficiis acti semp macilenti eiulant, etiam quatuor mulieres lacte uberes exugentes: quidam incuboꝝ coitu modo supra exposito permittente deo sunt producti quos interdum supponūt quidam rursus demones sunt in paruuloꝝ forma apparentes: & sese nutricibus adiungentes. Huic triplici gñi cōmune est, esse pōderosos macilentos non excrecentes: nec satiabiles potu lactis: & sepe dicuntur euauisse: quod tertio generi propriū est. ¶ Tertiū. Quantum capere possumus diuina pietas ideo talia permittit: tū q̄ pueros nimium parentes ament: consequenter autē ad utilitatem anime eorum talia permittuntur: secundo quia presumitur q̄ eiusmodi

eiusmodi mulieres quibus accidunt talia, ut p̄statimū superstitione
sunt: & in multis aliis & in hoc a demonibus in penam seducunt.
¶ Quartum. Remedium uero ad hec est uera confessio & oratio:
consequenter reconciliatio dei: deinde arma spiritualia exorcismi
de quibus pene statim .

CAduersus morbos oēs in gñe p̄ exorcismos remedia
ac de modo exorcizandi . Capitulum ultimum .

Via iam & strigimagaꝝ opera ac maleficia & specia
lia ēt remedia pro nostra uirili attulimus: ultimo lo
co circa exorcismos qui contra omne opus diabo
li ualēt & modum utendi nos uersari oportet: quod
multis punctis faciemus .

¶ Punctum primū. Licite & illicite carminibus quis utitur: pro
quo dico multa. ¶ Primum. ¶ Dius tho. in. 4. di. 22. innuit q̄ non
modo exorciste, sed quilibet fidelis demones licite adiurat: ut
eius nocumenta a se & a proximo ac rebus repellat: sicut exor
ciste, soli hoc ex suo officio faciant. Nam & uirgo quedam uisit
ans amicū maleficiatum pedem, medicoꝝ iudicio rogata ut ali
quid benedictionis apponeret, oratione dominica & simbolo apo
stolorum silenter dictis & geminato signo crucis eum statim sana
uit. Qui in futurum perspiciens & querens quid remedii attulisset
uos inquit alii ex fidei debilitate reiectis dei remediis quibus cura
remini illicita carmina morbis admouetis. Ecce oratione domi
nica & simbolo ac signo crucis estis sanatus. ¶ Secundum. Vnde
uero usus & abusus carminū exortus sit: ex his liquet. Nam prin
cipium horum sanctissimum fuit: apostoli enim & alii uiri sancti:
sine illud mar. ult. in noīe meo demonia eiciunt: infirmos uisitantes
sup̄ eos oñones p̄ sacra dei uerba fundebāt: imo interdum ip̄a dei
uerba scripta sup̄ egros deponebāt: ut barnabas euangelium diui
math. successu uero t̄poris sacerdotes similia pegerūt: p̄pter qd̄ ēt
& exorcismi & deuotissime oñones in antiquis ecclesiis ēt hodie
p̄spiciuntur, ad omnia que homines circa demones aut agere aut
pati potuissent, sine omni prorsus superstitionis labe: ceu etiam
hodie catholici & literati uiri infirmos uisitantes efficiunt. Dia

hominum uero hominum genus deludere cupiens, per supersticiosos homines multa cum uana tum etiam illicita instar predictorum adinuenit: quibus hodie circa infirmos & reliqua utuntur: adeo ut mundus his superstitionibus plenus sit: & sacerdotes dei licita remedia ex desidia postergant. Dicit tñ Guil. Duran. glo. ray. q̄ religiosus sacerdos & laicus siue uir siue mulier excellentis uite & probate discretionis, prefata exercere pōt, fusa licita oratione super infirmum, nō super pomū aut euangeliū aut eiusmodi: iuxta illud super egros manus imponent: neq̄ huiusmodi p̄sone sunt arcende a talibus: nisi timeatur q̄ inde alii carminationibus horū exemplo abutantur. Adde uero tu q̄ cū christus hāc auctoritatē cōtulit xp̄ianis, & non christianis bonis tm̄, adiurandi demones (q̄ etiam iudas fecit: ut creditur) ideo quisq̄ pōt adiuratiōe demonē & a se & a socio propellere: licet habita copia exorciste ei sit deferendum: & licet prelati talia possent interdiceri ne publice ab aliquo fierent, ratione aliqua bona permoti. ¶ Tertiū. In cultu uero christiane religionis. i. in cultu dei id licet quod nō est supstitiosum: superstitiosum uero. i. quod est in religione seruātū supra modum ut liquet per glo. ad col. 2. id est cū circumstantiis malis & defectuosis practicatū: est etiam superstitiosum quicquid humana traditiōe absq̄ superioris uoto nomen religionis usu pat: ut hymnū angeli cum defunctorum missis interponere, prefationem abrumpere: & symbolum fidei breuiare: in missa eum qui respōdeat nō habere, & his similia. ¶ Quartū. Qui ergo infirmos carminare licite cupit, septem conditiones obseruet: quibus extantibus bñdictio licita erit: que & si modo adiutorio fiat per uirtutē diuini nominis aut sanguinis christi aut alteri⁹ rei sacre, dicent eiusmodi carmina licita & liciti exorcismi: & qui exercent exorciste dici poterūt & carminatores, itē & icantatores catholici & liciti: iuxta illud isi. 8. ethi. incantatores dicūtur qui artem aliquā uerbis peragunt: q̄ hoc nomē usitatius in malū resonet. Prima ergo conditio est: ut nihil quod ad inuocationem demonū attineat: uerba contineant. Secunda uero conditio est ne carmina ignota nomina cōplectantur: talia enī s̄m chriso. metuenda sunt: ne ibi supstitio lateat. Tertia ne materia uerborū quicq̄ falsitatis p̄tineat: sic enim effectus expectari a deo nequiret: quippe qui nequeat testis esse falsitatis: in quo delinquūt

uetule suis carminibus fatua nedū falsa complectentes. Quarta ne
 adducantur uana, & characteres inscripti præter signum crucis.
 Quinta ne spes in modo scribendi ligandi aut quauis eiusmodi
 uanitate nihil ad rem aut diuinam reuerentiam faciente ponatur
 alias oīno totū superstitiosum iudicatur. Sexta ut in citatione & p
 latione diuinorum uerborum aut scripture sacre respectus solum
 ad ipsa sacra uerba & eorum intellectum habeatur & reuerentiam
 dei ac dei uirtutem, a qua quis effectum prestolatur: uel ad sancto
 rum reliquias, a quibus aliquid secundo expectatur. Septima ut
 effectus expectatus diuine uoluntati & beneplacito relinquatur: q
 scit quid plus & quid minus postulanti conducatur. His obseruatis
 licitum est etiam serpentes tollere: mar. ulti. Collecta sunt hec ex
 medulla doctrine sanctorum. ¶ Quintum. In eiusmodi tamen
 multum aduertere debet exorcista & cauere ut etiam nider testa
 tur. Primo ne de suis uiribus presumat: nam apud greg. in dialo.
 hac ratione diabolus sacerdotem qui super arreptam in oratorio
 diui sebastiani fidonē de altari posuit inuasit. Et secundo ne in se
 rioso dei opere iocos misceat aut superstitiosum uel suspectū: alio
 quin mirum si penas non luat: unde idem dicit se in conuentu co
 loniensi ordinis predicatorum fratrem nouisse ualde iocosum &
 ad demones expellendos multum uirtuosum: qui cum infra eius
 dem conuentus terminos demonem in obsessio corpore coarctar
 etiam demon petiuit quo recedens secederet & frater letus ioco
 se in cloacam inquit meam uadas. Cum ergo noctu frater uentū
 purgaret, pene est a diabolo ibi suffocatus & uix euasit. Et tertio
 ne eiusmodi carminibus aut exorcismis aliter q̄ pro necessitate ad
 repellenda nocumenta quis utatur. Author est henri. insti. in ci
 uitate saltzburgensi: incantator ad spectaculum multorum ex spa
 cio unius militaris serpentes omnes se ad fossam quandā adductu
 rum, & in ea interempturum, & spondebat & moliebat & perfici
 ebat. Cūq; post omnes unus ingens ac terrificus serpens cō
 uenisset & fatalē fossā ingredi recusaret (quinimo motib; corpis
 quasi licentiam petere uidebatur abeundi) & nihilominus incan
 tator urgetet: tandem ex opposita ripa fosse steterunt incanta
 tor ac serpens: qui impetu facto fossam transiliens in incantato

rem inuit & uentrem eius circa cingulum stringens secum in fossam traxit:amboq; interiere. Igitur nō nisi pro hōim utilitate cum timore ac reuerentia dei sunt talia practicanda.

Punctum secundū. Quomodo uero carminibus & exorcismis utendum sit: aut quonā pacto ad personam ferantur alligata dictis nonnullis constiterit. ¶ Primum. Aug. in. 2. de doctri. christia. dicit ad superstitionem pertinere mille magicarum artium ligaturas & remedia que medicorum quoq; disciplina cōdemnat: chri. quoq; super math. reprehendit q; aliqui partem euangelii scriptam portant ad collum: q; uirtus euangelii non sit in caracteribus sed in sensu intellectuq; ue: borū: cōsequēter autem predicta superflua uidentur. Sed diuus tho. in 4. di. 15. dicit q; in eiusmodi duo cauēda sunt: unum ne in scriptura aliquid contineatur quod ad demonū inuocationem pertineat manifeste: quia illicitum & apostasia a fide esset: secundum ne contineat ignota nomina uel caracteres: iuxta superius dicta. Quibus stantibus sicut super infirmos ita super propriam personam ista licite & dicuntur & ponuntur. Aug. autē damnat alligaturas & remedia supstitiosa: chrisost. uero damnat eum qui magis ad caracteres q; ad intellectum uerborum attendit. Et si quis intellectum uerborum non habet, ueneretur dei uirtutem in euangelio scripto, quod in genere nouit euangelicā continere ueritatem, se diuine uoluntati committens: & non peccabit sed meritorie aget. ¶ Secundū. Cuiusmodi uero res exorcizari possint pro demonibus compescendis: dico ex doctoribus maxime diuo tho. in 4. di. 6. q; quia propter peccatum in hominem diabolus accipit potestatem, & in omnia que in usum hominis ueniunt in nocumentum ipsius: & christi ad belial conuentio sit nulla: ideo quotiens aliquid in diuinum cultum sanctificandū est prius exorcizatur: ut liberum a potestate diaboli qua in nocumentum hominis assumere potuisset, deo consecratur: quod in cōsecratione templi, benedictæ aque, & omnibus huiusmodi liquet. unde cū prima p̄secratio qua hō dicatur deo ī baptismo sit: oportet hōiem prius exorcizari q; baptizari. Cū ergo exorcismis diabolū cōpescere o; prius exorcizādus est hō maleficiat⁹ q; adiuret demō ut recedat: sicut et puer prius exorcizatur, deinde iubetur diabolo quatenus recedat. Itē sicut exorcizatur sal & aqua ita oīa que in usū maleficiat⁹

conuerti possunt aut cibaria & potagia exorcizanda & benedicē-
da sunt. ¶ Tertium. Licet uero multe cerimonie circa puerū bap-
tandum seruentur: ut exufflatio uersus occidentem, abrenūciatio
& eiusmodi: circa maleficiatum tñ exorcizandum eiusmodi obser-
uare neq; oportet, neq; expedit: q; utrobq; eadem signa & signa
ta non congruant: ceterum sufficit si sit pure confessus, & cōmu-
nicauerit, & succensam benedictam candelam si ualet teneat: & lo-
co uestis candidę que in baptismo traditur, candida & benedicta
candela s̄m longitudinem corporis christi si haberi pōt ad corpo-
ris nuda cingatur: deinde sic dicatur. ¶ Quartū. Exorcizo te. N. in
firmum uel infirmam: sacro tñ baptisate regeneratum per deum
uiuum † p̄ deum uerum † per deum sanctū † p̄ deū qui te pre-
cioso suo sanguine redemit: ut fias homo exorcizatus, ut effugiat
atq; discedat a te omnis fantasia & neq̄ia diabolice fraudis, oisq;
spiritus immundus adiuratus: per eum qui uenturus est iudicare
uiuos & mortuos & seculum per ignem. Amen. Oremus. Deus
misericors: deus clemēs: qui s̄m multitudinem miserationum tua-
rum quos diligis corripis: & quos recipis pie ad emendationem
coerces: te inuocamus domine ut famulo tuo. N. qui in corpore
patitur membrorum debilitatem gratiam tuam conferte digne-
ris, ut quicquid terrena fragilitate corruptum quicquid diabo-
lica fraude uiolatum est, unitati corporis ecclesie membrum re-
demptionis āneſte: miserere domine gemituum miserere lachri-
marum eius: & non habentem fiduciam nisi in tua misericordia
ad tue reconciliationis sacramentum admitte. per christum do-
minum nostrum. Amen. Deinde diabolus adiuretur in hunc mo-
dum. ¶ Quintum. Ergo malediste diabole recognosce senten-
tiam tuam: & da honorem deo uiuo & uero da honorem domi-
no iesu christo, & recedas ab hoc famulo dei. N. cū tua factura: quē
dominus noster iesus christus suo precioso sanguine redemit.
Demum secundo & tertio iterum exorcizetur & adiuretur ut su-
pra: & in secundo exorcismo oratio. Deus qui facture tue semper
pio dominaris affectu: inclina aurem tuam supplicationibus no-
stris: & famulū tuū. N. aduersa ualitudine corporis laborantē pla-
catus respice, & uisita in salutari tuo: & celestis gratie ei p̄ſta me.

dicinam ꝑ christum dominum nostrum. Amen. Pro tertio exorcismo oratio. Deus ifirmitatis humane singulare presidium, auxili tui super infirmum nostrum ostende uirtutem : ut ope misericordie tue adiutus, ecclesie tue sancte incolumis representari mereatur, ꝑ christum dominum nostrum. Amen. Et crebro aspergatur aqua benedicta. ¶ Sextū. Et nota primo ꝑ non limitatur quis ut his precise utatur exorcismis sed ut catholicis utatur. Nota secūdo, ꝑ in arreptitio diabolus semp in se est presens quando cruciatur: quia ubi operatur angelus ibi est: non autem semper presens est secundum suum esse in maleficiato dum torquetur: ratio autem diuersitatis est, quia arreptitium torquet per se: nisi simul etiam sit maleficiatus, habens. s. in corpore suo aliqua actiua naturalia, quibus crucietur: maleficiatus uero actiuis naturalibus torquetur, unde sufficit si demon sit presens in suo effectu: si tamen maleficium esset extra ut in olla suffossa, cū torqueretur maleficiatus demon esset presens secundū esse. Notandū est tertio, ꝑ sicut licet nobis uti demonis auxilio quasi superioribus precipiendo ut facturā suam siue maleficium destruat & cum eo recedat (non enim esset infirmus sanus demone solum desinente cruciare, si naturalia actiua intus remanerent: quia ipsa nocuimentum inferrent) ita licet nobis superioris demonis auxilio uti iubēdo ut inferiorem coerceat. Omnia enim hec ad id tendunt ne nobis diabolus noceat: nō autem ut nobis suffragetur, quippe qui ope superioris demonis nisi carentiam mali nāciscamur. ¶ Septimū. Hec ergo practica in eiusmodi obseruetur. Primo maleficiatus pure cōfiteatur: iusta causa si per sortitias 26. 7. 6. & absoluator ab excōicatione si opus est, uel ad cautelam, & communicet: deinde fiat diligens inquisitio per domum, lectum ac uestes: et si inuenitur maleficium statim ignibus absumatur: si etiam cōmode fieri posset mutentur uestes & lectisternia & domus: deinde uero pro posse ecclesiā intret & genua flectat cum candelis: ut supra: & astantes orent ac sacerdos cōfiteatur, & deinde incipiat. Adiutorium nostrū &c. & aquam sanctā aspergat. deinde dicat: deus in adiutorium: & prolequatur letaniam. eo modo quo super infirmos dici consueuit: dicendo ora pro eo, libera eum: & eiusmodi usꝑ ad orationes, quarum loco subinferas

exorcismos & adiurationes ut supra:uel alio meliori modo si p^o test, bis uel ter in ebdomada . Expedi etiam legere euangelium missus est : & euangelium in principio erat uerbum , & collo suspendere : & passionem domini, & psal . qui habitat: qui mirande uirtutis contra demones est : quod expertus compertum habeo. Notandum 4. ex diuo tho. 4. di. 6. q. tam exorcismus q̄ aqua sancta contra demonum molestias ordinatur, uerum exorcismus cōgruit contra uexationem intrinsecam: unde exorcizantur energumini: id est intus laborātes: aqua uero benedicta cōtra extrinsecā.

Punctum tertium. Que uero supersint remedia, si exorcismi et premissa egrum non curarint: quibusdam dictis absoluiam. Primum. Ex multis causis euenire solet q̄ predicta non liberent: quorum nonnulla colliguntur mathe. 17 . & mar. 9. ubi presente christo & discipulis unigenitus patri lunaticus curam suscepit . Prima est circūstantiū uel offerentium fides exigua : unde pater ille dicebat, credo domine adiuua incredulitatem meam: & ad turbam circumstantem iesus dixit: o generatio incredula. Secunda est peccata sustinentis maleficium , unde illum filium iesus increpauit : & ibi hieronimus dicit eum propter sua peccata fuisse a demone oppressum. Tertia est negligentia exhibentium remedia: unde ibi uiri perfecti non fuere presentes. unde ibi dicit christus. q̄ fidei columnę, petrus. s. iacobus & ioannes non aderāt: sicut christi transfigurationi affuerant: nec aderant itidem oratio & ieiunium, sine quibus minime curatur genus illud. Quarta est aliquod exorciste in fide uitium: unde ibi christus discipulis querentibus cur spiritū nequiuissent eiicere, respōdit, propter incredulitatem uestram: ubi hila. crederunt inquit apostoli, sed nundum erant in fide perfecti. Quinta est ut notificetur uirtus in alio q̄ in exorcista existens : sicut enim in uitis patrum legimus obsessos quos beatus anthonius non curarat, aliquando paulum eius discipulum curasse. Sexta est purgatio eorum qui patiuntur : sepe enim abolita culpa , pena non aboletur ad expurganda priora delicta. Septima est si ritus baptismi non fuit ex toto bene obseruatus. experientia enim docuit nonnullos liberatos ex rebaptizatione cōditionata: quo tamē remedio uti nō licet nisi in dubio. prout doctores limitarunt : quia

tamen deficientibus hisque sunt baptismo annexa diabolus
minus recedit ab homine, & sacerdotes circa eiusmo-
di multos defectus admittunt, & multo magis ue-
tule nō exorcizātes: omīssa repetere bonū est.
¶ Scđm. Etsi uero predicta impedimenta
sup energuminos & arreptos sonant
in maleficiatis tñ locum hñt:
quia utrobique eadē diuina
uirtus exquirē: imo
maioris uidetur
esse difficul-
tatis maleficiatū
q̄ arreptum
curare: quia arri-
piuntur hoies interdū
pro nullo proprio delicto:
ut patuit supra: maleficia uero
adultorū ut plurimum ex p̄tis eorū
emergunt. ¶ Tertiū. Qui uero p̄dictis lici-
tis remediis curari nequeunt ppter ipedimēta
q̄ diximus, ad patientiā & tollerātiā q̄monēdi sunt,
in remissionē suorū peccaminū: & ne ad illicita remedia
contra dei uoluntatē nitantur, ne eis deteriora contingant.

Finis libri secundi: de strigimagaꝝ demonūq̄ mirādis.

De strigimagarum demonumq; mirandis.
Liber tertius.

**An in strigimagas ut in hereticum genus sit
animaduertendum. Capitulum primum.**

QVIA uero iam de principiis mirandorū creature damnate in primo & de mirandis ipsis atq; antidotiseorum remediis in secundo li. tractatum est: reliquū & ultimum putarim, ut de remediis cōtra ipsas dānatas creaturas agamus: ne mundus tāta labe confectus tabelcat: que equidem remedia aduersus demones nulla sunt: q̄p̄pe qui nec ad bonum uerti, ut obstinatis nec eliminari e mundo, ut incorruptibiles queant: unde aduersus strigimagas remedia meditemur. Que cū duo sint: earum ad deum. s. uersio: & earum e mundo explosio: primo ueluti difficili limo misso, de secundo tractandum restat: quonā. s. modo aduersus eas criminaliter ad supplicium aut correptionē procedatur: ut uel elimentur moribus, uel ignibus eliminentur. Illud aut ante oīa enucleandū est: an p̄tra eas ueluti contra hereticos aut apostatas p̄ inquisitores inquirendū sit: qđ multis punctis facturi sum⁹.

Punctū primum. In hac re due sunt inquisitorum opiniones cōpugnantes in ordine meo: in cā fuit q̄ eorū quidā q̄tum cum deo poterant ut ipsimet testantur, uoluerunt inquisitoribus esse la bore subleuamento: unde eis cōmuni iure & si non priuato strigimagarum negocium subtraxerunt: ut henri. insti. & so. ac reliquī germanie superioris inquisitores: alii uero zelo fidei in strigimagas ardentes, eas inquisitorib⁹ et cōi iure subiugarunt: ut hi qui ī hispaniis inquirunt. Si aut me nec inuidia nec obsequio docentē uerū dicere oportet: est hispanorū ut patebit opinio uera. Vtramq; ergo citabo: & hispanorū in primis. hi q̄ ad inquisitores p̄tineant cōi iure oēs malefici sortilegi diuinatores nigromātici senserunt: modo aliquid dicerēt aut facerēt quod heresum saperet manifeste:

ſic tamé ut in tribus que in ca. multorum querela notantur. de here. in cle. nec inquisitor ſine epifcopo nec ſine epifcopo inquisitor iure procedat: q̄q̄ in multis aliis poſſint diuiſim & in ſolidum procedere: de quibus ibi. his addūt blaſſemos (quod intellige de blaſſemia proprie & ex obiecto: que. ſ. deo aut indebitū tribuit aut debitum auferit: & conſequenter ſemper hereſim ſonat) & quocunq; modo demones inuocantes (q̄. ſ. hoc hereſim ſapiat) & eos qui in cauſa fidei ſententiã excommunicationis obſtinato animo anno integro tulerunt. Alia uero opinio (imo potius uoluntas) eſt q̄ ordinarii contra maleficas ſine inquisitoribus procedere poſſunt: licet non ſine iudice ſeculari, ubi puniſio in ſanguinis uindictam trãſiuiſſet: nec ipſi inquisitores cõmuni iure contra eos procedunt. Ceterũ ut dictum eſt: opinionẽ hãc uoluntatem potius dixeris q̄ opinionem: quippe ipſimet opinantes uiderunt ſe ſuam non poſſe firmare ſententiã, niſi per antiqua iura, limitata per noua: unde & de ea dubitarunt manifeſte: & facti ſunt inquisitores cõtra eiſmodi bene facere procedentes, ubi ordinarii non procedunt: quod uti q̄ uerum minime eſſet, ſi id iure nequirent: iniuria enim procederent. Procedunt ergo epifcopus & inquisitor etiam diuiſim iuxta ca. multorum querela de here. in cle. niſi ut ibi patet in tribus. ſcil; addiſtione ad penalem carcerem, addiſtione ad torturam, & in ſententiã contra delatum: quod intelligo etiam ſi nõ ſit contra in ordine ad ſanguinem, ceterum in ordine ad purgationem canonicam uel abiurationẽ: quia talis ſententiã eſt contra: & ſi etiam ſit p̄ delato in parte p̄ quanto abſoluitur a morte: & hoc per regulam odia. libro. 6. & maxime quia p̄ ſententiã eſt contra, p̄ accidẽs autem eſt pro. i. non ex cauſa iudicis, ſed ex qualitate delati. Et ira multotiẽs perperitos cõcluſum eſt: & tenet inquisitorũ directoriũ.

¶ Punctum ſecundum. Quo modo autem in his ſeſe ueritas habeat, olim per multa dicta: in hanc ſententiã monſtrauimus.

¶ Primũ. Inquisitor heretice prauitatis, contra hereticos & complices. i. fautores, deſenſores, receptatores, poſſet inquirere & procedere: extra eodẽ cõtra libro. 6. adde & contra credẽtes: quippe qui uerũ ſunt heretici.

¶ Secundum. In eodem etiam ca. dicitur. Contra chriſtianos qui ad ritum tranſierunt uel redierint iudeoꝝ: etiam ſi eiſmodi redeuntes, dum erant infantes aut metu mortis

non tamē absolute aut precise coacti baptizati fuerūt, erit tanq̄ eōs
 tra hereticos si fuerint de hoc cōfessi, aut p̄ christianos siue iudeos
 conuicti: & sicut cōtra fautores receptatores & defensores hereti-
 corū, sic contra fautores receptatores & defensores taliū est p̄cedē
 dum. Hec ibi. Et addit glo. q̄ in iudeorū ritum: hi trāseunt, qui nū
 q̄ antea fuere iudei: redeunt uero qui fuerunt aliq̄n: necnō q̄ horū
 bōa sicut alioꝝ p̄fiscātur: nec ad filios etiā catholicos deuoluūtur.
 ¶ Tertiū. Sicuti etiā ibi glo. p̄bat & tenet io. an. in no. & archie. 3.
 parte titulo. 19. ca. 2. §. pe. in fi. p̄ litteras clementis quarti & gregorii
 decimi: iudei xp̄ianos utriusq̄ sex⁹ ad ritū p̄dictū inducētes, in iqui-
 sito: iū officiū cadūt: quippe qui & si nō sunt heretici pp̄rie aut he-
 reticoꝝ fautores: large tñ fautores, imo factores hereticorū sunt.
 Regulariter tñ cōtra eos p̄ iustitia seculares iudices adire solent:
 ut extra de iudeis: iudei. & ca. si null⁹: & in cle. cedit eo. titulo dicit̄
 de sarracenis. Et quia tales iudei ad iudaismū redeuntes, solent se
 nouiter irrisorie baptizare, lauādo atq; radēdo caput. uidet̄ p̄ secu-
 lares iudices capitis pena ip̄onēda. C. de apostatis: quia si rebapti-
 zanti ip̄onitur. C. ne sanctum baptisma l. r. fortius se rebaptizanti
 seu uolenti baptismum tollere. Si tamen inquisitores illud punire
 uolunt possunt: una tamen cum episcopo per cle. primam de here.
 ¶ Quartum. Cōtra diuinos autem uel sortilegos inquisitor proce-
 dere non potest: dicente alexandro de here. accusatus libro. 6. q̄ de
 diuinationibus & sortilegiis inquisitores se intromittere non de-
 bent, nisi heresim saperēt manifeste: ubi glo. infert q̄ in dubio nō
 habent iurisdictionē: qđ nequaq̄ intelligendum est in dubio an fa-
 ctum sit patratum necne: sed in dubio an hec sapiāt heresim: ut ex
 directo. iquisi. & ex textu liquet. Ibi etiā glo. io. an. exēplificat de
 sapiētib⁹ heresim: sicut inquit est, circa aras idolorū nepharias pre-
 ces effundere, sacrificia offerre, demones consulere, eorumq; respō-
 sa suscipere: ut. 26. questione secunda hi qui: uel si associant sibi p̄-
 pter sordes exercendas hereticos: uel faciunt predicta cum corpo-
 re & sanguine christi: uel in fontibus ut possint a demonibus ha-
 bere responsa puerum baptizant: uel his similia. Hec ibi. Oldra-
 dus tamen consilio. 210. limitat inuocationem demonis heresim
 sapere manifeste, si fiat ad exercēda opera ei naturaliter ip̄sibilia:
 alias sec⁹: puta si iuocet̄ ut mulierē tētet: quā quidem limitationē
 hh. ii.

alias in silue. retulimus truncate. Ipse enim non distinguēs inter
esse heresim & heresim sapere; dicit sapere heresim demonis in-
uocationem si ad impossibile sibi inuocetur: ut ad predicendum
futura: quod dei est proprium: si uero ad tentandum mulierem
quod est ei proprium, non sapit heresim manifeste, si fiat per mo-
dum imperii: sapit uero si demon adoretur. Hec ille ualde bene.
¶ Quintum Pro his ergo sciendū est: q̄ cū heresis essentialiter in
intellectu sit: est enim infidelitatis species: & infidelitas in intellectu
est, ueluti & fides, ex nullo sortilegio probatur quis esse uere & p̄-
prie hereticus: cum omnia eiusmodi ex concupiscētia possint nō
ex infidelitate p̄ficisci: p̄pter talia tamē interdū est quis hereticus
presumptiue: secundū io. an. ubi supra, & oldr. similiter ubi supra
et direct. inquisi. & omnes pene doctores: & ita etiam consuetudo
legū interp̄s obseruat, & idest quando sapiunt heresim manifeste.
Quod equidē q̄tum ad inuocationes demonū attinet tripliciter
est: ut probat directo. inquisitionis, primo si eis honor, latine defer-
tur: secundo etiam si honor dulie. tertio si nullus quidem defer-
tur honor, inuocantur tamen ad sibi impossibile: ut ad noscēdum
futura aut cordis archana: & hec etiā est mēs oldr. ubi supra: apud
quem hec sapiunt heresim si ad impossibile inuocētur: uel ad possi-
bile quidem sed nō per imperiū, uerū p̄ adorationē: que supple est
aut latria aut dulia. Addit tamen unū non usq; quaq; bene dictum:
quia inquit si adorans hereticum hereticus est, de here. quicūq; &
eo. ca. accusatus in 6. multo magis adorans diabolum: hoc enī nō
procedit nisi quando quis diabolum adorat credens adorandum:
non aliter, sicut nec hereticus est adorans hereticum p̄pter timorē
humanū aut amicitia aut terrenū cōmodū uel eiusmodi, sine hoc
q̄ eius doctrine credatur. q̄tum ad alia uero dicendū est de mente
doctorum q̄ heresim sapiunt manifeste: quando ex sua natura ali-
quid preserunt quod manifeste est heresis: sicut baptizare imāgi-
nē, p̄ se fert q̄ eiusce sacramēti ipsa sit capax: & rebaptizare pue-
pre se fert puerum bis posse baptizari, & sic de reliquis. ¶ Sextum
Nec ipsi inquisitores id possunt in dubio an quid heresim sapiat
necne cognoscere: quia nō est eis attributa iurisdictio: ut glo. no.
in di. ca. accusatus. Et licet alias in dubio iudex cognoscat an sua
sit iurisdictio, & eā h̄c dicatur in dubio: ut. ff. de iudi. l. si quis ex

alienatū s̄m iō. an. hoc locū habet in ordinario: inquisitor uero
nisi clare & manifeste pateat non se intromittit: quippe qui non
ordinarius sed delegatus iudex est. Glo. at̄ in ca. r. de offi. dele. q̄
uidetur sentire q̄rariū, s̄m angelicā sum. intelligenda est, q̄n̄ cer-
tum est q̄ aliquid sapiat heresim sed dubitat an sit manifesta nec-
ne. i. notoria: q̄si id uelit dicere q̄ inquisitor p̄t se intromittere de
sapiētibz heresim si sint notoria uel dubia de notoreitate: non
aut̄ si sint occulta, licet sit manifestū q̄ heresim sapiāt. Qui sensus
nullo mō p̄cedit: quia nō dicit tex. de sapiētibus heresim manī
festis: sicut tex. illius glo. loquēs de p̄seruatoribus dicit de iniuriis
manifestis: uer̄ tex. n̄ dicit manifeste: q̄ aduerbiū cū sit, q̄n̄r aut̄
uerbū limitet oporteat, necesse est ut ad uerbū sapere referatur: cu-
ius adiectiuū est: non aut̄ ad ipsum esse manifestum. Vnde dico in
lam glo. in istis iudicibus locū minime habere: sed in aliis.

¶ P̄tū tertiū. Opinio ergo p̄ria, q̄ p̄tra strigimagas & oēs quo-
cūq; mō demones iuocātes cū heresis sapore iquisitores cōi iure
p̄cedāt: & si iā ex dictis liq̄t, sic t̄n̄ ampli⁹ p̄baē. ¶ P̄rio. Siquid. n.
obstat, id maxie obstat, q̄ hi p̄nt p̄dicta facere, nec t̄n̄ de heresi cō-
uinci: quia cū eiusmodi facere possint & ex infidelitate & ex uo-
luptate. p̄cludi nequit q̄ ex infidelitate: interuenit. n. fallacia cōse-
quentis in eo quod est a duabus causis possibilibus ad eaz̄ unam
determinate descēdendo p̄cludere. Sed hoc aliquo pacto obstat
nequit, alioquin p̄tra nullū penit⁹ hereticū p̄cludi poterit q̄ here-
tic⁹ sit q̄tūcūq; dicat hereses & affirmet: p̄t. n. quis heresim. astrue-
re, aut iudeoz̄ dogma p̄fiteri, quia ita credit: uel ēt si nō credit;
propter aliū finē: puta p̄pter scisma tuendū. 24. q. 3. inter heresim
aut certe ut iudeā dilectā uxore ducat, uel ut feneretur, uel ut licē-
tius peccet, dū aliquod uitii esse uitium negat: & infinita eiusmodi:
q̄n̄r aut̄ cum oīs heresis ex infidelitate uel alia causa possit emer-
gere p̄cludi nequit determinate q̄ ex infidelitate emergat: & q̄n̄r
nullus cōuinci p̄t esse hereticus proprie: & cōsequēter nullus po-
terit hereticus dānari, quod est absurdum. Possunt ergo inquisi-
tores p̄tra p̄dictos procedere. Et obfirmatur amplius rō: quia ī ca.
p̄tra de here. li. 6. statuit ut p̄tra xp̄ianos qui fiunt iudei uel redeūt
ad iudaismum sicut contra hereticos procedatur: & t̄n̄ constat q̄
crebro qui ex iudeis baptizant̄, ad iudaismum redeunt p̄lexum q̄

non ex infidelitate, sed ex paupertate: ut plerumque experientia docet.
¶ Secundo. Nam hec opinio est determinata per canones: in ca. accusatus de here. in 6. ubi dicitur quod inquisitores de diuinationibus & sortilegiis se non intromittant: nisi heresim saperent manifeste. Sensus enim horum uerborum quibus inquisitoribus annuitur in casu aliquo posse de sortilegiis & diuinationibus cognoscere: aut est ut id possint quando heresim sapiunt sortilegi & diuinis aut quando id sapiunt diuinationes & sortilegia etiam si eiusmodi homines non sapiant. Sensus primus aliquo modo procedere non potest: primo, quia textus non loquitur de dictis hominibus: uerum de dictis operibus, quippe qui non dicit de sortilegis & diuinationibus sed de sortilegiis & diuinationibus: unde ad istum sensum si saperent uerbum non haberet casum nisi per suppletionem, quo modo loquendi ius pontificium uti non consueuit. Secundo: quia apud istum intellectum non distingueretur inter esse heresim & sapere heresim: & consequenter nec inter esse hereticum & heresim redolere: quia ipsi sortilegi uel diuini seclusis suis operibus non aliter sapiunt heresim nisi quia credunt: sapere enim ad intellectum pertinet, in quo respectu spectantium ad fidem, non est nisi credere, decredere, dubitare, quod etiam ad decredere spectat: oportet autem, omnino distinguere inter esse & sapere heresim: alioquin nullus suo opere sapere posset heresim nisi etiam hereticus esset: quod contra omnes doctores est: precipue io. an. & oldr. d. cōf. 210. apud quos inuocatio demonum semper est cum sapore heresis: & clarum est quod non semper cum heresi. Oportet ergo secundum dicti capituli sensum procedere: quod est, nostrum institutum: ut scilicet inquisitores de crimine sortilegii & diuinationum eo casu se intromittant, quo ista redolent, id est, pre se ferunt heresim: quod forte qui hec exercent heretici non sint. ¶ Tertio. Omnis sensus qui ex littera legis non extorta aut uiolentera haberi potest, & ex consuetudine que legum interpretis est seruatur, & a doctoribus omnibus uel precipuis traditur, sequendus sit oportet, nihil enim obstat. Sed quod inquisitores procedere & inquirere ac pronuntiare possint contra diuinos & sortilegos, etiam si non sint heretici, modo faciunt predicta que heresim pre se ferunt: est sensus, eiusmodi in illis uerbis d. ca. accusatus: nisi

heresim saperent manifeste: ut q̄tum ad literam patet: quia de sor-
rilegiis & diuinationibus non de eorum authoribus loquitur: &
q̄tum ad consuetudinem: quia ubiq; inquisitores ita obseruant.
Et ex doctorib⁹ uel precipuis: ut patuit de io. an. & oldr. & idē ar-
chi. sup eodē ca. 5. sane: & super eodē uerbo saperent: & io. mo. &
guil. de mon. laudu. & ray. cuius dicta de omni simili inq̄tum si-
mile accipienda sunt. Is enim ubi loquitur de reuertentibus ab
apostasia dicit. Reuertentes ab apostasia perfidia, cum fuerint here-
tici, tanq̄ reuertentes ab heresi sunt recipiendi: qui uero metu mor-
tis fidem abnegant & erroribus non credūt, licet uere heretici nō
sint, postq̄ nō habēt in mente errorem, iudicio ecclesie que habet
per exteriora de interioribus iudicare, heretici habendi sunt. Hec il-
le. Si ergo iudicio ecclesie heretici sunt & ut heretici recipiuntur
et tractantur qui metu mortis fidem negant: quid dicemus de his
qui id non causa uitande mortis sed assequende uoluptatis pa-
tratunt: ut strigimage. Est ergo sequendus hic sensus. ¶ Quarto.
Qui heretici & plusq̄ heretici sunt, in iudicium inquisitorū ueniāt
necesse est: hos enim inquisitores dico, qui p̄tra hereticos inquirūt.
Sed omnes malefici, incantatores, diuinatores, strigimage & eius-
modi monstra, habentia cum diabolo & morte pacta expressa uel
tacita: seu quod in idem redit, faciunt erga demones ea que here-
sim redolent: sunt heretici, pro q̄to aliquid de fide negant: & plus
q̄ heretici, pro q̄to negant totam: sicut si dicamus tetragonum tri-
gonum esse & amplius: aut quaternarium trinarium & amplius:
quia omnes eiusmodi sunt apostate: quippe qui fidem aut expresse
ut strigimage, aut implicite ut reliqui negant: dū se inimico tradūt
quod utiq; sensit diuus thomas in secundo distinctione septima.
ubi querit an uti auxilio demonis sit peccatum: ubi inter alia per
tractans illud isay. octa. nunquid non populus, a deo suo requi-
ret uisionem? dicit. In omnibus in quibus operis complementum
ex demonis uirtute expectatur, est apostasia a fide, propter pactum
initum cum demone: aut uerbotenus, si inuocatio intelsit: uel fa-
cto aliquo etiā si sacrificia desint. Et idē petrus de taran. & alber.
magn⁹ ibidē: & s. bona. & alexan. deal & guid or. carmeli. q̄cēs id
unanimiter astruūt, q̄ q̄ demōes iuocāt apostate a fide sunt: & q̄nē

plurq̄ heretici sunt. Et consequēter iudicio inquisitorum ueniunt
condēnandi: & maxime strigimage, que ultra fidei sancte abnega
tionem habent crimina maxima & horrenda: ut patuit: propter q̄
apud aug. botā. iuris utriusq̄ doctorem, possunt etiam nō relaple
tradi brachio seculari: sed de hoc modo nihil. Sic ergo patet q̄
habito q̄ aliqua p̄sona negauerit fidē, uel inuocauerit demones, nō
est querendū necessario qua de cā id effecerint: quia siue ex infi
delitate siue ex uoluptate aut utilitate id fecerint, puniuntur ut he
retici aut uere aut presumptiue. Alioquin adorans hereticū non
esset conuictus: contra ca. filii & ca. accusatus de here. lib. 6. & q̄ra
no. p. archi. ibi in ca. quicumq̄: sed oporteret interrogare de cā: &
preterea expresse ut hereticus dānatur qui forte in re non est here
ticus: ut contumax in cā fidei & propterea per annum manēs ex
communicatus: ut in ca. cū contumacia de here. lib. 6.

¶ Punctum quartum. Sed contra predictam opinionem sic de
claratam ac firmatam argui multipliciter potest. ¶ Primo. Nam
crimen contra quod eiusmodi inquisitores possunt procedere, op
portet esse & heresim & manifestam heresim: ut patet per ca. accu
satus in. 6. eo titu. in uerbo nisi heresim saperent manifeste. Sed
ea que canoniste & theologi dicunt sapere heresim manifeste: ut
inuocationes demonum &c. non sunt crimen heresis: quippe que
sine heresi cōmitti possunt: puta ex uoluptate uel cōmoditate, &
eiusmodi. Non ergo de his debēt se inquisitores itromittere nisi
ex radice procedant infidelitatis. ¶ So. Negatur maior de heresi
proprie: que uera est de heresi presumptiue: de qua loquitur capi
tulum adductum: negatur etiam minor de heresi presumptiue, q̄
tamen uera est de heresi proprie: & hoc probatio p̄cludit & aliud
nihil. ¶ Secundo. Ad hoc q̄ aliquis sit hereticus quinq̄ requirun
tur. primum ut sit error in intellectu: tum quia id omnes astruūt
q̄ duo sunt que hereticum faciunt: error in intellectu, quasi mate
riale & obstinatio in uoluntate, quasi formale: tū quia apud aug.
hereticus is est, qui opiniones nouas & falsas aut gignit aut seq
tur: tum quia heresis est species infidelitatis: & consequenter sicut
& fides in intellectu est: in quo non est nisi cognitio uera uel fal
sa: nec huic obstat q̄ sine errore simoniacus est hereticus. i. q. i. quis
quis: quia ibi sermo est de heresi improprie per quandam assimi
lationem:

Rationem uel allusiuē ad nomen heresis quod diuisionem sonat
quam simonia facit a gratia dei & discipulatu xpi. secundū ut ille
error circa ea sit que fidei sunt, uel circa determinationes ecclesie
in spectantibus ad fidē & mores: ecclesia. n. est regula fidei. 24. q. 1.
quotiēs: sec^o si error esset i philosophicis: ut q^o sol sit minor terra.
tertium ut is in quo est error sit catholicam fidem professus: alia
esset iudeus uel paganus, non hereticus: unde dicit augu. in li. de
cui. dei, q^o diabolus uidens humanum genus a cultura idolorum
ac demonū liberari, hereticos mouit: qui sub uocabulo christiano
doctrine resisterent christiane. quartum ut talis errans aliquā ue-
ritatem de xpo confiteatur: alia si totum negat apostata est, ut iu-
lianus: non hereticus proprie: & si qñq^o unum pro reliquo ponit
quintū ut errorem eiusmodi comitetur uoluntatis pertinacia: vñ
non qui falsas opiniones gignit uel sequitur, sed qui pertinaciter
defendit apud aug. hereticus est censendus. Vnde & dicebat terra
re potero, hereticus non ero: quia. s. paratus erat corrigi: uide. 24.
q. 3. dixit apostolus. Sed in diuinis, sortilegis, strigimags & huius
modi, non sunt necessario ista: imo possibiliter deficit eis error in
intellectu: ut plerūq^o experientia docuit, q^o eiusmodi multi de fide
per oīa bene sentientes abusi sunt sacramentis, baptizarunt imagi-
nes, christi corpus & crucem conculcarunt, fidem negarunt: ut a
demonibus assequerētur optata. Non ergo eiusmodi necessario
sunt heretici: & cōsequenter non incidunt in iudiciū inquisitorū:
unde & beatus anthoninus in. 2. parte: dicit q^o hmoi non sunt he-
retici, quis ecclesia statuere posset q^o punirentur ut heretici. ¶ 2o.
Conceditur quod concluditur. s. q^o eiusmodi in ueritate non sunt
heretici proprie, sed presumptiue: cū uero infertur, consequenter
aut non incidunt in iudiciū inquisitorum: hoc utiq^o negatur: ut iā
liquet. Beatus uero anto. oīa bene dicit: nec oportet aliquid adde-
re: nisi id tm̄, ut qd ecclesiā dicit posse facere, nos dicimus ecclesiā
fecisse in. d. ca. accusatus: ut probatum est. ¶ Tertio. Si strigimage
& huiusmodi ea ratione q^o demones inuocant, ueniunt iudicio in-
quisitorum plectende, quasi heretice uel apostate: pari ratione &
salomon adorādo idola cum uera fide in corde. fuisset apostata,
uel hereticus. Hoc autem est falsum: quia nullus hoc dixit. Ergo
& c. ¶ So. Salomon fuit uere apostata in conspectu sinagoge: sicq^o

& hieroboam, qui uitulos coluit: nō quin crederet unū uerū deū
 sed ne .x. tribus, propter accessum ad templū domini in hierusalē
 regrederentur ad regnum dauid. Coram deo tamen qui cor in-
 tuetur: nullus recte credens, apostatat a fide. Cum uero dicitur q̄
 nullus hoc dicit: arguitur negatiue ab autoritate: quod nō licet
 maxime ubi agitur de regis ignominia. ¶ Quarto. Nam si strigi-
 mage ueniunt puniende quasi heretice presumptiue, aliquis ex p̄-
 sumptione de heresi damnaretur: p̄tra ca. literas de presump. ¶ So.
 In primis quidem ca. illud nō utitur uerbo presumptionis sed sus-
 picionis: ne tñ uideamur effugere: dico q̄ si presumptio de aliquo
 crimine inde uenit, q̄ testes sufficienter non probent crimen he-
 resis, nullus damnatur: & hoc uult capitulum illud: si uero inde
 uenit q̄ unum crimen probatur maius heresi & illam includens,
 quod de heresi crimine minori facit presumptionem, iam licet ta-
 lem puniri ut hereticum: non enim punitur quia sit hereticus
 sed quia commisit crimen, in foro ecclesie heresim includēs. Vñ
 hic est suspicio uiolenta iuris immo & de iure: de qua infra ca. ult.
 puncto secundo. Inducerem hic rationes francisci ponginibii si
 essent alicuius momenti: & non scirem q̄ ex uoluntate non ex in-
 genio scripsit. Adduco aut̄ inconfirmationem predictorum eu-
 ditissimum uirum dñm io. de turre cremata: qui super dicto capi-
 tulo doctissime probat impossibilia fore: & tandem preferuans se
 ne crederetur tenere contra predicta, dicit aliud esse q̄ uera sint q̄
 ille muliercule dicebant, aliud q̄ diabolus hoīem realiter de loco
 ad locū ferat: quia primū est impossibile nō secundū. Hec ex illo.

¶ Processum in strigimagas practice & obi-
 ter inchoari. Capitulum secundum.

Via iam que speculariue dicenda erant in modo cōtra strigimagas
 procedendi absoluimus: iam ad practicam descēdemus, breuissimam
 praxim edituri: q̄ hec res iam abunde per multos expressa sit,
 etiam quo ad oīum sententię formulas: quas p̄sulto omitemus: q̄
 s. passim hñi possint, aut ingenio proprio formari. Igit̄ obiter
 quonā pacto p̄cessus inchoādus sit inōstremus oportet: qđ
 multis punctis expediatur necesse est.

¶ Punctum primum. Illud in primis notādum est: q̄ inquisitor
 & q̄s iud. x. in cāsi dei, sū marie simpliciter & de plano, absq̄
 aduocatoꝝ & iudicioꝝ strepitu & figura procedit: de here. statuta li.

8. Que uerba qđ p̄tendat p̄ de uerbo. sig. sepe: ubi d̄f. Hac 7 p̄pe-
taum ualitura p̄stitutiōe sancimus, ut iudex cui taliter cām p̄mitti
mus (.s. simpliciter: ut i ca. statuta) necessario libellū nō exigat, litis
cōtestationē nō postulet, tpe feriag ob necessitates hoīm indulta
rū a iure p̄cedere ualeat, āputet dilationē, & nām litis q̄rū poterit
faciat breuiores: exceptiōes, appellationes & dilatiōes frustratorias
repellēdo: partiū aduocatoꝝ, p̄curatoꝝ cōtentiones & iurgia te-
stiuꝝ sup̄flua multitudinē refrenādo. Nō sicut iudex litē obruat
quin probaciones necessarie admittant: citationē uero ac p̄resta-
tionem iuramēti de calūnia siue de dicēda ueritate, ne ueritas oc-
cultetur, p̄ concessionem hmōi intelligimus nō excludi. Hec ibi.

¶ Punctū scđ; Tres apud iura sunt modi p̄cedēdi: extra de accu-
sa. denū. & inquisi. p̄ torū. Primus est p̄ uia accusatiōis: ubi neces-
sario p̄cedit inscriptio: qñ. s. quis aliquē accusat de crimie heresis
pprie uel p̄sumptiue corā iudice: offerēs se probatuz: ad penā ta-
lionis inscribens. Hūc modū iudex nō facile admittaturū qa in cā
fidei aut maleficag nō est usitatus, & merito: qppe q̄ homēda cri-
mina sua, occulte admittāt: tū qa accusanti ualde piculosus ē, pro-
pter talionē: tū demū qa ualde litigiosus ē. Scđus est p̄ uia denun-
ciationis: ubi necessario p̄cedit fraterna monitio: ut quū qs sup̄ eo
crimie denūciat aliquē deliquisse: nolens tñ obligare se p̄batū, uel
aut sese partē efficere: s; tñ nūciare: uel zelo fidei, uel ut obediat
iudici id exq̄renti in gñe uel sp̄e, & multā euitet. Tertius est p̄ uia
iquisitionis: ubi necessario p̄cedit clamorosa insinuatio: qñ. s. nec ac-
cusator nec denūciator adest, ueꝝ i ciuitate aut opido aut uilla fa-
ma de crimie eiusmodi laborat: quo casu iudex nō ad istantiā par-
tis s; ex officio suo p̄cedet. Et hos duos ultimos modos usus āple-
ct. s. unūq; tñ p̄miscēdo: ut. s. iudex decretū suū publicet, & mādet
sibi denunciari crimie a scientibus & denūciantū dicta p̄scribat.

¶ Punctū tertū. Si ergo processus inchoet p̄ uia accusatiōis: pra-
xis. In noīe dñi &c. Tali tpe, tali loco, corā talibus cōparuit talis
de tali loco & talis diocesis: offerens scedulā accusatiōis talis te-
noris. Corā nobis &c. Inseratur tota. Acta sunt hec tali tempore,
loco, & corā tali iudice & testib⁹ &c. Sed hūc modū qa nō p̄gruit
in seq̄tib⁹ omitteremus. ¶ Si at scđo mō procedat: a gñali citatio-
ne suum processum modo isto inquisitor exordiat, sequētib⁹

ad loca publica appensus. Quum nos Inquisitor talis loci, totis nostris affectibus inhiantes ac ex omnibus nostris precordiis affectus res populum christianum nobis commissum in unitate & serenitate catholice fidei confoueri, atq; ab omni peste heretice prauitatis uisceraliter elongari cupiamus: idcirco nos inquisitor prefatus, cui ex iniuncto officio hec incūbunt, ad honorem & gloriam recolendam nominis iesu christi, & ad exaltationē sancte fidei orthodoxe, atq; ad depressionem heretice prauitatis, precipue in maleficis: uniuersis & singulis cuiuscunq; conditionis & status aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos talis loci, ad quorum noticiam deuenierint hec mandata, auctoritate qua fungimur in hac parte in uirtute sancte obediētie ac sub pena excoicationis, precipim⁹ & mandamus: ac mandando requirimus, quatenus infra .12. dies proxime computandos, quorū primos quatuor p̄ primo, & quatuor imediate sequētes pro secūdo, & ultimos quatuor pro tertio termino perēptorio, hac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si quis scit, uidit uel audiuit aliquam esse personā hereticā & maleficam, diffamatam uel suspectā: & in speciali talia predicantem, que in nocumentum hominū, iumentorum aut terrenascentiū, & dānum reipublice cedere ualeant. Quod si quis nostris antefactis monitis & mandatis nostris non paruerit cum effectu, premissa infra taxatum terminum non reuelando, sciat se excoīcationis mucrone percussurum: quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos (taliter ut predicatur cōtumaces) prefata nostra monitione canonica p̄eunte, & eorū inobedientia requirente, nunc ut ex tunc & tunc ut ex nunc ferimus in his scriptis: absolutionē ab his censuris, nobis tantūmodo reseruādo. Datum. Et authenticetur. Potest autē quis ut res exigit addere uel subtrahere, & secularis iudex mutanda mutare.

¶ Punctū quartū. Quū uero aliqui denunciaturi cōparebunt, neq; probare neq; se partē facere uolentes, sed ex obedientia uel zelo bono denūciāt: habeat iudex notariū, & religiosas ac discretas personas saltē numero duas, siue clericalis ordinis siue laicalis sint secundū archi. & si notarius haberi nequit, loco eius duo idonei uiri habeātur: qui testiū depōnes p̄scribāt, siue scripto siue saltē uerbo deponāt: de here. ut officiu. §. ueg. li. 6. Et tūc notarius sic exor

ditur. In noie dñi amen. Anno a natiuitate dñi &c. tali die talis
mēsis, in p̄sentia mei notarii & testiū ifra scriptor: talis de tali lo
co & de tali dioecesi, cōparuit p̄sonaliter in tali loco, corā honora
bili tali iudice: & obtulit ei scedulā tenoris sequentis: inferat̄ tota.
Vel si uerbo deponit dicat: & denūciauit eidē, q̄ talis de tali loco
talis dioecesis, asseruit & dixit q̄ sciret hoc, uel q̄ quis talia nocu
mēta: sibi uel aliis p̄sonis intulerit. Quo facto ip̄m denūciatē in cōti
nenti iurare faciet, mō p̄suetō ad sc̄tā dei euangelia uel sup̄ crucē,
de ueritate dicēda sup̄ denūciatis: & p̄stito iuramēto interrogabis
eū, unde scit esse uera que denunciauit, & si uidit uel audiuit. Si di
cit se aliqua uidisse (ut puta quia ibi reptus est tali hora tēpestatis,
uel q̄ tetigit iumētū, uel quia intrauit stabulū) interrogabit iudex
ubi eū uidit & q̄n̄ & quotiens, & quibus p̄sentibus audiuit: formā
do articulos de quolibet p̄dictorū singulariter & diuisim: & nota
rius oīa scribat & ponat in actis: post dictā denunciationē continu
ando sic. Qua quidem denunciatione ut premittitur facta si p̄le in
quisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor sancta dei euangelia
uel super signo crucis, denūciatē de ueritate dicēda super denū
ciatis: & interrogauit eūdē unde & quō ea que denūciauerat sciret,
uel suspicionē haberet esse uera. R̄ndit, quia uidit uel audiuit. In
terrogatus ubi uidit uel audiuit &c & formentur articuli, ut dictū
est: & totū ponatur in actis. i. in processu. Et specialiter interroge
tur qui sciūt cū eo in tali causa, & qui scire p̄nt. Quibus pactis ulti
mo interrogabitur: si mala uoluntate denūciat, odio uel rācore:
uel si aliquid omittat fauore & amore: aut si denūciat rogatus &
subordinatus. Et postremo illi in uirtute p̄stiti iuramenti iniunge
tur tenere secretū quicquid ibi dixit uel dictū fuit per iudicē: & to
tum in actis ponetur. & omnibus expletis, ponatur paulo infra.
Acta sunt hec in tali loco, tali die talis mēsis & tali anno: in p̄sen
tia mei notarii uel scriptoris, adiūcto mihi tali in uigorem officii
tabellionatus, & talium testium ad hoc uocatorum & rogatorū.
¶ Punctū quintū. Quantum uero ad tertiū modū & usitatū & cō
munē: si nullus aut accusator aut denūciator apparet, sed laborat
fama alicubi de aliqua strigimaga: aut etiā de tali: & p̄pter famam
ex suo officio absq̄ accusatore uel denūciatore iudex procedere
iustitueret, absq̄ citatione generali & monitione de qua supra, eo

¶ Talis clamor frequenter uenerit ad aures eius: tunc iterum processum inchoare poterit, in presentia personarum ut supra. In nomine domini amen. Anno a natiuitate dñi tali, de mense tali seu de mensibus talibus, ad aures talis iudicis, talis loci, peruenit plures, fama publica referente & clamorosa insinuatione producentes: quidam uel talis de tali loco, dixit uel fecit talia ad maleficia pertinētia, contra fidem ac communem utilitatem reipublice: & ponatur totum prout fama laborat, & exprimat suam intentionem inquirendi. Et paulo infra. Acta sunt hec die tali talis mēsis, de anno tali, in presentia talium testium uocatorum & rogatorum, & mei notarii tali auctoritate, seu scriptoris & socii uigore tali. Deinde inquisitor citabit & examinabit testes iuxta formam dicēdam.

¶ Punctum sextum. Quot uero & quales debeant esse testes: dico quod ubi testes non sunt singulares uel partiales sed in omnibus concordant, de rigore duo testes sufficiunt ad damnandum de crimine heresis strigimaganum: quum regula sit, in ore duorum uel trium testium stare omne uerbum: de equitate tamen sufficere semper non uidentur propter criminis enormitatem: quia in criminibus probationes esse debent luce clariores. ff. de proba. l. si autem. Si uero dicatur in crimine hoc sufficere leuiorē probationes: quod leui quis argumento detegatur. C. de here. l. 2. leui argumento. recedendo a iudicio catholice religionis & tramite, hereticum se facit. Respondetur hoc utique uerum esse ad suspicandum: ceterum ad condemnandam minime: quia in crimine eiusmodi iuris ordo truncatur: quia delatus nec testes iurare uidet nec sibi innotescunt: ubi preiudicium graue illis imminere possit: ut in ca. statuta. de here. l. 6. unde tenetur ipse iudex per se & ex suo officio de testium inimicitia perquirere: quia excluduntur: ut patebit: & si confuse deposuere, iterato de causa sciētē eos iterroget: quod utique potest. de test. per tuas. ff. de quest. l. repeti. Igitur ad duorum legitimorum testium dicta, aliquem de tanto crimine damnare tutum non uidetur, si sit bone fame: uerum potius si diffamatus esset purgatio esset indicenda, uel abiuratio propter uehementem suspicionem ex duorum dictis obortam, uel esset questionibus exponendus. aut sententia differenda. Si uero esset male fame, secus. De his archi. in ca. ut officiu. §. uerum. de here. l. 6. & in ca. fidei. in fine glose: & io. an. ibi.

Punctum septimum. An uero per testes singulares cum infamia possit quis de eiusmodi crimine damnari: respondetur q̄ non extra de sti. cū literis: quia oportet in criminibus probationes esse luce clariores: ut patuit: & in hoc crimine nemo est ex presumptione damnandus. de presump. litera s. Vnde tali indicitur purgatio ratione infamie, & abiuratio ratione suspicionis uehemētis, ex dictis testiū consurgentis, ubi tamen testes sunt singulares, cōcordāt aut in substantia facti, necnō facti euidētia cōcurrūt: tūc iudicis consciētia onerat: & ex directorio liquet quotiēs possit testes examinare.

Punctum octauum. An uero iudex ad iuramentum de ueritate dicenda in causa fidei seu strigimagarum, testes compellere possit, aut etiam eos pluries examinare: dicendum est q̄ sic presertim ecclesiasticus. de here. ut officium. §. uerum. li. 6. unde in causis ecclesiasticis testes cogendi sunt medio iuramento ueritatem deponere. de testi. cog. puenit: & de here. excōmunicamus. §. addicim⁹. dicitur q̄ archiepiscopus uel episcopus parrochiam ī qua fama est hereticos habitare circueat, & tres uel plures boni testimonii uiros uel etiam (si expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat: et sequitur infra, & iurare nolentes heretici reputantur. De repetitione uero examinis per inquisitorem uel iudicem, archi. in ca. ut offi. §. uerū. sup uerbo testium. & ibi textus de here. li. 6. quod etiā iure fieri posse liquet, de testi. p. tuas. ff. de quest. l. xpeti.

Punctum nonum. Quantum uero ad testium qualitatem, id notandum in primis est: q̄ excommunicati, participes criminis, in defectum aliarum probationum cōtra hereticos admittuntur. de here. in fidei fauorem li. 6. Et similiter infantes, criminosi, serui cōtra dominos, in causa fidei ad agendum & testificandum admittuntur. De quo archi. eo. ti. in ca. accusatus lib. 6. dicit q̄ tanta sit labes criminis heresis: q̄ ad ei⁹ actionē et serui aduers⁹ dños suos, & q̄libet criminosus etiā infamis aduersus quēlibet admittunt: ut. 2. q. 7. §. huic opponitur. Item sicut hereticus contra hereticum ita maleficus contra maleficum ad testificandum admittit, in defectum tñ aliarum probationū, & semper cōtra non pro: uxor et filii & familiares contra & non pro: ar. capi. filii de here. lib. 6. Et idem de periuris: ut in ca. accusatus de here. in. 6.

Punctum decimū. An uero & capitales inimici admitti debeant

respondetur quod minime: ut dicit archi. ubi supra. & 3. q. 3. cap. 2 & de
 simo. licet heli. in fine: de quo est ho. in sum. de accus. §. quis possit
 Non tamen omnis inimicitia est repellendi causa: sed capitalis: quae tunc intelli-
 gitur quoniam de facto mors interuenit, uel intertata fuit, uel ea quae ad mor-
 tem inductiua & uia sunt sequuta sunt: ut uulnera graua & letalia,
 & huiusmodi. Alie uero inimicitie praesertim graues (prout etiam
 mulieres ad inimicitiam facilliter commouentur) & si a testificando a
 toto non repellunt: dictum tamen inimicorum dubitabile utcumque fa-
 ciunt, ut non sit plana fides huiusmodi attestacionibus adhibenda:
 cum aliis tamen adminiculis & aliorum testium dictis plenam probatio-
 nem possunt efficere: praesertim ubi iudex delatum interrogat, an
 ne putet se talem habere inimicum qui sibi tale crimen auderet
 imponere: & ille aut respondet quod non, aut spalliter de personis inter-
 rogatus eam non noiat que deponit, etiam si alii eum inimicum asse-
 rant, & inimicitiam causa deposuisse. Si uero personam exprimeret que
 deposuit, & iudex de inimicitiam causa per alios honestos infor-
 matur, & alia adminicula non succurrunt: eiusmodi testem meri-
 to iudex repellit. Non ergo prudenter plerique repellere conantur
 mulierum depositiones, quod crebro rixas habeant inuicem: aliud
 enim suadent iudicum cautele; de quibus infra.

¶ Processum in strigimagas continuari practice
 & obiter. Capitulum tertium.

Via iam ostensum est quoniam modo processus inchoatus sit, qualiter sit continuandus ostendendum restat quod multis punctis fiet.

¶ Primum. Quia superius dictum est quod iudex denunciante interrogare debet de his qui crimen nouerunt, aut nosce potuerunt: ideo testes illos citari faciet quos denunciante nominarit, & qui magis oportuni uidentur: scrip-
 pro uero processum hoc modo continuabit. Post que attedens ipse
 iudex denunciata sibi a iudice hereticalia fore: & ex sui natura talia,
 et tam graua, que nec possunt nec debent conuientibus oculis tol-
 lerari: quum cedant in diuine maiestatis opprobrium, & tam fidei
 catholice quam reipublice detrimentum: descendit ad se informandum
 & ad testes

et ad testes examinandum per modum qui sequitur.

Punctum secundum. Interrogatoria testium. Talis testis de tali loco citatus, iuratus & interrogatus si cognoscit talem, exprime do nomen delati: dixit q̄ sic. Item interrogatus de causa cognitionis, dixit q̄ p̄ eo q̄ uidit & locutus est sibi pluries: uel sic uel sic. Item interrogatus de cognitionis tempore: dixit &c. Item interrogatus de fama illius, & presertim in his que fidei sunt: dixit &c. Item interrogatus si uidit uel audiuit eum tale quid fecisse: dixit. Item interrogatus ubi: dixit in tali loco. Item interrogatus de tempore, dixit. Item interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui p̄pter maleficia fuissent incinerati uel suspecti habiti: dixit. Item interrogatus an cum suspectis maleficis habuerit familiaritatem: dixit. Item interrogatus de modo & causa q̄ dicta fuerunt: dixit. Item interrogatus si uidetur sibi q̄ talia dixerit aut fecerit trufatorie seu recitatorie seu animo indeliberato, uel assertiue potius & deliberato animo: dixit. Item interrogatus de causa credentie huius, dixit. Item interrogatus si hec deponit odio uel amore aut fauore, dixit. Et sequitur. Et iniunctum est sibi rem habere secreto. Acta sunt hec in tali loco, die tali, in presentia talium testium uocatorum & rogatorum, & mei notarii seu scriptoris & locii. Vbi & illud aduertisse oportet, q̄ in eiusmodi examine semper oportet esse personas saltem quinque presentes: que sunt iudex inquirens, testis uel denunciatus, respondens uel ipse delatus postea comparēs, & notari⁹ seu scriptor ubi notarius deest (& tunc adiungitur sibi alius honestus & hi duo uicem tabellionis implēt apostolica auctoritate: ut offi. de hereti. li. 6.) & duo honesti uiri testes eorum que deponuntur.

Aduertere rursus oportet q̄ testis citatus scilicet ad deponendum, semper iurare debet de ueritate dicenda: aliter falso scriberetur citatus & iuratus. Modo consimili alii testes oēs examinandi sunt.

Punctum tertium. Quibus examinatis si iudex factum aduertat probatum plene: aut si non plene, tamen uidet esse maxima insidicia & suspiciones uehementes. i. non que ex leuibus coniecturis sed que ex multa diffamatione super crimine proueniant: tunc & eo casu si de fuga timet delati, eum capiat: alioquin si minime timet, eum citet: habito tamen si expedit consilio peritorum. Et siue capiat siue citet, ex improviso scrutari faciat domum eius, apertis

scriniis & pixidibus angulorum: & omnia instrumenta & scripta
re tollantur. Consequenter autem collectis his de quibus est de
latus aut conuictus aut suspectus, super eis interrogatoria forma
atque inquirat habito secum notario. ut supra: prestito prius corpo
rali iuramento de ueritate tam de se quam de aliis dicenda: & omnia
per modum qui sequitur conscribantur.

Punctum quartum. Interrogatoria generalia super delato
& constituto. Talis de tali loco, delatus iuratus super quatuor
dei euangelia corporaliter tacta tam de se quam de aliis dicere uerita
tem interrogatus unde est siue unde originem traxerit respondit
quod in tali loco talis diocesis. Item qui sunt eius parentes, & si uis
ui uel mortui: respondit. Item an naturali morte uel incineratus
respondit. Nota id fieri: quia communiter tota progenies strigi
magarum infecta est: & ubi negant quod testes deponunt, se sus
pectos exhibent. Item ubi fuit nutritus, uel ut plurimum conuer
satus: item quare locum natiuitatis mutarit: item si in dictis locis
uel alibi de maleficarum natura loquentes audiuit, & de operibus
earum: item quid loqui audiuit: item si credit, maleficas esse, &
talia posse aut facere: & si negat (ut consueuere prima fronte, inde
oritur suspicio: unde subito interrogetur an credat quod innocentes
damnentur. Deinde uero iudex specialius interroget cur populus
ad sic timet. Item an sciat se diffamatum: item cur illi persone mi
natus sit, tu non transibis impune: item quid sibi fecisset illa pes
sona, ut talia proferret. Vbi & illud aduertendum est, quod inter
rogatio hec est necessaria, ut inimicitiarum fundamenta uestigen
tur: quia delatus tandem inimicitias allegabit: quamquam ubi non est ca
pitalis sed muliebri more concitata, non prepediat. Hoc enim
strigimagarum est proprium uerbis aut factis inutilibus efficere
puta expetendo sibi aliquid mutuari, uel damna inferendo in
horto & similia: & id ea ratione ut occasionem captent: ab alio
rum tamen presentia cauent, ne testes esse possint. Interroge
tur etiam quomodo effectus tam cito sequi potuit post minas:
item quare dixit illud uerbum, & ita factum est. Item si om
nia negat, interroget de aliis maleficiis, & effectibus illatis homi
nibus, iumentis & frugibus: item si uisus est in campis uel in sta
bulo cum iumentis, ea tangens: item cur tetigit puerum, qui de in

de egrotant: item quid egit in campis tempore tempestatu: item
cur plus lacte abundat una uacca q̄ alii duabus aut tribus. Et
omnia responsa scribatur: & super eodem repetitis uicibus inter-
rogetur: ut noſit iudex an uacillet necne. Qua confessione
peracta & scripta, siue affirmatiua siue negatiua siue ambigua, de
inde subiungitur. Acta sunt hec tali loco &c. ut supra.

Punctum quintum. Quid iudici curandum sit ubi delatus
persistit in negatiua. Eo casu attendat iudex ad tria, infamiam
indicia facti, & tertium dicta: & ubi hec tria concurrunt, immo
duo ultima, immo tertium solum, est manifeste in heresi male-
ficarum seu strigimagarum deprehensus. Apud iuristas enim tri-
bus modis aliquis in prauitate heretica deprehensus dicitur (ut no-
tat bennardus de here. ad abolendam. §. presenti. uerbo deprehensi) pri-
mo facti euidentia: puta quia publice heresim predicauit (loco cu-
ius hic ponim⁹ indicium facti: quia publice minatus est in gene-
re: idicendo uidebis &c. & talis effectus sequutus est, quem homo
efficere nequiret) uel secundo legitima probatione per testes: uel
tertio per propriam confessionem. Si at̄ horū unumquodq̄ reddat
aliquem manifeste in heresi deprehensum, multo magis illa tria
quia quū sufficeret ultimū. s. testes número & qualitate legitin⁹, suffi-
ciunt illa tria uel duo uel ultimum, immo ultimum solum. Eo
etiam casu locus est pene. d. capi. ad abolendam. & capi. excom-
municamus. secundo de here. etiam si crimen minime factus sit.
Nā sic deprehensus aut fatetur crimen: & tunc ut penitens secula-
ri brachio relinquitur puniendus ultimo supplicio: ut in capit. ad
abolendam (uide tamen mitigationem que ibi fit) uel perpetuo
carceri mancipandus: ut in capitulo excommunicamus. Si ue-
ro non confitetur, est impenitēs tradendus potestati seculari: ut
no. ho. in sum. si. de here. Vnde casu isto iudex, maxime cum sim-
pliciter & summarie procedat, nihil erroris admitteret, si dela-
tum ad carceres perpetuos aut temporales adiudicaret: ut forte
squaloribus attritus fateretur.

Punctum sextum. Amplior preteritorum declaratio. Quid eo
casu faciendū sit ubi fama, indicia facti & testes concurrunt: sunt tres
dicendi modi differentes. Vnus q̄ mancipetur carceri delatus:

nec quouis modo sub quacunq; cautione dimittatur ut rursus cita-
tus respondeat: hac ratione q; sicut manifeste deprehensus habeat.
Alius q; ante incarcerationem fideiussorum cautioni relinqui pos-
sit: ita q; si fugam caperet pro conuicto censeretur: licet post incar-
cerationem non sit relinquendus cautioni. & hic modus consue-
tudini innititur. Tertius uero is est, q; regula infallibilis dada sit mi-
nime, sed iudicis moderationi relinquendum: ut scilicet testium dicta,
perfone infamiam, & indiciorum facti concursum distringatur: &
si fideiussores idonei haberi nequeant, & de fuga sit fortasse sus-
pectus, eo casu tradatur in carcerem. Qui modus tertius rationabilior
uidetur, modo modus modificatus seruetur, qui constat ex tribus:
primo ut domus eius diligenter perlustretur in omnibus scrinijs,
angulis, fossis & latebris: secundo ut si ancillam aut sodales habe-
at malefica, seorsum includantur ad custodiam & si non ad pena;
etiam si non sint delate: ut nonnullis placet: presumitur. n. q; eius
secreta aliqua norit. tertio ut si in domo propria capitur, spatium in-
trandi cameram negetur: solent. n. si intrarint certa maleficia secu-
ferre, gratia taciturnitatis in questionibus seruandemmo alicubi
id seruetur, ut capte malefice subito eleuetur a terra, & in sporta re-
posite de cetero terram non attingunt. Et id merito quidem & licitum
reum in primis q; attingentes pede terram, & se maleficijs libera-
rent interdum, & multos alios fulmine interirent: ut nonnulli
sic capti (& terram tangere eis id petentibus uetati) facti sunt se esse
stultos si tetigissent: deinde uero, quia & si omnes uires ad tactum
iusticie publice perdut quo ad preterita maleficia (ut supra dictum
est) tamen maleficio taciturnitatis interdum a diabolo eis succur-
ritur: quod hic cauetur. Illud etiam aduertere oportet q; quum du-
plex sit carcer: ad pena scilicet, quo recluduntur criminosi: & ad cu-
stodiam, de here. multorum querela in cle. ad minus ad custodiam
eo casu maleficus incarcerandus foret. Si autem ea pro quibus est
quis delatus, forent leuia (ita q; non extaret infamia, nec indicia fa-
cti in pueris & iumentis uel frugibus) remittatur ad domum: uerum
quia forte cum strigimags familiariter uersatus est, & eoru secre-
ta norit, det fideiussore si potest alioquin iuramentis & penis astrictus
domum aut certos fines non exeat. Si uero sic delatus aufugerit, age-
re est iuxta ca. ut q; missis. & ca. ut inquisitionis de here. li. 6.

Punctum septimum, Quid uero post captionem agendum sit dico multa. Primum. Si delatus ac detentus stet in negatiua, & se delatores & delata uelle scire: ad nullum horu iudex tenetur, nec nomina pandere: nisi delatoribus placeret & uideri & delata in faciem effundere. Licet. n. diuersa diuersi pōtiffices senserit: tamen q̄ iudex eo casu pandere deponentium aut accusatoru nomina teneatur, sensit nullus: quin potius aliqui id senserunt ut nunq̄, alii q̄ non semper uerum in casu liceat. Tadem uero bonifacius. 8. in ca. statuta de here. 20. statuit in hunc modum. Inhibemus tamen q̄ si accusatoribus uel testibus in causa heresis interuenientibus seu deponentibus, propter potētiā personarum contra quas inquiritur, uideat episcopus & inquisitor graue periculum imminere si fieri contingat publicationem eorumdē: ipsorum nomina non publicent. Hec ibi. Vbi episcopi & inquisitoris nomine omnis iudex intelligitur procedens ex horum consensu, etiam laicus: q̄ eadem sit ratio: quia procedit auctōritate apostolica & non imperatoria solū.

¶ Secundum. Potentia autem personarum triplex est: prima generis & familie, secūda pecunie, tertia malicie: que aliis duabus est formidolosior: maius. n. periculum est predicta pādere delato pauperi habenti in malo complices, rebelles & homicidas (qui preter personam perdere possunt nihil) q̄ generoso uel diuiti tēporalib⁹ bonis affluentibus. ¶ Tertium. Graue autem piculum io. an. ibi dicit illud esse si mors uel truncatio timeatur eorum uel filioru aut parentum, aut substātie deuastratio, & huiusmodi. In eodem tamen ca. subditur. Ceterum in omnibus precipimus tam episcopos q̄ inquisitores puram & prouidam intentionem habere: ne accusatorum uel testium nomina supprimendo, ubi est securitas periculum esse dicant: ne in eorum discrimine securitatem asserat ubi tale periculum immineret: sup hoc consciētiaseorum onerantes. Hec ibi. ubi etiam patet q̄ sicut pena annexa est nomina testium idebite publicantibus, ita & indebite occultantibus, s. his quibus merito essent manifestanda: ut assessoribus & peritis, de quorum consilio ad sententiā est procedendum. ¶ Quartum. Quia uero omnia precedentia & sequentia usq̄quo ad modos sentētiendi ueniatur, absq̄ pena sanguinis fieri possunt: in quibus iudex ecclesiasticus iudicat, fieri possunt cum diocesanorum consensu per iudicem secularē

Ideo non miretur quis si in d. ca. nominatur iudex ecclesiasticus, non secularis: qui modum sententiandi super sanguinem, ex modis sententiandi etiā & penitētiandi ordinariorum capiet. ¶ **Q**uintum. Petit autem delatus defensionem sibi dari & expresse & etiā implicite: ut cum dicit se cupere uidere delatores & huiusmodi. **Q**ue defensio stat in tribus: primo ut ei detur aduocatus, qui etiā procuratorio nomine agere poterit: secundo ut aduocato nomina testium non pandantur, etiam prestito iuramento q̄ non reuelabit (nisi esset irreprehensibilis & zelator & iusticie amator) sed de his q̄ in processu continētur informetur: tertio ut aduocatus causā delati quantum potest in meliorem causam interpretetur: sine tamen scandalo fidei & iusticie damno: ut patebit. Et idem de procuratore. Pro his nota q̄ aduocatus nullo modo dandus est ad arbitrium delati, sed iudicis: qui det probum, nō autem litigiosum uel maliuolum, qui facile pecuniis corrumpatur. unde iudex eum monebit que sunt boni aduocati partes, & specialiter q̄ non mentiatur allegando falsas leges uel quid simile faciendū & diligēter moneat ne de aduocato fiat fautor: quia eo casu excommunicatus esset. per ca. excommunicamus. primo extra de here. Nec prodest si personam & non errorem se defensate dixerit: quia non debet sic quouis modo defendere, quin procedatur summarie simpliciter & de plano: quod faceret si peteret omnino dilationes, uel immisceret appellationes: que omnia refutantur. Licet. n. non defendat errorem: quia prior esset ipsis maleficis & heresiarcha. 24. q. 3. qui illorum: tamen quia indebite defendit iam suspectum de heresi. tanq̄ fautorem se facit, etiam uehementē secundum defensionē quam facit: & debet publice abiurare coram episcopo: iuxta ca. accusatus. de here. in. 6. Si ergo aduocatus sit reprehensibilis, repellatur, & secundum acta & probata iudicetur: alioquin ex malo aduocato mala multa proueniunt: ut ipse expertus sum rome: ubi tamen non iudex sed adiunctus iudici eram.

Punctum octauum. Quid uero sit aduocatus facturus etiam procuratorio nomine agens, ubi sibi nomina testium celantur & cliētulo suo. Dico q̄ de omnibus contentis in processu diligenter informabitur, habita etiam eius copia si mauult, suppressis tamen testimoniis nominibus: qui delatum adiens singula proponet, dicēs sic

dixisti sic fecistunt ex his ipse conle&et, & tandem ad id ueniat u&
inimicitias alleget, aut sua excuset: se talia quidem dixisse affer&es,
sed non eo animo ut noceret & eiusmodi. Quo casu quantum ar-
tinet ad inimicitias, eas iudici proponet: & ille inquiret an 'capita-
les interuenerint necne: & si sunt cum suis assessoribus iudex prou-
idus discutiet an ex parte delati aggrauetur inimicitia, uel ex parte
deponentis: puta quia coniuncti delati alios ex parte depon&ntis in
iuste oppresserunt: tunc si desit infamia & indicia facti, nec sunt alii
testes, presumitur qd ratione uindict&e depositum sit: & delatus ab-
soluitur sub cautione de non uindicando. Quid si katherina male-
ficiata in se uel in suis, super ill& suspicatur cuius c&iuncti in publi-
co iudicio opp&sserunt suum marit& scilicet katherine? Resp&detur
hic est duplex inimicitia ex parte depon&ntis, scilicet ratione male-
ficii & opp&ssionis: unde si desint alii deponentes nec laborat infam-
ia contra delatum, depositio ista repellitur: delatus tamen reddi-
tur suspectus; si & in quantum moribus est maleficiosus: de quo ta-
men infra. Si uero adsint alii deponentes qui super alia indicia fac-
ti deponant, res plana est: si uero super infamia solum deponunt
& in re ita est, tunc licet iudex propter inimicitiam repulerit depo-
nentem, ipsum tamen indicium; facti quod ptulerat & ost&derat
iudex ex aliis testibus super infamia, capiet pro interfigno super
suspicion& uehem&ntem: ex qua delatus potest multipliciter plecti
Primo pena canonic&e purgationis, propter infamiam. iuxta ca. in
ter sollicitudines de purg. ca. x. sc&do abiurationis, propter suspici-
onem: iuxta ca. accusatus in principio de here. in. 6. & secundum
uarias suspiciones ad uarias abiurationes: ut infra. Et si accesserit c&o
fessio criminis & penitentia, propter indicia facti non relinquitur
brachio seculari ad punitionem sanguinis: sed p iudicem ecclesia-
sticum ad perpetuos carceres damnatur: quo non obstante, ppter
temporalia damna potest per secularem iudic& ignibus tradi: iuxta
ca. ad abol&dam. §. p se. & iuxta ca. excommunicamus secundo. de
here. & de his oib& infra. Epilogando obiter. Primo n& facile cre-
dat iudex aduocato sup inimicitias capitalibus: q& deposition& eius
quod rarissime sine inimicitia s&nt: c& malefice omnib& sint odiose.
Secundo at&dat qd quatuor modis posset maleficus conuinciper
testes, per euidentiam facti, per indicia facti, per confessionem pro

priam: & hoc uel super infamiam tantum, quod solum per testes fit: uel super suspicionem leuem, uehementem, uiolentam: & quantum ad hec omnia sine confessione propria: que si accedat, quid agendum sit dictum est. Tertio applicet predicta ad suum propositum: ut super inimicitias respondeat aduocato. Vbi autem ipse aduocatus allegaret secundum, scilicet uerba non esse dicta animo nocendi. adducat quod licet illa uerba dicta sint, ex alia tamen causa potuit effectus uenisse: cum nouis modis infirmitates emergant, & commune sit mulierum uerbis eiusmodi corrixari. Quibus allegationibus iudex obuiaturus: si quidem ex naturali defectu infirmitas aduenerit, excusationem admittere poterit: ex signis tamen an maleficium sit aduertet, si nullo remedio naturali curatur, si medicorum sententia est morbus maleficialis, aut etiam aliarum incarnaticum, si absque debilitatione preuia superuenit. si curata fuit subito quia signum maleficium sub lecto uel indumentis reptum destructum est. Per hec. n. obuiabit iudex accedentibus minis que de maleficio suspicionem ingerunt: sicut si quis dicat succedam horreum tuum, & effectus sequitur, suspicio aut uiolenta aut uehementis emergit: licet id alius potuerit effecisse.

Punctum nonum. Rursus capitales inimicitias subtilius indagari sumus, Si circa eiusmodi difficultas emergat: poterunt hi modi & si cautelosi ad bonum fidei & reipublice praticari. Primus. Nam aduocato in folio uno copia processus tradatur: in alio uero nomina testium, non eo ordine quo deposuerunt: sed tali ut neque at coniectari quod talis tale quid deposuerit. Secundum. Date copie et nominibus ut prius inserantur alia alibi a maleficis patrata & a testibus in scriptis non deposita. Sic. n. delatus assertiue dicere nequit istum uel illum capitalem hostem. Tertius. Cum delatus examinatur, antequam defensio & aduocatus detur, interrogetur an putet se inimicos habere qui tantum crimen auderent imponere: et forte respondebit, non: quod forte ex improviso faceret: & si dixerit quod sic, nomen eius & inimicitie causa scribatur: ut loco suo iudex rem certius uestigare queat. Quartus. Antequam defensio aut aduocatus detur: accepto nomine eius qui grauissime deposuit, interrogetur delatus an illum norit: & si dixerit quod non, iam ex post facto eum hostem capitale in ea causa non potest facere: cum medio iuramento

ramentó oppositum dixerit. Si uero dixerit q̄ sic, interrogetur an
audiuerit eum aliquid contra fidem maleficarum more egisse: si
dixerit sic & sic fecit, interroget si est eius amicus, uel inimicus: sta-
tim respondebit forte q̄ est eius amicus, ut ei credatur: & sic non
poterit ex post facto hostem asserere: si autem respōderit se nihil
scire de eo, interrogetur an sit eius amicus uel inimicus: & forte re-
spondebit q̄ amicus: quia allegare inimicum de quo nihil mali
nouit, uidetur dedecus: & sic ex post facto idem erit quod prius.
Si autem a principio allegauerit capitalis inimicitie causas: iā ad-
uocato adhibebitur fides. Quintus. Data copia processus aduoca-
to testium nominibus suppressis, aduocatus delatum informabit:
qui coniectabit quis contra eum talia deposuerit, & crebro diuina-
bit. Tunc uero si dixerit, talis est capitalis inimicus & uolo proba-
re per testes: eo casu iudex conuocato peritorum uel antiquorum
cōsilio clanculo, testes & causas inimicitie examinabit: & si inue-
nerit ita esse, repellet testes, & delatum dimittet si non sunt aliq̄
testium grauamina. Et hic modus usitator est. Est & alius & fina-
lis modus qui mandatur in iure (& quo iudex tandē utetur si pre-
dicti non placerent) ut sine omni imputatione transeat: ut scilicet
habito peritorum & prudentū & honestorum cōsilio, iuxta teno-
rem .d.ca. statuta, ab eis prius habeat iuramentū q̄ rem celabunt
& eis processum & nomina deponentium per notarium exponat
& q̄ inimicitiarum radicem habere non ualuit: & si eis uidetur,
de duobus alterum fiat: primum ut per consilium discernatur qui
ex deponentibus sint quasi hostes repellendi: aut eligantur aliqui
puta tres uel quatuor aut quinque ī oppido, qui amplius norint ami-
citas uel inimicitias delati ac testium, & qui in consilio nō sint
presentes: & eis publicentur nomina delati ac testium, non autē
articuli processus: & eorum iudicio stabitur.

¶ Punctum decimum. Materiam uero questionum multis pun-
tis absoluemus. ¶ Primum. Si ut exigit iustitia communis,
ad penam sanguinis iudicatur nullus nisi confessione propria de-
prehensus: quamuis quis pro deprehenso in prauitate heretica ex
aliis duobus, scilicet euidencia facti seu ex indiciis facti, & testi-
bus legitimis hēatur: utiq̄ talis delatus questionibus exponet, ut
crimina fateatur, Pro quo etia; illud sciendū est: q̄ indicium facti

est aliquid minus q̄ facti euidentiā:capitur autem ex uerbis maleficorum & factis simul ,etiam si ipsa maleficia non subito emergant sed temporis lapsu :modo precesserint mine. ¶ Secundum. Circa questiones tamen oportet iudicem aduertere ad plura propter taciturnitatis maleficium : & in primis ad illud ne ad questiones maleficarum sit pronus:quia nisi diuina uirtus per angelū bonum assistat ut abeat diaboli maleficium ,in doloribus insensibiles aliquando redduntur :adeo ut porius membratim scinderentur q̄ faterentur:& id est q̄n̄ sicut ore ita & corde diabolum sequuntur cordiali professione & homagio :de quibus supra. Vnde has diabolus pro uiribus iuuat taciturnitatis maleficio : secus de aliis que aliquando fatentur se nunquam diabolo uoluntarie adhesisse & coactas maleficia peregrisse. Has diabolus etiam si diuinitus non repellatur ,fari sinit :ut confusione & morte in desperationē trahat , quas allicere corde nequit .¶ Tertium . Aduertat etiā ut sententiam questionum sic uel modo consimili ferat ,mutatis mutandis . Nos iudex & assessores ,considerantes merita processus facti per nos contra te talē , talis loci , talis diocesis :& diligenter omnibus examinatis inuenimus q̄ tu es uarius in tuis confessionibus :utpote quia dicis te tales minas protulisse quidem non tamen animo nocendi , & nihilominus sunt indicia uaria que ad te questionibus exponendum sufficientia sunt. Eapropter ut ueritas ab ore tuo proprio habeat & ut deinceps aures iudicis nō offendas ,interloquendo declaramus ,iudicamus & sentētiamus die presenti & hora tali te supponendū questionibus & tormentis. Lata fuit hec sententia &c. . Aduertat tamen episcopus & inquisitor ut hec sententia quum sit contra delatum ,feratur coniunctim . iuxta capi. multoꝝ de here. in cle. Demū non sit tñ iudex ad qōnes pnus: sed delatū carceri ad penā mancipet sicut prius ad custodiā & adhibitis amicis ,uideat an carcere & bonis uerbis suaforiis euelere ab eo possit ueritatē. ¶ Quartū. Vbi uero fide bona sibi suadet q̄ ueritatē tegat , eū qōnibus modeste exponat .i. sine sanguinis effusione: illud sciens q̄ fallaces sunt qōnes , & ut dictū est , interdū ē inefficaces. Dū uero ministri se disponūt ad qōnandū , illū exolient uel si mulier ē , a matronis honestis priusq̄ penosos carceres adeat spoliēt : ne maleficia gerat in uestibus. Et dū ligatur moneat

& crebro, & ministri paulatim exequant q̄si p̄tra eū turbati. ¶ **Quintum.** An uero iudex possit rei p̄mittere uitā si sp̄ote fateat, cum sit infamatus & p̄ indicia facti & testes dephensus, nihilq; desit nisi ut crimen suo ore fateat, sunt opiniōes: quibusdā putātibus q̄ sic, mō p̄petuo carceri macerādus deputeat, mō plene detegat sua & aliena aliis similiter q̄ sic, si carceri deputeat ad ips, sed post ei⁹ interuallū iterum fateat aliis similiter q̄ sic, sed substituat alius q̄ interimat. Mihi v̄i q̄ absolute possit: cū adhuc nō possit iuris eq̄tate inferre mortē: q̄a p̄fessio nō intercessit. An uero debeat, ḡnalis regula dari nequit: certū tñ est hoc mō sepe ueritatē elusisse, & multos eē q̄ ueritatē faterent nisi timor mortis intercessisset. ¶ **Sextum.** Si uero nec sic h̄i p̄t ueritas q̄sita, q̄ōnes modis usitatis, nō aliter: & inter q̄ōnandū de articulis iterroget, a leuioribus inchoādo: & totum notarius in processu scribat, & quō torqueat, & de quibus iterrogatur, & quid m̄deat. Et quidē si p̄ tormenta fateat, ad aliū locū ducatur ubi iterum ueritatē recognoscat: si uero minime fatetur, terreat p̄positis aliis tormētoꝝ ḡnibus: q̄d si nō iuuat, scia ad tormenta cōtinuanda pro alia die (non. n. p̄nt iterari nisi ex nouis indicis) feratur in hunc modū. Et nos prefatus iudex ut supra, assignamus tibi tali, diem talem ad continuandū q̄ōnes, ut a tuo ore proprio ueritas oriatur. Et totum ponatur in processu a notario. Interim adhortetur ad fatendum: nec solus relinquatur: quia si diabolus eū deserere aut uult aut cogitur a deo, eum ut sibi ipsi manus inferat sollicitabit.

¶ **Punctum undecimū.** Quonā autē modo sint cōtinuanda tormenta, & de cautelis iudicis, multis dictis enodabimus. ¶ **Primū.** Sicut uarie sunt delatoꝝ qualitates, ita & modos interrogandi & cautelas iudicium oportet esse uarias: nec una regula dari p̄t, nec expedit: q̄a facilius filii tenebræ ac si perditionis sue laqueū euitarent: vñ si taciturnitatis maleficiū uestigare curat, aduertat an corā eo lachrimare delatus possit: hoc. n. pro certo p̄pertū est, q̄ q̄ maleficus aut malefica est, et si p̄iuret ut lachrimet nō poterit: q̄q̄ uoces gemētis dabit, & sputo genas & oculos liniet: ut fleuisse uideatur. Modus at̄ adiurādi ad ueras lachrimas & ad eas cohibēdas hic uel p̄similis est. Coniuro te p̄ amorosas lachrimas a dño n̄o iesu xp̄o in cruce pro mundi salute fusas, ac per lachrimas ardētissimas

ipſius glorioſe uirginis marie matris ſuper uulnera eius hora ueſp
tina emiſſas, & per lachrimas omnes olim ſanctorum & electorū
omnium, a quorū oculis iam deus omnem lachrimam abſter
ſit: ut quatenus innoxia ſis lachrimas effundas, alioquin nullo mo
do poſſis effundere, in nomine patris &c. Experientia docuit quā
to plus noxie coniurantur, tanto ſicciores effici: quō ſingere conan
tur. A libi autem a preſentia iudicis & extra locum tormentorum,
coram cuſtodibus flere poſſunt. Cauſa uero eius rei putatur nobili
tas doni lachrimarū in penitētibus: quod diabolus ſumme odit,
& pro uiribus impedit, ut finalis impnīa inducatur: aut quia facile
malifica lachrimans, emollitis uiſceribus penitere poſſet. Quod ſi
permittente deo aſtutia diaboli lachrimas a noxia excuteret: dico
eiufmodi non excedere terminos probabilis coniecture, nec ſuper
his iudicium abſolutionis aut condemnationis eſſe fundandum.
Secundum. Cautela ſecunda ſēper obſeruanda a iudice & aſſeffori
bus. Caueant ne ſe tangi maxime ad nudum maxime iuncturarū
permittant: armati uero ſemper ſigno crucis ferant potius ſecum
ſal exorcizatum, palmas & herbas benedictas, & ceram itidem be
nedictam, ſimul omnibus inuolutis: ſunt enim efficacia: ut ex ec
cleſie conſuetudine & ſtrigimagarum testimoniis conſtat. In mo
nedum a tactu, ſed etiam ab auditu & uiſu talium, eſſet cauendum
pro uiribus: quia & per uerba & uiſum coopante diabolo eas poſ
ſe maleficiis afficere compertum eſt. Tertium. Cautela tertia. Abra
dantur omnes delatorum pilis: in eis. n. ſicut & in ueſtibus interdū
pro maleficio taciturnitatis ſcripturas aut alligaturas celant: immo
interdum in locis ſecretiſſimis non ſcribendis nec nominandis,
immo interdum inter cutim & carnē. Et quō demon haud dubio
eiufmodi taciturnitatem per ſe poſſet inducere: amen eiufmodi al
ligaturis & ſcripturis utitur, ad maiorem animarum perditionem
& offenſam diuinitatis: quum iſta per neceſ puerorū maxime non
renatorum & mille crimina procurentur. Nota uero taciturnitatē
in queſtionibus ex trib⁹ emergere: primo ex naturali duricia cor
dis: ſicut in quibusdam ex mollicie ſaſſio adeo eſt facilis ut etiam
non admiſſa fateantur. Secundo ex maleficio apud delatorum reten
to: unde in diocēſi ratiſponen. quidā heretici damnati illeſi i igne
manſerunt, & ruruſ adiudicati ſubmeſſioni idem fuit: indiſto au

tem triduo ieiunio omni populo, cui dā innotuit q̄ in certo cor-
poris loco sub cute erat maleficium: quo sublato statim incendio
perierunt. Tertio ex maleficio aliorum quantuncq; distantium
sicut in isybruch quedam malefica se iactare solebat, q̄ si uel mini-
mum filium uestis cuiuscunq; detenti haberet, id posset efficere ut
mori potius q̄ fateri posset. Quartū. Cautela quarta. Vbi uero eius
modi rasura foret horrida, nonnulli inquisitores cōtra taciturnita-
tem hoc utuntur remedio. A brasis capillis, ciph⁹ aque benedictē
cum guttula benedictē cere infusa, ieiunio stomacho sancta trini-
tate iuocata ter potus delato ministretur. An uero omnibus reme-
diis cessantibus licitum esset diuinatrices inuocare pro soluendis
maleficiis: quidam absolute negando respondent. Ego uero disti-
guo: quia aliud est per diuinos inuocare demones, aliud inuocare
ipso diuinos ad ea que sua uirtute possunt: non scilicet ut demo-
nes iuocent, sed ut sua propria notitia & uirtute utantur. Quod il-
licitum non puto: etiam si quid alias per demonē sciuisent, & nō
ideo quia nunc me instante inuocant: sicuti licite ad febrē quar-
tanam pellendam naturali actiuo uterer: puta pulueribus herbe ca-
medris (que italicē callamandrina nuncupatur) mixtis uino bo-
no albo, potato in hora accedentis parocissimi, etiam si alias id de-
mon reuelasset, modo id me instante non fecerit. Primo ergo iu-
dex utatur propria uirtute: deinde uirtute aliorū & consilio ēt ma-
lorum, nec non sanctorū etiam uiuentium: tandem ad deum con-
fugiat etiam indicta oratione & ieiunio: ut prouideat rei sue eo
modo quo sue bonitati & sapientiē congruit: iuxta illud. 2. para.
20. cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus
residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

¶ Punctum ultimum. Vltimam uero interrogationē delati non
nullis dictis explicare oportet. Primum. Sacratioribus diebus ho-
ra missarum cum rebus & uerbis sacris, maximeq; septem a chri-
sto i cruce prolatis, in scedula scriptis: & ut nonnulli scribunt cum
longitudine corporis christi benedict a si haberi potest, qua malefi-
ca cīgatur. & sanctorum reliquiis, iude x aqua benedicta in porum
exhibita, delatum iterū questionandū aggrediatur: continue hor-
tando & dicti testium sine nomine legendo, ac dicendo: ecce per
testes conuictus es; & si testes id uellent, interroget an fateri uelit

si testes in faciem deponant:quo annuente id fiat, si forte uel sic
rubore aliquid diceret. Et ultimo eo stante in negatiua, interroga-
bit an pro sua innocentia iudicium ferri candentis subire uelit:quod
si annuerit (ut libenter faciunt, putantes quod a demone iuuabuntur)
erit signum quod sit uere maleficus: & replicabit iudex, qua temerita-
te tali periculo se submittat: nec illud patietur, sicut nec licet. Secū-
dum. Si uero in negatiua perstiterit, his cautelis iudex utetur. Pri-
ma. Carceri ad custodiam bene tñ munito tradetur: nullo autē mo-
do eum sub fideiussione relaxet: quia nunquā haberetur ueritas: sed
in dies peior efficeretur: sed id procuret ut in cibo & potu humane
tractetur: deinde submittat honestos & tutos, qui de impertinēti-
bus loquentes tandem se exhibeant mediatores, promittendo quod
iudex gratiam faciet: & idem etiā tandem faciat iudex: caute tamē
loquendo, intelligendo sibi uel reipublice: & notarius omnia scri-
bat uerba, & qua intentione sint dicta, prius edoctus a iudice. Se-
cunda. Siqua complices examinati deposuissent ad propositum
aut si qua instrumenta uel unguenta uel pixides ex domo eius ha-
buerit: de singulis diligenter interroget, ad quem usum &c. Tertia
Procuret iudex sibi fidum, & malefico non ingratum, qui collo-
quatur, ac tandem cātus temporis tarditatem remaneat cum eo no-
te: & si fieri posset, esset de complicibus cōfessis: foris autem sint
qui explorent & uerba audiant, & si opus fuerit cōscribant. Quar-
ta. Si quando incipiat cōfiteri, nulla ratione uel pacto uel hora iu-
dex confessionem dimidiet, donec principalia excipiat: interrup-
tio enim multotiens ad uomitum reducit. Et post nocumenta il-
lata interroget iudex de succubo uel incubo, & tempore negatē
fidei, & quando cū incubo coiuerit. Hec enim non nisi dictis aliis
fatentur. Quinta. Si predicta omnia non iuuent: ubi fieri potest in
castro aliquo recludatur in carcere: & post dies aliquot, castellan^{us}
se recessurum fingat ad partes distantes: & honesti uiri uel femine
intranses adiutorium spondeant, modo eos de certis expe-
rimentis informet: puta super grandine concitanda,
uel de carnalibus cum incubis & eiusmodi. Eo ta-
men casu quo omnia deficerent uel omnia
fateretur: quid agendū sit iudici p sen-
tentia, iam dicere aggtediamur.

Sentētiās pro terminatione processus i strigimagas
uario modo ferri. Capitulum quartum.

Via uero iam ostensum est processus quonam modo
cōtinuetur: nunc quomodo per sententiam claudatur
multis punctis ostendemus.

Punctum primum. Iudicium ferri candentis, aque
bullientis & duelli, quicquid sit de seculari iudice (qui tamen in
heresi maleficarum crimine .f. ex ecclesiastico & ciuili mixto. i. he
resi & maleficio non potest sententiarē: ut inquisitionis eo. titu. §.
prohibem⁹ li. 6.) ecclesiasticus iudex nō exercet. 2. q. 5. monarchiā
item ibi ca. quod sanctorum. Vnde his missis aut in conuictū aut
in sponte cōfessum sententia ferenda est: per aug. 2. q. 1. ca. 1. ¶ Que
sententia triplex est: ut ibi dicit glo. sum. Prima est interloquu
toria: que apud ray. dicitur q̄ non est sup̄ principali, sed super aliis
questionibus emergentibus inter principium & finē cāe: ut de te
ste repellendo uel dilatione danda uel non, & eiusmodi. Sic dicta
q̄ inter principiū & finē cāe iudex ea; loquitur uel dicit: aut certe
quia iter partes sine scripture sollemnitate proferat: de sen. & re iudi
quod ad: q̄q̄ prolata scribitur. de proba. qm̄. Scda est diffinitiuā,
que ea est qua principalis cā finitur. ff. de re iudi. l. 1. Tertia est sen
tentia p̄cepti: & ea est q̄ maior minori p̄cipit sine cāe cognitione:
de qua in. d. glo. & ff. qd̄ me. ca. l. ultima. Sed ista tertia omissa de
p̄ria & de scda p̄cipue intēdimus. P̄ria at̄ & precipua. i. diffinitiuā
si lata fuerit iuris ordine p̄termisso nulla est. 2. q. 6. si qn̄. §. diffini
tiua. Qd̄ de eo ordine s̄m glo. ubi supra intelligit, q̄ de substātia
iudiciō; est: ut .f. fiat litis cōtestatio, & testes legitime recipiātur:
nō aut̄ de eo ordine q̄ de iudiciō; substātia nō est: ut q̄ sn̄ia nō
ferat̄ sub cōditioe, ut prius nō pronunciet̄ de p̄prietate q̄ de pos
sessione: q̄ si nō seruent, sn̄ia tñ tenet. 2. q. 6. anteriorē. §. biduū. In
cā tñ strigimagas; qa est cā fidei, & crimē heresis l; mixtū, proce
ditur sūmarie simpliciter & de plano: ut supra dictū & declaratū
est: & semp̄ debet inquisitor & iudex in uidēdo merita p̄cessus &
sn̄ia ferenda, adhibere peritos oīm facultatum pro uiribus. Pro
ferri aut̄ debet a iudice: non ab alio: alioquin non tenet: item in
loco publico & honesto, & sedēdo. 3. q. 3. inducie. §. spaciū: & simi
liter de die, nō in tenebris; & sic de multis que ibi notātur. **Hic ta**

men fertur si iudici placet et diebus feriatis: quod ibi prohibetur
& similiter sine scriptura: quum s^m io. an. multoties sine scriptu-
ra teneat, maxime ubi est consuetudo loci uel fori. di. xi. consue-
tudinis. Iudex etiam si est eps, per alium sententiam recitare po-
test: instar illustrium. Lata autem sententia licet in actionibus cri-
minalibus exequutio non sit differenda. 2. q. 1. sicut: fallit tamē in
multis casibus: e quibus pro ista causa duos elicio: primus est si la-
ta est in mulierem pregnantē: quia partus expectatur. ff. de re iudi.
l. pregnantis: secundus cū is qui crimen cōfessus est postea negat:
quod intellige si fuit confessus solum in loco torture uel carceris:
nō aliter: de quo uide. C. de custo. re. l. 2. Si autē est facta sponte in li-
bertate nō metu, nō est audiēda: alioquin quilibet uicinus patibu-
lo se pro uoto liberaret ad tempus, & totiens quotiēs. Quod no-
ta: quia nunc rome ubi est malorū oīum suffragiū, quidā hac ratio-
ne hereticum tuentur, qui confessionem spontaneā multotiens fa-
ctam reuocauit: sicut auxilio alicuius cardinalis.

Punctum secundū. Suspicio autē unde interdū sententia emer-
git, multis dictis absoluitur. ¶ Primū. Glo. in ca. nos in que q. 2. q.
1. dicit quatuor esse modos conuincendi reum: aut iure. s. instrumē-
tis & testibus: aut facti euidētia de cohabi. cle. tua: aut iuris inter-
pretatione: ut sepius citatum esse reum. 3. q. 9. decreuimus: aut suspi-
cione uiolenta. 32. q. 1. dixit. Canoniste uero suspicionem triphariā
s^m antiqua iura diuidunt: & prima est temeraria: que in reū nihil
iure operatur: & de qua. 2. q. 1. nullum iudicetis suspiciōis arbitrio.
Secunda est probabilis: & est quā aliquid uidetur omnibus aut plu-
ribus aut sapientibus (tu hic accipe prudentibus) & his aut omni-
bus aut plurib⁹ aut precipuis: ut patet ex diffinitione pbabilis apud
ari. in lib. topi. Et hec inducit purgationē canonicam. 2. q. 4. presbi-
ter: admittitur etiā ad semiplenam probationē de presump. i mul-
tis. i. ad probationē coadiuuat, si alia adsint adminicula. Tertia ē
uiolenta: que condēnationem inducit: de qua illud hiero. itelligi-
tur. 32. q. 1. dixit: uxor dimitti potest propter fornicationē aut for-
nicationis suspiciōnem. Et ista est duplex: quedam. s. iuris & de iu-
re: ut cum ius fingit & statuit aliquid super facto: cōtra quā proba-
tio non admittitur: de spō. nec qui fidem: ueluti si data fide de cō-
trahendo sequitur copula, iūm presumitur: quedam uero est iuris,
sed non

sed non de iure : ut ubi ius presumit : sed non statuit : ut si uir dicitur
 mulieri cohabitauit, p̄sumitur cognouisse .17. q. 1. dixit : & p̄tra hanc
 admittitur probatio. ¶ Secundū Quantū uero attinet ad nostrum
 institutū & noua iura, suspicio probabilis diuisa, tria nobis mēbra
 patit suspitionis : q̄ sunt modica, magna, maxima. Prima. i. patua
 in iure uocatur leuis : ut in ca. accusatus de here. li. 6. q. 1. leuibus cō
 iecturis oriatur : & parua uel modica, q̄ paruis indiciis seu modi
 cis constet : & pro hac punitur strigimaga : nō tñ pena relapsi. Exē
 plum in simplici heresi : si qui occulta cōuenticula celebrāt, aut uita
 uel moribus a cōi uita fidelīū deuiant : de here. excōicamus p̄
 mo. Exemplū in heresi strigimagagae : si in angulis cōuenticula cele
 brant, aut in tēporibus anni sacratoribus in cāpis uel siluis nocte
 uel die, aut si seorsum aliquē reperiantur nō frequētiante ex mo
 re diuina aut modum consuetis, aut cū suspectis malicis secretas
 familiaritates cōtrahere : eiusmodi. n. saltem leui suspitioni de he
 resi subiacēt : q̄ppe q̄ talia crebro eiusmodi heretici faciē q̄sueuēt.
 De hac leui suspitione hētur. C. de here. li. 3. in fi. ubi dicitur hereti
 cotum uocabulo cōinentur : & latis aduersus eos sententiis debēs
 succūbere, qui uel leui argumēto a iudicio catholice religionis &
 tramite detecti fuerint deuiare : quod dictū ho. in sum. ti. de p̄sum.
 S. si. exponit q̄ heretici leui argumēto detegunt quātū ad hoc q̄
 suspecti habeant tñ nō debēt ut heretici hīi : adde tñ q̄ subiiciūt
 sententiis datis p̄ leui suspiciōe, nō aliter. Secunda uero suspicio. i.
 magna, in iure uocatur uehēmēs siue fortis : de qua rursus in di.
 ca accusatus : ubi dicitur suspicio magna & uehēmēs : ubi li & non
 copulatiue sed expositiue tenet s̄m io. an. ibi : uehēmēs aut idem
 est qd̄ fortis s̄m archi. ibi : & sic dī q̄ nisi uehementibus & fortib⁹
 defensionibus repellat. & rursus q̄ ex uehēmētibus magnis & for
 tibus p̄iecturis emergat. Exēplū in simplici heresi : aliq̄ eos qui sciū
 tur heretici eē occultāt, fauorē ipendūt, associāt, uisitāt, mūera of
 ferūt, recipiūt, defēsant & eiusmōi faciūt. Et similiter cognoscunt
 circa heresim strigimagagae : eo q̄ suspicio oriat̄ q̄a p̄cipiāt cū eis
 i crimie. Et hec patēt p̄ dicta archi. in. d. ca. accusat⁹. Tertia suspicio
 est maxia, & in iure uocat̄ uiolēta ca. cū ptumacia. & ca. accusatus
 de her. li. 6. Que & sic dī q̄ uiolētet & cogat ad credēdū : nec qua
 cunq̄ tergiuersatione refellit : uel q̄ ex indiciis & p̄iecturis quincē

tribus emergat. Exēplum in simplici heresi. Siqui hereticos adora-
uerint. i. reuerentiā suo more exhibuerint, p̄solationē uel cōioneꝝ
ab eis acceperint, uel similia q̄ ad eorū ritū attinent p̄petrauntq̄
quidā sunt p̄ ca. filii. & p̄ ca. accusarus de here. i. 6. & p̄ no p̄ archi.
super ca. quicunq̄ hereticos. & in uerbo credentes eo. ti. li. 6. cū nō
sit dubium eos ita facere in credentiā heretice p̄auitatis. Et in he-
resi strigimagarum a simili. Siqui patrant pertinētia ad ritum strī-
gimagarum, in uerbo: ut tu senties in breui quid tibi cōtinget. &
sequitur effectus: & similia. Et similiter in effectu: ut solo tactu infi-
ciendo hoīem aut bestia: & eiusmodi. Hi. n. ubi laborant infamia
sunt cōiucti. ¶ Tertū. Igitur suspecti de strigimaga: ū lecta tripli-
ces seu certe tripliciter hoīes sunt: leuiter, uehementer, uolenter.
Et leuiter quidē, qui talia leuia seu modica peragunt, q̄ ex his le-
uis aut modica suspicio emergat: qui quīs heretici maxime habē-
di sint, his tñ indici debet canonica purgatio: de here. excōicam⁹
primo. uel tanq̄ pro leui suspicione abiuratio: ut p̄ ca. accusarus pa-
tet. in. 6. eo. ti. non tñ punietur ut relapsus si deinde heresim com-
mittat: ut ibi liquet. Quidā uero sunt suspecti uehementer: ut dī-
ctum est: qui licet nec sint heretici nec ut heretici dānandi: ut liq̄
in ca. literis. §. quocirca de presump. tñ talibus debet mādari ut ab-
iurent uniuersaliter oēm heresim, & p̄ticulariter in quā inciderūt
ut in ca. accusarus de here. in. 6. & p̄ ca. inter sollicitudines de pur-
& per capi. lras de presump. Et ex uerbis. d. cap. accusarus, patet q̄
post abiurationē in triplici casu pena relapsorū p̄stuntur: primo
si relabatur i heresim de q̄ erat suspectus uehementer. secundo si here-
sim in gñe abiurauit, & in aliā labitur. tertio si hereticos receptas
& deducit, uisitat, associat, dona mittit, aut eis fauet. Quod si ad
mandatū iudicis talis abiurare recuset: quidā dicunt tradendū bra-
chio seculari s̄m ca. ad abolendā. §. in p̄nti. de here. quod nō bene
probat: q̄ nō loquit̄ de uehemēter suspecto s̄ de manifeste d. pre-
hensio: cū quo agitur rigorosius. Vñ melius alii dicunt p̄ceden-
dum per ca. excōicamus primo. eo. ti. §. qui uero sola. unde excōi-
catione p̄stetur: in qua si anno integro durarit, ut hereticus dāna-
bitur. Quidā uero suspecti sunt uolenter: ut etiā patuit: & hi ut he-
retici sunt habendi. Vnde si crimen fatentur & uolunt redire, ab-
iurata heresi ad penitentiā admittuntur per ca. ad abolendā. & per

ca. excōlcamus secūdo. eo. ti. Si uero abiurare reculant itadendū
sunt curie seculari p. d. ca. ad abolendā. §. primo. Si autē crimē non
fatetur postq̄ est conuictus nec p̄sentit abiurare, est ut hereticus im
penitens p̄demnāduſ p̄ ca. ad abolendā: uiolenta. n. suspicio suffi
cit ad dānandum, & probationē in contrariū nō admittit. de pre
sump. l. ias. & ca. afferte. ¶ Quartū. Et quū hec in simplici heresi ue
ta sint absq̄ euidētia aut indiciis facti (sicut infra in 6. mō sentiē
tiandi patebit: ubi q̄s ut hereticus dānaſ ēt si i re nō sit hereticus)
quāto magis circa heresi; strigimagaꝝ: ubi semp̄ cōcurrat aut eui
dens factum in pueris, hoībus uel iumentis: aut indicium facti. pu
ta per instrumēta reperta. Et licet in simplici heresi penitētes & ab
iurantes, ad p̄niam & p̄petuos carceres admittant: in hac r̄n he
resi licet ecclesiast. iudex ut sic recipiat ad p̄niam laicus tū p̄ōr
propter dāna forte facta. ultimo supplicio intermere.

¶ Punctum tertium. Si delatus attentis meritis cāe adhibito perī
torum consilio inuentus fuerit immunis. i. nullo ex predictis mō
dis deprehensus in heresi, nec alias de ea infamatus uel suspectus
sententiandi p̄ actica. Nos enim talis episcopus aut iudex talis
dominii attendentes q̄ tu talis de tali loco t̄ illis diocesis fuisti nō
bis delatus de tali heretica prauitate: attendētes etiam illa esse talia
q̄ nequibamus nec debuimus cōnientibus oculis pertransire, de
scendimus ad inquitendum si predicta fulcirentur aliqua ueritates
testes recipiendo, te examinando, & alia faciendo que decebant
s̄n cauonicas sanctiones. Et propter uisus & diligenter examinatis
omnibus actis & actitatis in hac causa: habitoq̄ peritoꝝ in iure ac
theologica facultate cōsilio, illoq̄ sepius repetito: sedentes pro tri
bunali more iudicis iudicantis, ac habentes pre oculis solum deū
& negocii ueritatē, sacrosanctis euangeliis positis coram uobis
ut de uultu dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideāt
equitatem: ad nostram diffinitiuā sententiā christi noīe inuocato
descēdim⁹ in hunc modū. Quia p̄ ea q̄ uidimus & audiuim⁹ & p̄
ducti & oblata acta & actitata sunt coram nobis in presenti cā: nō
inuenimus aliquid contra te legitime probatū esse, de his de qui
bus delatus fueras corā nobis: p̄nūciamus declaramus & snialiter
diffinimus, contra te non esse actum legitime coram nobis, pro
pter quod possis aut debeas ut heretic⁹ aut malefic⁹ iudicari, aut

de heretica prauitate aliquo modo suspectus hñi: quare a pñti instantia inquisitiō: & iudicio totaliter te relaxam⁹. Lata fuit hec snia &c. Cauendū uero est ne in snia delatus dicat inson⁹ uel imunis: s; q̄ nō fuerit p̄tra eū legitime p̄bat⁹: q̄ si processu t̄pis iteꝝ deferal & legitime probet, pōt nō obstāte p̄dicta absolutoria snia condemnari. Nota insup eodē mō absoluendos esse si deferantur alii qui de receptatione, defensiōe uel alia fauorosa hereticorū, ubi nihil legitime probat. Et eiusmodi snia quum sit prodelato non cōtra eum, diuisim fieri potest ab episcopo solo uel inquisitore solo per ca. multorū. de here. in cle. & ibi glo. io. an.

¶ Punctū quartū. Aliqñ delat⁹ examinato p̄cessu cū peritorū cōsilio, inuenit de heresi diffamatus solū: quod tunc est qñ nullo ex dictis modis est deprehensus, nec indicia aliqua uerborū aut factorum probata sunt p̄tra illū, sed infamia sola: quā in cā heresis non refert apud bonos aut apud malos ēt, uilissimos eē: quia a quibus pōt q̄ legitime accusari, apud hos ēt pōt legitime infamari: & tūc hec sit practica. Nos talis ep̄s aut iudex talis dñi, p̄siderātes q̄ meritis p̄cessus facti p̄ nos p̄tra te talē talis diocesis nobis delatū de tali heretica prauitate, diligēter discussis, de peritorū cōsilio: nō inuenimus te p̄fessum aut p̄uictum de p̄dicta labe, nec alias suspectū: nisi q̄ te reperimus legitime et ueraciter in tali loco apud bonos & malos publice diffamātū: seapropter ad purgandā eiusmōi infamiā, & ut odor bonus in cetu fidelium existat: tibi indicimus canonicā purgationē ut iuris ē: assignādo tibi talis mēsis, talis diei, talē horā in q̄ corā nobis p̄sonaliter p̄pareas, ut infamiā tuā purges tāta manu uel p̄sonarū nūero ordinis tui: qui quidē cōpurgatores sint hoīes fidei catholici ac uita probati, & qui tuā p̄uerationē & uitā nouerūt, nō tā moderno tpe q̄ trāfacto: significātes q̄ si in purgatione defeceris, te hēbimus p̄ cōuictō: prout uolūt canonice sanctiones. Eiusmodi at̄ snia authores mallei malefic. uident uelle q̄ ab inquisitore sine ordinario & ecōtra ferri possit: uerū ego puto q̄ nō: quia ē p̄tra delatū: qui si deficiat dānatur. Nec obstat si aliquo mō sit pro eo: quia odia restringi & fauores cōuenit ampliari. de reg. iur. in. 6. & tāto plus q̄to inquisitor p̄ se quidē damnat & grauat, iuuat aut̄ per accidēs. Et ita tenet directōnū inquisitionis. Eiusmodi tñ sniam multi tenent posse inquisitorē sine ordinario face

re quia aut clare est aut dubium de iure. Et si est dubium quomodo in-
quisitores possint ex privilegio interpretari ius in causa fidei, potest
facere eiusmodi soli. Multo autem magis si est clare ut uidetur: quia
in ca. ut officium in. 6. hoc inquisitoribus conceditur (nulla hinc mentio
ne de ordinario. Et confirmatur: quia in litteris clementis, ubi illud ca.
sumptum est (quod incipiunt: Item, ex omnibus) postquam mandatum est inquisitoribus
recipere abiurationem, statim subiungit de aliquibus quod non potest in-
quisitor solus dum subdit. Quod si aliqui fuerint iudicandi heretici
uel incarcerationis pena perpetue &c. & tunc mandatum inquisitoribus
ut ordinarium requirant. Quia ergo hoc eis Item pro hoc ius antiquum
& pro nouum non exprimitur per rationem, tenendum est iuxta glo. in cle. multo-
rum .eo. ti. Nec obstat quod eis ibi prohibetur sententia per eos. scilicet hereticos:
quia intelligit de sententia damnatiua de heresi. Hec ex his. Sed primum
est ueritas: quia illud uerbum contra corrigunt antiqua iura: & hic male
glossat. Vide de his de pur. ca. inter sollicitudines: & nota eiusdem or-
dinis si heretici per alioquin erunt ordinis inferioris uel et laici. 24. q.
5. si legitimi. Nota est sui ordinis: ut si delatus est religiosus, conpur-
gatores religiosi sint: si clericus secularis, clerici seculares: si miles,
militum summi. non ordo in genere. Vnde si purgat episcopus, admittunt non episcopi
modo, uerum et abbates, & religiosi presbiteri: & in aliis pari forma: de pur.
ca. quotiens. Numerus autem purgantium hodie secundum Ray. iudicis rationabili-
taxatur arbitrio, omnibus pensatis. Quod uidetur graue: nisi utat pro-
borum consilio: alioquin posset tot imponere quod pro uoto daretur.
Si autem hic delatus se purgare noluerit, excommunicetur: & si pro an-
num indurato animo sic steterit, extunc ut hereticus damnatur de
here. excommunicamus itaque. §. qui autem. Si autem uoluerit quidem se
purgare sed nequuerit: quia quot & quales iniuncti sunt non inuenit
pro conuicto heretico: & consequenter ut hereticus damnatur: de here. exco-
municamus primo. §. addicimus. & de pur. ca. cum dilectus. Si uero
se purgare & uoluerit & potuerit: ut colligitur de pur. ca. quotiens.
§. porro & ca. accepimus. hec erit practica. In termino & loco sta-
tuto in quo scilicet est infamatus, purgandus cum suis coniurato-
ribus coram episcopo & inquisitore personaliter comparebit: &
manu super libro euangeliorum posita, sic exordietur. Ego iuro
super ista quatuor euangelia sancta dei quod heresim talem (eam ex-
primendo) de qua sum infamatus nunquam tenui nec credidi, nec do-

cui nec credo nec teneo. Quo facto oēs purgatores ponēt manū
super euāgelioꝝ libroꝝ: & quisq; eoꝝ sic dicet: ego iuro sup ista scā
dei euāgelia, q̄ credo ip̄m ueꝛe iurasse: & tūc est canonicē purga-
tus. Si aut̄ in pluribus locis fuerit infamatus: iniungat̄ ut in oībus
publice fidē catholicā p̄fiteat̄, & heresiꝝ de q̄ infamat̄ est detesteretur
de pur. ca. inter sollicitudines. Nec p̄tēnat̄ sic purgatus: quia si dein
de labat̄ in heresim iam purgatā, pro relapso iudicat̄ & tradit̄ cu-
rie seculari: de here. excōmunicamus primo. §. addicimus. & capi.
ad abolēdam. §. illos quoq;.

Punctum quintū. A liqñ uero delatus: p̄itoꝝ cōsilio trutinato
processu, reperitur q̄onibus dignus: uel quia uariis, uel quia suffi-
cienter ad id indiciatus. & nullo dictoꝝ modoꝝ deprehensus. Quo
casu snia est ferenda cōiunctim & nō diuisim p̄ ca. multoꝝ de heres.
in cle. r. nec per inquisitorē solū nec p̄ ep̄m solū: & hec erit p̄axis
Nos talis ep̄s uel inquisitor talis attentis meritis processus p̄ nos
cōtra te talē talis loci talis diocesis, facti: & q̄ tu es in tuis confes-
sionibus uariis, aut nihilominus sunt indicia uaria sufficientia ad
te exponendum q̄onibus & tormentis: ea propter ut ne: itas ab ore
tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures iudicū non offendas,
interloquendo declaramus iudicamus & sententiamus die presen-
ti, & hora tali te supponendū q̄onibus & tormētis. Lata fuit hec
sententia &c. Si aut̄ delatus reperiat̄ & uariis & sufficienter in-
diciatus simul, totū in sententia ponatur: si alterum tantum, po-
natur illud. Sententia uero lata exequutioni mandetur: uideantur
tamē illa que ca. priore puncto ro. scripta sunt, assignata etiā die
ad cōtinuandum questiones si oportuerit: ut supra. Si ergo uerita-
tem fassus ueniā petiuerit, abiuret: iuxta ca. ad abolēdā. §. presen-
ti. de here. & sententialiter ut deprehensus publice damnetur per
modum qui dicitur infra puncto .9. Si uero ueritatem dixerit, nō
tamen penituerit sed in hac pertinaciter steterit, & relapsus non
fuerit condemnabitur: iuxta d. ca. ad abolēdā. §. presenti: & ex-
pectatus competenter & decenter informatus. tradetur brachio se-
culari. ultimo supplicio feriendus: ut infra puncto. xi. q̄ si relapsus
fuerit, damnabitur: ut infra ibidem. Si uero decenter tormentis
expositus ueritatem fateri noluerit, de cetero non uexetur: ceterę
liber dimittat̄. Illud uero aduertendū ē: q̄ ca. q̄ diximus de eo q̄

nando, uera sunt de quo nihil añ questiones probatur sed neq̄ ip̄ se fateatur, propter quod heresim abiurare debeat uel possit ut hereticus condemnari. Aliquando tñ est deprehensus: uel ea sunt probata indicia propter que deberet abiurare ut leuiter aut uehementer suspectus propter q̄ non est questionandus: sed aliqñ ultra hoc negat aliqua que nō probantur, sed sunt indicia ad questiones sufficientia. Cum ergo pro talibus torquetur & nihil confitetur, non est absoluendus eo modo quo dictum est: sed s̄m probata cōtra eum procedetur, & abiurabit ut suspectus uel deprehensus s̄m merita processus. Si uero propter questiones illa uel eorum aliquid fateatur, tunc abiurabit hec et illa coniunctim & non diuisim quia est contra etiam si suspicio sit leuis: & pro his & illis sententia contra eum feretur.

Punctū sextū. Aliquādo uero delatus processu peritorum cōsilio trutinato inuenitur de heresi solū suspectus & leuiter: quod tūc est, quando nullo ex tribus dictis modis est deprehensus, nec contra eum sunt alia indicia fortia aut uehementia, sed leuia tñ iudicio cōsiliis: quibus talis debet heresim de qua delatus est abiurare & si relabatur, non ut relapsus punitur: licet grauius plectatur q̄ si nunq̄ abiurasset: ut in ca. accusatus. de here. in. 6. & tunc ista est praxis. Abiurabit. n. & publice in ecclesia si publice est suspectus in hunc modum. Ego talis, diocesis talis, habitator talis loci, in iudicio constitutus corā uobis domino ep̄o tali, uel iudice tali, sanctis euangelis positis coram me, & propriis manibus eis per me tactis: iuro me credere corde & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sacrosancta Romana ecclesia credit, confitetur, predicat & obseruat. Item iuro me credere, & profiteor ore q̄ dominus iesus christus cum omnibus sanctis detestatur heresim talem, puta pessimam maleficarum uel aliam: & q̄ omnes illam sequentes seu illi adherentes eterno igni cruciabuñtur cum diabolo & angelis eius eternaliter, nisi resipiscant, & ecclesie sancte per penitentiam reconcilientur. Cōsequenter autem abiuro, abnego & reuoco illam heresim de qua habetis me suspectum: uidelicet q̄ familiaritatem cum maleficis habui, eorum errorem ignoranter defendi, odio habui inquisitores & illarum persecutores, seu etiam q̄ earum crimina non detexi.

Ite iuro q̄ nunq̄ p̄dictā heresi; credidi (supple p̄tinaciter) neq̄ cre
 donec illi adheſi, nec adhereo: neq̄ unq̄ credā uel adherebo: nec
 illā docui, nec docere intēdo: q̄ si aliq̄d p̄dictorū fecero in futuro
 (q̄d deus auertat) penis uiris taliter abiurātib⁹ debitis p̄opto aio
 me submitto: p̄atus subire oēm p̄niam quā p̄ his q̄ feci & dixi, p̄
 q̄bus merito me habetis suspectū, uolueritis mihi iungere: & illā
 iuro me p̄ uirib⁹ adimplere, & nullaten⁹ p̄tra uenire: sic de⁹ me adiu
 uet & hec euāgelia scā Et si publice adiuratio sit uulgaris fiat: quo
 intelligat ab oib⁹. Qua facta moneat delatus, ut nouerit qd fecit
 & caueat. Cōsimili mō abiurabit in camera: ubi factū publicū nō
 ē. Quibus pactis sn̄ia hoc mō ferat. Nos talis ep̄s & talis inquisitor
 (si adest uel ecōtra) attēdentes q̄ uisis & diligēter p̄sideratis meri
 tis p̄cessus p̄ nos facti p̄tra te talē, talis dioceſis, talis loci, nobis de
 heretica prauitate delatū, reperimus te hoc & illud uel illud admī
 sisse: q̄ de heresi te leuiter suspectū reddūt: p̄p̄ hec te talē merito ha
 bētes, te fecimus ut leuiter suspectū de p̄dictā labe eandē heresim
 abiurare. Verū ne p̄dicta p̄ te cōmissa remaneāt impunita & ut in
 futurū cautior efficiaris: de cōsilio multorū & magnorū iurisperi
 torum, ac ēt religiosorū in & sup̄ his habito maturo pariter & di
 gesto cōsilio ih̄ntes pre oculis solū deum, ac irrefragabilē sancte
 fidei catholice ueritatē, sacrosanctis euāgeliis positis corā nobis
 ut de uultu dei iudiciū n̄m p̄deat, & oculi nostri uideāt equitatē
 sedētesq̄ pro tribunali more iudicū iudicantiū, te talē: hic in n̄ra
 p̄ntia p̄sonaliter cōstiturū p̄ modū qui sequit̄ p̄dēnamus, senten
 tiam seu potius p̄niamus. s. ut de cetero nunq̄ sciēter teneas asso
 cies uel defendas talē &c. ponant̄ ea propter q̄ fuit suspectus. Lata
 fuit hec sn̄ia seu penitētia &c. Videatur etiam punctus sequens: &
 caueat notarius ne pro leuiter ponat uehementer: alias possibiliter
 esset magnum preiudicium.

Punctū septimū. Aliq̄n peritorū p̄silio examinato processu de
 latus reperit̄ de heresi suspectus, uehement̄: qd̄ tūcest qm̄ nō est ali
 quo triū dictorū modorū legitime de p̄henſus: sunt tñ indicia p̄tra
 eū magna & graua p̄bata; & talia p̄ p̄siliū iudicata: & eo casu hec
 est praxis. Hic. n. abiurare debet ut suspectus uehement̄: adeo q̄ si
 labatur, teneat̄ pena relapsi: iuxta ca. accusatus. de here. in. 6. & abiu
 rabit publice uel secrete, s̄m q̄ publice uel secrete fuit suspectus.

Modus

Modus vero abiurandi hic est. Inquisitor enim uel alius sermo hē habebit in die dominica quo expleto, per notariū uel clericū legētus ea de quibus est cōiuctus, & ea que illū reddunt suspectū uehementer. Deinde subiunget iudex uel officialis eius: ecce ex his es nobis de tali heresi suspectus uehementer: unde q̄ te de hoc purges & heresim illam abiures oportet. & proposito euangeliorū libro delatus impouet manus super eos: & si scit cōpetenter legere, cōsequens abiuratio ei legēda tradetur i scriptis, & leget audiēte omni populo: si uero legere nescit, notarius leget eam uulgariter & morose, & delatus semp notarii uerba replicabit alta & intelligibili uoce. Hec autē est abiurationis forma. Ego talis, de tali loco, talis diocesis, in iudicio personaliter constitutus, corā uobis respōdeo dño episcopo tali & iudice uel inquisitore tali: sanctis euāgeliis positis coram me, propriis manibus per me tactis, iuro me credere & profiteri &c. ut puncto priori, mutatis mutandis. Deinde sequitur sentētia uel penitētia, hoc modo. Nos talis episcopus & talis inquisitor si adest &c. ut priori puncto, mutatis mutandis. Aduertēdum uero est q̄ suspecti de heresi siue leuiter siue uehementer & nō deprehensi, non debent perpetuo aut incarcerationi aut immixtioni: quia hec est pena hereticorum penitentium: ut in ca. ex cōmunicamus, secundo eo. ti. & in ca. qm̄. eo. ti. li. 6. possunt autē in carceres ad tēpus trudi, & deinde ut uidebitur liberari. Nō sunt etiam eiusmodi consignandi crucibus: quia ista sunt insignia heretici penitētis: isti autem suspecti quidem habiti sunt non autē heretici. Potest tamē eis imponi ut certis diebus sollennibus ad ualuas stent ecclesie aut circa altare dum missarum sollennia celebrātur, tenētes manibus ardentem cereū, aut talē adeant peregrinationem & eiusmodi.

Punctum octauum. Aliquando uero trutinato peritorum consilio processu, delatus inuenitur suspectus uolenter: & idest quando non est legitime aliquo illorum trium modorum deprehensus sed sunt iudicia non leuia aut uehementia solū, uerum iudicio consilii fortissima & uolentissima. Exemplum in simplici heresi. Non deprehensus, citatus tamen, non in causa fidei, & propter nō comparere excommunicatus est excommunicationem animo indurato integro anno sustinens, est de heresi leuiter suspectus: quia hoc non caret scrupulo heretice prauitatis: de peni. grauem. Cita

tus uero de fide responsurus & excōmunicatus propterea q̄ renuit
comparere, iam est suspectus de heresi uehementer leui suspitione
in uehementem transeunte: & si integro anno sic sustinet indura-
to animo, est iam de heresi suspectus uiolenter, uehementi suspitio-
ne in uiolentam transeunte: cōtra quam non admittitur defensio:
ut in ca. cum contumacia eo. ti. li. 6. Exemplum in heresi strigima-
garum. Si dixit uel egit aliqua que ab eiusmodi practicantur, quā-
do aliquem maleficiis uolunt inficere: ut si minatus est alicui, in
breui senties quod tibi accidat, & sequatur effectus aliquis incon-
suetus & maleficialis. Item si ad iuit diabolicum ludū ex uolupta-
te, & id faterur: negat tamen se christum negasse. uide. s. Vbi de
triplici suspitione tractatur. Eo casu hec est praxis in simplici here-
si. Licet enim uiolēter suspectus forte non sit hereticus: quippe qui
nec in mente errorem, nec in uoluntate forte habeat pertinaciam:
ut no. archidia. in ca. citato: nihilominus est ueluti hereticus dam-
nandus, propter eiusmodi uiolentam suspitionem: contra quam
probatio non admittitur. Damnatur autem hereticus sic, q̄ si no-
lit resilire & abiurare & condigne satisfacere, traditur brachio secu-
lari. de here. ad abolendam §. presenti. si uero uelit & cum effectu
consentiat abiurare heresim, carceri perpetuo mancipatur. de here.
excōmunicamus. secundo. Et idem de suspecto uiolenter in he-
resi strigimagarum, licet idem modus obseruandus esset: mitius
tamen agendo, dicendum q̄ si stabit delatus in negatione, dicen-
do ut solent q̄ illa uerba non eo animo dixerit, sed ex uehemen-
ti maxime muliebri passione: unde & iudici ideo uidetur eum pos-
se ignibus addicere, non obstante suspitione uiolenta: tunc iudex
eo in carceribus detento inquirat, & proclamet si dudum in simi-
libus notatus fuisset: & si sic, utrum publice sit de tali heresi diffa-
matus: ex quibus ad ulteriora procedat, ante omnia questionibus
exponendo: & si de tali heresi apparuerint indicia: aut de maleficio
taciturnitatis, ut quia flere nequit, aut in tormentis non sentit. uel
stam post recuperat uires: procedat per cautelas superius tactas.
Eo uero casu quo omnia defecerint: aduertat q̄ si similia dudum
patrauit, non est dimittendus omnino, sed per annum ad minus
squaloribus carceris mancipandus, & s. p. s. me examinandus p̄ci-
pue sacratioibus diebus. Si autem cum hoc esset diffamatus: licet

per ea que in simili heresi dicta sunt posset ignib⁹ adiudicari: precipue propter multiplicationem testium, & quia sepius in eiusmodi uel similibus maleficiis fuit notatus: pie tamen uolens procedere indicet ei canonicam purgationem: ut. 20. uel 30. compurgatores habeat & procedat prout de iure: ita q^d si defecerit cōciemetur. Si uero se purgauerit, abiuret omnem heresim modo superius tacto cum pena relapforum & penitētia perpetua, per modum qui tangetur in sentētia. Et hic modus in omnibus sequētibus modis sentiendi seruari posset: ubi iudex uellet pie procedere. Aduertat tamen notarius ut in actis scribat abiurationem factam per suspectū uiolenter. Postq̄ abiurauerit ab excommunicatione absoluat, sicut & omnis hereticus rediens: quum sit excommunicatus, per ca. ad abolendam. & per ca. excommunicamus primo ac secundo: de inde sequitur sententia. Nos talis episcopus & talis iudex (si adest inquisitor uel alius loco inquisitionis) attendentes q^d tu talis de tali loco talis diocesis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus fidem sanctam tangentibus: & q^d nos processimus ad informandum nos super illis, ut iustitia suaderet: & meritis processus diligēter examinatis & omnibus actis & actitatis in causa presenti, inuenimus te talia & talia commisisse: ea propter & non immerito de tali uel tali heresi te suspectū uiolēter habētes, fecimus te ut taliter susp. sū oēm heresim gñaliter & publice abiurare: prout nobis mēdant canonicæ sanctiones. Sane cum secundum eadem canonica instituta, omnis talis sit ut hereticus condemnandus: & tu saniori consilio inherendo & ad gremium sancte matris ecclesie redeundo abiuraueris (ut premitur) omnem hereticam prauitatem: propter quod absolimus te a sententia excommunicationis: qua ut obnoxius dei ecclesie astrictus merito tenebaris: si tamen de corde uero et fide non ficta reuersus es ad ecclesie unitatem. Idcirco inter penitentes deinceps computaris, ad misericordie sinum sacrosancta ecclesia te recipit de presenti. Verum quia indignum ualde existit offensas diuinas impunitas cōtinentibus oculis pertransire, iniurias hominum castigare: cum grauius sit diuinam q̄ humanam ledere maiestatem: & ne tua crimina aliis delinquendi incentiuum sint, & ut efficiaris cautior in futurum; ac in posterum minus proclius reddaris ad predicta seu similia committenda, & in futuro

seculo leuius patiaris: nos episcopus & iudex prefatus, prehabeto
in. & super his sano & maturo consilio peritorum sedentes pro tri
bunali more iudicum iudicantium habentes pre oculis solū deum
& sancte fidei irrefragabilē ueritatem, sacrosanctis euangeliis posi
tis coram nobis, ut de uultu dei iudicium nostrum prodeat, & ocu
li nostri uideant equitatem te talem in nostra presentia personali
ter constitutum, hac die & hora tibi inantea assignatis, sententiali
ter per modum qui sequitur cōdēnamus seu potius penitētiāmus.
In primis q̄ statim induaris super uestes omnes quas defers, ueste
siuida ad modum scapularis monachi sine caputio facta, ante & re
tro habente cruces, de panno croceo, longitudinis palmox trium
& latitudinis duorum: quā uestē deferte habeas super omnes ue
stes alias tanto tempore: & nihilominus cum dicta ueste & cruci
bus stes in porta talis ecclesie tali & tanto tempore: scilicet in qua
tuor festis p̄ncipalibus uirginis gloriose uel aliis: atq; ad talem
carcerem perpetuo, uel ad tempus sentēcialiter cōdēnamus: re
tinentes nobis ex certa scientia & expresse, ut nobis concedunt ca
nonica instituta. quatenus dictam penitētiā possimus mitigare,
aggrauare mutare, tollere in toto & in parte totiens quotiens no
bis uisum fuerit faciendum. Lata fuit hec sententia &c. **Qua lecta**
statim exequutioni mandetur, & induatur ueste predicta.

¶ Punctum nonum. Aliquando delatus trutinato peritorum cō
silio processu, inuenitur suspectus de heresi & diffamatus: & id est
quando nullo ex dictis modis reperitur legitime deprehensus, re
peritur tamen diffamatus ac sic indiciatum ut suspectus reddatur
aut leuiter aut uehementer: ut pote, quia ad hereticos magnam ha
buit familiaritatem: qualis fuit, is de quo in ca. inter sollicitudines
de pur. ca. Et eo casu hec est praxis. Nam tali ratione infamie indi
citur canonica purgatio: & ratione suspicionis abiuratio. iuxta di.
ca. inter. Vnde purgabit se modo superius dicto: & deinde etiā mo
do pretacto abiurabit, uel ut suspectus leuiter uel ut uehementer
hoc obseruato q̄ si ut leuiter, illā tantum heresim abiuret de qua
est suspectus: si autem ut uehemēter, abiurabit generaliter heresim
omnem. Et qui dem si ut leuiter, si deinde labatur in eandem, ratio
ne abiurationis non debet puniri ut relapsus: ut patuit: ratione ue
ro purgationis uidetur q̄ sic, per ca. excommunicamus primo. §.

addicimus uerbo. uel si post. & ca. ad abolendam. §. illos quos. de here. Sit ergo cautus tabellio ne in actis ponat leuiter pro uehemēter aut ecōuerso. Quibus peractis sequitur sentētia uel penitētia sub hac forma. Nos talis episcopus & talis inquisitor diligentius attendentes, q̄ tu talis de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis de tali uel tali heretica prauitate delatus: nos uolentes ut tenebamur, iudicialiter informari, ad inquirendum de hac causa, testes examinandū, teq; citandum & interrogandum medio iuramento, & ad alia faciēda que faciēda erant per nos, descendimus & processimus: nō decebat. Quibus peractis, uisis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huiusmodi cause, & omnibus & singulis productis actis & actitatis habitisq; in & super illis theologorum atq; iuris peritorum pluries maturo consilio ac digesto: reperimus te de predicta heresi in tali loco seu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum: propter quod ut nobis mādant canonica instituta, indiximus tibi purgationem canonicam, qua corā nobis hic publice te purgasti, & ipsi compurgatores pariter te purgarunt: inuenimus etiam te talia & talia commisisse (exprimantur) propter que non immerito te suspectum leuiter aut uehemēter habemus de predicta heretica prauitate: propter que fecimus te ut taliter suspectum heresim abiurare (uel talem, si leuiter erat suspectus uel omnem si uehementer) Verum quia non possumus nec debemus talia que peregristi ullatenus tollerare, sed cogimur ea multa te iusticia suadente: ad hoc ut reddaris cautior in futurum, & ut crimina nō remaneāt impunita, & ut ceteri nō reddantur procliuiiores ad similia committenda, & ut creatoris iniurie non equanimiter tollerentur: ea propter te talem predictum, purgatum & abiuratum, hic in nostra prelentia personaliter constitutū, in hoc loco & hora tali tibi inantea assignatis: nos episcopus & iudex prefati, sedentes pro tribunali &c. sententiam seu penitentiam per modum qui sequitur (exprimantur que imponuntur) Lata est hec sententia Qualata exequutioni mandetur: poteritq; dispensari uel mitigari uel mutari ut uideatur: iuxta ca. ut commissi. de here. li. 6.

¶ Punctum decimum. Aliquando peritorum consilio trutinato processu, delatus inuenitur heresim confessus, sed penitēs nec alias relapsus: quando scilicet medio iuramento corā iudice indiciali

uel confitetur talem uel talem heresim tanto se tempore tenuiss-
sed tamen uult resipiscere, & illam & omnem aliam ad libitum iu-
dicis abiurare & satisfacere; quod antea nunq̄ fecit. Et eo casu hec
est practica. Talis modo uere reuertatur, est ad misericordiam re-
cipiendus; nec tradendus brachio seculari, aut si clericus est degra-
dandus. de here. ad abolendam § presenti; & prius abiurata hereti-
ca prauitate, est perpetuo carceri mancipandus. de here. excommu-
nicamus. 2. §. si quis ei absolutionis beneficio impartito & iniuncto;
quod talibus iniungi consueuit. iuxta ca. ut officium. Deinde uero
sequitur sententiā, ut supra mutatis mutandis: ita tamen ut expri-
mantur articuli in quibus deliquit; & in penitētia ponatur q̄ indua-
tur ueste liuida, & sentētiatur ad ppetuos carceres; & referuet sibi iu-
dex ex certa scientia & expresse auctoritatem mitigandi &c. Cetera
fuit hec sententia &c. & hortetur delatum ad patientiā declarādo
penitentiam, & misericordiam spondendo. Lecta sententia mande-
tur executioni, secundum q̄ in huiusmodi seruari consueuit. Dū
tamē indutus ut supra ducitur ad portam ecclesie, iudex ecclesia-
sticus iam non se intromittit: si autem curia secularis contentatur,
bene quidem: alioquin agant ad libitū.

CP unctum undecimum Aliquando uero delatus trutinato peri-
torum consilio processu, inuenitur hereticus cōfessus, relapsus red-
penrens: quod tunc est quando delatus iudicialiter confitetur se
alias abiurasse, & ita legitime reperitur, & post hec tali enonuel
q̄ heresim aliquam specialiter abiurauit, & rediit in eandem, sed
post saniori usus consilio penitet & redit ad ecclesiasticam unita-
tem. alii si humiliter petat non negatur penitentia, non eucharis-
tia traditur tamen brachio seculari ultimo supplicio ferendus quā-
tumcunq̄ peniteat: ubi abiurauit ut depreheusus aut suspectus ue-
hementer, non autem leuiter tantum. Et eo casu hec est practica.
Concluso enim maturo & digesto (& si opus est repetito) consilio
q̄ is sit relapsus: mittet ad eum iudex uiros idoneos: qui loquētes
de mundi huius contemptu & uita futura tandem illi indicent q̄
mortem obeat oportet: & hortentur ad prouidendum anime &
ad sacramentum penitentie eucharistie, & id crebro. Mortē tamen
ei iudex non significet: nam facies iudicis terret & impenitētiā
magis adducit. Quibus perceptis post duos uel tres dies (in quibus

predicti eum pro uiribus in catholica fide stabiliant) iudex mandabit potestati loci uel ei cui attinet, q̄ tali die & hora tali loco sit cum sua curia: extra ecclesiam tamen (ubi erit sermo de fide) & talis iudex condemnabit quendam relapsum tradendum curie seculari. Interi si talis relapsus fuerit in sacris, uel cuius uis ordinis seu religionis obumbratiōe fuscatus, est totius ordinis ecclesiastici pre rogatiua mundādu. de here. ad abolendam § presenti: & hoc cōuocatis conuocandis: iuxta ca. qm̄. de here. l. 6. & modo qui sequitur. Cum igitur seculari curie tradendus erit, facto sermone in ecclesia uel aliqua platea, relapso ibi constituto & curia seculari: episcopus pontificalibus indutus, & prelati sue diocesis eidem assistentibus, & relapso degradando induto iuxta ordinem suum, eum degradabit: incipiendo a superiori ordine: ut fieri consueuit. Finita degradatione, ubi fienda esset: officialis mandet notario, ut sententiā legat: que siue relapsus fuerit degradatus siue non. feratur per hūc modum. Nos talis episcopus & talis iudex attendentes & c. ut de more: & in fine sententię dicunt: rogamus tamen & efficaciter dictam curiam secularem, quatenus circa te citra sanguinis effusionem & mortis periculum suā sententiā moderetur. Et sic episcopus ac assessores recedentes, curia secularis suum officium exequetur. Quamuis autem & episcopus & inquisitor omnem diligentiam adhibere habeant ut relapsus peniteat & saluetur: tamen penitentiā quantumcunq; grandis non facit quin ueraciter sit relapsus, & brachio seculari relinquendus. Non consueuerunt autē eiusmodi sententię die festiua aut sollenni fieri, nec etiam in ecclesia: quia sententiā est que reum ad mortē duci: consequēter autē honestius est ut die feriata & loco prophano fiat: que non sunt dicata deo.

Punctum duodecimum. Aliquando uero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur confessus sed impenitens & non relapsus: quod tamen rarissime accidit. Cum tali autē habita custodia bona est morose procedendum: ut saluetur. Si tamen expectato congruo tempore (quod est q̄diu spes de eius conuersione haberi potest) nullo modo emolliri potest: episcopus & iudices se ad eum tradendum brachio seculari disponent, significantes potestati ut puncto priore q̄ cum sua curia conueniat: & nihilominus proclamet per uicos, q̄ omnes conueniant habituri consuetum in

Aulgentiam. Quibus expletis per sententiam tradetur delatus curie seculari in hunc modum. Nos talis episcopus & talis iudex &c. **ut de more, in fine precantes curiam secularem ut supra.**

Punctum decimumtertium. Aliquando uero peritorum consilio trutinato processu delatus reperitur confessus, relapsus & impenitens: & quando id sit liquet: & tunc tradendus est curie seculari modo predicto per sententiam, more consueto.

Punctum decimumquartum. Aliquando uero trutinato peritorum consilio processu, delatus inuenitur conuictus & deprehensus; omnia tamen negans: quod eo casu est quod de eius heresi constat per euidenciam facti aut testes legitimos (contra quos excipere legitime non potest) & tamen stat firmiter in negatiua: & casu isto ista est praxis. Duro enim carceri compedibus & cathene est mancipandus: & crebro per idoneos ad confessionem moneatur etiam spoliata misericordia si fareatur: alioquin brachio seculari tradetur. Quod si noluerit repetatur diligenter examen testium, seorsum monendo eos ne se eterno damnent ut alius temporaliter dānetur: & singulariter illius quem melioris conscientie iudex putat. quod si ille in negatiua isti uero in affirmatiua steterit, tradatur brachio seculari iuxta ca. ad abolendam. §. presenti. Non tamen cito tradatur: sed modo delatus, modo testes sollicitentur pro ueritate indaganda: & si quis ex testibus uacillet aut indicietur quod falsa deposuerit, de bono consilio peritorum arrestetur. & agatur ut de iure. Frequenter enim repertum est etiam quod testes agitati malicia seinuicem colligarunt ad imponendum heresis crimen, & diutius fatigati morsu conscientie instante iudice iniquitatem suam detexerunt: & quod delatus post diuturnum tempus ad cor redierit, maxime certificatus quod brachio seculari sit tradendus. Si ergo tandem delatus confitetur & penitet uere: ut deprehensus penitens abiuret omnem heresim publice, modo supra exposito: si uero confitetur quidem sed non penitet, ut impenitens tradatur brachio seculari, modo etiam superius posito. Si uero ipse in negatiua steterit, testes uero culpam suam cognouerint: ille ut immunis absolnetur, & isti ut falsi testes punietur: ut no. paulus super ca. multorum de here. in cle. & super eos fertur sententia ad arbitrium iudicum. Habet tamen episcopi potestatem mitigare aut etiam aggravare post annum. Si uero de
latus in nerius

Iatus in negatiua & testes in affirmatiua per annum uel alio maiori
congruo tempore steterint: tradatur brachio seculari, obseruatis que
supra in simili dicta sunt. Deinde sequitur sententia. Nos &c. more
solito. ¶ q̄ si forte post sententiam, & iam relictus, & ad locum in
cendii ductus, dixerat se uelle fateri, abiurare & satisfacere ad arbi-
trium iudicum: licet presumatur hec facere metu mortis, quidam
tamen putant q̄ possit ex misericordia recipi ut hereticus penitens,
& perpetuo murari: iuxta glo. super ca. ad abolendam. §. presenti. &
uerbo audientia. & ca. excommunicamus. 2. de here. quis de rigore
iuris tali conuersioni magna fides non adhibeatur: immo pro-
pter damna temporalia illata, ipsum semper plectere possunt. De
hoc uero articulo olim in sil. sic scripti. Queritur utrum parcendum
sit hereticis redire uolentibus, postq̄ sunt per ecclesiam condēna-
ti: & dicit io. an. in quadam apostilla in ca. excommunicamus el pri-
mo, de here. q̄ sic: & idem tenet glo. in ca. excommunicamus el secu-
do eodem titulo: & archi. in ca. ut commissi. eo ti. li. 6. Dicens q̄ tan-
tum relapsis non parcitur: & idem uidetur uelle iura noua, que in
distincte parcendum dicunt redire uolentibus: ut patet in ca. ut of-
ficium eo. ti. li. 6. Sed tamen contrarium uidetur uerum esse de iu-
re: quia ut patet in ca. ad abolendam extra eo. non parcitur nisi redi-
re uolentibus continuo. post deprehensionem erroris: quod qui-
dem continuo ab aliquibus obseruatur de prima sessione iudicis a
prima die qua examinatur causa huius: quod uidetur sensisse iur.
Sed hoc dictum non procedit necessario: tum quia iura postero-
ra non distinguunt sed indistincte dicunt parcendum esse redeun-
tibus: tum quia consuetudo que ius interpretatur, est in contrariū
tum quia illud capitulum loquitur de deprehensione manifesta: que
non est nisi post plenam probationem: inter quam & sententia iam
nulla est difficultas, nec medius actus. Vnde quantum ad parcere
non est ratio maior si redire uelint postq̄ sunt conuicti aut etiam
condēnati: quum statim in eodem actu ista duo fieri possint pro-
bato plena & ultimata & iudicum sententia. Et ideo prima opinio
que magis pia est, uidetur arbitrio iudicis tenenda, ubi probabiliter
uiderit penitentiam esse non fictam: tum quia in constitutionibus
penalibus, secundum iura fieri debet interpretatio benignior: tum:
quia conuersionem esse ante sententiam uel post, non est ratio par-

et diſcedi ueritas conuerſionis cum ſpe nō recidiuandi preſumpta
que etiam poſt ſententiam eſſe poteſt & credi: licet non poſt rela-
plum, quia preſumitur inconſtantia.

Punctum quindecimum. Aliquando uero delatus examinato
peritorum conſilio proceſſu inuenitur conuictus ſed fugitiuus ſeu
ſe contumaciter abſentans, congruo tamē tempore expectatus. Et
id eſt in caſu triplici: primo quando eſt deprehenſus aliquo trium
modorum de quibus ſupra. ſed legitime citat⁹ noluit comparere.
ſecundo quā aliquis eſt delatus, & ex aliqua informatione leniter
ſuſpectus aut plus, & citatus contumaciter non compareret, & excō-
municatus per annum ſterit animo indurato ſemper cōtumaciter
abſens. tertio quando quis directe uel indirecete impediuit proceſſū
fidei per epiſcopum uel iudicem, uel ad hoc dedit conſilium auxi-
lium uel fauorem: qui eſt excōmunicatus, & ſi animo idurato per
annum ſuſtinetur, ex tunc eſt ut hereticus condēnandus: per ca. ut
inquiſitionis. §. prohibemus. de here. li. 6. In primo caſu damnan-
dus eſt ut hereticus: iuxta ca. ad abolendam. §. preſenti. In ſecūdo
autem & tertio caſu ſimiliter: iuxta ca. cum contumacia. & per ca.
ut inquiſitionis. §. prohibemus. de here. li. 6. Et circa ſingulos horū
talis erit practica. Nam congruo tempore expectatus citabitur per
epiſcopum & iudicem, in eccleſia cathedrali dioceſis in qua deli-
quit, & in aliis eccleſiis illius loci ubi domicilium contrahebat: &
ſpecialiter unde fugit. Citabitur inquam ad audiendam finalem ſen-
tentiam: que feretur ſiue compareat ſiue non, ſic. Nos talis epiſco-
pus & talis iudex &c. Adueniente autem die & hora preſixa ad dif-
ſinitiuam ſententiam audiendam: ſi comparuerit penitens, & oēm
hereſim paratus abiurare & ſatiſſacere ad arbitriū iudicum (ſi alias
non eſt relapſus) ad miſericordiam admittetur: & ſi eſt depreheſus
aliquo illorum modorum, abiurabit & penitebit ut hereticus peni-
tens. modo ſupra tacto. Si uero eſt ſuſpectus uehementer (ut in ſecū-
do & tertio caſu) abiurabit & penitebit ut hereticus ſuſpectus uehe-
menter & penitens. modo etiam ſuperius tacto. Si autem non con-
ſentit abiurare, tradetur ut hereticus impenitens brachio ſecularis
modo ſupradicto. Si autem contumaciter renuerit cōparere, fera-
tur ſententia: qua talem abſentem tanq̄ preſentem pronuncient he-
reticum pertinacem ſi fuit deprehenſus: & ut talem relinquant bra-

ethio seculari, a foro ecclesiastico expulsus: si uero non fuit deprehensus, sed suspectus ut in duobus ultimis casibus, non iudicabitur hereticus, sed ut hereticus & ut talis damnandus.

Punctum decimum sextum. Aliquādo autem trutinato peritorum consilio processu, inuenitur tantum ab alio malefico incinerato uel incinerando delatus: & tunc aliquando reperitur immunis quia non est deprehensus, inditiatus ita ut sit suspectus aut infamatus, & tunc per sententiam absoluetur. Aliquādo sic delatus, est etiā de heresi diffamatus: & tunc iudex attendens q̄ ultra infamiam nihil ab aliis fidedignis cōtra eum particulariter probatur (licet forte maleficus grauiā contra eum deposuerit: que fidem perdidit dādo eam diabolo) idicet illi purgationem canonicam: iuxta modū superius tactum. Aliquando autem ultra infamiam, reperitur questionibus exponendus: ut quia infamia aggrauatur delatione malefici asserētis eum secum in criminibus participasse: & facta utriusq̄ afrontatione & responsis diligenter notatis, inuenitur uarietas unde iudex suspicari possit maleficum uerisimiliter esse torquēdū quod tunc leuiter faciet, iuxta predicta. Aliquando reperitur de heresi suspectus leuiter peritorum habito consilio: & tunc abiurabit, uel canonicè purgabitur: iuxta predicta. Aliquādo inuenitur suspectus uehementer iudicio peritorum: & tunc abiurabit omnem heresim, ut suspectus uehementer. Ad hanc suspicionem pertinent uehementem omnes officium inquisitionis etiā indirecte impediētes, modo id scienter fecerint: ex ca. ut inquisitionis. de here. in. 6. & omnes qui impediētibus prestant auxilium consilium uel fauorem, ex eo ca. ut inquisitionis: & hi qui citatos aut captos hereticos instrunt de ueritate celanda uel falsitate dicenda: ex ca. accusatus. §. si. de here. li. 6. Regula tamē decidendi omnia ista est peritorū consilium. Aliquando reperitur suspectus uiolenter: unde damnabitur eo modo quo supra dictum est: ubi & pater quod faciendum si in negatiua persistierit. Aliquando reperitur diffamatus & suspectus si mul, leuiter aut uehementer peritorum consilio: & tunc ratione infamie indicatur canonica purgatio: iuxta ca. iter sollicitudines eoti. & ratione suspconis heresim abiurabit, cū pena relapsus si suspicio erat uehemens, uel sine si erat leuis. Si uero heresim cōfiteatur, quid agendum sit, liquet ex dictis.

Punctum decimum septimum. Aliquando delatus peritorum consilio cribrato processu, reperitur maleficus non inferens sed auferens maleficia: quedam enim malefice (experientia teste curant & non nocent. non quod diabolus hominem diligat; sed curat corpus ut inficiat animam ad auxilia diaboli inuocanda) & eo casu qualis sit praxis obseruanda, his dictis accipitur. Primum. Si id licitis remediis agit iam non est ut maleficus damnandus, sed ut naturaliter industrius uel in deo fidens commendandus. Si uero id agit remediis illicitis secundum quid (puta quia sine expressa & si non sine tacita demonum inuocatione) remedia non tam illicita quam uana sunt; & per iudices in foro causarum tolleranda: in foro autem anime sunt interdicens & plectenda. Si uero sunt remedia illicita simpliciter (ut quia demon expresse inuocatur ore uel intentione, ab eo scilicet expectando effectum: uel opere, dum aliquid ei exhibetur quod non nisi superiori exhibetur: ut sacrificium, incensum, adoratio & eiusmodi: que sunt quedam interpretatiue preces) & eiusmodi nullo modo etiam in foro causarum sunt tolleranda. de here. accusatus. li. 6. quia sapiunt heresim manifeste: ut patuit. Et hoc siue his remediis utatur sine alicuius hominis nocumeto, & multo minus si cum nocumeto: ut maleficium auferendo aut etiam inferendo alteri: etiam si is cui inferuntur sit eque maleficus: immo nec si sit iumentum uel planta: quia ibi semper est inuocatio demonis expressa uoce uel intentione (ut supponitur) que semper acriter est plectenda. ¶ Secundum. quod si licitis se remediis & uerbis diuinis ut assolent eiusmodi se pattare dixerit: iudex eo citato diligenter examinet: & si ecclesiasticus est, diligenter per se uel alium per parochiam inquirat medio iuramento quibus remediis utatur. ¶ Tertium. Illicita autem illicitis his modis secernet. Cum enim eiusmodi sua illicita remedia tegant (ne deprehendantur, & ut facilius illaqueent simplices) ideo uerbis & herbis utuntur: tamen ex quatuor supersticiosis actibus tanquam malefice & sortilege deprehenduntur. Primo quidem si ea dicunt & reuelant que non malorum spirituum doctrina norunt: ut quum & maleficium & maleficientem & causam maleficiendi referunt: ut puta die tali cum tali rixatus est, & fecit sic & sic. Secundo si ad unius a maleficio sanationem se intromittunt non alteri sicut in diocesi spirenfi quedam strigimaga aliquos curare nequi-

fat, & dicebat q̄ maleficia essent ab aliis nimium fortiter impressa: non enim semper unus demon cedit alteri si sit eo superior. Tertio dum faciunt quasdam exceptiones: ut dicendo te sanabo, nisi tale quid apparuerit: sicut in spira malefica intuitu maleficiatum in tibiis indicauit ei causam maleficii cum attamen ex iure a duobus milibus teutonicis aduentasset) dicens nisi in uulnere habueris squamas & pilos sanabo: quod & fecit. Quarto ubi superstitionis insistent aut insistere faciunt ceremoniis: sicut se frequentari uolunt ante solis ortum, aut alio determinato tempore nihil faciente ad rem, aut dicendo se non posse sanare nisi personas talis patrie: aut solum duas uel tres in anno & eiusmodi. Potest etiam ad famam & uitam aduerti preteritam. ¶ Quintum. Eiusmodi malefice eo modo quo cetera ab ecclesiastico iudice plectende sunt: quis damna non inferant, quia uere sunt apostate a fide, & ea agunt que sapiunt heresim manifeste: cum eiusmodi peragant ex pacto diaboli expresso: iuxta capitulum predictum accusatus.

¶ Punctum decimum octauum. Aliquando uero trutinato processu ut supra, delatus iuste aut iniuste appellasse inuenitur: & eo casu hec erit praxis: que per multa dicta explicabitur. ¶ Primum. In negotio fidei, sume marie simpliciter & de plano proceditur, de herese statuta li. 6. & consequenter appellationis remedium iterdicitur de uerbo, sig. sepe. Quia tamen iudices propter arduitate negotii libenter interdum illud prorogant & dilatant: aduertendum est quod ubi delatus sentiret se a iudice realiter & de facto grauatum iniuria: ut pote; quia eum se defendere noluit: uel quia solus sine aliorum consilio, uel sine assensu episcopi aut eius uicarii pronunciauit delatum questionari, cum alias sufficientes probationes pro & contra habere potuisset: & eiusmodi: tunc equidem iusta foret appellatio: alias non. Vnde iudex eiusmodi appellatione sibi presentata, quieto animo copiam appellationis petat, protestando uerbo quod sibi non curat tempus. Habita uero, copia aduertat se duos habere dies ad respondendum, & apostolos dandum. 30 de appella. cordi. & ca. ab eo. lib. 6. Licet autem statim & respondere & apostolos dare possit: hos uel illos ad grauitatem tamen officii assignet aliquod spatium infra. 30. illos dies: ad dandum & recipiendum apostolos quales dare decrenerit: cum potestate prorogandi terminum. Ne

autem ad dandum tantum: alioquin iudex teneretur eos mittere.
Dico etiam quales decreuerit, non autem negatiuos uel affirmati
uos: ut quales dare debeat mature deliberet. Assignat autem deter
minatam diem & horam & locum ad omnem fraudem tollendū:
puta suam cameram. ¶ Secundum. Interim si ex consilio perito
rum se inuenerit delatum indebite grauasse, adueniente termino
assignato errorem corrigat: reducens processum ad eum statum &
punctum in quo fuit quando eum grauauit, & grauamen auferat:
quo ablato procedat prout ante: quia per hanc ablationem appel
latio que aliqua erat fit nulla. de appel. cessante. Si tamen grauamē
auferri nequit: quippe quod irreparabile sit (ut quia indebite que
stionibus est expositus: uel si qua instrumēta aut uasa sunt combu
sta & eiusmodi) tūc dicta reductio processus locū haberet minime.
¶ Tertium. Si uero iudex iustitia exigente decreuerit delatum ar
restare, assignet ei tempus ad apostolos dandum uel recipiendum,
& locum opportunum ad captionem: & instante termino dei nega
tiuos, & statim eum detineat. ¶ Quartum. Ab hora autem presen
tate appellatiōis usq; ad traditionem apostolorum negatiuorum
aduertat iudex ne aliquid innouet circa appellante, uel capiēdo;
uel questionando, uel carcere liberando, aut aliter. Adueniente au
tem termino dationis, si iudex est paratus apostolos dare, de: alio
quin terminum alium statuatur usq; ad diem trigesimum, qui est iu
ris terminus ultimus. ¶ Quintum. Adueniēte ergo termino, si uult
dare negatiuos, det sub forma qua dicatur iuste processisse & ratio
nes appellantis fuisse coloratas & appellationem nullam: unde ne
eam admittit. Et q; hanc responsionem offert delato pro aposto
lis negatiuis. Et statim eam scribi mandat post dictam appellatio
nem sic incipiēdo: & dictus iudex respondens. &c. & tradit etiam
notario qui appellationem presentauit. ¶ Sextum. Quibus aposto
lis negatiuis sic exhibitis appellanti, statim iudex continuando p
cessum officium suum exequatur: capiēdo, uel ad comparandum
terminum assignando, uel aliquid faciendo quo appareat q; nō de
sierit esse iudex, quousq; a iudice ad quem appellatum est sit pro
hibitum ne procedat: & tunc cum processibus clausis & sigillatis, &
cum fida ac tuta custodia, ac idonea cautione si oportuerit ad iudi
cem appellationis remittat. ¶ Septimum. Si uero iudex exhibere

decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente ter-
mino peremptorio ad dandum & accipiendum assignato, eos exhibe-
bit sub forma qua dicat se iuste processisse, & indebite non ag-
grauasse, soluendo rationes appellantis: propter reuerentiã tamen
apostolice sedis dictam appellationem admittit, assignando appel-
lanti tempus ad se presentandum cum processibus sigillatis, cum
fida custodia uel debita cautione se presentandi. Hanc responsionẽ
trader pro apostolis affirmatiuis: & iubebit eam scribi post appella-
tionem, & tradet notario qui appellationem presentauit: & ex tũc
ipse in tali causa definit esse iudex, nisi causa sibi remittatur: si ta-
men cum appellante habet aliam causam in qua uon appellauit, in
ea remanet iudex ut aute. ¶ Octauum. Inquisitor sentiens reum ius-
te appellaturum, committat alicui uices suas in totum: & nou po-
terit recusari. de offi. dele. iudex li. 6. uel amoueatur grauamen, ut di-
ctum est. Cum uero iniuste appellat, eligat arbitrum iuriss: iuxta ca.
suspitiõis. de offi. dele. & de appel. requiris. & ca. cum specialiter: &
mandet recusanti q̄ eligat alium: & arbitros cogat etiam per sen-
tentiam excommunicationis late sententie, ut citent recusantem
exhibiturum rationem: & infra octo dies ambo uel unus eorum
cũ tertio ab eis electo pronũciẽt, aut ipse utetur suo iure & officio.
Et si percipiat q̄ propter falsos testes uel aliter contra se pronũcia-
bitur potest cum delati consensu & non aliter alicui committere
plenarie uices suas: ut in d. ca. iudex. Si autẽ infra tẽpus nõ pronũ-
ciant, remanet iudex: & similiter si pronũciarint q̄ recusatio sit
nulla. Si autem pronũciarint legitimam, nec iudex est nec potest
committere uices suas. ut in di. ca. iudex. Et cum sine eo episcopus
non procedat, res pontifici maximo significetur: rogando ut cum
episcopo procedere possit uel alium subrogare. ¶ Nonum. Et
si admissa appellatione & datis apostolis, appellans nouiter accu-
setur de aliis criminibus heresis de quibus non agitur in causa p̄
qua appellauit, nõ definit esse iudex, sed procedere potest ut prius,
examinando testes & se informãdo, & finita prima causa in roma-
na curia, procedet libere in secũda. Non curet autem iudex roma-
agere contra appellãtem, nec se partem facere: sed permittat eum
suis iudicibus iudicandum, ex officio suo ad procurationem ap-
pellantis. Et si inquisitor personaliter citetur, caueat ne litem ingre-

• **diatur: sed intēdat ad exhibēdū p̄cessus, & totā causā ad illos redi-
cere, & procuret q̄ citius poterit ad propria remeare: ne
rome ipse tedis, miseris, laboribus & expensis fa-
• tigaretur: necnon & causa fidei iacturam patiatur
dum iudex non fouetur, fouētur aut̄ reis
quo fit ut iudex infirmetur aīo, & he-
retici insolecāt. Et de his ego & mi-
rādī & incredibilia sum expert⁹,
& de presenti incio ponifice
experior: & mirū q̄ similia
nostre militie stipendia re-
portemus. De mirādīs
demonum & strigi
magarum liber
tertius finit. 1520.
die . 24. no-
uembris.**

**Impressum Rome per Antonium
bladis de Asula die
xxiii. Septem-
bris Anno
D. M.
cccc. XXI.**

F 12/86

